djubran khalil djubran

ISBN 973-21-0053-2

editura minerva

«Cititorul operelor lui Djubran află adesea în ele ecourile opiniilor lui Voltaire, Montesquieu, Diderot și, mai ales, Rousseau. Cu acesta din urmă, se aseamănă și prin folosirea stilului narativ în tratarea problemelor sociale, dar, ca și el, se abandonează uneori soluțiilor utopice.

Mărcile realului și ale imaginarului se întrepătrund în operele lor (...). Cuvîntul *visare* este, la ei doi, un cuvînt-cheie. Starea de veghe este la Djubran visul cel mai profund».

VIKTOR EL-KIK

«Djubran a înfățișat societatea într-o stare de deteriorare și luptă, considerînd că veriga cea mai importantă a deteriorării și a luptei este inegalitatea, împărțirea oamenilor în clase».

DJIHAD FADIL

1331

djubran khalil djubran

djubran khalil djubran

aripile frînte

Ilustrația copertei de *Anton Slavnicu*

djubran khalil djubran

aripile frînte

TRADUCERE, PREFAȚĂ, TABEL CRONOLOGIC ȘI NOTE
DE DANIELA FIRĂNESCU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1989
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

ISBN 973-21-0053-2

PREFAȚĂ

Prozator, poet și eseist libanez, Djubran Khalil Djubran este o personalitate complexă, multilaterală, un spirit romantic ce-și revarsă forța talentului, îmbrățișînd mai multe domenii ale artei cuvîntului pentru a se putea exprima.

Povestirile cuprinse în volumul de față (se va vedea mai jos de ce termenul de „nuvele" nu este tocmai potrivit), scrise în limba arabă, îi definesc, poate mai mult decît celelalte scrieri ale sale, personalitatea.

Djubran este unul din romanticii tîrzii ai literaturii arabe și îl numim astfel neraportîndu-l la un curent propriu-zis romantic arab, ci referindu-ne la structura sa interioară, la întregul eșafodaj al culturii, simțirii și operei sale.

În eseul intitulat *Romantismul ca formă de spirit*, Tudor Vianu nota : „În ce privește romantismul, putem vorbi de altfel nu numai de un curent istoric, dar de o structură permanentă a spiritului omenesc, manifestîndu-se cu o intensitate mai mică sau mai mare în toate epocile și în toate domeniile culturii." La această „structură permanentă a spiritului omenesc", ilustrată și în creația lui Djubran, ne vom referi aici, nefiind locul de a trata problema vastă și controversată a unui curent istoric romantic arab, de altfel foarte eterogen și original în manifestările lui.

Viața scriitorului a fost zbuciumată, marcată de îndelungata înstrăinare de pămîntul natal (începută de la vîrsta de unspre-

zece ani), hotărîtoare pentru întreaga sa evoluție interioară. Cauzele exodului de populație siro-libaneză și arabă în general, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au fost de ordin economic, social, cultural, dar mai ales politice și religioase, dată fiind stăpînirea otomană, cu instituțiile ei tot mai sufocante și oprimante. Este de notat faptul că în special nemusulmanii au fost uneori literalmente obligați să-și părăsească patria, în căutarea „lumii noi, a libertății". [1] Departe de a fi simple aglomerări de emigranți, coloniile siro-libaneze (alcătuite în special din creștini maroniți prin credință sau doar tradiție) din New York, Philadelphia, Chicago, San Francisco au avut în sînul lor intelectuali de valoare, scriitori talentați care-au format adevărate focare culturale în jurul redacțiilor de periodice literare și al unor ligi culturale constituite prin eforturi materiale proprii. „Animați de o fervoare în virtutea căreia nu și-au uitat niciodată patria mamă, acești libanezi și-au dat silința de a face și mai iubit arabilor pămîntul natal", arată Gaston Wiet. [2]. Una din asociațiile culturale importante create sub președenția lui Djubran a fost *ar-Rabita al-qalamiyya (Liga condeielor)*, creată în 1920, la New York. Statutul ei a fost redactat de Mikhayl Nu'-ayme, iar Djubran i-a alcătuit emblema: simbolurile artei scriitoricești, primind lumină de la soare.

Istoria și critica literară arabă apreciază îndeobște că nu s-ar putea studia mișcarea literară importantă care s-a dezvoltat departe de hotarele pămînturilor natale libaneze fără a se ține seama de activitatea „prodigioasă și neobosită" [3] a acestei ligi culturale. În rîndurile ei au activat scriitori și ziariști arabi ca: 'Abd el-Masih Haddad, Nadira Haddad, Rashid 'Ayyub, Elia Abu Madi, Elias 'Atallah, Mikhayl Nu'ayme, Nasib 'Urayda etc. Periodic, erau selectate în volum scrierile cele mai izbutite ale unor oameni de litere din emigrație. Aceste culegeri au avut o largă

[1] Dr. Nadira Djamil As-Sirradj, *Nasib 'Urayda, poetul, scriitorul, ziaristul* (text arab), Cairo 1970, cap. intitulat *Emigrația siro-libaneză în America*, p. 9.
[2] *Introduction à la littérature arabe*, Editions G.-P., p. 286.
[3] Nadira Djamil as-Sirradj, *op. cit.*, p. 13.

audiență în lumea arabă, fiind primite cu deosebit entuziasm, în special în Egipt.

Djubran a fost permanent preocupat de idealul dezrobirii patriei sale de sub asuprirea otomană, lucru ce se observă nu numai în opera sa literară, ci și în activitatea politică și civică. În pragul primului război mondial, îl aflăm printre membrii ligii politice *Suriya al-hurra (Siria liberă)*, alături de Nasib 'Urayda și Mikhayl Nu'ayme. Liga era pentru siro-libanezii din emigrație „o rază de speranță în noaptea disperării."

Scriitorii siro-libanezi reuniți în jurul unor astfel de ligi sau al unor reviste literare — *Ad-Dalil (Călăuza), Al-Muhadjir (Emigrantul), Al-Islah (Reforma), Al-Ayyam (Zilele), As-Sa'ih (Călătorul), Al-Funun (Artele)* — prin contactul cu literaturile occidentale, au reușit să aducă în literatura arabă un suflu nou, reformator din punct de vedere ideologic și stilistic. De fapt, începutul fusese făcut încă de la jumătatea secolului al XVIII-lea, prin ampla mișcare culturală inițiată în lumea arabă tot de siro-libanezi, cunoscută sub numele de *an-nahda al-'arabiyya (Renașterea arabă)*, care readucea în prim plan cultural gustul pentru trecutul arab glorios oglindit în operele clasicilor, dar și setea de cunoaștere a literaturilor străine, îndeosebi apusene, concretizată în numeroase traduceri din patrimoniul universal. Dacă numele lui Germanus Farhat (m. 1732) este printre primele de care se leagă acest adevărat „secol al luminilor" arab, alte și alte nume (Muhammad Ali, Ahmad Faris aș-Șidyaq, Nasif al-Yazidji, Butrus și Suleyman al-Bustani, Rif'a at-Tahtawi ș.a.) s-au adăugat în deceniile următoare, din diverse colțuri ale lumii arabe, la șirul reformatorilor culturii tradiționale arabe. La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor era pregătită calea unei „sincronizări" a literaturii arabe cu literaturile avansate ale Apusului. Termenul nu trebuie înțeles însă în mod brutal, ci în limita creării unor disponibilități de absorbție a noului, de deschidere, valorificare pe plan universal a literaturii arabe, supuse, pînă atunci, unei cvasi-claustrări culturale.

Judecînd în plan strict literar, această situație era generatoare de efervescență spirituală și prielnică unor adevărate lupte,

de idei pentru progresul social al țărilor arabe, secătuite de multisecularul regim feudal, perimat, anacronic. În scrierile sale, Djubran va lovi, între altele, și în acest mare dușman, feudalismul, cu cei doi piloni principali ai săi : ierarhia socială injustă și instituțiile religioase ca instrumente în mîna celor puternici. Dar el nu era singur. Vocea lui răzbătea dintr-un adevărat cor de glasuri ridicate împotriva orînduielilor nedrepte și stăpînirii străine, atît din țară, cît și din afara hotarelor ei : „Cînd îți vei întoarce fața spre Orient, libertate ? Cînd se va uni raza ta cu lumina izvorîtă din această țară frumoasă, plutind deasupra lumii întregi, destrămînd negura în care zac popoarele asuprite ? Oare, vedea-va viitorul statuia libertății înălțată alături de piramide ?“ [1]

Cuvîntul „revoluție“ era frecvent în presa libaneză a vremii, fiind deopotrivă familiar și cercului de literați din preajma lui Djubran. El însuși l-a vehiculat intens în articolele publicate după 1910 în revistele emigrației arabe și în scrierile beletristice. Revoluția era o stare de spirit. Nevoia de schimbare, de înnoire, de progres era resimțită pe toate planurile. Se poate vorbi de un romantism „tîrziu“ la majoritatea scriitorilor siro-libanezi ai epocii, izvorît tocmai pe fondul acestei atmosfere contestatare, de negare a tuturor stavilelor din calea liberei afirmări a popoarelor Orientului arab. Majoritatea articolelor și operelor timpului erau scrise în termeni romantici, exaltați, entuziaști. Uneori, poate părea chiar că textele seamănă izbitor între ele, că folosesc același vocabular, pînă-ntr-atît de unitară era atmosfera socială care le-a generat : „Cînd crocodilii ar putea opri cu trupurile lor curgerea fluviilor, cînd s-ar astupa vulcanii în erupție, numai atunci stăpînii ar putea înăbuși suflul revoluției“, nota într-un eseu intitulat *Buzur li-z-zira'iyyin (Semințe pentru cultivatori)* scriitorul libanez Amin ar-Rihani, pribeag, pentru o vreme, pe meleaguri străine, apoi întors la Beirut. Pe fondul acestui romantism „ca stare de spirit“, cu adînci rădăcini sociale și naționale (ne amintim de remarca lui George Călinescu, care a sintetizat atît de bine faptul că romanticul „e un rasial, urmînd destinele unei ginți“) și-a scris opera, în arabă și engleză, Djubran Khalil Djubran.

[1] Extras dintr-un articol al scriitorului libanez Amin ar-Rihani (1876—1940), citat de 'Isa Mikhayl Saba în lucrarea *Amin ar-Rihani*, Dar al-Ma'arif, Cairo, 1968, p. 17, cap. *Al-Haraka al-'idjtima-'iyya (Mișcarea socială)*.

*

Creația lui Djubran este îndeobște împărțită de exegeți în două mari perioade : pînă în 1920 (interval în care i-au apărut în limba arabă eseul *Muzica*, culegerile *Nimfele văilor*, *Spiritele rebele*, *Lacrimă și zîmbet*, *Furtunile*, poemul filosofic *Cortegiile* și povestirea mai întinsă *Aripile frînte)* și perioada următoare, cînd a scris aproape numai în engleză.

Majoritatea povestirilor cuprinse în volumul de față aparțin primei perioade de creație, la care am adăugat însă și cîteva scrieri tot în arabă, adunate de diverși editori în volume apărute postum. În privința încadrării stricte a acestor povestiri într-un gen literar precum și a folosirii termenului de „nuvelă“, raportat la una sau alta dintre ele, păstrăm o anumită rezervă, ce se cuvine motivată. Desigur, dacă aplicăm criteriul pur formal, putem afirma simplu că ne aflăm pe tărîmul epicului. Dar, după cum se va vedea, gradul de imixtiune a dramaticului (folosirea mijloacelor dramatice) și poeticului (simbolistica pur poetică) ridică unele dificultăți de catalogare.

Oricît ar părea de curios, proza lui Djubran reprezintă o întreprindere de pionierat în literatura arabă care, conform tradiției străvechi, a dezvoltat preponderent poezia, scrierile istorice și geografice, literatura cuprinsă sub denumirea de *'adab* [1] precum

[1] Ca termen comun, cuvîntul înseamnă bună-creștere, bună-cuviință. În sens filologic, el a desemnat mai întîi proza arabă cu tentă moralizatoare (fabule, epistole, relatări pilduitoare etc.), impregnată de precepte etico-religioase, ce a înflorit începînd din secolul al VIII-lea. Treptat, termenul ajunge să denumească scrierile cu conținut filosofic și umanist ce răspundeau unor criterii precum bogăția ideatică, elocvența, eleganța stilului, exaltarea unor înalte valori morale. La începutul secolului al XV-lea, deja,

și specia originală *maqama*[2], considerată germenele prozei arabe de nuanță beletristică.

Nuvela și romanul s-au aclimatizat tîrziu în literatura arabă, abia în prima jumătate a secolului al XIX-lea, mai întîi prin intermediul adaptării povestirilor unor autori străini (de aici rolul decisiv al traducerilor) și apoi, treptat, prin încercări originale. Diferențele considerabile dintre limba literară și cea dialectală (de fapt, diversele dialecte) ridicau problema insurmontabilă a dialogului care ar fi sunat fals în limba literară și „vulgar" în araba comună ; pe de altă parte, nuvela, romanul european corespundeau unor structuri psiho-sociale străine multă vreme societății arabe închistate, orînduite după tipare aparte.

Djubran este unul dintre primii scriitori arabi care au atacat cu îndrăzneală aceste specii și poate de aceea a făcut-o cu imperfecțiuni stilistice. Povestirile sale nu corespund clișeelor nuvelei clasice, cu atît mai mult moderne. Suflul epic este slab, uneori chiar absent, în schimb lirismul este în cuprinsul oricărei pagini la el acasă, liber de orice constrîngere. În *Encyclopédie de l'Islam* găsim, în acest sens, o apreciere cît se poate de nimerită : „În realitate, nici nuvelele sale (...), nici romanul *Aripile frînte* nu răspund exigențelor genului romanesc. Ele nu sînt decît cadrul unei revolte sau al unei manifestări lirice pure." Textele în sine sînt cele mai bune argumente în acest sens. Nu ne putem apropia însă de ele fără o scurtă incursiune în fondul ideatic pe care au fost clădite povestirile.

O latură care frapează încă de la o primă privire asupra operei lui Djubran este caracterul ei profund social. Rar se întîmplă ca el să urmărească destine sau întîmplări pur individuale, fără a le conferi o semnificație la scara întregii societăți, pe care a înfățișat-o „într-o stare de deteriorare și luptă, considerînd că cea mai importantă verigă a deteriorării și a luptei este inegalitatea socială, divizarea oamenilor în clase."[1]

Feudalismul care persista, în mod paradoxal, în Liban, la începutul secolului al XX-lea, menținea un întreg cortegiu de piedici în calea progresului spiritual (căci acesta îl interesează în primul rînd pe scriitor) al țării. Djubran a fost de partea „fiilor tristeții", ridicîndu-se împotriva societății strîmb croite, cu constituțiile, legile și instituțiile sale care ocroteau noile forme de sclavie, născute pe fondul sărăciei și al exploatării. Iată, în linii mari, caracteristicile acestui feudalism oriental : „Predominarea repartiției și schimbului în natură. Unitatea economică este autarhică, întreținînd legături slabe cu exteriorul (...). Dependența personală a țăranului de proprietar. Acesta din urmă dispune în fapt de o putere directă asupra însăși persoanei țăranului, fără de care nu l-ar putea constrînge să muncească pentru el. Rezultă astfel apariția unei anumite forme de constrîngere socială, variind de la supunerea țăranului față de proprietarul de pămînt care dispune de puteri depline, în virtutea legii, și pînă la suprimarea drepturilor sociale și politice ale țăranului."[2]

Funcționarea greoaie a economiei sătești pe baza acestor relații de producție înapoiate, dar mai ales dependența țăranului față de feudal (care nu apare niciodată la Djubran ca „luminat"), starea de ignoranță și supunere în care era ținut apar pregnant în povestirea *Khalil ereticul*. Desigur, finalul nu sugerează o soluție reală, ci este doar un deznodămînt romantic, utopic. Cititorul recunoaște frecvent în opera lui Djubran ecouri din Voltaire, Montesquieu, Diderot și mai ales Rousseau. Ca și acesta din urmă,

---

termenul *'adab* își restrînge aria semantică, semnificînd „literatura", în opoziție cu scrierile pur științifice.

[2] Gen de povestire specific literaturii arabe, în care se relatează (în proză ritmată și rimată, abundînd în figuri de stil) isprăvile neobișnuite ale unui personaj legendar sau cunoscut de către cititor prin intermediul literaturii populare orale. *Maqama* s-a dezvoltat începînd din secolul al XI-lea, evoluînd spre forme ce au fost comparate uneori cu ale romanului picaresc și prefigurînd, prin conținut și formă, literatura beletristică arabă.

[1] Djhad Fadil, în volumul *Întrunire pe tema lui Djubran* (text arab) Beirut, fără an.

[2] cf. Ibrahim 'Amar, *Pămîntul și țăranul...* (text arab) Cairo, 1958, p. 32—33. Deși este descris aici feudalismul egiptean, relațiile se aplică și la feudalismul din spațiul siro-libanez, înfățișat de Djubran.

Djubran porneşte de la principiul că omul se naşte bun, dar societatea este cea care îl corupe („mais c'est la société qui le déprave et le rend mécontent"). De aici şi pînă la „întoarcerea la natură" nu este decît un pas, pe care Djubran îl face înclinînd adesea, ca şi Rousseau, „spre soluţii utopice"[1]. Găsim germenii acestui *rousseau*-ism, desigur cu unele schimbări de decor, atmosferă şi stilistice, în povestiri ca *Marta al-Baniyya* şi *Furtuna*, dar mai cu seamă în operele scrise în limba engleză şi în primul rînd în *Profetul*, capodoperă a genului eseistic tradusă în nenumărate limbi, inclusiv în română.

Este de notat faptul că Djubran străbate iute distanţa de la naţional la universal, privind omul şi determinările lui sociale în sens filosofic, mergînd pînă la idealul (utopic) de „cetăţean al universului" care nu este altceva decît „o prelungire şi o revărsare a civismului naţional al lui Djubran şi a afecţiunii pentru compatrioţii săi."[2]

Discrepanţele sociale nasc vicii la cei doi poli opuşi la care se manifestă : pe de o parte lăcomie, avariţie, tiranie, corupţie, dezangajare socială, trîndăvie, iar pe de altă parte decădere morală (pierderea virtuţii), negativism, mizantropie, delincvenţă etc. Aceste idei sînt ilustrate în *Warda al-Hani*, *Un prieten*, *Furtuna*, *Dreptatea emirului*, în care Djubran atacă şi despotismul feudal, legile strîmbe, în virtutea cărora dreptatea devine aleatorie, este dreptatea celor puternici, neavînd nimic a face cu realitatea şi motivaţia interioară a făptaşilor.

Condiţia grea a ţăranilor, sărăcia în care se zbat, dar şi curăţenia lor sufletească reies şi din *Ioan al-madjnun*, povestire simbolică ilustrativă mai ales pentru o altă latură a tematicii povestirilor lui Djubran — anticlericalismul său incisiv.

Educaţia religioasă pe care-a primit-o scriitorul a fost temeinică, ca a tuturor oamenilor de cultură din generaţia sa, prin forţa tradiţiei, a mentalităţii care domnea în sistemul de învăţă-

[1] Victor El-Kik, *Djubran, pionier de l'unité nationale et de l'humanité nouvelle*, in *Panorama de l'actualité*, nr. 30, 1983, p. 6.
[2] Victor El-Kik, *op. cit.*, p. 8.

mînt şi în societatea libaneză. Dar, mai mult decît atît, Djubran şi-a lărgit el însuşi cultura în acest domeniu, devenind un bun cunoscător al textelor sacre creştine, musulmane şi ebraice, al credinţelor popoarelor orientale, nu numai arabe, ci şi ale Extremului Orient. În scrierile sale, el armonizează în mod original precepte biblice şi coranice cu înţelepciunea Indiei străvechi, a Chinei, a Persiei şi Atenei elenistice, precum şi a unor popoare semitice. Reflectarea fenomenului religios este o axă a operei sale, îndeosebi a celei în engleză, pe care nu o putem ignora, cu atît mai mult cu cît ajungem din nou pe tărîmul originalităţii. Djubran nu a fost un mistic şi nici un spirit religios dogmatic. Dimpotrivă, a înfierat la orice pas instituţiile religioase şi exponenţii lor, a scris pagini de mare virulenţă la adresa clerului, a mai-marilor bisericii, în general. Dar el a înţeles că religia era în vremea sa un factor cu implicaţii enorme în structura societăţii arabe tradiţionale, în conştiinţa oamenilor, de la cel de rînd pînă la vîrfurile ierarhiei sociale. A înţeles imensa ei putere asupra maselor, legătura ei indisolubilă cu statul feudal, cu tradiţia, fie ea creştină sau musulmană. O schimbare radicală, o prefacere socială şi culturală în lumea arabă, în concepţia scriitorului, nu putea face abstracţie de credinţă. Un prim pas în luminarea maselor, considera el, era ca acestea să realizeze corupţia instituţiilor religioase, disimularea, demagogia slujitorilor lor şi, în ultimă instanţă, opoziţia dintre ele şi natura omului, născut să fie liber.

„Djubran s-a revoltat împotriva ritualurilor religioase, notează Jean Fontaine[1], şi a manifestărilor religioase exterioare, dar s-a ridicat în special împotriva preoţilor care se amestecau brutal în viaţa oamenilor, asuprindu-i pe credincioşi, în vreme ce ei trăiau departe de popor şi aproape de cei bogaţi."

[1] În studiul *At-Tamarrud ad-diniyy 'inda Djubran* (text arab), în *Al-Fikru*, nr. 2, 1970, p. 138.

Întîlnim adevărate diatribe anticlericale în *Ioan al-madjnun*, *Khalil ereticul* sau în *Aripile frînte*, în care scriitorul își înfruntă adversarul cu propriile-i arme. Nu aduce argumente „laice“, îndepărtate de logica textelor religioase, tocmai pentru ca ele să nu fie respinse din capul locului. Doar în *Aripile frînte* acuzațiile vin din afara lumii bisericești, pe cînd ceilalți doi eroi, Ioan și Khalil, vorbesc fie în calitate de bun cunoscător al scrierilor religioase, fie chiar din interiorul castei, ca unul ce-a putut cumpăni adînc sensul cărților sfinte și faptele celor ce săvîrșesc crunte nedreptăți în numele acestora.

Desigur, nu ne putem aștepta la un rechizitoriu în toată puterea cuvîntului sau la o operă de demascare publică a bisericilor ca oficine de mistificație, robite intereselor materiale, cum făcea, cam în aceeași perioadă, scriitorul american Upton Sinclair în lucrarea *Profiturile religiei* (1918), căci Djubran vehiculează simboluri, iar problemele sînt puse la el din perspectivă filosofică. Observăm că Djubran nu tratează decît tangențial problema divinității, oprindu-se aproape numai la imaginea profetului (Ioan și Khalil sînt astfel de personaje cu un germene profetic, fie și veleitar, în structura lor). Simbolul mesianic îl atrage pe Djubran datorită exemplarității lui, destinului tragic, martiric pe care îl sugerează în conștiințe, vrînd să facă din el un model, folosindu-se de ecoul pe care-l are legendara figură în conștiința colectivă a maselor. Se întrevede într-o astfel de tratare tendința moralizatoare, didacticistă a lui Djubran, exprimată cu glasul eroilor săi. Îndrăznim să spunem că de fapt ne aflăm în fața unei prevalențe a mitului asupra religiei, a înclinației de a percepe „religiosul“ ca „mitic“. Acest fapt ține de atitudinea integratoare a omului modern față de istorie și cultură, atitudine de reevaluare a unor concepte ori personaje mitice din perspectiva actualității. Sisif al lui Camus, Prometeu al lui Gide sînt astfel de figuri mitice revalorizate, integrate într-o sensibilitate de tip modern. Fără a forța nota, putem spune că această erijare a unor eroi ai lui Djubran (cei amintiți și alții, din eseurile sale ori din scrierile în limba engleză) în adevărați Messia conține în ea însăși și un sîmbure de desacralizare care-i servește perfect lui Djubran în educarea maselor, așa cum o vedea el. Această perspectivă dezvăluie ceea ce Mircea Eliade numește „orizontul desacralizat al Cosmosului și al vieții.“ [1] Caracteristic culturilor moderne, spune el, este faptul că „se definesc astfel tocmai prin aceea că au împins destul de departe desacralizarea vieții și a Cosmosului (...). Noutatea lumii moderne se traduce printr-o revalorizare, la nivel profan, a fostelor valori sacre.“ [2] Prin mit, Djubran se întoarce însă de fiecare dată la istorie, la condiția socială a omului, la suferințele lui, astfel încît ajunge aproape întotdeauna la o viziune laică, la înfierarea lucidă a unor tare sociale.

Una din aceste tare este și tradiția rigidă (în lumea arabă, adesea, cu putere de lege nescrisă), dar poate tocmai de aceea mai dură, asupritoare, care plasează îndeosebi femeia pe o poziție de victimă.

Povestirea *Aripile frînte* este considerată prima încercare de roman din literatura arabă, de altfel foarte îndrăzneață, deoarece este o poveste de dragoste (subiect socotit multă vreme tabù) în condițiile unei societăți cu tradiții pietrificate ce împiedică dezvoltarea naturală a acestui sentiment, pun stavile în calea căsătoriei liber consimțite și înrobesc femeia voinței autorității paterne sau a soțului. Fără a se opri în mod insistent asupra problemei femeii orientale, Djubran nu pierde ocazia, în cîteva zone distincte ale creației sale, de a-și defini poziția față de acest subiect, conștient de importanța lui decisivă pentru progresul spiritual al lumii arabe. Problema nu constituia o premieră. Unul din pionierii drepturilor femeii în Egipt și în lumea arabă, Qassem Amin (1865—1908), pentru a nu da decît un exemplu, scrisese o lucrare de mare răsunet, intitulată *Tahrir al-mar'a (Eliberarea femeii)* [3], prin care se străduia să convingă de necesitatea modificării mentalității arabe în privința rolului femeii orientale în societate și familie. După ce reamintea faptul că legea islamică devansase toate celelalte legislații, proclamînd egalitatea femeii

[1] Mircea Eliade, *Mythes, rêves et mystères*, Editions Gallimard, 1957, p. 27.
[2] *Op. cit.*, p. 27.
[3] Apărută la Cairo, 1905, p. 7—17.

cu bărbatul și acordîndu-i drepturi de care era privată la alte națiuni, autorul arăta : „Din păcate, moravuri deplorabile moștenite de la națiunile în care Islamul s-a propagat și a penetrat (...) au prevalat asupra acestei religii." În continuare, scriitorul înfățișa din cîteva trăsături de condei soarta femeii orientale, tablou pe care îl reproducem pentru asemănarea lui cu acela creat de Djubran : „Astfel, femeia a trăit într-o profundă decădere, oricare ar fi fost locul ei în familie, ca soție, mamă sau fiică, fără nici un rol, lipsită de considerație, fără opinie și supusă bărbatului pentru că el era bărbat și ea femeie. Personalitatea sa avea să se dizolve în cea a bărbatului, iar existența ei se va înfunda în colțurile retrase ale casei ; apanajul ei au fost ignoranța și vălul tenebrelor, bărbatul folosind-o ca instrument de plăcere, jucîndu-se cu ea după bunul său plac ori azvîrlind-o în stradă cînd poftea. A lui a fost libertatea, a ei sclavia."

Această imagine ne-o creează povestirile *Aripile frînte* și *Patul miresei*. Dar Djubran adaugă un element nou acestui tablou : revolta femeii împotriva situației ei critice, depersonalizatoare, decăzute. Dacă eroina din *Aripile frînte* este exponenta unei revolte interioare care o va consuma treptat, grăbindu-i sfîrșitul tragic, personajele feminine din *Warda al-Hani* și *Patul miresei* întrunesc puterea de a se desprinde din cercul vicios în care au fost aruncate de întîmplare, societate și tradiție la un loc. Prima iese triumfătoare din acest conflict cu ea însăși și mentalitatea lumii, cea de-a doua, găsind prea tîrziu soluția dezrobirii, recurge la un gest fatal, el însuși un strigăt de protest și condamnare. Iubirea este un sentiment lipsit de orice șansă într-o astfel de lume, pentru oameni care nu reușesc să-și sfarme lanțurile. Eroinele lui Djubran au ceva singular, deși pilduitor, în atitudinea lor. Sînt cazuri izolate de suflete revoltate, de personalități puternice care reușesc să ajungă la conștiința de sine, să se delimiteze de mediul în care trăiesc, în urma unor situații conflictuale, a unei experiențe pasionale, de obicei tragice. Revolta feminină e departe de a fi un fenomen de masă, ba, mai mult decît atît, reprezintă un gest condamnat profund de instituțiile religioase (*Patul miresei*). În același timp, oamenii de rînd sînt nepregătiți

s-o înțeleagă, după cum arată Djubran, sentimentele lor în fața dramei neridicîndu-se mai presus de milă, rămînînd oarbe și neputincioase, iar ei temători de biserică și autoritatea preoțească. Djubran dezvăluie o permanentă desolidarizare a religiei față de pasiunile umane, o infirmitate notorie a acesteia care-o face incapabilă să evalueze iubirea, dreptatea, pasiunile adevărate și nobile. Dragostea femeii este considerată un păcat, ne spune Djubran, de unde conștiința vinovăției pe care o au eroinele sale atunci cînd iubesc pe cine „nu trebuie" să iubească. O autoare a zilelor noastre notează, referindu-se tocmai la această latură a mentalității arabe : „În virtutea tradiției, o femeie îndrăgostită inspiră neîncredere : este considerată în general imorală. Aceasta pentru că nu trebuie să cunoască alți bărbați, în afara fraților sau a tatălui său, iar modestia îi impune să-și plece ochii în fața unui străin sau să-și lase vălul, dacă nu poate evita prezența acestuia. Chiar dacă fizicește nu este claustrată — așa cum sînt de obicei fetele de la țară — tot comportamentul său trebuie să reflecte ceea ce aș numi claustrarea sa psihologică." [1] Djubran a surprins această perpetuă stare conflictuală, cu ea și cu lumea, a femeii arabe, scriind rînduri de mare sensibilitate, dar, lucid, n-a acordat în povestirile sale mari șanse de realizare idealurilor feministe, cel puțin într-un viitor apropiat.

Imaginația speculativă a scriitorului, alimentată de aprofundarea filosofiilor diverselor popoare orientale și în special a celei indiene, poate nu mai puțin contactul cu o serie de producții literare occidentale care exaltau oniricul, suprasenzorialul, domeniul iraționalului, a plămădit și povestiri precum *Cenușa generațiilor și focul veșnic* ori *Poetul din Baalbek*. Este, credem, mult spus că Djubran ar fi ilustrat prin ele credința, de altfel comună marilor romantici, în metempsihoză. Așa cum tratează el acest subiect, nu pare să fie vorba decît despre un gen de „cochetărie" cu o lume mai sensibilă, mai incitantă, mai plină de mister decît cea reală, aceea a închipuirii, a visului, în sensul acelei „rêverie" a poeților romantici europeni. El folosește această „punere în

[1] Juliette Minces, *La femme dans le monde arabe*, Paris, 1980, Ed. Mazarine, p. 24.

paranteză" a timpului, această sincopare a duratei ca o simplă speculaţie pentru a-şi transmite mesajul umanitar: iubirea pe de o parte şi preţuirea pentru artă pe de altă parte sînt valori perene ale spiritului omenesc care, chiar dacă au fost la un moment dat prejudiciate, trebuie să triumfe, să-şi primească locul meritat.

În acelaşi gen de povestire speculativă am încadra şi *Corabie în ceaţă*, cu un caracter mai aparte în creaţia lui Djubran; vagi ecouri din Poe (ne gîndim, poate, la poeziile *Lacul*, *Annabel Lee* ş.a.) emerg ca de la sine, parcurgîndu-i rîndurile. Paginile acestei povestiri rămîn însă emblematice pentru stilul exaltat şi intensitatea trăirii ce degajă o atmosferă fierbinte şi angoasantă în acelaşi timp, caracteristică acelui *mal du coeur* (desprins direct dintr-un *mal du siècle* analog celui european al secolului al XIX-lea) pe care-l întîlnim adesea în acele scrieri ale lui Djubran ce par emoţionante poeme disimulate în proză. Din acelaşi registru, dar cu un simbolism formal mult mai accentuat, face parte şi proza scurtă intitulată *Zeul nebun*, ce oferă imaginea răsturnată a profetului, într-un dialog dramatizat şi dramatic în acelaşi timp, un mic sîmbure de decadentism altoit straniu pe tulpina romantismului titanic şi mai degrabă entuziast al lui Djubran, din ansamblul operei sale.

Am mai adunat în acest volum şi cîteva scrieri din culegerile intitulate *Lacrimă şi zîmbet* şi *Furtunile*. Sînt mici piese „muzeistice" ce contribuie la întregirea unui decor. Ele fie că aduc un ecou epopeic (*Întoarcerea iubitului*), un strop de căldură sufletească (*Un prieten, Necuvîntătorul, Aniversare*), ori un zîmbet amar (*Otravă*), fie că rotunjesc imaginea sugerată de povestiri deja amintite. Aşa de pildă în *Sărbătoare* regăsim atmosfera unor pasaje din *Ioan al-madjnun*, deşi de această dată învăluită într-o lumină halucinantă de mit decăzut, laicizat, acoperit de praful stîrnit de mersul nepăsător al trecătorilor. Povestirea *As-Sulban*, cu desfăşurare aproape scenică, încearcă să împărtăşească pe un ton neobişnuit de jovial pentru Djubran opiniile acestuia despre artă şi mai ales despre artist. Răzbate destul adevăr şi din aceste rînduri scrise într-o notă întrucîtva modernistă, dar se degajă în

primul rînd concepţia gravă (tot romantică) a autorului despre artist, „pasărea rară" descrisă şi în *Poetul din Baalbek*.

Iată, aşadar, crîmpeie dintr-o lume coerentă şi unitară, deşi plină de contraste, de lumini şi umbre, ca şi personalitatea creatorului ei. Liantul ce realizează coeziunea internă a scrierilor lui Djubran în totalitatea lor este aşa-numita „filozofie a iubirii", a armoniei universale, pe care el o opune răului, distrugerii.

Este adevărat că în eseurile sale ample, impregnate de o filosofie a sa proprie (în parte rezultatul sintezei culturii filosofice pe care şi-a format-o, dar şi originală într-o măsură considerabilă), Djubran a tratat adesea problema înstrăinării. La baza ei, observa un exeget al scriitorului[1], ar fi stat „înstrăinarea sa geografică", la care se adaugă „înstrăinarea ca romantic", tradusă într-o nostalgie a societăţii ideale, la care poetul aspiră fie şi numai cu închipuirea, dar şi în „nostalgia sufletului uman încarcerat în lumea spaţiului şi-a timpului".

Calea salvării din această capcană este, după Djubran, cea a iubirii, asemănătoare întrucîtva cu concepţia lui Platon din *Banchetul* (iubirea — vlăstar al necesităţii şi al gratuităţii pure, „dezinteresului"). Djubran consideră că acest sentiment are o putere nemăsurată de influenţă asupra capacităţii de devenire şi desăvîrşire a omului, de aceea, prin personajul principal din *Profetul*, îl transformă într-o adevărată învăţătură pe care o transmite semenilor lui. „Sfaturile lui Al-Mustafa, observă Victor El-Kik, dăruiesc umanităţii valori spirituale şi sociale noi, valori autentice fondate, la confluenţa tuturor virtuţilor, pe iubire. Iată, aşadar, învăţătura pe care Djubran o opune instituţiei religiei. În esenţă, ea se poate cuprinde în următorul îndemn al lui Al-Mustafa: „Să ne legăm prin dragoste de toate şi să fim cu toate dimpreună în pace." Iubirea de om în general este suprema pildă, explicită sau implicită, ce răzbate din opera lui Djubran, expresie a celui mai cald şi mai generos umanism. Întîmplările din aceste po-

[1] Nadim Nu'ayme, *Djubran în lumea sa de idei* (text arab), partea I, în revista *Al-'Adab*, nr. 10, 1972, p. 19—20.

vestiri curg între viață și moarte, cele două maluri ale existenței umane, fluviu pe care eroii lui Djubran îl străbat cu luntrea iubirii. Iată prototipurile personajelor lui: păstor, țăran, călugăr eretic, femeie „păcătoasă“, condamnat, vagabond, gropar, nebun, erou, schimnic, muzicant, artist, poet, prinț. Dacă am compara aceste „ocupații“ cu cele atribuite de George Călinescu [1] romanticului, am constata că multe din ele sînt romantice, mai puțin cele de păstor și prinț (rege, emir, suveran, în general), care țin de lumea clasică, „pastoral-regală“, cum o numește Călinescu. Se impune însă observația că și aceste două îndeletniciri apar la Djubran tot cu aură romantică — respectiv păstorul însingurat în lumea lui de visare hieratică (*Cenușa generațiilor* și *Ioan Nebunul*) și suveranul cu doi avatari la poli opuși: tiranul, despotul (*Dreptatea emirului*) și prințul visător, iubitor de poezie, un Mecena în germene (*Poetul din Baalbek*).

O singură privire asupra personajelor lui Djubran este suficientă pentru a ne dezvălui tipologia unor indivizi „complet anormali“, în sensul de „excepționali“, pentru a ne păstra în limitele terminologiei călinesciene. Vizavi de „violenta inegalitate socială“, majoritatea personajelor au preocupări și pasiuni justițiare. Contactele între personaje (îndeosebi primul) sînt de multe ori momente-cheie în text, în care rolul privirii este decisiv. Sînt foarte dese descrierile autorului referitoare la intensitatea, duritatea, dulceața, puterea de penetrare a privirii, cu toate nuanțele ei. S-ar potrivi, legat de ciocnirile inevitabile dintre personaje, observația subtilă pe care-o făcea un exeget al lui Balzac: „Orice contact uman revelează un *slab* și un *puternic*, un pol activ și altul reactiv, în definitiv un agresor și un agresat, un călău și o victimă.“ [1]

În altă ordine de idei, eroii se disting printr-o „iubire excesivă, lascivă și spirituală“, cum caracteriza G. Călinescu pasiunea romanticului. Întîlnim, cu fiece filă întoarsă, felurite ipostaze ale eului romantic: singurătate, visare, rebeliune, mizantropie,

[1] Jean Pierre Richard, *Études sur le romantisme (Studii despre romantism)*, Ed. du Seuil, 1970, cap. *La rencontre (Întîlnirea)*, p. 81.

exaltare, neliniște, explorare, candoare, inadaptabilitate, pasiune sfîșietoare, meditație, capriciozitate, mărinimie, spirit de jertfire etc. Și, pentru a întregi peisajul, să adăugăm predilecția autorului din punct de vedere spațio-temporal. Povestirile ne poartă pașii în templu, peșteră, căsuță sărmană, chilie, palat strălucitor, cîmp de bătălie, ruine, cimitir, și nu rareori sub cerul liber, în mijlocul naturii mereu prezente ori pe mare. Între eroi și spațiul lor de mișcare există o legătură intrinsecă, după cum aceeași legătură se manifestă între ei și timpul la care se raportează.

Timpul scrierilor lui Djubran se măsoară în unități extreme: clipe sau secole. Uneori aproape că nici nu este măsurat, el revărsîndu-se în veșnicie. Percepția lui este destul de slabă, de aproximativă, adesea eroii „nu știu“ cît a trecut de la un moment al acțiunii pînă la altul, mai ales că ele se scurg de multe ori noaptea sau seara, într-o înșiruire lipsită de coerență, ilogică.

Anotimpul primăverii trece ca o fluturare de aripă peste unele texte, cel preferat de autor fiind toamna, din care nu lipsesc intemperiile: ploaie, furtună, ceață, vînt, ba uneori (ca în *Khalil ereticul*) atingem chiar polul extrem al frigului, iarna, cu potopul ei de elemente naturale dezlănțuite: ger, crivăț, viscol. În general, peisajul natural al povestirilor este bogat și variat, alcătuit din splendida vegetație a meleagurilor libaneze care ne oferă dintr-o privire cedrul, chiparosul și salcia laolaltă, pădure și stîncă, mare și cîmpie. Dar uneori, potrivit imperativelor textului, peisajul devine schematic, redus la unele simboluri vegetale, ori chiar dispare, făcînd loc spațiului fragmentar, închis sau chiar abstract, fără nuanță și culoare. „Descrierea“, în felul acesta, nu este niciodată lungă, niciodată scop în sine, ci, urmînd tradiția romantică, încearcă să creeze și să mențină o anumită atmosferă.

Dar la ce tip de narațiune sîntem martori? În ce fel decurge ea?

Cîteva povestiri sînt scrise la persoana întîi, confesive, cu tentă autobiografică (*Aripile frînte*, *Un prieten*, *Aniversare*, *Sărbătoare*, *Necuvîntătorul*, *Furtuna*). Cel mai adesea narațiunea lor este „ulterioară“ (*récit au passé*), îmbinată uneori cu cea „simul-

tană" sau „intercalată" între momentele acțiunii.[1] Altfel zis, narațiunea nu este compactă, ci fragmentară, întrețesută de observațiile și uneori indicațiile aproape „scenice" ale autorului. Astfel, atenția naratorului este centrată asupra lui însuși, ca subiect care narează — „singura focalizare impusă logic de povestirea la persoana întîi este focalizarea asupra naratorului."[2] Tipul acesta de povestire deschide cale liberă lirismului, reflexiei subiective, de aceea vocea autorului narator este cea mai auzită, iar tenta generală a textului este poetică.

Însă majoritatea povestirilor sînt scrise la persoana a treia, situație în care vocea autorului se diferențiază pe anumite porțiuni de cea a subiectului care narează *(je narrant)* și, bineînțeles, de vocile celorlalte personaje. Aici, avem în fața noastră tipul de autor „atotștiutor", care gradează acțiunea, stăpîn pe meandrele textului, furnizîndu-ne treptat informațiile, în măsura și sensul dorite de el. Metoda sa predilectă de a nara este cea „obiectivă", în virtutea căreia impulsul său este de a „înfățișa", nu a povesti, folosind adesea mai mult decît alți autori epici dialogul și chiar pantomima. Altfel spus, „în loc să ne povestească *despre* ceva, autorul ne *arată* ceva."[3]

Astfel, scenele dialogate alternează cu unele relatări care rezumă acțiunea, dar și cu observații ale autorului ce redau comportamentul personajelor, prezentînd viața lor psihică. Se aplică fidel observația potrivit căreia „autorul este prezent, alături de opera sa, asemeni comentatorului a cărui expunere însoțește diapozitivele sau filmul documentar."[4]

Narațiunea lui Djubran este cuprinzătoare, scriitorul trecînd pe nesimțite și fără scrupulozitate compozițională „granițele" (atît de flexibile, de altfel) dintre genuri. Textele sale ilustrează pe deplin observațiile multor teoreticieni ai discursului literar pri-

[1] Clasificare cf. Gérard Genette, *Figures, III*, Ed. du Seuil, 1972.
[2] Genette, *op. cit.*, p. 212.
[3] R. Wellek și A. Warren, *Teoria literaturii*, E.P.L.U., 1967, p. 296.
[4] R. Wellek și A. Warren, *Teoria literaturii*, E.P.L.U., 1967, p. 295.

vînd ambiguitatea, impuritatea noțiunii de „gen." „Genurile au deci o realitate prioritară, nu exclusivă (...). Nu există genuri pure, ci numai forme intermediare, ambigui", notează Adrian Marino.[1] Cum am văzut, discursul lui Djubran alunecă adesea înspre liric (mărcile lirismului ținînd atît de formă cît și de expresie, de figurile de stil propriu-zise, împrumutate frecvent din poezie), dar nu mai puțin înspre dramatic.

Dramatizarea în textele la care ne referim nu implică neapărat distanțarea autorului de acțiune, mai degrabă ea constă într-o întreagă recuzită scenică, ce favorizează lectura textului ca „reprezentație". Dintr-o piesă, autorul lipsește, dar la Djubran acest lucru nu se întîmplă. În *Zeul nebun*, poate cea mai „teatrală" povestire a sa, subiectul care narează pare a se confunda cu autorul, dar el este în același timp unul dintre cele două personaje.

Să numim această scriere nuvelă sau fragment dramatic? Mai degrabă s-ar potrivi denumirea de specie hibridă. Este de fapt o scriere „fără fabulă", în care nu există o dependență cauzal-temporală a motivelor, cu o structură simbolică accentuată. De obicei, în fragmentele dramatizate autorul are o funcție de regie, de organizator al discursului, ceea ce nu constituie o inovație, căci „nuvela pleacă adesea de la procedee dramaturgice și reprezintă uneori un fel de povestire a dramei, realizată prin reducerea dialogului și completată prin descrierea împrejurărilor."[2] Exemple grăitoare sînt *Dreptatea emirului*, *Patul miresei* ș. a.

Adesea la Djubran naratorul se remarcă tendința de a face din text o reprezentație, în virtutea căreia acesta se citește ca o densitate de semne sincronice, spațializate, succesiune de replici ce ne aduc într-un prezent specific al narațiunii. Spațiul acesta scenic pe care l-am mai menționat este limitat, definit de senzația dedublării pe care o creează (te simți uneori spectator în sală, urmărind derularea dramei pe scenă), un spațiu bine definit, unde

[1] *Dicționar de idei literare*, I, Editura Eminescu, 1983, p. 727—731.
[2] Boris Tomașevski, *Teoria literaturii. Poetica*, București, Editura Univers, 1973, p. 340.

toate elementele semnifică ceva. Ori în teatru „spaţiul scenic este în acelaşi timp imaginea sugestivă a unui anumit spaţiu social sau socio-cultural şi un ansamblu de semne construite după criterii estetice ca o pictură abstractă".[1] Fragmentele dialogate, destul de numeroase, au un aspect ce trădează cu maximă uşurinţă împărţirea în dialog propriu-zis şi indicaţii de regie ale autorului (*didascalies* — A. Übersfeld). Între ele raportul este variabil, apărînd bine delimitate, dar şi întrepătrunse pe alocuri. Autorul aproape că nu se poate abţine să nu indice gesturile şi acţiunile personajelor, mimica şi trăirile lor interioare, în mod independent de discursul lor. Textul dialogului este astfel perceput ca rostire (avînd ca destinatar interlocutorul, dar şi lectorul-spectator) şi nu mai puţin ca obiect poetic în sine. Unele dialoguri se transformă la Djubran în adevărate tirade romantice (*Aripile frînte*, *Khalil ereticul*), rostite în stil declamator, năvalnic, debordant.

Nivelul cel mai profund al textului, acela al figurilor de stil, ne dezvăluie procedee şi mijloace abundente — comparaţii frecvente, metafore, personificări, repetiţii, hiperbole, alegorii, invocări şi imprecaţii retorice etc. Textele par pe alocuri chiar „încărcate", din pricina acestor arabescuri pe care autorul nu le „adaugă" forţat, ci le topeşte în structura intimă a discursului, pentru a-l face mai sugestiv. Este de notat faptul că Djubran a fost şi pe tărîm stilistic un inovator. Proza sa, de o deosebită elocvenţă, muzicală, nuanţată, impregnată de o bogată sinonimie, vine în continuarea celei mai bune tradiţii a clasicilor arabi, dar aduce elemente noi de supleţe şi modernitate.

„Djubran, arată Djihad Fadil[2], a fost şi primul răzvrătit al limbii, care a scris în termeni şi expresii noi. A desfiinţat împărţirea rigidă în conţinut şi formă, răsturnînd ecuaţia care-l făcea pe scriitor sclavul limbii, restabilind dominarea limbii de către vorbitor". Stilul lui Djubran se eliberează, aşadar, de constrîngerile retoricii arabe clasice, de „asuprirea limbii", scriitorul înlăturînd exprimările greoaie, sinuozităţile, iteraţiile, gradările succesive şi ornamentele gratuite ale stilului unor predecesori ai săi.

Muzicalitatea frazei, sensibila ei nuanţare, ritmul interior al segmentelor discursive şi chiar al unor cuvinte pe care le preferă altora (ar fi multe de adăugat despre strategia alegerii cuvintelor dintr-o multitudine de sinonime), produc o impresie auditivă incantatorie, pe care ne-am străduit, pe cît ne-a stat în putinţă, să nu o pierdem prin re-crearea textului în limba noastră.

Termenul de „re-creare" ni se pare mai nimerit decît altele, datorită fidelităţii cu care exprimă natura efortului pe care îl impune traducerea unui astfel de text. A nu-l fi tratat ca pe o valoare în sine, a nu fi căutat cu multă strădanie veşmîntul său cel mai potrivit în limba română, ar fi însemnat o pierdere din capul locului, o sărăcire nemeritată a textului arab.

La capătul acestui popas, nutrim speranţa ca intrarea în universul pe care el l-a prefigurat să constituie un prilej de desfătare şi un dar pe tărîmul cunoaşterii, aşa cum îşi va fi dorit însuşi Djubran cînd nota în eseul *Rimal al-shati'* (*Nisipul ţărmului*): „Arta este pasul dinspre ceea ce vedem aievea către ceea ce ignorăm, fiindu-ne ascuns".

DANIELA FIRĂNESCU

[1] Anne Übersfeld, *Lire le théâtre*, Editions Sociales, Paris, p. 164.
[2] *Op. cit.*

TABEL CRONOLOGIC

1883 Djubran Khalil Djubran se naşte la 6 ianuarie, după unii biografi (precum Barbara Young) sau 6 decembrie (cf. Mikhayl Nu'ayme) în localitatea Bisharri, în Liban. Detaliile despre copilăria sa sînt adesea romanţate. Era descendentul unei vechi familii creştine maronite.

1886 Se naşte scriitorul şi publicistul libanez Marun 'Abbud, autor, între altele, al unor monografii despre scriitori arabi clasici şi moderni.

1887 Se naşte la Homs, în Siria, Nasib 'Urayda, important scriitor din exil, viitor prieten şi colaborator literar al lui Djubran la New York.

1888 Apare primul ziar al emigraţiei arabe din Statele Unite, fondat de Nadjib 'Arbili şi fratele său Ibrahim. Ziarul se numea *Kawkab Amrika (Steaua Americii)*, fiind tipărit la început în arabă şi engleză.

1889 Se naşte în Liban Mikhayl Nu'ayme, unul dintre cei mai de seamă scriitori libanezi, al cărui destin uman şi literar se va împleti cu al lui Djubran. Promotor al romantismului arab tîrziu.

1889—1973 A trăit şi a creat Taha Hussein, scriitor egiptean, una din personalităţile marcante arabe şi universale ale vieţii literare şi culturale a secolului al XX-lea.

1891—1914 Djirdji Zaydan, scriitor libanez stabilit în Egipt, publică peste douăzeci de romane istorice, fondînd, în 1892, revista *Al-Hilal (Semiluna)*.

1892—1974 Trăieşte Mahmud Teimur, întemeietorul nuvelei egiptene şi arabe în general.

1894 An pe care biografii arabi îl consideră ca fiind cel al emigrării lui Djubran Khalil Djubran în Statele Unite, împreună cu mama lui, Kamila Rahmeh, cu cele două surori, Maryana şi Sultana, şi cu Butrus, fratele după mamă. Familia sa se instalează în modestul cartier Chinatown din Boston, unde Djubran urmează cursurile şcolii comunale, timp de patru ani.

1898 Anul întoarcerii lui Djubran la Beirut (cf. *Da'irat al-Ma'arif al'Arabiyya, Enciclopedia Islamului*, volumul XI, apărut la editura *Dar-aş-şa'ab*, Cairo 1982). Este de notat faptul că Mikhayl Nu'ayme menţionează în numeroase rînduri, inclusiv în prefaţa volumului de opere complete ale lui Djubran, apărut la Beirut (fără an), că acesta ar fi revenit în 1896 în Liban, unde a rămas pînă în 1901. Sursele biografice concordă în privinţa faptului că Djubran şi-a desăvîrşit cunoştinţele de limba arabă urmînd cursuri la *Madrasat al-Hikma (Colegiul înţelepciunii)* din Beirut, pînă în 1901. Este perioada în care începe să se manifeste pasiunea sa pentru filosofie şi pictură.

Moare Gamal ad-Din al-Afghani, reformator de seamă al Islamului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

În 1898 se menţionează, de către unii biografi, naşterea marelui dramaturg şi romancier egiptean Tawfiq al-Hakim

(alte surse indicînd ca dată a nașterii lui anul 1902 sau 1903).

Apare la Philadelphia cea de-a doua revistă a emigrației siro-libaneze, fondată de Na'um Makrazal, numită *al-Huda (Calea dreaptă)*. Curînd după apariție, redacția se mută la New York, revista transformîndu-se în ziar cotidian.

1901 Djubran întreprinde o călătorie prin Europa, oprindu-se pentru un scurt răgaz la Paris, unde începe să lucreze la culegerea de proză *Al-Arwah al-mutamarrida (Spiritele rebele)*.

Este excomunicat din cadrul comunității creștine maronite din care făcea parte, datorită convingerilor sale religioase prea flexibile, poziției împăciuitoare față de religiile creștină și musulmană (cf. Jean Fontaine în articolul *At-Tamarrud ad-diniyy 'inda Djubran Khalil Djubran — Revolta religioasă la Djubran Khalil Djubran* — publicat în revista *Al-Fikru*, nr. 2 din noiembrie 1970, p. 141). În drum spre Boston, se oprește pentru scurt timp la New York.

1902 La New York se publică lucrarea lui Amin ar-Rihani, scriitor din emigrație, intitulată *Mudjaz ta' rikh ath-thawra al-faransiyya (Scurtă privire asupra revoluției franceze)*, urmată, în 1903, de *Al-muhalafa ath-thulathiyya (Tripla alianță)*.

1903 Djubran se stabilește din nou la Boston. Între 1902—1903 își pierduse mama, fratele și una din surori, Sultana, care suferisră de tuberculoză. Pînă în anul 1908, corespondează la jurnalul arab *al-Muhadjir (Emigrantul)*, condus, la New York, de compatriotul său Amin al-Ghurayyib.

1904 Djubran își expune pentru prima oară pînzele, dar fără succes.

1905 Publică primul său eseu, intitulat *al-Musiqa (Muzica)*.

Moare Muhammad 'Abdo, om politic de seamă, reformator al Islamului și societății egiptene.
Se naște Yahya Haqqi, unul din întemeietorii nuvelei egiptene și arabe, alături de Mahmud Teimur.

1906 Djubran publică o culegere cuprinzînd trei povestiri, sub titlul *'Ara'is al-murudj (Nimfele văilor)*.

1907 Se naște Husni Fariz, reprezentant de seamă al începuturilor nuvelei iordaniene.

1908 Apare la New York cea de-a doua culegere de povestiri a lui Djubran, intitulată *Al-Arwah al-mutamarrida (Spiritele rebele)*, carte care i-a atras ostilitatea stăpînirii turcești din Liban. Din acest an, pînă în octombrie 1910, se pare că a urmat, la Paris, studii de artă, chiar sub îndrumarea lui Auguste Rodin, care i-ar fi apreciat talentul de pictor. Surse mai recente, inclusiv *Enciclopedia Islamului*, infirmă însă acest lucru.

1910 Djubran participă la o conferință la Paris, pe tema problemelor naționale ale diferitelor popoare, împreună cu alți oameni politici și de cultură libanezi. Întors la Boston, Djubran va resimți o angajare politică tot mai mare, împărtășind prietenilor din cercul său literar ideea necesității de a crea o ligă a intelectualilor libanezi și sirieni din Statele Unite care să militeze pentru eliberarea țărilor arabe de sub stăpînirea otomană (care data din secolul al XVI-lea).

1911 Djubran înființează la New York societatea *al-Halaqa adh-Dhahabiyya (Liga de aur)*. În concepția fondatorilor, revoluția siro-libaneză trebuia să se bazeze pe adevărata cultură care să lumineze masele populare.

Se naște Tawfiq Yusuf 'Awwad, reprezentant de seamă al romanului și nuvelei libaneze.

1912 Djubran se instalează definitiv la New York, unde frecventează cercul literar din jurul revistei *Al-Funun (Artele)*, participînd, alături de fondator, Nasib 'Urayda, la redactarea acesteia. Publică nuvela de mai mare întindere *Al-Adjniha al-mutakassira (Aripile frînte)*.

Începe să-și croiască drum în literele americane, colaborînd la revista *Seven-Arts (Șapte arte)*.

1914 Lui Djubran îi apare culegerea *Dam 'a wa ibtisama (Lacrimă și zîmbet)*.

1914—1917 Deschide trei expoziții de pictură, bucurîndu-se de succes.

Apare romanul *Zeynab* al lui Muhammad Hussein Haykal, primul roman arab realist.

1915 Se publică romanul *În afara haremului* al prozatorului libanez Amin ar-Rihani.

1918 Djubran publică poemul filosofic în versuri intitulat *Al-Mawakib (Cortegiile)* și prima sa carte în limba engleză, *The Madman (Nebunul)*.

Revista *Al-Funun* își încetează apariția, fiind înlocuită de *As-Sa'ih (Călătorul)* fondată de Abd al-Masih Haddad, literat din cercul de prieteni al lui Djubran, revistă în care au publicat atît Djubran cît și Mikhayl Nu'ayme.

Se naște prozatorul iordanian Isa An-Nauri.

1920 *28 aprilie* Un grup de intelectuali și scriitori din emigrația siro-libaneză formează societatea recunoscută în mod oficial și intitulată *Ar-Rabita al-qalamiyya (Liga condeielor)*, a cărei influență asupra literelor arabe în general este considerată decisivă. Djubran Khalil Djubran a fost numit președintele ligii, funcție pe care a deținut-o pînă la sfîrșitul vieții. Liga a constituit un adevărat nucleu cultural și național, un cadru de manifestare a talentelor și de păstrare a spiritualității emigrației arabe din Statele Unite, care nutrea speranța vie a eliberării țărilor arabe de sub jugul otoman.

Îi apare culegerea de proză *Al-'Awasif (Furtunile)*, considerată ca fiind ultimul volum alcătuit de el, întrucît următorul, intitulat *Al-Bada'i wa at-tara'if (Noutăți și curiozități)* cuprindea textele selectate de directorul editurii egiptene Maktabatu-l-'arab (Biblioteca arabilor), adunate în volum în 1923 (cf. Mikhayl Nu 'ayme, în prefața la *Opere complete*). Scrie și publică în limba engleză eseul *The Forerunner (Predecesorul)*. În ultimii ani de viață, scriitorul se va dedica genului eseistic.

În urma destrămării Imperiului otoman, după primul război mondial, Libanul trece sub mandat francez.

1923 Djubran publică eseul *The Prophet (Profetul)*.

Se naște libanezul Souhayl Idris, inițiatorul existențialismului arab.

1925 Apare culegerea de nuvele *Aș-Șaykh Jum 'a wa qisas 'ukhra (Șeih Jum'a și alte povestiri)* a egipteanului Mahmud

Teimur, moment decisiv în dezvoltarea acestui gen literar în literatura arabă. Se naşte 'Abd al-Hamid Ben Hadya, unul dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai prozei algeriene de expresie arabă.

1926 Libanul este declarat republică, sub controlul Franţei (în 1943 devine republică independentă, trupele anglo-franceze retrăgîndu-se definitiv în 1946).

1927 Se naşte Fu'ad At-Tekerli, unul din întemeietorii şcolii nuvelistice irakiene.

Se naşte Iusuf Idris, scriitor egiptean fecund şi deosebit de talentat, autor de nuvele, romane şi piese de teatru. Îndeosebi în nuvelistică, scrierile sale au marcat o adevărată cotitură în literatura arabă.

1929 Se naşte At-Tayyib Salih, scriitor sudanez, unul dintre cei mai moderni şi originali romancieri arabi contemporani

1931 Anul în care Djubran scrie ultima bucată în proză, în limba arabă, pregătită spre a fi publicată în revista *As-Sa'ih,* sub titlul *Maliku-l-bilad wa ra'iyu-l-ghanam (Regele şi păstorul).*

Numărul respectiv al revistei nu a mai apărut.

În seara zilei de 10 aprilie, Djubran Khalil Djubran se stinge din viaţă, bolnav de ciroză şi tuberculoză. Rămăşiţele sale pămînteşti sînt trimise la Beirut, la 21 august, şi înmormîntate în cimitirul Mar-Sarkis (Bisharri), nu departe de foşnetul cedrilor seculari ai Libanului.

1932 Este publicat postum eseul lui Djubran în limba engleză *The Wanderer (Pribeagul).*

1933 Apare *The Garden of The Prophet (Grădina Profetului)* de Djubran Khalil Djubran, tradusă ulterior în arabă, ca şi celelalte scrieri în engleză ale autorului (*Sand and Foam — Nisip şi spumă.* 1926 ; *Jesus. Son of Man — Isus, fiul omului,* 1928 , *The Earth Gods — Zeii pămîntului.* 1931)

1983 Iubitorii de cultură din întreaga lume au sărbătorit, la propunerea UNESCO, centenarul naşterii lui Djubran Khalil Djubran.

D F

ARIPILE FRÎNTE

I

PROLOG

Aveam optsprezece ani cînd iubirea mi-a deschis ochii cu strălucirea ei amăgitoare şi mi-a atins pentru prima oară inima, cu degete de foc.

Selma Karame a fost întîia femeie care mi-a deşteptat sufletul cu frumuseţea ei şi m-a călăuzit spre paradisul sentimentelor înălţătoare, acolo unde zilele trec ca un vis, iar nopţile se petrec ca minutele.

Selma Karame a fost aceea care, prin căldura sufletului ei, m-a învăţat să preţuiesc frumuseţea şi mi-a dezvăluit tainele dragostei curate, rostindu-mi primul vers din poemul vieţii.

Care tînăr nu-şi aminteşte de întîia fată ce i-a transformat nepăsarea tinereţii într-o veghe temătoare, dureros de dulce, aproape ucigătoare ? Cine nu se gîndeşte cu nostalgie la acea clipă unică în care, trezindu-se brusc, şi-a simţit deodată fiinţa transformată, revărsînd din adîncurile ei preaplinul, chiar înainte de a fi nesocotit Cuvîntul sfînt şi de a fi gustat din fructul binelui şi al răului ?

Azi, după ce anii întunecaţi au şters amintirea acelor zile, nu mi-au rămas din acel vis frumos decît imagini chinuitoare, fluturîndu-mi aripi nevăzute în jurul tîmplelor, răscolindu-mi tristeţea din adîncul sufletului şi azvîrlindu-mă pe ţărmul deznădejdii. Iar Selma... Selma cea frumoasă, cea dulce, a plecat dincolo de orizonturile albastre.

N-a mai rămas nimic în urmă-i pe lumea asta decît durerea ferecată în inima mea și marmura unei cripte ascunse în umbra chiparoșilor. Ele sînt singurele lucruri care mai amintesc de trecerea Selmei Karame prin această viață. Liniștea senină ce învăluie mormintele nu poate dezvălui secretul pecetluit, îngropat de zei în negura criptei, iar foșnetul lăstarelor care-au răsărit din trupul ei nu poate da la iveală tainele din adîncul pămîntului. Numai suferințele acestei inimi și zbuciumul ei sînt cele care vorbesc ; acum ele curg, amestecate cu smoala cernelii, scoțînd la lumină nălucile acelei tragedii în care s-au îngemănat dragostea, frumusețea și moartea.

Voi, prieteni ai tinereții mele, de vă aflați la Beirut și treceți pe lîngă cimitirul din apropierea pădurii de brazi, intrați în el tăcuți, umblînd încet, să nu tulburați cu zgomotul pașilor voștri pe cei adormiți sub brazde de pămînt. Opriți-vă lîngă mormîntul Selmei și sărutați din partea mea țărîna ce-i acoperă somnul, apoi dăruiți-mi un gînd : „Aici au fost înmormîntate speranțele unui tînăr pe care loviturile soartei l-au alungat departe, peste mări ; aici au ars năzuințele lui și i s-au stins bucuriile ; aici a plîns pînă ce i-au secat lacrimile și i s-a ofilit zîmbetul. Numai tristețea lui a rămas aici, să crească printre chiparoși și răchite. Pe deasupra acestui mormînt plutește în fiecare seară gîndul lui, însuflețit de amintiri, îngînînd împreună cu singurătatea bocetele tristeții amare, jelind, odată cu ramurile, o fată care pînă mai ieri era un cîntec nostalgic pe buzele vieții, iar astăzi e doar o taină pecetluită în pieptul pămîntului.“

Aș vrea, prieteni, să jurați pe amintirea femeilor pe care le-ați iubit că veți pune flori pe mormîntul aceleia ce-a fost atît de dragă inimii mele. Și poate că florile voastre răsărite pe un mormînt uitat, vor fi stropi limpezi de rouă lunecînd din genele dimineții peste petalele unui trandafir ofilit.

TRISTEȚEA MUTĂ

Voi, prieteni, vă amintiți cu bucurie de zorii tinereții voastre, dornici să reînviați acel timp, să retrăiți cu nostalgie răsăritul lui de soare. Eu mă gîndesc la tinerețea mea cu o tristețe mută, îmi amintesc de ea ca un întemnițat care păstrează în sînge memoria zidurilor și apăsarea cătușelor.

Voi asemuiți anii acelei primăveri cu vîrsta de aur ce-și rîde de loviturile soartei, de temeri și frămîntări, fluturîndu-și nepăsătoare aripile peste griji și necazuri, așa cum zboară albina pe deasupra mlaștinii, îndreptîndu-se către livezile înflorite. Anii primei mele tinereți au fost vatra unor dureri mocnite, sălășuite în inima mea, zbătîndu-se ca niște furtuni sălbatice, sfîșietoare, împiedicîndu-mi sufletul să răzbată spre lume. Numai dragostea i-a deschis porțile, lăsînd lumina să-i pătrundă toate ungherele. Dragostea mi-a dat grai și am vorbit ; mi-a sfîșiat pleoapele și m-a învățat să plîng.

Voi, prieteni, vă amintiți parcurile și grădinile, piețele, colțurile de stradă care au fost martorii jocurilor voastre și au ascultat șoaptele acelei vîrste inocente. Îmi amintesc și eu un loc anume, din nordul Libanului, și atunci ochii își închid ferestrele spre lumea din afară, ca să contemple în vis văile pline de vrajă și splendoare, munții ce suie semeți către înalturi. Adesea, asurzit de larma lumii, ascult susurul pîraielor și foșnetul ramurilor. Dar lucrurile ce-mi par acum frumoase și după care mă topesc de dor ca pruncul după brațul mamei m-au chinuit cîndva amar. Mi-au umplut inima de frămîntări zadarnice și mi-au amărît gîndul, făcîndu-mă să sufăr ca un șoim zbătîndu-se între gratiile strîmtei sale colivii, tînjind după văzduhul necuprins, unde frații săi plutesc mîndri și liberi. Ele mi-au urzit, cu degete de jale, un văl al deznădejdii ce mi-a acoperit inima, făcîndu-mi din tristețe o umbră. În fiecare

seară, privind norii străpunşi de ultimele raze ale soarelui, inima mi se strîngea de un alean al cărui înţeles nu-l puteam pricepe. Auzind glasul mierlei ori şoapta apei, rămîneam locului, învins de o tristeţe fără margini, de un chin sfîşietor.

Se spune că neştiinţa e leagănul goliciunii sufleteşti, iar aceasta este limanul odihnei ; poate fi astfel, dar numai pentru cei ce s-au născut şi trăiesc cu sufletul împietrit. Dar dacă oarba ignoranţă se-ngemănează cu o inimă trează, devine cea mai cumplită prăpastie, mai înfricoşetoare ca moartea. Tînărul care simte mult şi ştie puţin este cea mai nefericită fiinţă de sub soare, iar sufletul lui se zbate între două forţe care-l zdrobesc : una nevăzută, care-l face să plutească deasupra norilor, dezvăluindu-i frumuseţile lumii ce răsar din ceaţa visului, şi alta care-l înlănţuie, îl ţintuieşte de pămînt şi-i împroşcă ochii cu ţărînă, lăsîndu-l pierdut, rătăcit în beznă. Tristeţea are braţe de mătase ce-nvăluie inima şi-o dăruie singurătăţii ca pe-o ofrandă ; căci singurătatea e soră geamănă tristeţii, pîndind veşnic în preajma inimilor tinere. Sufletul unui tînăr este un crin alb ce se deschide-n zori, la adierea vîntului de primăvară şi-şi strînge petalele speriat de nălucile înserării. Dacă tînărul ar fi lipsit de prieteni, de larma şi jocul lor care să-i înflăcăreze imaginaţia, viaţa i-ar fi o temniţă goală, năpădită de pînze de păianjen. Tristeţea care mi-a pustiit anii tinereţii n-a izvorît din setea de distracţie, căci am avut parte şi de petreceri, şi de tovarăşi, ea a fost mai degrabă semnul unei boli înnăscute a sufletului meu dornic de însingurare, o boală care omora în mine orice pornire de veselie. Ea îmi smulgea de pe umeri aripile vîrstei, făcîndu-mi viaţa asemenea apelor de munte ce reflectă în unda lor rece chipurile fantasmelor înserării, umbrele norilor şi tremurul ramurilor, dar nu reuşeşte să-şi taie cale prin tăria stîncilor, să curgă lin, cîntînd spre mare.

Astfel s-a scurs viaţa mea, pînă cînd am împlinit optsprezece ani. Anul acela a fost pentru mine ca un pisc de munte pe care l-am urcat şi unde am rămas să contemplu lumea ce mi se aşternea la picioare, cărările semenilor mei, cu aspiraţiile şi necazurile lor. Privind de acolo, de sus, am învăţat să păşesc printre legile şi tradiţiile lor ca printr-o peşteră rece. Atunci m-am născut a doua oară. Cel ce n-a simţit tristeţea cotropitoare şi gustul amar al disperării şi nu s-a lăsat purtat, în vis, spre leagănul iubirii, acela n-a trăit cu adevărat, iar viaţa lui rămîne o pagină goală, deşartă în cartea firii. În acel an am văzut îngerii din cer privindu-mă de după genele unei femei minunate şi diavolii iadului zbătîndu-se în pieptul unui bărbat odios. Dar cine n-a văzut, deopotrivă, îngerii şi diavolii în frumuseţile şi urîciunile vieţii, rămîne departe de cunoaştere, iar sufletu-i de-a pururi searbăd.

MÎNA DESTINULUI

Eram la Beirut în anul acela plin de întîmplări ciudate ; în aprilie, iarba şi florile din grădinile oraşului răsăreau ca nişte taine pe care pămîntul le destăinuia cerului. Migdalii şi merii purtau cunună albă, parfumată, ivindu-se printre case ca nişte nimfe în veşminte de omăt, pe care natura le plăsmuise şi le trimisese în chip de mirese celor îndrăgostiţi de poezie, ce se lasă purtaţi pe aripile fanteziei.

Primăvara e frumoasă în orice loc de pe pămînt, însă în Liban e încă mai frumoasă. Ea e spiritul unui zeu necunoscut de nimeni, care hoinăreşte pe pămînt cu pas grăbit, iar cînd ajunge în Liban îşi încetineşte pasul, privind mereu în urmă, căutînd tovărăşia sufletelor regilor şi profeţilor care au trăit cîndva, îngînînd imnurile veşnice ale

lui Solomon, preamărind împreună cu cedrii amintirea gloriei străvechi. Primăvara, Beirutul e chiar mai frumos decît în alte anotimpuri, atunci se curăță de tina lăsată de ploile iernii, nefiind încă potopit de colbul verii toride, semănînd cu o fecioară frumoasă ce iese diafană din apele lacului și se așează pe mal, să-și zvînte trupul la soare.

Într-una din acele zile pline de miresmele îmbătătoare ale lui april și zîmbetul lui dătător de viață, m-am dus să-mi văd un prieten care locuia într-o casă retrasă, departe de zgomotul orașului. În timp ce stam de vorbă, alcătuind din cuvinte drumul speranțelor și năzuințelor noastre, am văzut intrînd un bărbat ce părea să aibă ceva mai mult de șaizeci de ani, un *șeih*[1] cu fața zbîrcită și straiele modeste, impunînd respect prin înfățișarea solemnă și gravă. Ne-am ridicat, iar prietenul meu, înainte de a-i da mîna, a făcut un pas înainte, rostind :

— Dumnealui este *efendi* Faris Karame. Apoi m-a prezentat și pe mine, însoțindu-mi numele cu alese cuvinte de laudă. Bătrînul m-a privit o clipă și și-a trecut palma peste fruntea înaltă, răsărită de sub părul alb ca neaua ce părea o coroană regească, vrînd parcă să-și readucă în minte chipul unui lucru straniu, pierdut, apoi a zîmbit înseninat, plin de afecțiune și s-a apropiat de mine spunîndu-mi :

— Ești fiul unui vechi prieten drag, de care am fost foarte legat cîndva, pe cînd mă aflam în primăvara vieții. Cîtă plăcere-mi face să te cunosc ! E ca și cum l-aș fi reîntîlnit pe tatăl tău.

---

[1] *Șeih* (lit. *shaykh)*, ca termen comun înseamnă „bătrîn". Cuvîntul a fost folosit în țările arabe ca titlu, acordat inițial unui șef de trib, clan sau sat. Autoritatea sa era bazată pe recunoașterea demnității lui, a judecății sănătoase, a experienței de viață și chiar a averii. Treptat, cuvîntul a ajuns să se alăture ca titlu de curtoazie teologilor și altor persoane laice care dețin o pregătire religioasă, bucurîndu-se de prestigiu, adesea impus și de vîrstă. În Liban, a devenit chiar un titlu ereditar, deținut de cîteva familii maronite.

Cuvintele lui m-au mișcat și am simțit că sînt atras spre el de o forță nevăzută, chemîndu-mă, așa cum instinctul conduce pasărea la cuib, cu puțin timp înainte să înceapă furtuna. Ne-am așezat tustrei, și șeih Karame a început să ne povestească despre prietenia cu tatăl meu, despre vremea tinereții petrecute împreună. Ascultam cu nesaț povestea de demult, pe care timpul i-o întipărise în memorie pentru vecie, pecetluind-o în inima lui.

Bătrînii se întorc cu gîndul la zilele tinereții lor, așa cum un om care a trăit pierdut printre străini se întoarce într-o bună zi la locul de baștină. Cînd e vorba să-și depene poveștile tinereții, sînt mai bucuroși decît poetul ce-și recită cel mai frumos poem. Ei trăiesc cu sufletul risipit prin ungherele trecutului, căci prezentul curge nevăzut pe lîngă ei, iar viitorul le apare învăluit în ceața și negura veșniciei.

Mai bine de o oră a trecut, pe nesimțite, ca o mîngîiere, așa cum trece umbra ramurilor pe deasupra ierbii. Faris Karame s-a ridicat să plece, iar cînd m-am apropiat de el să-mi iau rămas bun, mi-a strîns mîna în mîna lui dreaptă și, punîndu-mi stînga pe umăr, mi-a zis :

— Nu l-am văzut pe tatăl tău de douăzeci de ani, dar sper ca tu să mă faci să uit distanța care ne desparte. Să vii să ne vezi, cînd îți face plăcere !

După plecarea lui Faris Karame, am căutat să aflu cît mai multe lucruri despre el, iscodindu-l pe prietenul meu, sorbindu-i fiecare cuvînt din clipa cînd, cu glas reținut și trist, a-nceput să-mi povestească :

— Nu mai știu pe altcineva în tot Beirutul căruia bogăția să-i fi desăvîrșit noblețea, iar noblețea să-i fi adus bogăție. Este unul dintre puținii oameni care au trăit pe această lume și o părăsesc înainte să fi făcut cuiva vreun rău. Astfel de oameni sînt însă ocoliți de noroc și nefericiți, pentru că nu cunosc căile ascunse ale vicleniei care să-i ferească de răutatea și perfidia semenilor. Faris Karame nu are pe lume decît o fată ; locuiesc împreună într-o

casă retrasă, la marginea orașului. Fata a moștenit firea aleasă a părintelui ei și nu cred să existe alta mai frumoasă și mai gingașă ca ea. Cu toate acestea însă, din pricina nemăsuratei averi a tatălui, o paște nenorocirea și se află acum pe marginea unei prăpăstii îngrozitoare.

Desluşeam în glasul prietenului meu o amărăciune care mă umplea de mîhnire, pe măsură ce-l ascultam urmîndu-și povestea :

— Faris Karame e un om cinstit, dar se lasă ademenit ca un orb de glasul lingușirii. Fiica lui i se supune, plină de ascultare, în ciuda forței lăuntrice cu care a dăruit-o natura. Iată, așadar, taina ce unește viața părintelui și a fiicei sale, acea taină pe care-a dezlegat-o un om neîntrecut în viclenie și răutate și, pe deasupra, mult prea priceput la vorbe meșteșugite. Acesta e însuși mitropolitul. Faptele-i josnice le săvîrșește sub pavăza Evangheliei, înfățișîndu-le oamenilor ca pe adevărate binefaceri. El întruchipează puterea religiei în țara atîtor legi și credințe ; de el se tem sufletele, iar trupurile îi cad la picioare ca gîtul vitelor dinaintea măcelarului. Mitropolitul are un nepot în care stricăciunea și urîțenia sufletească se întîlnesc precum șerpii și scorpionii la gura unei peșteri sau într-o mlaștină stătută, rău mirositoare. Nu e departe ziua cînd mitropolitul, gătit în straiele-i sfințite, avînd la dreapta pe nepotul său și la stînga pe fiica lui Faris Karame, va așeza cu mîna păcatului cununa căsătoriei pe creștetele lor, legînd prin lanțurile jurămîntului un trup curat de-un hoit putred, unind sub pumnul strîmbei legi o ființă divină cu una pămîntească, îngropînd inima zilei în hăul nopții... Ți-am spus totul despre Faris Karame și fiica lui. Mai multe, să nu mă-ntrebi, căci pomenind de loviturile soartei, nu faci decît să le apropii sorocul, iar vorbind despre moarte deștepți în adîncul tău teama de ea.

Continua să vorbească cu privirea pierdută în zare ; părea că scrutează un punct anume, chinuindu-se să pătrundă însăși taina ce leagă și desparte, deopotrivă, ziua de noapte.

Nu știu de ce am simțit nevoia să-i dau de veste, luîndu-mi rămas bun :

— Mîine o să-i fac o vizită lui Faris Karame, ca să-i dovedesc că știu să mă țin de cuvînt și că-i respect sentimentele ce încă-l mai leagă de tatăl meu.

El m-a fulgerat o clipă cu privirea, apoi s-a-ntunecat brusc, înspăimîntat de ceea ce rostisem. Descopeream în ochii lui un amestec de dragoste, de îngrijorare și teamă, izvorîte parcă din puterea profetică de a-mi citi pînă și cel mai tulbure gînd. Mi s-a părut că voia să-mi mai spună ceva, dar el se ferecase în tăcere.

M-am îndreptat spre ușă, urmărit de acea stranie căutătură ce aveam să o-nțeleg mult mai tîrziu. Mi se părea că plutesc liber peste întreaga fire, că urc în tăriile albastre spre un limpede liman de pace și-mpăcare...

DINAINTEA TEMPLULUI

N-au trecut multe zile și, învins de singurătate, trudit de veșnica-mi rătăcire prin deșertul filelor îngălbenite de vreme, m-a ispitit gîndul să urc într-o trăsură și să mă duc acasă la Faris Karame. Am străbătut pădurea de brazi, apoi vizitiul a mînat caii la trap, pe o potecă umbrită de răchite, cu iarba înaltă unduind pe sub bolțile de viță și flori scînteietoare, licărind ici-colo ca niște nestemate risipite dintr-un colier sfărîmat.

Deodată, m-am trezit în fața unei case singuratice, răsărită parcă din îmbrățișarea ramurilor dese și umbroase, înecată în miresme amețitoare de trandafiri, de liliac și de iasomie. Am făcut cîțiva pași și iată-l pe Faris Karame

ivindu-se-n prag, chemat pesemne de huruitul roţilor trăsurii ce vestea sosirea unui oaspete în acel colţ îndepărtat de lume. Bătrînul mi-a urat bun venit, cu faţa luminată de bucurie, apoi m-a poftit în casă. Se purta ca un părinte cu fiul său întors acasă din lumea largă, nu mai contenea cu întrebările, dornic să afle cum o duceam, pe unde umblasem şi ce aveam de gînd să fac mai departe.

Îi răspundeam împărtăşindu-i visurile şi speranţele unui suflet tînăr, pe care valurile vieţii nu apucaseră să-l prindă în vîltoarea luptei şi-a zbaterii. Eram pe atunci, ca orice tînăr, înflăcărat de un elan ce mă purta ca pe-o nălucă pe deasupra norilor, de unde lumea se zărea învăluită în culorile curcubeului. Mă ademeneau piscurile deşarte ale gloriei, dar aripile mi-erau sfîşiate de furtuni şi, cu cît cunoşteam mai mult despre viaţă, cu atît coboram mai aproape de pămînt, înţelegînd că adevărul e adesea o oglindă ciudată, în care omul îşi vede sufletul micşorat, stîlcit...

Deodată, o fată în veşminte de mătase albă, mai strălucitoare ca însăşi lumina, mi-a răsărit dinaintea ochilor, păşind aievea spre mine, apoi a rămas locului, parcă aşteptînd.

— Ea este fiica mea, Selma, l-am auzit ca prin vis pe şeih Karame.

— Iată că bunul meu prieten, de care soarta m-a despărţit atît amar de ani, s-a întors într-un tîrziu ! a mai rostit el, arătînd spre mine.

Fata s-a apropiat, privindu-mă drept în ochi, vrînd parcă să afle cine eram şi ce vînt mă adusese la ei în casă. Cînd ne-am dat mîna, am simţit că mîngîi catifeaua unei petale de crin şi din acel fior a prins să se înfiripe-n mine un cîntec nou, răscolitor. Am amuţit, ca şi cînd Selma ar fi adus cu sine o linişte nepămînteană, pe care nu cutezam s-o tulbur.

— Tata mi-a vorbit adesea despre tatăl tău, depănînd povestea tinereţii lor. Dacă ai ascultat-o, ca şi mine, înseamnă că ne cunoaştem mai demult...

Pe şeih Karame l-au bucurat nespus vorbele fiicei lui, chipul i s-a luminat de zîmbet şi a simţit nevoia să mă lămurească :

— Selma are o aplecare ciudată spre acele taine ce ţin de sufletul omenesc. Ea vede totul învăluit în lumina lui caldă. Apoi bătrînul a început din nou să-mi povestească, să mi se destăinuie cu însufleţire, căutînd parcă un cuvînt magic care să-l întoarcă la anii tinereţii, să reînvie acel timp. Din cînd în cînd, îşi cobora privirea ostenită peste mine, aşa cum ramurile unui copac falnic, împovărat de cuiburile atîtor anotimpuri, se apleacă deasupra unei plante mici, firave, în care viaţa abia pîlpîie. Un stejar bătrîn, cu rădăcini puternice, stînd neclintit dinaintea furtunii şi, alături, firul plăpînd, răsărit de curînd, în primăvară, fremătînd la adierea vîntului de zori.

Selma şedea între noi, gînditoare, ascultîndu-ne pe fiecare, cumpănind adînc înţelesurile primei şi ultimei file din povestea vieţii omeneşti.

Ziua-şi răsfira ultimele raze peste grădinile şi parcurile de la marginea oraşului, iar sus, deasupra crestelor Libanului, soarele abia mai lăsase în urmă-i o geană aurie de lumină.

Faris Karame încă-şi depăna amintirile, cu o voioşie uimitoare, care începuse să mă copleşească şi pe mine. Dar acolo, în colţul de lîngă fereastră, luceau ochii trişti ai Selmei. Asculta nemişcată, fără a rosti vreun cuvînt, zîmbind nedesluşit, de parcă ştia că frumuseţea n-are nevoie de bietele frînturi ce buzele abia le-ngînă.

Ea grăieşte în toate limbile sufletului, mai presus de orice cuvînt, aşa cum lacul liniştit zăvorăşte-n adîncuri cîntecul frînt al pescarilor peste care s-a aşternut muta veşnicie.

Frumusețea vorbește doar sufletului, singurul care se bucură-n taină de ea, în vreme ce gîndul încearcă zadarnic să-i afle chip și asemănare, zbătîndu-se buimac, învins, fără s-o poată rosti. Frumusețea adevărată e ca un fluviu nevăzut pe care plutim fără cîrmă, o flacără născută în străfundurile inimii și arzînd în afara ei. Ea freamătă în acea armonie desăvîrșită dintre bărbat și femeie, pecetluită de un singur cuvînt : dragoste. Oare, emoția ce m-a cuprins atunci în preajma Selmei, în acea seară de-a pururi vie pentru mine, mi-a dezvăluit, ca prin minune, cea mai frumoasă femeie cu putință sau doar beția tinereții m-a amețit cu amăgirile ei deșarte ? Ori poate am presimțit în ochii Selmei acea lumină ce-avea să-mi rănească pleoapele, arătîndu-mi deopotrivă bucuriile și mîhnirile dragostei ? O lumină ce mă-nvăluia pe nesimțite, asemănătoare doar cu plutirea lină a spiritului deasupra apelor, atunci, la începuturile vieții. Aducîndu-mi-o în cale pe Selma, poate că soarta a vrut să învăț cum să pășesc liber pe tărîmul iubirii, al singurei adevărate libertăți din această lume, pe care n-o pot știrbi nici răutatea, nici dogmele, nici chiar legile firii.

Nu știu cînd m-am ridicat să plec, dar parcă-l aud și acum pe Faris Karame insistînd, cu tonul lui părintesc :

— Acum, c-ai aflat drumul, m-aș bucura să vii la noi ca la tine acasă. Aș vrea să ne consideri, pe mine și pe Selma, tată și soră. Nu-i așa, Selma ?

Ea a încuviințat cu o ușoară înclinare a capului, apoi m-a privit ca un om ce rătăcise îndelung printre străini, pînă să-și afle în prieten. Cuvintele lui Faris Karame au fost începutul unui cîntec ce-avea să sfîrșească amar, la capătul drumului de lumină și foc, străbătut alături de Selma. Au fost cupa din care am băut apă din *Kawthar* [1] și licoare de colocvint.

[1] Rîu despre care se spune în credințele populare orientale că ar curge prin Paradis.

Șeih Karame m-a însoțit spre ieșire, iar la capătul grădinii ne-am luat rămas bun ; inima-mi tremura ca buzele însetatului la atingerea undei răcoroase a izvorului.

FĂCLIA ALBĂ

Toată luna aprilie l-am vizitat pe șeih Karame, întîlnindu-mă cu Selma. Ședeam lîngă ea în grădină, uluit de frumusețea și de harul ei, de acea liniște tristă ce-i învăluia făptura. Mă simțeam atras spre ea de niște brațe nevăzute și, cu cît mă apropiam, mă pătrundeam de gingășia ei nespusă, ca de-o taină ispititoare. Era o carte deschisă ce mă vrăjea tot mai mult, pe măsură ce încercam să-i deslușesc înțelesurile, un cîntec ciudat căruia-i îngînam melodia, fără să-i pătrund cuvintele.

Femeia dăruită cu farmecul desăvîrșit al sufletului și al trupului este, mai presus de orice, tulburătoare ; ne apropiem de ea doar prin iubire, atingînd-o doar prin puritate. Cînd încercăm să o descriem în vorbe, ea se ascunde privirii descumpănite și dispare în ceață. Tot astfel era Selma și n-aș îndrăzni s-o dezvălui cui n-a cunoscut-o, căci mă-ntreb cum ar putea cel aflat sub aripa morții să vorbească despre cîntecul privighetorii, roua florilor ori susurul apei ?

Și totuși, inima mă-ndeamnă să înfățișez măcar amintirea Selmei, în cuvinte simple, neînsemnate, dacă odinioară nu m-am învrednicit să-i cuprind făptura în slove de aur. (Înfometatul ce rătăcește prin deșert se mulțumește și cu pîine uscată, dacă cerul n-a plouat peste el cu belșug...)

Selma era atît de sveltă în mătasea foșnitoare a veșmîntului alb, încît părea o rază de lună strecurată prin perdele. Mișcările-i erau line, mîngîioase, aidoma muzicii

de Isfahan [1], iar vocea șoptită, caldă, susurînd, printre buzele-i trandafirii, precum stropii de rouă lunecînd din cupele florilor, la adierea serii... Și chipul... Chipul Selmei... Cum să evoc acea față blîndă, veșnic tristă, părînd să dezvăluie în fiece clipă o taină a sufletului ? Cine a privit-o cîndva, și-o amintește ca pe o făptură de vis, pe care n-o poți atinge.

Frumusețea Selmei nu se potrivea canoanelor obișnuite, ci era stranie, asemenea unui chip palid de fecioară ce te urmărește în vis, asemenea fiorului sublim ce nu încape în cuvinte, nu poate fi topit în culoare, nici dăltuit în marmură.

Farmecul Selmei își avea sălaș nu atît în părul mătăsos, cît în aura strălucitoare ce-l învăluia, nu în ochii migdalați, cît în lumina ce izvora din ei, nu în buzele catifelate, ci mai degrabă în dulceața ce-o revărsau, nu în suplețea gîtului de fildeș, ci mai ales în înclinarea lui grațioasă. Nu armonia desăvîrșită a trupului ci noblețea spiritului o făcea să semene cu o făclie albă, arzînd cu flacără vie spre înaltul cerului. Frumusețea Selmei avea ceva din harul *qasidelor* [2] nemuritoare și al imnurilor veșnice. Dar, oricît s-ar înălța un astfel de suflet spre înălțimi nebănuite, nu va putea atinge nicicînd fericirea, căci lacrimile îl vor trage de-a pururi spre pămînt.

Selma era mereu gînditoare, iar tăcerea ei mă învăluia ca o muzică tulburătoare, purtîndu-mă în ritmul bătăilor inimii, în îndepărtata lume a visului, acolo unde plăsmuirile minții se întruchipează aievea și orice speranță se-mplinește.

[1] Oraș în Iranul de azi.

[2] *Qasida*, poem arab clasic. Pentru o lungă perioadă de timp, a fost singurul gen de expresie poetică creat de arabi. Originea sa poate fi găsită în cîntecele cu care beduinul își mîna cămila la pas. Cele mai vechi *qaside* care ne-au parvenit datează de la începutul secolului al VI-lea e.n. Subiectele abordate erau convenționale, legate de viața în deșert, figurile de stil stereotipe, iar sistemul de rimă și ritm pe deplin dezvoltat și riguros.

Dar ceea ce mă copleșea în preajma Selmei era melancolia surîsului ei rănit, acel văl tainic ce mă făcea s-o simt îndepărtată, stranie, dar cu atît mai ispititoare. Prin acel văl, razele sufletului răzbăteau ca o ramură înflorită prin ceața dimineții.

Tristețea a țesut între mine și ea puntea asemănării. Citeam unul în ochii celuilalt, ceea ce simțea fiecare, iar glasurile noastre repetau aceleași ecouri întoarse din adîncuri, ca și cînd soarta ne-ar fi plămădit anume să fim jumătățile aceleiași ființe, cotropită de durere, la cea mai scurtă despărțire.

Însingurarea nu se vindecă decît prin contopirea cu o inimă ce simte la fel, împărtășind cu ea aceleași emoții. Doi oameni uniți prin tristețe sînt mai legați decît doi bieți surghiuniți pe pămînt străin, căutîndu-și alinarea unul în celălalt, căci lanțurile tristeții nu pot fi asemuite cu plăpîndele fire urzite în clipele de bucurie. Numai iubirea limpezită de lacrimi poate rămîne curată și veșnică.

FURTUNA

La cîteva zile, Faris Karame m-a poftit la cină, acasă la el. Tînjeam după gustul pîinii întinse de soartă cu mîinile Selmei, hrana mea din ultima vreme, ce nu-mi sătura niciodată inima înfometată, jeraticul ce i-a mistuit cîndva și pe Imru' al-Qays[1], și pe Dante, și pe Sapho...

Pîinea pe care zeii au frămîntat-o cu amarul lacrimilor și ne-au hărăzit să gustăm odată cu ea bucuria și suferința.

Ajuns la casa dintre brazi, am găsit-o pe Selma pe o bancă de lemn, într-un colț de grădină, cu fruntea reze-

[1] *Imru' al-Qays*, poet preislamic (sec. VI), autor al uneia dintre cele șapte *qaside* celebre cunoscute cu numele de *al-mu 'allaqat*.

mată de trunchiul unui copac. Îmi părea că mă aflam dinaintea unei zeități a locului, răsărită ca prin minune de cine știe unde, în veșmîntul strălucitor ca argintul lunii, ori dinaintea focului sacru de care se cădea să mă apropii cu adîncă evlavie. Am vrut să-i vorbesc, dar îmi simțeam limba împietrită și buzele înghețate și atunci am rămas lîngă ea tăcut. Știam că Selma asculta în acea tăcere valurile neostenite ale gîndului meu, că nu aștepta vorbe deșarte ce nu puteau să încapă durerea pe care ea însăși o citea în ochii mei încercănați.

Ne-am pomenit cu Faris Karame venind către noi, salutîndu-mă bucuros, cum făcea întotdeauna, apoi întinzîndu-mi mîna cu un gest larg, ca de binecuvîntare a tainei nepătrunse ce mă lega de fiica lui. Ne-a poftit scurt :

— Haideți la masă, copiii mei, totul e gata ! L-am urmat. Ochii Selmei mă fulgerau de sub pleoapele umbrite de *kuhl* [1], ca și cînd vorbele tatălui ei i-ar fi trezit un sentiment nou, ce-i ocrotea un gînd lăuntric...

Ne-am așezat în jurul mesei, să stăm de vorbă, să ne desfătăm cu bucatele îmbietoare și vinul vechi, de chihlimbar, dar sufletele ne pribegeau departe, pe un țărm neștiut, de unde scrutau viitorul, gîndind că el ne-ar putea aduce dureri nemăsurate bîntuite de spaimă, sau poate, cine știe, umbra unei bucurii. Trei ființe deosebindu-se întru totul, ca și țelurile lor în viață, dar unite de aceeași dorință de prietenie și dragoste, trei dintre acele rare făpturi ce se lasă-n voia simțirii, știind prea puțin despre viață și necazul ce pîndește la orice pas. Un bătrîn vrednic de cinstirea anilor trăiți curat, cu fruntea sus, ce-și iubea fiica din toată inima, neavînd nimic mai scump ca fericirea ei, o fată fără prihană — încă întrebîndu-se cîtă bucurie și cît amar îi va aduce viitorul — și un tînăr plin de speranțe și visuri, ce încă n-apucase să guste vinul vieții, dar nici otrava ei. El

[1] Preparat cosmetic tradițional oriental, pe bază de sulfură de antimoniu, cu care femeile își colorează în negru sprîncenele, genele și pleoapele.

încă încerca să pătrundă necuprinsul cunoașterii și-al iubirii, dar aripile-i firave nu-l ajutau să se ridice atît de sus. Ședeam toți trei în jurul unei mese îmbelșugate, într-o casă singuratică, departe de lume. Liniștea serii cobora alene peste noi, iar ochii cerului se deschideau să ne privească. Nu bănuiam că pe fundul talerelor și-al cupelor soarta ne dospise pîinea amărăciunii și licoarea otrăvită a deznădejdii.

O slujnică intră grăbită. Frînse tăcerea cu glasul ei ascuțit, adresîndu-se stăpînului casei :

— Domnule, la ușă este un bărbat care vrea să vă vorbească.

— Cine e ? întrebă Faris Karame, surprins.

— Cred că e servitorul mitropolitului, rosti femeia.

Pentru o clipă, Selma mă săgetă cu o privire stranie, ca a unui mag ce scrutează cerul, să-i deslușească semnele.

— Să intre ! porunci Faris Karame. Servitoarea se întoarse urmată de un bărbat îmbrăcat în veșminte alese, de brocart brodat. Se înclină pînă la pămînt, salutînd, apoi se adresă lui Faris Karame :

— Înalt Preasfinția-Sa m-a trimis să te iau cu trăsura, dacă binevoiești să-i faci o vizită acasă. Vrea să discute cu tine o problemă foarte importantă.

Șeih Karame îl ascultă încruntat. apoi căzu pe gînduri, chipul crispîndu-i-se brusc, adumbrit de o paloare ciudată. Apropiindu-se de mine, mă rugă cu glasul lui plin de căldură și bunătate :

— Sper să rămîi pînă mă întorc. Selma va găsi în tine un prieten cu care să-și alunge urîtul și singurătatea. Apoi, zîmbind înseninat către Selma : Nu-i așa ?

Fata încuviință înclinînd ușor capul. în timp ce obrajii i se aprinseră ca flacăra, apoi răspunse cu o mlădiere a vocii mai dulce ca viersul de nai :

— O să mă străduiesc ca oaspetele nostru să se simtă bine, tată !

Şeih Karame ieşi însoţit de servitorul mitropolitului. Selma rămase în picioare, urmărind cu privirea pierdută trăsura ce parcă se topea în noapte, pînă ce dispăru înghiţită de întuneric, iar zgomotul roţilor se stinse-n depărtare. Apoi se apropie de mine şi se aşeză tăcută într-un jilţ acoperit cu falduri de mătase verde. Şedea acolo, cuminte, părînd un crin cu talia înălţată de vîntul dimineţii deasupra covorului de iarbă. Eram singur cu Selma într-o casă ruptă de lume, pierdută printre copaci şi înecată într-o linişte tulburată doar de trecerea gîndului de iubire peste lespezile sufletului.

Minute fără şir au zburat peste noi. Niciunul nu îndrăznea să rupă tăcerea, deşi simţeam deopotrivă că nu cuvintele, biete frînturi picurate de buze vor ţese între noi vălul ademenitor de speranţă. Ele nu puteau alcătui puntea nevăzută pe care păşeam ; ne unea altceva cu mult mai înalt şi mai pur decît cuvîntul — graiul mut al tăcerii. Aveam senzaţia că mă despart de mine însumi, plutind în văzduhul fără de margini, pînă ce trupul îmi gemea încătuşat în temniţa lui strîmtă, iar lumea-mi părea un chinuitor exil într-un ţinut potrivnic. Dintre genele întredeschise ale Selmei izvorau lumini lăuntrice, un amestec tulbure de candoare şi sfială ce m-a făcut să tresar auzind-o :

— Să ne plimbăm printre copaci, să vedem luna răsărind de după munte !

M-am ridicat supus, dar, în clipa următoare, am încercat să-i abat acest gînd :

— N-ar fi mai bine să rămînem aici pînă răsare luna, ca să lumineze grădina ? Acum întunericul învăluie copacii şi florile şi nu putem zări nimic !

Parcă aud şi acum vorbele ei ca un fulger în beznă :

— Întunericul poate ascunde pomii şi iasomia, dar nu poate tăinui sufletului iubirea.

Mă sfîşiau gînduri contradictorii şi mă zbăteam fără grai, încercînd să pătrund sensul fiecărui sunet, să înţeleg adevărul. M-a surprins privirea ciudată a Selmei, învinsă de regret, care parcă voia să întoarcă din drum acele cuvinte. Dar ele apucaseră să-şi deschidă calea spre inima mea ; limpezi şi încrezătoare se cuibăriseră în mine, unde aveau să-mi rămînă pînă la sfîrşitul vieţii.

Orice lucru mare şi frumos în această lume a fost la început doar un gînd răzleţ sau o senzaţie stranie ; tot ce vedem în jur a fost cîndva doar o idee încolţită în mintea unui bărbat sau o gingaşă simţire izvorîtă din pieptul unei femei.

Revoluţiile măreţe care au slobozit rîuri de sînge în numele libertăţii, slujite cu mai multă ardoare decît toţi zeii, imensele revoluţii, au pornit dintr-o idee, o scînteie născută dintr-o minte omenească ce avea să lumineze drumul a mii şi mii de semeni.

Războaiele crunte, nimicitoare, care au zdruncinat tronuri şi au ruinat imperii au fost mai întîi o idee ţîşnită din gîndul unui singur om.

Învăţăturile sfinte ce-au schimbat soarta omenirii au izvorît la început din înclinaţia poetică a unor oameni ce se deosebeau prin harul lor de cei de rînd.

O singură idee a ridicat piramidele şi un singur sentiment a fost de-ajuns pentru a distruge Troia, o unică idee a născut gloria Islamului şi un singur cuvînt a azvîrlit în flăcări biblioteca din Alexandria.

O idee aprinsă în negura nopţii te poate duce la triumf sau prăbuşire.

O singură licărire din ochii unei femei te poate face într-o clipă cel mai fericit sau mai nenorocit om. Doar un cuvînt rostit de Selma Karame în acea noapte unică m-a ţintuit între trecut şi viitor, ca o corabie rătăcită, plutind fără cîrmă pe tăişul apei, între hăul adîncurilor şi tăriile văzduhului.

Tîlcul unei vorbe m-a trezit din letargia aşteptării şi mi-a purtat paşii pe un drum nebănuit, spre orizontul dragostei, unde viaţa se-ntîlneşte cu moartea... Acolo,

printre copaci, cu fețele mîngîiate de vînt, ne simțeam mai liberi și parcă ne unduia sub tălpi grădina toată. Tufele de iasomie trimiteau spre noi valuri de mireasmă, ca niște brațe primitoare, iar din înaltul boltei ochii cerului ne priveau. Luna tocmai răsărea de după muntele Sannin, înecînd în razele ei dealurile și văile pe-ai căror umeri satele se iviseră ca și cînd ar fi răsărit din nimic.

S-a arătat deodată întreg Libanul, sub ploaia aceea argintată, semănînd cu un flăcău culcat în iarbă, sprijinit pe brațul drept, căruia lumina-i dezvăluise trupul.

Libanul pentru poeții din Occident este un loc imaginar. Realitatea lui se năruie odată cu plecarea lui David, a lui Solomon și a profeților, așa cum piere Edenul după păcatul lui Adam și al Evei.

Pentru ei, este mai degrabă o expresie poetică decît numele unui ținut muntos, un cuvînt ce simbolizează o stare sufletească și apropie în gînd păduri de cedri răspîndind arome de tămîie, turnuri de aramă și marmură înălțîndu-se întru glorie și măreție, turme de gazele legănîndu-se-n mers printre coline.

În acea noapte, Libanul mi s-a-nfățișat ca o plăsmuire fantastică, răsărită ca din pămînt, între somn și trezie. Astfel, lucrurile ne apar schimbate, învăluite de vraja propriilor noastre trăiri. Lumina lunii a inundat fața, gîtul și brațele Selmei, întoarsă spre mine ca o statuie de fildeș modelată de degetele unui sclav al lui Ashtarut, zeița frumuseții și a iubirii.

— De ce nu-mi povestești despre trecutul tău ? rosti ea abia auzit.

Am privit în ochii ei scînteietori și i-am răspuns în sfîrșit, ca un mut care prinsese deodată grai :

— Nu m-ai auzit vorbindu-ți, n-ai înțeles, oare, ce-ți spun mereu, de cînd am ieșit în grădină ? Sufletul tău ce tresare la orice adiere, nu s-a pătruns de strigătul inimii mele ?

Ea și-a acoperit fața cu mîinile și-a murmurat cu vocea tremurîndă :

— Te-am auzit, da. Am auzit un glas țîșnit din inima nopții, un țipăt înspăimîntat sfîșiind miezul zilei.

Am simțit cum într-o singură clipă mi se destramă tot trecutul ; uitasem că existam, uitasem totul ; nu-mi mai aminteam decît de Selma și nu simțeam altceva decît prezența ei copleșitoare :

— Și eu te-am auzit, Selma, am auzit un cîntec înălțător străbătînd secundele unduitoare ca valurile, un cîntec ce mă robește și-mi clatină temeliile ființei.

Buzele trandafirii mi-au arătat umbra unui zîmbet trist, apoi au rostit :

— Am aflat acum că există ceva mai înalt ca văzduhul și mai adînc ca marea, mai presus decît viața, moartea și timpul. Pînă azi nici nu bănuiam că există...

Din acea clipă, Selma Karame mi-a fost mai dragă ca un prieten, mai apropiată ca o soră, mai sfîntă ca o iubită. Ea îmi umplea viața, înflorind veșnic lîngă inima mea. Ce lipsit de sens e să crezi că iubirea se naște trăind vreme îndelungată în tovărășia cuiva ! Adevărata iubire este fructul acelei înțelegeri totale care nu se înfiripă nici într-un an și nici într-o viață întreagă, dacă nu s-a ivit din prima clipă.

Selma privea în zare, către vîrfurile pădurii Sanin, aninate de poala văzduhului :

— Pînă ieri mi-ai fost ca un frate. Veneam cu inima deschisă și ședeam alături sub oblăduirea tatălui meu, dar am descoperit ceva mai puternic și mai învăluitor decît legătura frățească ; un sentiment nou și liber de orice canoane, ce mă-nfioară și mă umple deopotrivă de tristețe și de bucurie.

Gîndul ei își prelungea ecoul în mine : „Oare, acest sentiment care ne înspăimîntă și ne strecoară reci fiori în trupuri nu e un strop din legea firii ce rotește luna în jurul pămîntului și pămîntul în jurul soarelui ?"

Chipul Selmei s-a luminat dintr-o dată, iar lacrimile i s-au adunat în colţurile ochilor ca nişte picături de rouă strălucind pe marginea unor petale de narcisă. Trecîndu-şi degetele prin părul meu, a şoptit :

— Cine-ar crede povestea noastră ? Cine şi-ar fi închipuit că în acest ceas de cumpănă dintre apusul soarelui şi răsăritul lunii vom înfrînge opreliştile şi vom trece punţile îndoielii ? Cine ar crede că acelaşi april care ne-a sortit să ne întîlnim ne opreşte dinaintea celui mai sfînt altar al vieţii ?

Simţeam mîna catifelată netezindu-mi părul şi, stînd aşa, cu capul plecat sub alintarea aceea mătăsoasă, mă gîndeam cît de neînsemnată mi s-ar fi părut o coroană împărătească ori cea mai semeaţă cunună de lauri...

— Lumea n-ar crede povestea noastră, căci nu ştie că iubirea este singura floare ce răsare, creşte şi se deschide sfidînd anotimpurile.

Mă-ntreb însă dacă april ne-a unit pentru prima dată acum, în ceasul acestei tainice chemări. Oare, n-am fost cîndva o singură fiinţă, cu mult înainte de-a deveni prizonierii zilelor şi nopţilor ?

Uneori sînt ispitit să cred că viaţa omului nu începe în pîntecul mamei şi nu sfîrşeşte în mormînt şi că în acest văzduh necuprins, luminat de lună şi de stele, plutesc îmbrăţişate spiritele celor ce s-au iubit, într-o armonie desăvîrşită, precum silabele aceluiaşi cuvînt.

Selma şi-a retras cu gingăşie mîna, lăsîndu-mi în părul răvăşit de vîntul serii senzaţia unui fior ca o undă electrică. Şedeam plin de evlavie mută lîngă ea, ca dinaintea unui templu. Mîna ei într-a mea, lipită de buzele-mi de jăratic, topea în mine zgura singurătăţii, umplîndu-mă de-o lumină pură, divină. Fiecare minut petrecut în preajmă-i mi se părea cît un an de fericire trăită din plin, în liniştea darnică a nopţii, vegheată de razele lunii ca nişte lănci de argint, pătrunsă de balsamul iasomiei,

o fericire-n care totul devenise uitare, totul în afară de cîntecul iubirii.

Tîrziu, ne-am trezit în tropot de copite şi scîrţîit de roţi furioase, grăbite. Ne-am întors brusc în acest vad al suferinţei omeneşti prin care visul ni se ţese ca un fir de păianjen şi am pornit pe cărare, în întîmpinarea lui Faris Karame.

Mişcările lui lente, parcă temătoare, pasul apăsat şi trudit trădau povara din suflet. Şi-a coborît privirea ostenită pe chipul Selmei, dornic să soarbă o picătură de speranţă din oaza lui dragă, dar buzele i-au tremurat neputincioase şi-un zîmbet chinuit i-a crispat şi mai tare obrazul brăzdat de riduri :

— În curînd vei pleca, Selma. Te vei duce, după datină, în casa bărbatului tău. De-acum înainte vei trăi printre oameni de vază, iar lumea îşi va deschide porţile pentru tine. A venit vremea să-ţi părăseşti grădina ce ţi-a iubit atît de mult paşii. Soarta ţi-a hărăzit să trăieşti departe de mine. Cerul să te binecuvînteze şi să te aibă în pază, copila mea !

Faţa Selmei părea de ceară, ochii îngheţaţi de spaimă scăpărau scîntei, iar trupul tot îi tremura cuprins de friguri. A-nceput să bîiguie vorbe fără şir, zbătîndu-se ca o pasăre rănită, doborîtă din înaltul văzduhului. Glasul ei mi s-a-nfipt în inimă ca un pumnal :

— Ce tot spui, unde vrei să mă alungi ? Un văl gros de ceaţă acoperea chipul lui Faris Karame, străpuns de vorbele fiicei lui : Înţeleg... Abia acum înţeleg... Mitropolitul e gata să ferece în colivie pasărea cu aripile frînte. Asta ţi-e voia, tată ?

Şeih Karame a oftat adînc, cuprins de deznădejde, apoi a condus-o în casă. I-am urmat, uluit şi copleşit de senzaţia stranie că nu eram decît o frunză veştedă în bătaia vîntului. Din acel moment, începeam să mă transform într-un oaspete nepoftit, ce i-ar fi putut stînjeni pe amîndoi. Selma devenise o stea îndepărtată ce mă

chema, dar lumina ei palidă, murindă, abia ajungea pînă la mine. I-am strîns mîna lui șeih Karame, luîndu-mi rămas bun, apoi am ieșit în noapte. N-am apucat să străbat grădina, că l-am auzit pe bătrîn strigîndu-mă. Într-o clipă era lîngă mine, răsuflînd greu și vorbindu-mi cu vocea tremurătoare, înecată de plîns :

— Iartă-mă, băiatul meu, ți-am stricat această seară. Vreau din tot sufletul să mai vii pe la mine, cînd voi rămîne singur cu bătrînețele mele în acest loc uitat de lume. Știu că tinerii nu caută tovărășia unui moșneag ca mine, dar sper să-mi faci bucuria să vii din cînd în cînd, să-mi mai alini mîhnirea, să-mi aduci cîte o veste din afară, atunci cînd nu voi mai ști nimic despre ce se întîmplă dincolo de această grădină.

I-am apucat mîna în tăcere și, nu știu de ce, mi-a venit în minte tata. „Șeih Karame mi-ar fi putut fi tată. Da, iar Selma sora mea... soră..." Gîndul acesta se preschimbase într-un chin. „Cum să-mi potolesc zvîcnetul din tîmple, vîlvătaia mistuitoare din piept ?" mă întrebam, simțind cum șeih Karame mă săruta pe frunte și auzindu-l ca prin vis :

— Rămîi cu mine, băiatul meu !

O singură lacrimă pe obrazul unui bătrîn adună în ea tot ce cuprind șuvoaiele de lacrimi curgînd dintre genele celor tineri. Tinerețea-și revarsă prin lacrimi preaplinul inimii, în vreme ce lacrima unui bătrîn e ultimul strop de duioșie dinaintea vieții, ultima scînteie din trupul sleit de puteri. Cum ar putea să semene picurii de rouă sticlind pe petalele unui trandafir cu stropii grei ai ploii de toamnă ce-îneacă frunzele putrede ?

M-am uitat după Faris Karame, dar nu l-am mai zărit. Am pornit agale, cu glasul Selmei în auz și fantasma făpturii ei dinaintea ochilor, petrecîndu-mă dincolo de grădina din care eram alungat ca întîiul om din paradis. Dar eu eram singur, nu avea cine să-mi facă din lumea pămîntească o sărbătoare. În aceeași noapte mă născusem a doua oară și zărisem fantoma morții. Pășeam pe cîmpia

netedă cu gîndul la soarele ce avea să răsară dimineața : el va dărui viață prin căldura lui și tot el va pîrjoli la amiază tot ce-i stă în cale.

LACUL DE FOC

Tot ce face omul în taină, sub pavăza nopții, lumina zilei scoate adesea la iveală ; cuvinte șoptite încetișor ajung fără de veste în urechea lumii, iar ceea ce ascundem prin ungherele casei poate sta mîine la colț de stradă. Tot așa s-au dat pe față și uneltirile mitropolitului Paulus Ghaleb, atunci cînd s-a întîlnit cu Faris Karame, iar vorbele purtate de vînt pe străzile orașului au ajuns și la urechea mea. Mitropolitul nu-l chemase pe șeih Karame ca să-i vorbească despre nevoile sărmanilor sau durerile văduvelor și orfanilor, ci voise să-i ceară pe Selma de soție pentru nepotul lui, Mansur Bek Ghaleb.

Faris Karame era destul de bogat și nu avea alt moștenitor decît pe Selma, așa că mitropolitul făcuse o alegere bună pentru nepotul său. Fără îndoială că nu se gîndise la frumusețea și noblețea Selmei, ci doar la zestrea ce avea să i-o dea tatăl, la banii ce urmau să asigure viitorul lui Mansur Bek și poziția lui în societate, ce aveau să-i deschidă uși și să plece capete dinaintea lui.

Mai-marii religiei din această țară orientală nu se mulțumesc cu puterea și gloria la care ajung ei înșiși, ci fac tot ce le stă în putință ca rudele lor apropiate, ba chiar și cele mai îndepărtate să se înfrupte din avutul celor mulți, să-i jupoaie și să culeagă în voie roadele tiraniei lor. Titlul și faima emirului vor rămîne moștenire, după moartea sa, fiului celui mare, dar puterea unui mitropolit se transmite precum boala, fraților, unchilor și nepoților, încă din

timpul vieții lui. Preot creștin, imam sau brahman, toți sînt ca șerpii de mare, ce apucă prada din mai multe părți și îi sug sîngele cu nesaț.

Cînd Înalt Preasfinția-Sa mitropolitul Paulus i-a cerut lui Faris Karame mîna Selmei, acesta i-a răspuns doar printr-o tăcere adîncă și-o lacrimă fierbinte strivită între gene. Care părinte nu tremură la gîndul despărțirii de fiica lui, de s-ar duce ea în casa vecinului ori în palatul unui rege ? Cine nu suferă din adîncul inimii cînd datina îi răpește copila de altădată, cu care se juca vesel, minunîndu-se cum creștea sub ochii lui, devenind mai întîi o trestie subțire, apoi o femeie în toată puterea cuvîntului ?

Tristețea părinților cînd li se mărită fata e la fel de mare ca bucuria trăită atunci cînd se însoară fiul, pentru că el aduce în casă o femeie, mărindu-le familia, pe cînd fata lasă în urma ei un gol plin de mîhnire. Aceste gînduri îl frămîntau pe bătrînul Karame, cînd mitropolitul îi cerea pe căi ocolite și cu vorbe meșteșugite să-și plece capul dinaintea voinței sale. Auzise nu o dată vorbindu-se despre grosolănia și orgoliul nemăsurat ale lui Mansur Bek ; unii povesteau chiar cît era de ușuratic și corupt. Toate le aflase cu inima strînsă, dar se întreba care bun creștin s-ar fi putut împotrivi dorinței mitropolitului, fără să-și piardă locul printre drept-credincioși ? Acela care s-ar încumeta să-l înfrunte pe Înaltul Slujitor al Domnului, ar mai putea oare, după mentalitatea orientală, să țină capul sus printre ai săi ?

Trupul aflat în bătaia săgeții poate scăpa nerănit ? Mîna neînarmată e-n stare a se măsura cu tăișul sabiei, fără să fie retezată ? Dacă un biet bătrîn l-ar înfrunta pe însuși mitropolitul, oare numele fiicei lui ar mai rămîne curat, la adăpost de clevetiri, de batjocura și veninul lumii ? Faris Karame știa prea bine că șacalii ar fi scuipat în derîdere ciorchinele de strugure la care nu puteau ajunge.

Soarta a făcut și din Selma, ca din atîtea femei ale Orientului, o sclavă neputincioasă a nenorocirii, răsucindu-i în jurul sufletului frînghia deznădejdii, chiar în clipa cînd începuse a deprinde zborul liber în văzduh. În Orient, averea părinților e adesea pricina dezastrului copiilor. Acele adînci visterii umplute prin sudoarea tatălui și truda neobosită a mamei se transformă într-o temniță neagră, ce frînge sufletele urmașilor, iar zeul cu chip rotund, de aur și cu glas ademenitor, se preschimbă-n diavol. Pe altarul lui e jertfită inima curată de fată, din care-și va hrăni mirele neostoita sete de înavuțire.

Dacă Faris Karame n-ar fi fost bogat, poate că Selma s-ar fi bucurat în voie de lumina soarelui.

Trecuse o săptămînă, însă imaginea Selmei nu mă părăsise nici o secundă ; adormeam cu ea în gînd, iar în zori mă deșteptam cu ea dinaintea ochilor. Și totuși, nu simțeam nici o durere, nici măcar regretul că Selma era o fată prea bogată pentru mine. Dimpotrivă, eram senin și răbdător, trăiam pe-ndelete acea senzație ciudată, un fel de sete spirituală nestinsă, dar cu totul străină revoltei, asemănătoare mai degrabă unei pluturi line deasupra lumii, ce-mi aprindea dorul de viață. De-acolo, de sus, zăream cîmpul trezindu-se în lumina crudă a zilei, ascultam imnul veșniciei îngînat de valurile mării, contemplam străzile, furnicare de oameni grăbiți, preocupați de treburile lor și prea puțin de bucuria de-a trăi.

Zilele treceau ca niște umbre, cețurile se destrămau în mine, lăsînd în urmă doar amintirea. Azi, privirile goale se-mpăienjenesc și îngheață în vifornița iernii, iar auzul încremenește în preajma prăpastiei vuinde. Sufletul, ce-a sorbit cu nesaț freamătul vieții din ochii trecătorilor, apune-n bezna neputinței. Zile îmbătate de vis și miresme... nopți bîntuite de negre fantasme... — urmele trecerii mele prin iubire.

Într-o seară, am pornit spre casa lui Faris Karame ca spre un templu înălţat prin frumuseţe şi sfinţit prin iubire, unde gîndul îngenunchează smerit. De cum am ajuns în grădină, m-am simţit ademenit spre un tărîm îndepărtat, liman de tihnă, scăldat în lumină.

Acolo, în umbra blîndă a copacilor, pe banca de lemn, Selma părea că mă aştepta ; era aşa cum o lăsasem, ca şi cînd zilele scurse ar fi trecut peste ea fără s-o atingă, fără s-o clintească măcar. M-am apropiat neauzit de tăcerea ei încremenită, apoi m-am aşezat alături. Selma privea în zarea-ndepărtată, unde rugul zilei ardea cu vîlvătaie ; părea întruchiparea liniştii, zeiţa netulburată a grădinii.

Am tresărit, simţindu-i mîna rece, tremurîndă, în palmă şi glasu-i fierbinte răsunînd înăuntrul meu :

— Priveşte-mi chipul şi nu aştepta cuvinte ! Vei desluşi în ele tot ce-aş vrea să-ţi spun, iubite ! M-am uitat adînc în ochii ei cu gene zbătîndu-se ca nişte aripi deasupra cearcănelor ce-i adumbreau obrajii. Vălul de paloare aşternut pe faţă îi acoperea şi buzele — doi boboci de trandafiri îngheţaţi pe-o ramură — şi gîtul subţire, de fildeş. Un jar lăuntric îi mistuia făptura atît de schimbată în numai cîteva zile şi totuşi pentru mine era aceeaşi, sau poate mai frumoasă, mai stranie, căci văpaia inimii lasă pe chipuri urme ce le sporesc farmecul, dîndu-le o tainică strălucire, cernută domol, ca razele lunii prin ceaţă. Un chip ce nu dezvăluie căldura inimii şi nu grăieşte despre tainiţele ei nu poate fi cu adevărat frumos, iar armonia lui rămîne searbădă şi rece. Nimeni nu e ispitit să soarbă vinul din pocal, fără să-i preţuiască mai întîi licărul de rubin sau de aur vechi.

În seara aceea, Selma era o licoare tare şi parfumată, gata să se reverse dintr-o cupă prea mică pentru a amesteca într-o volbură atîta dulceaţă şi-atîta amar. Femeile din acea ţară orientală, după ce au stat închise ani lungi în casa tatălui, o părăsesc pentru a se muta în altă temniţă, cu mult mai vitregă — casa unui soţ adesea brutal şi fără

inimă ; abia desprinse din braţele ocrotitoare ale mamei sînt aruncate în jugul nemilos al robiei, al pizmei cu care le înconjoară mama şi surorile soţului. „Selma va fi şi ea aidoma lor“, mă ardea un gînd dureros ca o rană deschisă.

Tăceam ascultîndu-i răsuflarea grea, întreruptă de suspine, ca un viers de jale, şi-mi părea că timpul încremenea între noi, că totul în jur se năruia, în afară de ochii ei mari ce-mi sfredeleau adîncurile şi de mîinile reci ca două sloiuri ce mi se strecurau în vine, de buzele ce depănau vorbe amare :

— Hai să ne jucăm luînd-o înaintea clipelor, să ne ghicim viitorul mai devreme ca el să-şi arate chipul hîd. Tata e dus acasă la acela ce-mi va fi soţ — acum poate că stau de vorbă amîndoi, bătrînul care-mi e părinte, hărăzit de cer, şi tînărul care, după legea pămîntului, va fi stăpînul zilelor mele trecătoare. În noaptea asta trebuie să aleagă ziua cînd ne vom căsători. Doar eu ştiu că, oricît de îndepărtată va fi, îmi va părea aleasă prea curînd. Într-o noapte ca aceasta, acum o săptămînă, în aerul îmbălsămat de miresme, am desluşit întîia dată semnele iubirii, în timp ce, în casa mitropolitului, soarta rostea primul cuvînt din cartea întunecată a viitorului. Ce ciudat este că tu şezi lîngă mine chiar acum, cînd cununa de nuntă mi se-mpleteşte în casă străină ! Ce nepătrunsă e noaptea ce-o trăim, ameţitoare ca o taină adîncă ! Disperarea-şi înfigea colţii de leoaică în sufletele noastre, dornică să ne ucidă iubirea abia născută şi totuşi n-am încetat nici o clipă să cred că pasărea noastră va continua să se rotească, fluturînd din aripi pe deasupra izvorului, pînă ce o va răpune setea ori o va ucide o crudă jivină.

Glasul Selmei răsuna limpede ; părea clinchetul unor clopoţei de argint :

— Da, prietene, fie ca pasărea noastră să cînte mereu, pînă cînd nu vor mai fi nopţi albastre şi primăveri înmiresmate, pînă la sfîrşitul vieţilor şi al lumii să cînte cu

glasul ei ce-mi dă viață, să bată din aripile ce-mi alungă ceața din inimă.

— Şi dacă totuşi setea o va mistui ? Dacă teama o va ucide ?

— Setea inimii, iubite, arde mai cumplit decît setea trupului, iar groaza din suflet e mai chinuitoare decît durerea cărnii. Eu mă aflu acum dinaintea porții unei vieți noi, despre care nu știu nimic. Ca o oarbă pipăi zidurile, de teamă să nu mă prăbușesc. Sînt o sclavă sortită vînzării, datorită averii tatălui meu, și mă va cumpăra un bărbat oarecare, pe care nu-l iubesc, nici măcar nu-l cunosc Totuşi voi fi supusă, îl voi sluji și voi încerca să-l fac fericit, oferindu-i tot ce poate dărui o femeie slabă bărbatului puternic. Pentru tine, viața se arată ca un drum întins, așternut cu flori, vesel şi fără griji. Tu poți ieși în largul lumii cu inima deschisă, cu pasul sigur, liber să te-ndrepți unde ți-e voia. Îți vei lăsa urmele trecerii prin viață, pentru că ești bărbat. Vei trăi ca un stăpîn, căci sărăcia tatălui tău te salvează de la sclavie și nu te azvîrle umilit în cîrdășia negustătorilor de fete. Te vei căsători cu aleasa inimii, iar sufletul tău îi va fi adăpost, înainte de-a trăi împreună, în aceeași casă ; veți împărtăși aceleași gînduri, înainte de-a împărți fericiți zilele și nopțile... Dar, oare, aici, ni se desparte drumul ? Tu vei începe să urci spre culmi gloria ta bărbătească, iar eu mă voi afunda în noianul greutăților ce le-ndură femeia ? Astfel să sfîrşească, oare, visul frumos, sub talpa realității ce dă năvală fără cruțare — așa cum adîncul mării înghite țipătul pescărușului răpus, iar vîntul spulberă nepăsător petalele scuturate ? Zadarnic să ne fi unit acea noapte chipurile în oglinda de argint a lunii și să ne fi îmbătat de mireasma tufelor de iasomie ? Poate ne-am grăbit să ne-nălțăm spre stele, iar aripile ne-au obosit prea curînd și ne-am prăbușit în abis... Să fi fost noi visul ce-l visa însăși iubirea, mînioasă, acum, cînd s-a trezit și dornică de răzbunare ? Adierea nopții ne-a stîrnit sufletele, apoi s-a întețit, de-

venind vînt puternic și rece ce ne spulberă răvășiți, ca pe niște fire de nisip ? N-am nesocotit nici o poruncă și n-am gustat nici un fruct oprit — de ce sîntem alungați, ca primii oameni, de pe țărmul de lumină ? N-am uneltit și nu ne-am ridicat împotriva soartei — de ce să cădem în mlaștina durerii ? Clipa ce ne-a unit e cît viața unor generații întregi, iar razele ce ne-au inundat ființa destramă întunericul. Dacă furtuna ne-a despărțit pe-această mare mînioasă, valurile ne vor uni din nou pe țărmul liniștit, iar dacă-n viață vom pieri, dincolo de ea vom fi din nou împreună. Inima femeii nu se schimbă cu trecerea vremii, nu se transformă odată cu anotimpurile ; ea luptă neobosită, să nu moară. Ea seamănă, la sfîrșitul vieții, cu un deșert necuprins pe care bărbatul și-a purtat cu ardoare războaiele, smulgînd copacii din rădăcini, pîrjolind iarba, împroșcînd cu sînge pietrele, umplîndu-i pămîntul cu oase înălbite, ridicînd ici-colo cîte un templu efemer faptelor sale mărețe, în vreme ce el, deșertul, martorul atîtor grozăvii, rămîne liniștit și mut, împăcat cu sine. Pentru el, primăvara e primăvară și toamna e toamnă, pînă la sfîrșitul zilelor... Acum, prieten drag, ce-i de făcut ? Să ne despărțim, fără speranța de-a ne revedea vreodată ? Să credem că iubirea n-a fost decît un oaspete străin ce ne-a călcat pragul seara și ne-a părăsit în zori ? Să credem că a fost o nălucire născută din zbuciumul nopții, ucisă de prima rază a soarelui ? Să ne-nchipuim că această săptămînă a fost doar o oră de beție, din care ne-am trezit străini, cu sufletul pustiit ? Vreau să-ți văd ochii și să-ți aud glasul acum, înainte ca furtuna să ne soarbă în adîncuri corăbiile. Spune-mi dacă auzi încă fîlfîit de aripi în liniștea nopții, dacă-mi simți răsuflarea în vîntul stîrnit dinspre munte și geamătul în trosnetul ramurilor frînte de tălpi nevăzute și mintea-nfierbîntată, frămîntată de chin odată cu căderea serii, liniștindu-se ca fața unui lac lim-

pede, odată cu-ntîia geană de lumină. După ce mi-ai fost, deopotrivă, lumină, cîntec, aripă, ce vei fi pentru mine, iubitul meu ?

— Voi fi toate acestea laolaltă și încă ceva, cu mult mai de preț...

— Aș vrea să mă iubești pînă la sfîrșitul vieții mele, să-ți amintești de mine precum drumețul ostenit de albia izvorului în care s-a oglindit, înainte de-a bea apa dătătoare de viață sau poate cum o mamă-și amintește de pruncul ce-a pierit înainte să vadă lumina zilei. Să te gîndești la mine, așa cum se gîndește un rege milostiv la întemnițatul care s-a prăpădit înainte să-și pogoare asupra lui mila și bunătatea. Să-mi fii frate, prieten și sfetnic, să treci pe la tata cînd va rămîne singur.

— Nu voi putea să te uit nici o clipă, Selma ! Voi țese din sufletul meu un văl care să te apere ; inima mea fi-va templul închinat frumuseții tale, iar în pieptul meu îți voi îngropa toate tristețile. Te voi iubi cum iubește cîmpul primăvara. Numele tău va răsuna în mine cum răsună văile de zvonul clopotelor în zilele de sărbătoare. Eu îți voi asculta întotdeauna glasul, cum malurile ascultă povestea undelor. Îți voi rosti numele la orice pas, așa cum pomenește surghiunitul numele patriei. Mă voi gîndi mereu la tine, ca un rege la zilele gloriei sale, ca prizonierul la vremea libertății sau ca secerătorul la holdele de aur și păstorul la pășunile verzi, scăldate de unda izvoarelor.

Îi mărturiseam tot ce sufletu-mi năvalnic nutrea pentru ea, în timp ce Selma privea gînditoare în noapte, cu inima zbătîndu-se între adîncul tristeții și țărmul bucuriei.

— Ceea ce azi există aievea, mîine va fi doar un vis. Oare, vom putea trăi doar cu o himeră, ne vom putea stinge setea din izvoare ce susură doar în gînd ?

— Mîine soarta te va duce în mijlocul familiei tale și, cine știe, poate-ți vei afla acolo odihna și liniștea. Eu voi porni în largul zării, unde nu m-așteaptă decît lupta și zbaterea oarbă. Cu frumusețea ta, vei umple de fericire

casa unui bărbat, iar eu mă îndrept către cine-știe-unde, cu inima îndoită.

Te văd pășind către o viață plină de căldură și liniște, în vreme ce simt că m-așteaptă doar sălbăticia-nsingurării, întinderea pustiei, unde nu-mi rămîne decît să înalț templul iubirii și să mă-nchin ei. Ea-mi va fi tovarăș de drum, cîntecul nedespărțit, veșmîntul de pe trup și licoarea aromind în pocal. Voi dormi cu ea alături, și mă voi trezi în brațele ei. Va fi umbra pomilor, și mă va apăra de arșiță, murmurul care adoarme natura la ceasul asfințitului, pacea plutind în văzduh ce va coborî peste mine. Va fi îmbrățișarea visată, trăită doar în somnul adînc ce mă va purta spre un liman unde n-ajung decît sufletele îndrăgostiților. Iubirea mă va duce printre coline, să mă spele în rouă, și să mă culce în flori, pe pămîntul reavăn. Noaptea ne va găsi între căpițele de fîn, acoperiți de stele și vegheați de lună. În zilele de toamnă, ne vom plimba prin viile ce-și leapădă straiul frunzelor de aur, suspinînd după stolurile de păsări călătoare ce lunecă înspre țărm. Iar iarna vom ședea lîngă vatră, depănînd povești de demult, pline de farmecul prăfuit al unor vremi apuse.

Cît încă voi fi tînăr, iubirea-mi va fi dascăl, mai tîrziu sfetnic, iar la bătrînețe reazem, căci ea-mi va sta alături pînă la sfîrșitul vieții, purtîndu-ți numele, în așteptarea acelui timp cînd o soartă mai bună ne va uni.

Cuvintele-mi ardeau pe buze ca para, suiau și coborau ca niște limbi de foc, gata să cuprindă grădina și lumea s-o prefacă-n scrum. Buzele Selmei erau împietrite, dar lacrimile strivite-ntre gene aveau cel mai adînc înțeles.

Cine n-a fost atins de aripa iubirii, nu poate zbura deasupra norilor de plumb, spre înaltul văzduhului, unde începe lumea fără chip și asemănare, în care sufletu-mi plutea liber, lîngă al Selmei. Cine n-a iubit, nu poate înțelege șirul acestor vorbe, iar povestea mea nu-l va mișca. De aceea, nu lui i-am scris aceste rînduri ; el, chiar de le-ar pătrunde sensul, n-ar putea desluși susurul izvoarelor ce

se strecoară nevăzute printre ele, căci unda lor nu e cerneală şi nu străbate coale de scris.

Dar cine n-a gustat măcar un strop din vinul dragostei, dacă n-a băut cupa întreagă ? Ce suflet n-a păşit înfiorat pe lespezile templului inundat de lumină ? Ce floare n-a adunat un strop de rouă între petale, ca să-l dăruie soarelui şi care fluviu s-a abătut vreodată din drumul spre mare ?

Selma a ascultat tristă, cu chipul înnegurat de chinul amar al neîmplinirii, iar cuvintele i-au ţîşnit din piept ca un strigăt al deznădejdii :

— Ce păcat a săvîrşit femeia, ca să stîrnească mînia cerului, iar viaţa să-i fie o nesfîrşită pedeapsă ? Tu, Stăpîne, eşti puternic şi ea slabă, de ce vrei s-o nimiceşti ? Tu eşti însăşi măreţia, pe cînd ea se tîrăşte umilă în faţa tronului tău, de ce s-o loveşti cu piciorul ? Tu eşti tunet şi vifor, iar ea un pumn de colb de pe drum, de ce să-l spulberi în vînt ? Tu eşti necuprins, iar ea un biet fir de nisip, de ce s-o înfrunţi ? Tu eşti atotştiutor, iar ea e supusă rătăcirii, de ce s-o dobori la pămînt ? Din iubire ai plămădit-o, de ce s-o distrugi prin iubire ? Dreapta ta o ridică-n slăvile cerului, iar stînga o-mpinge-n prăpastie. De ce, Stăpîne, frumuseţea ei vie o sădeşti pe ogorul morţii, îi dăruieşti un strop de fericire, apoi trimiţi şerpi veninoşi să i-l soarbă odată cu speranţa ? Fereci în ea cîntecul bucuriei, iar pe buze-i atîrni pecetea mîhnirii. În braţe nevăzute o legeni blînd, dar cu mîini nemiloase-i aşezi pe frunte cununa de spini. În somn îi trimiţi strigoiul spaimei şi-i pui căpătîi neîmpăcarea. Ai dăruit-o cu haruri, prin voia ta, dar în ele ai aruncat sămînţa slăbiciunii şi-a greşelii.

Îi deschizi sufletul spre tot ce-nseamnă desfătare şi freamăt, ca să i-l cufunzi apoi în apele negre ale tristeţii. Puterea vrerii tale îngemănează-n ea frumuseţea văzută şi cea nevăzută, dar pe amîndouă le sorteşti să ardă în van,

ca două lumînări pe altarul neputinţei. Viaţă-i dai să bea din pocalul morţii şi moarte din cupa vieţii. Curată ca lacrima o faci şi-o îneci în lacrima păcatului. De ce, Stăpîne, mi-ai arătat lumea la flacăra iubirii şi-apoi mi-ai luat văzul ? Sînt floarea spinilor tăi, pe frunte-mi picuri rouă, iar la rădăcină venin. Mă legi de cine mi-e drag şi mă dărui cui nu-i pasă de mine.

Dar dacă m-ai aruncat în lanţuri, atunci dă-mi putere să stau dreaptă sub povara lor, să rămîn cinstită şi curată pînă la capăt !

Nu ştiu cînd s-a stins jarul acestor cuvinte, lăsînd pe buzele Selmei doar scrum, căci chipul ei drag îmi dezvăluia fără vorbe toată durerea, chiar şi atunci cînd nu eram împreună, iar făptura ei îmi răsărea în gînd ca o ramură abia înflorită, smulsă de furtună şi aruncată la pămînt, sub paşii trecătorilor. O ramură-ngheţată ce-o poţi culege cu degete fierbinţi, apoi s-o săruţi cu genele şi buzele, dar oricîtă căldură ai vrea să-i dai, nu poţi s-o readuci la viaţă, ca să-şi desfacă mugurii. Astfel şedeam neputincios lîngă Selma, cu mintea buimacă, temîndu-mă deopotrivă pentru amîndoi, neştiind ce ne-aduce soarta din noianul zilelor. Eram două coloane de marmură îngropate-n ţărînă de-un cataclism — muţi, sfărîmaţi, deveniţi amintire.

În astfel de clipe, e de-ajuns uneori un singur gest ca zăgazurile inimii să se rupă, dînd drumul şuvoaielor să curgă, măturînd totul în cale.

Bătea miezul nopţii. Pe cer se înălţa faţa ciuntită a lunii, palidă şi rece ca obrazul unui mort. Făcliile stelelor ardeau în preajmă-i, să-i lumineze chipul adormit. În zare, culmea Libanului răsărea înnegurată ca bătrînul Lot, încovoiat sub povara anilor şi-a atîtor încercări, cu genele-nroşite de nesomn, plîngîndu-şi, ca un rege detronat, palatul în flăcări. Toate în jur se schimbaseră, de parcă secole după secole şi anotimpuri după anotimpuri ar fi trecut într-o clipă. Plopul ce freamătă în plină zi, zvelt şi luminos ca

un mire, îmi părea în acel miez de noapte amară un călugăr bătrîn în odăjdii de fum. Stînca semeață, neclintită-n furtună, mi se părea doar un biet sărman culcat pe pămîntul gol, fără alt acoperămînt decît cerul.

Firul subțire de apă, ce strălucea dimineața ca un șarpe de argint printre ierburi de cleștar, se prefăcuse într-un pîrîu de lacrimi prelinse dintre coastele văilor, cu undă tulbure și șipot întristat. Vîrful Libanului mă-nfiorase mai ieri cu strania lui frumusețe, scăldată-n beteala lunii, dar dintr-o dată valuri groase de ceață-i schimonoseau fruntea pleșuvă, stingheră.

Ne-am ridicat să ne luăm rămas bun, chinuiți deopotrivă de iubire și disperare, fantome ce dansau împrejur, una întinzîndu-ne brațele albe, cealaltă pîndindu-ne cu ghearele-i de foc. Una tînguindu-se, rănită, cealaltă rîzînd batjocoritor. I-am luat mîna Selmei și, ducînd-o la buze, am rostit o binecuvîntare în loc de adio ; ea m-a sărutat pe frunte și, strîngînd înspăimîntată pleoapele, m-a petrecut c-un murmur stins :

— Întărește, Stăpîne, aripile frînte !

M-am smuls de lîngă ea și am pornit năuc prin grădină, rătăcit printre negurile nopții ridicîndu-se-n talazuri și nălucile copacilor răsărite dinainte-mi ca niște duhuri rele ce mă-mpiedicau să aflu drumul. Primul licăr de lumină m-a străpuns printre ramuri, ca o săgeată slobozită de *djinni* [1] ce mi-a picurat în trup otrava unei liniști adînci, mai grele ca însăși cazna acelei nopți. Tot ce deunăzi fusese limpede și senin, acum îmi părea străin și de neînțeles. Frumusețea și bucuria erau acum doi tăciuni aprinși ce-mi ardeau sufletul, transformîndu-l în cenușă. Acolo, sus, lumina murea, cîntecul devenea litanie, iar din hăuri urca vuietul nopții. Somnul halucinant al păsării doborîte din înalturi, sîngerînd cu săgețile morții în trup, somnul

[1] Făpturi invizibile, în credințele populare orientale, care se amestecă în viața oamenilor, fie pentru a-i ajuta, fie pentru a le face rău.

fără întoarcere al gîndului sfîșiat de deznădejde îmi cobora greu peste suflet. În rest, nimic, doar ecoul unor vorbe amorțindu-mi în trup : „Întărește, Stăpîne, aripile frînte!"

DINAINTEA MARELUI TRON

În vremurile noastre, căsătoria orientală e un soi de negoț tragicomic între logodnic și părinții fetei, în urma căruia, de cele mai multe ori, tînărul cîștigă, iar părinții pierd. Fetele sînt mutate ca și mărfurile dintr-o casă în alta. Lor nu le e dat să se bucure ; seamănă mai degrabă cu niște valize vechi, aruncate dintr-un ungher în altul, unde le așteaptă uitarea, întunericul și răceala stătută a pereților igrasioși.

La oraș, femeia s-a mai ridicat întrucîtva, dar nu și-a dobîndit o soartă mai bună, căci bărbatul și-a mărit mereu pretențiile și astfel slujnica de odinioară, neștiutoare, dar împăcată cu sine, a devenit azi o doamnă cu mult mai înțeleaptă, dar cu atît mai nefericită. Pînă mai ieri, era oarbă, împleticindu-se în plină zi, iar astăzi, cînd și-a căpătat văzul, e ținută să orbecăie în bezna nopții. Simplitatea de-altădată a femeii ascundea adesea frumusețea, virtutea și tăria, pe cînd trezirea de azi a îndepărtat-o de puritate și de natură, învățînd-o ce-i răul, surîsul prefăcut și falsa simțire. Va veni, oare, ziua cînd femeia va îmbina frumusețea chipului cu lumina minții, podoaba trupului cu virtutea firii, gingășia sufletului cu tăria lui ?

Eu am crezut întotdeauna că omenirea merge pe un drum suitor, chiar dacă uneori urcușul e anevoios. Iar dacă femeia a reușit să se ridice, dar fără să atingă încă adevărul, e pentru că îndeobște omul întîlnește în calea lui spre înălțimi hoți de drumul mare și lupi pîndind hămesiți. Pe drumul acesta, generații de-a rîndul și-au pre-

sărat cenuşa, sădindu-şi speranţa odată cu sămînţa urmaşilor. Un drum ce suie lent, dar fără putinţa de-a aluneca înapoi şi care uneori te răsplăteşte cînd întîlneşti un om ales, asemeni tuturor şi totuşi altfel, în care vezi oglindit viitorul. Selma Karame a întruchipat femeia orientală, aşa cum avea să fie abia mult mai tîrziu, dar, ca atîţia ce şi-au devansat timpul, a fost jertfa prezentului necruţător, nepregătit s-o primească. Fluviul vieţii a smuls-o cu forţa de pe mal şi-a azvîrlit-o în vîltoare.

Mansur Bek Ghaleb s-a însurat cu Selma şi-a dus-o într-un adevărat palat ridicat pe malul mării, înconjurat numai de case luxoase, unde erau zăvorîte doar fetele de neam, laolaltă cu averea bărbaţilor bogaţi, în vreme ce Faris Karame a rămas singur în casa pierdută-ntre grădini.

Zilele nunţii au trecut ca apa şi tot astfel s-au dus nopţile de petreceri şi luna de miere, lăsînd în urmă-le un gust amar, aşa cum bătăliile ce nasc gloria învingătorilor lasă în urma lor deşerturi pîrjolite, semănate cu leşuri.

În Orient, fastul şi strălucirea nunţilor îi orbesc pe tineri şi-i înalţă-n văzduh, mai sus decît vulturii, pentru ca apoi să se prăbuşească repede, rostogolindu-se ca stîncile prăvălite de uragan în adîncul mării. Bucuria lor se pierde ca urmele paşilor, şterse de valuri.

A trecut primăvara, apoi vara şi toamna, iar iubirea mea pentru Selma s-a transformat dintr-o văpaie tinerească, aprinsă de frumuseţea unei femei, într-o veneraţie oarbă faţă de-o zeiţă neînduplecată sau poate inexistentă. Dragostea dezlănţuită se închisese-n ea însăşi, singură şi neştiută de nimeni, prefăcînd dorul în evlavie şi lacrima în sînge. Ea îmi dădea puterea să mă rog pentru fericirea Selmei, izbînda soţului ei şi liniştea lui şeih Karame. Dar la ce bun, cînd nenorocirea Selmei îmi încătuşa sufletul ca un lanţ pe care doar sfîrşitul l-ar fi putut rupe ?

Mansur Bek era dintre acei bărbaţi mînaţi de noroc spre ţara făgăduinţei, luîndu-şi ce e mai bun de la viaţă, dar rămîn veşnic flămînzi, jinduind să aibă şi să guste tot ce le pofteşte inima. Setea nepotolită e pedeapsa şi sensul vieţii lor. De cum s-a însurat cu Selma şi s-a văzut stăpîn pe zestrea ei bogată, l-a alungat pe Faris Karame şi l-a umplut de ocări, sperînd să-i grăbească sfîrşitul şi să poată pune mîna pe restul averii.

Mansur Bek şi unchiul lui, mitropolitul, semănau ca doi stropi de otravă : aveau acelaşi fel de-a fi — făţarnici şi lacomi.

Nu puteai şti niciodată ce ascundea rînjetul de hienă — minciuna sau hoţia. Mitropolitul îşi împlinea dorinţele şi poftele cele mai josnice, sub pavăza anteriului şi-a crucii de aur ce-i împovăra gîtul, silindu-se să pară omul cel mai cuvios de pe lume, în timp ce Mansur Bek smulgea totul pe faţă şi cu forţa. Mitropolitul intra dis-de-dimineaţă în lăcaşul preasfînt şi-şi petrecea tot restul zilei jefuind văduvele, orfanii şi oamenii sărmani de ultima leţcaie, în vreme ce Mansur Bek umbla bezmetic în voia poftelor ce-l mînau pe uliţele întunecoase şi murdare spre lăcaşurile desfrîului.

Mitropolitul se arăta duminica în faţa templului şi predica dinaintea oamenilor virtuţile pe care nu le respectase niciodată, iar în restul săptămînii se ocupa de politică, nepotul îşi petrecea timpul făcînd negoţ cu puterea şi influenţa unchiului, printre „cărturarii neamului“, lacomi de funcţii şi scaune înalte. Mitropolitul se strecura ca un tîlhar, tiptil, prin noapte, iar Mansur Bek călca apăsat, izbind cu piciorul în plină zi.

Tot astfel, de sute şi sute de ani, popoarele îngenunchează prădate de hoţi şi stăpîni hulpavi, ca turmele ce sfîrşesc în colţii lupilor şi sub satîrul măcelarilor.

Naţiuni întregi sfărîmate după bunul plac al unor spirite strîmbe, dar care ştiu să le înrobească şi să le ţină-n

jug, amenințînd ca lovitura ciocanului asupra unui vas fragil.

Ce mă ispitește, oare, să scriu acum despre lungul șir al durerilor îndurate de secole de sărmane făpturi, cînd mă pornisem să depăn povestea unei singure vieți, împletite ca o liană cu viața mea? De ce să mă-nduioșeze soarta unor mulțimi și tragedia lor efemeră, cînd am trăit alături de Selma o suferință prea mare pentru o viață de om și-am petrecut-o în veșnicie, fără s-o pot ajuta cu nimic? De ce? Pentru că Selma, și asta abia acum înțeleg, rămîne pentru mine simbolul unei nații împilate de veacuri — femeia sfîșiată între chemarea pură a sufletului și cătușele ruginite care-o înăbușe, aidoma popoarelor însetate de lumină, străbătînd istoria ca niște lungi cortegii funerare, mînate de biciul patimii oarbe a celor din frunte și-al capilor atîtor religii. Nu seamănă atît de bine năzuința curată a femeii, ce-o duce adesea în negura mormîntului, cu furtunile istoriei ce-au înecat în nori de fum speranțele atîtor generații?

Viața femeii mi-aduce deseori aminte de raza plăpîndă a unei candele-n care cineva abia a picurat cu zgîrcenie cîțiva stropi neînsemnați de ulei, fără să-l mustre gîndul că se va stinge prea curînd...

Toamna era pe sfîrșite. Vînt rece despuia copacii, învolburînd frunzișul galben, la fel cum ridică furtuna spuma de pe valuri.

Iarna m-a prins la Beirut, fără alt prieten decît visul nătîng ce mă-nălța către stele și mă tîra din nou spre pămînt.

Un suflet trist își află alinarea departe de lume, singur cu sine, ca o gazelă rănită ce se rupe de turmă și-și caută adăpost în pădure, pînă se vindecă sau moare.

Doar vestea bolii lui Faris Karame m-a smuls din gheara singurătății și m-a purtat pe poteca știută, printre măslini. Frunzarul de plumb acoperea pămîntul lucind sub stropii grei de ploaie, făcînd să sune ciudat pașii mei stingheri, în liniștea acelui ținut uitat parcă de vreme.

Șeih Karame părea că visează, întins pe pat, palid și slab, cu ochii ca două hăuri negre, bîntuite de fantomele unui chin îndelung. Fața ca de ceară pierduse urmele surîsului de altădată, iar boala trasase linii confuze, cenușii, pe albeața ei de cretă. Mîinile calde și blînde pînă mai ieri tremurau ca niște crengi dezgolite în vînt. Cînd m-am apropiat și l-am întrebat cum se simte, și-a întors încet fața spre mine, buzele părînd să schițeze umbra unui zîmbet trist. Apoi mi-a răspuns stins, cu o voce venită de departe.

— Du-te, fiule, în camera cealaltă și adu-o pe Selma. Șterge-i lacrimile și veniți lîngă mine!

Am găsit-o ghemuită într-un jilț, cu fața în palme, cu tîmpla sprijinită de spătar, plîngînd cu suspine.

M-am apropiat și i-am șoptit numele. A tresărit tulburată, ca trezită dintr-un coșmar, îndreptîndu-și spre mine ochii pustiiți de spaimă, în care abia am putut desluși lumina revederii. Vremurile fericite, demult apuse, erau doar o părere în acel ceas de cumpănă. Licoarea zeilor se transformase în noi într-o neiertătoare otravă, iar glasul Selmei era un plînset învins:

— Vezi cît de mult s-a schimbat viața, cum soarta ne-a abătut de la calea cea dreaptă și ne-a adus în peștera asta întunecoasă? Cîndva, într-o primăvară, aici ne-am văzut pentru prima oară și iată-ne azi doborîți de gerul iernii dinaintea tronului morții.

A tăcut înecată de suspine, îngrozită de fantoma trecutului întrupat aievea în fața ochilor ei, ispitind-o cu aduceri-aminte. Mîngîind-o pe păr, am chemat-o:

— Vino, Selma, trebuie să stăm ca niște muguri deschiși în calea vîntului năprasnic, să ne ridicăm ca doi luptători în fața dușmanului, primind loviturile de sabie

cu pieptul deschis. Dacă vom fi zdrobiţi, să murim ca nişte martiri, iar de vom învinge, să trăim ca eroii. Adevărata virtute stă în forţa de-a răzbi greutăţile vieţii şi de a te înălţa drept dinaintea lor, atunci cînd alţii dau înapoi şi se trag la adăpost. Mai drag îmi e un fluture de noapte ce-şi arde aripile la focul lămpii, decît cîrtiţa ce se lăfăie în galeriile ei subpămîntene. Mugurii ce nu pot îndura colţii ultimului ger, vor muri înainte să respire frumuseţea lui aprilie. Hai să păşim fără teamă pe drumul ce ne-a fost dat, oricît ar fi de greu ! Vom ţine privirile aţintite spre soare, ca să nu vedem oasele semănate pe cale şi şerpii colcăind prin mărăcini. Dacă frica ne va opri la mijlocul drumului, nimic n-o să ne salveze de batjocură şi ocară ; dar dacă vom ajunge-n vîrf, ni se vor cuveni cinstirea şi lauda învingătorilor. Şterge-ţi lacrimile, alungă deznădejdea şi hai lîngă şeih Karame ; doar tu şi zîmbetul tău îl puteţi readuce la viaţă !

— Îmi ceri curaj şi tărie cînd tu te lupţi cu disperarea şi chinul ? Un sărman îşi dă ultima bucătură flămîndului şi-un biet bolnav îşi dă leacurile unui frate de suferinţă...

Mîndră, năvalnică, înţeleaptă Selma... M-a condus lîngă patul lui şeih Karame, cu inima strînsă, dar înflorindu-şi pe chip doar lumină şi încredere. La rîndul lui, bătrînul se străduia să pară mai puternic, şi fiecare din noi ştia prea bine gîndul celorlalţi, fiecare simţea tăciunii stinşi ai speranţei prefăcîndu-se-n cenuşă, pe măsură ce se apropiau de Marele Tron.

Povara lor era povara mea, arderea lor — propria-mi dogoare ; şedeau din nou laolaltă, trei fire de iarbă în mîna destinului, firave, dar strîns împletite.

O casă veche, dărîmată de uragan, un crin cu lujerul retezat şi un plop subţire cu tulpina roasă de viscol şi ger.

— Dă-mi mîna, Selma, l-am auzit pe şeih Karame în timp ce încerca să se ridice rezemat de perete.

Mîna aceea firavă, întinsă cu dragoste, părea ultimul fir ce-l lega de viaţă.

— Am obosit să-mi port povara, copila mea. Am trăit destul — şi am gustat tot ce mi-au adus anotimpurile, m-am bucurat de darul zilelor şi nopţilor. Am zburdat pe pajiştea copilăriei, am urcat pieptiş spre piscul dragostei, cînd eram tînăr, am adunat avere, cînd am fost om în toată firea. Toate le-am făcut bucuros, din tot sufletul. Am pierdut-o pe mama ta cînd nu împlinisei încă trei ani, dar nu m-a lăsat singur. Tu ai crescut repede, te-ai împlinit ca semiluna cînd îşi rotunjeşte chipul. În tine o vedeam pe mama ta, aşa cum vezi stelele în oglinda rîului. Firea-i aleasă răzbate în tot ce faci tu, precum răzbate strălucirea odoarelor de aur din spuma unui văl de borangic. Te-am îndrăgit, căci îi semănai — frumoasă şi înţeleaptă. Sînt ostenit, mi-e dor de tihnă, de uitare. Să nu regreţi cînd mă voi duce : am apucat bucuria să te văd femeie în toată firea, să fiu fericit lîngă tine. Te voi iubi mereu, şi-atunci cînd nu voi mai fi. Iar dacă voi pleca curînd, să nu-mi plîngi zilele spulberate ca frunzişul de vînt. Clipele mă cheamă spre ultimul ţărm, unde m-aşteaptă, de-atîta vreme, mama ta !...

În vorbele lui desluşeam un iz de speranţă, iar pe faţa crispată răsărea lumina ce izvorăşte, împăcată, pe chipul adormit de copil.

A-ntins mîna şi a scos de sub pernă o fotografie îngălbenită de vreme, prinsă într-o ramă de aur, cu încrustaţiile tocite de strînsoarea degetelor ce-o netezisera ani de-a rîndul, strîngînd-o lîngă suflet.

Fără să-şi ia ochii de la chipul din palmă, a chemat-o pe Selma :

— Apropie-te să-ţi arăt năluca mamei, umbra ei pe un colţ de hîrtie !

Selma s-a aplecat spre fotografie, încercînd să desluşească prin pînza lacrimilor chipul la care se gîndise

adesea, dorind zadarnic să şi-l apropie. L-a privit lung, de parcă se uita în unda apei, zărindu-se pe ea însăşi, nemişcată, lipsită de viaţă. Şi-a îndreptat răsuflarea fierbinte spre hîrtia veche, sperînd să-şi amintească...

„Primele silabe, primul cuvînt şi-ntîia chemare... Un zîmbet gingaş, o mîngîiere blîndă, un glas de miere... Cine te-alină cînd eşti trist, cine-ţi dă curaj cînd ai căzut, de unde iei putere şi iertare ? Unde era pieptul de care voiam să mă sprijin, mîna care să mă binecuvînteze, ochiul veşnic treaz ? Apoi am văzut că soarele iubea pămîntul şi-i dăruia toată căldura lui. Nu-l părăsea decît seara, după ce-l adormea în murmur de valuri şi cîntec de păsări plutind peste ape. Pămîntul iubea florile şi copacii şi le dăruia miresmele, fructele îmbietoare şi seminţele...

Dar eu nu te-am cunoscut şi te-am asemănat cu un sîmbure ascuns în inima pămîntului, de unde aşteptam să te iveşti sub un chip sau altul ; te-am crezut un izvor ce-avea să ţîşnească într-o zi răcorindu-mi fruntea, parfumul unei flori ce va să răsară cîndva.“

A strîns fotografia la piept, apoi şi-a lipit-o de buze, cu ultimul strop de putere. Trupul ei vlăguit părea la fel de slăbit ca al bătrînului tată ce-o mîngîia uşor pe creştet, şoptindu-i :

— Ţi-am arătat chipul mamei, dar vreau să ştii şi vorbele ei, ce nu m-au părăsit nicicînd...

Selma a ridicat ochii, zguduită de un fior, speriată parcă de fîlfîitul unor aripi uriaşe izbindu-se de gratii.

— Abia te născusei, cînd mama ta şi-a pierdut bătrînul tată, suferind cumplit pentru moartea lui. Parcă o văd şi acum plîngînd domol, zile-n şir, la căpătîiul lui. Dar, cum s-a întors de la mormînt, s-a aşezat lîngă mine, aici, în camera aceasta, mi-a luat mîna într-a ei şi mi-a spus : „Tata a murit, Faris, dar mi-ai rămas tu, singurul meu rost în lume. Inima cu sentimentele ei e ca un cedru cu ramuri bogate — îl doare, dacă i se taie una, dar nu moare, ci-şi trimite seva spre creanga de-alături, să crească şi să dea lăstare, să umple golul celei pierite“. Aşa mi-a spus mama ta şi asta trebuie să înveţi şi tu, acum, cînd plec...

Selma a izbucnit, tremurînd :

— Mama şi-a pierdut părintele, dar i-ai rămas tu, soţul iubitor, generos, credincios. I-a murit tatăl, dar avea o fetiţă să-i strîngă căpşorul la piept şi ea s-o cuprindă cu braţele. Cine-mi rămîne mie, dacă te pierd ? Tu mi-eşti tată şi mamă ; prietenul copilăriei şi tovarăşul adolescenţei. Cine-mi va fi sprijin, dacă pleci ? Nu-l am decît pe acest om, rudă şi prieten şi sfătuitor. El îmi va fi mereu alături, dar cum să mă aline, cînd e mai nefericit decît mine ? Cum să-mi dea curaj, cînd are inima frîntă ? Tristeţea nu prin tristeţe se curmă, iar eu i-am împovărat umerii cu necazurile mele, trăgîndu-l spre pămînt, l-am orbit cu durerea mea şi l-am împins într-un ocean de întuneric. Sîntem ca fraţii, dar nu-mi poate uşura chinul, ci doar m-ajută să plîng pe umărul lui, să-mi mai vărs din amar...

O ascultam cu sufletul tremurînd şi răsuflarea tăiată. Simţeam în piept ca o gheară zvîrcolindu-se să-mi spargă pieptul. Faris Karame o privea încremenit. Trupu-i pierise între perne şi cuverturi, ca înghiţit de nisipuri mişcătoare. Braţele-i lunecaseră precum două vîsle ostenite în adîncuri. Doar sufletu-i mai pîlpîia ca o flăcăruie stingheră în colţul vetrei, iar glasul lui părea că urcă anevoie spre noi dintr-un hău fără fund :

— Lasă-mă să plec împăcat, copila mea. Am pornit spre zarea largă, nu mă-ntoarce printre văgăuni. Gratiile sînt sfărîmate, ceaţa împrăştiată, catargul înălţat, corabia gata de drum... Nu mă opri la ţărm ! Lasă-mi trupul să adoarmă şi sufletul să rîdă zorilor ce s-au ivit acum, cînd un vis se sfîrşeşte şi altul abia începe ! Fii puternică şi-ncrezătoare, nu-mi amărî aceste clipe, cînd trebuie să fiu mai senin ca oricînd. Nu-mi învenina trupul, ca să nu

otrăvească iarba ce mi-o crește deasupra ! Nu-mi uda mîinile cu lacrimi, căci s-or preface-n spini și nu mă-nfășura în vălul mîhnirii, căci vîntul nu mi-o mai spulbera prin poienile verzi praful osemintelor.

Te-am iubit, copila mea, și te voi iubi la fel și după ce n-oi mai fi ; mă voi afla mereu undeva, în preajma ta, veghindu-te.

Pleoapele i s-au strîns, pînă ce-au mai rămas doar două linii cenușii, iar vorbele stinse, salvate cu greu din marea tăcerii, mă ajungeau ca niște luntrii obosite.

— Fiule, fii pentru Selma un frate, așa cum mi-a fost tatăl tău. Fii lîngă ea la greu și cel mai bun prieten al ei, orice s-ar întîmpla. N-o lăsa să sufere, căci întristarea după cei pierduți e zbatere-n zadar, ci învaț-o să se bucure, să cînte și să uite. Spune-i tatălui tău să-și amintească de mine, de zilele cînd eram frumoși și tineri, cu capul în nori. Să știe că, în tine, pe el l-am iubit, pînă-n ultimul ceas.

A tăcut o clipă, cu licărul ochilor rătăcind departe, furat de repezi năluciri, apoi ne-a învăluit pe-amîndoi într-o singură privire, șoptind :

— Să nu chemați vreun doctor să mă tămăduiască... Abia-mi-ar strica cele din urmă clipe și poate m-ar ține-n loc, în blestemata asta de colivie. Mi-e așa dor de libertate... Să nu-mi aduceți nici popă, căci slujba lui nu mă mai spală de păcate, iar de-am greșit, nu-mi mai deschide drum spre paradis. Vointa unui om nu poate schimba voința Domnului, așa cum nici-un învățat n-a abătut nicicînd o stea din drumul ei. Iar steaua mea plutește acum spre țărmul nopții...

Tîrziu, șeih Karame a mai deschis o dată ochii mari, căutîndu-o cu privirea pe Selma, bîiguind frînturi de cuvinte, din care-am deslușit doar atît : „...e dimineață... Selma...“ Apoi zîmbetul i-a inundat fața atît de senină, că niciodată nu voi ști cînd a lunecat ușor, pe nesimțite, spre malul visat. Selma i-a strîns mîna, rece ca gheața, și i-a cercetat chipul de ceară. N-a țipat, n-a plîns, nu

s-a zbătut, ci l-a privit lung, cu ochi ca doi ghețari sticloși.

Părea o statuie de marmură, dezgropată peste vreme din inima pămîntului, zeița unui neam acoperit de uitare, aducînd cu ea, din măruntaiele istoriei, un mesaj cuprins în cîteva vorbe : „Întărește Stăpîne, aripile frînte !“

Faris Karame a trecut în veșnicie, lăsînd țărînii doar trupul. Legea i-a dat averea moștenire lui Mansur Bek, iar soarta a mai clădit niște gratii la temnița Selmei.

Eu mă adînceam tot mai mult în coșmarurile mele, bîntuite de păsări uriașe de pradă, ca negre prevestiri. Sorbeam însetat slovele cărților, sperînd să alung înfierbîntarea mașteră a minții, ce-mi devenise un dușman.

Încercam din răsputeri să uit prezentul și să fug în alte vremi mai primitoare, lîngă inimi mai calde de străbuni adormiți. Dar totul era zadarnic, arșița se-nteţea, iar ochiul bolnav nu zărea din lungul cortegiu de generații apuse decît strigoiul disperării, sfîșiind cu plînsetu-i groaznic hlamida de smoală a nopții. Cărțile ayyubizilor [1] mă atrăgeau mai mult ca *psalmii lui David* [2], *elegiile lui Ieremia* [3] mă cutremurau mai adînc decît *Imnurile lui*

[1] Aluzie la creația literară din perioada dinastiei fondate de Salah al-Din ben Ayyub care, la sfîrșitul secolului al XII-lea și în prima jumătate a celui următor a domnit în Egipt, Siria și Palestina musulmane, cea mai mare parte din nordul Mesopotamiei și Yemen. Aluziile la această dinastie din perioada declinului imperiului arab se referă de obicei la epoca ce-a urmat domniei fondatorului, plină de frămîntări politice și confruntări militare ce și-au pus amprenta și asupra culturii, foarte înfloritoare.

[2] **David**, al doilea rege evreu (1015 ? — 970 ? î.e.n.), poet și profet, autor al unor psalmi de magnifică inspirație lirică.

[3] *Ieremia* (650 ? — 580 ? î.e.n.) unul dintre cei doi mari profeți care domină istoria regatului Iudeii meridionale, în perioada exilului babilonian. Culegerea biblică a „Jeluirilor“ care îi este atribuită deplînge distrugerea Ierusalimului de către Nabucodonosor, regele Babilonului, în anul 586 î.e.n.

Solomon [1]. *Căderea Barmekizilor* [2] mă impresiona mai mult decît *gloria abasidă* [3]. Găseam mai ispititoare *qasida lui Ibn Zwayq* decît catrenele lui Omar Khayyam, tragedia lui Hamlet decît oricare alt cîntec de jale.

În toate vedeam doar propria-mi agonie și auzeam același zvon de lănci sfărîmate, de strigăte frînte, prelungite în vaier, ca după o nimicitoare bătălie.

ÎNTRE ASHTARUT [4] ȘI MESIA

Printre colinele împădurite de la marginea Beirutului, la poalele munților Libanului, se afla un mic templu străvechi, durat în inima unei stînci albe, înconjurate de măslini, migdali și răchite. Deși nu era prea departe de șoseaua ce ocolea orașul, puțini îl știau, chiar și dintre solitarii iubitori de ruine. Rămăsese, ca atîtea minuni ale lumii, apărat, prin necunoașterea oamenilor, ferit de noroc

---

[1] *Solomon* (973—933 î.e.n.), rege al statului Israel, fiul și succesorul lui David. Înțelepciunea proverbială. I se atribuie *Cîntarea cîntărilor* din Vechiul Testament.

[2] *Barmekizi*, familie persană de secretari, și viziri ai primilor califi abbasizi. În timpul vestitei domnii a lui Harun ar-Rashid, Yahya ben Khaled al-Barmakiyy îndeplinea funcția de mare vizir, ajutat și de fiii săi al-Fadil și Dja'far. Puterea pe care și-o cîștigaseră în stat și tendințele de persanizare tutelate de ei au trezit mînia suveranului, din ordinul căruia Dja'far a fost executat în 803, iar ultimul Barmekid a murit în închisoare, în 808.

[3] Dinastie arabă care a domnit la Bagdad între anii 750—1258 ; în vremea ei, îndeosebi în epoca suveranilor Harun ar-Rashid (768—809) și al-Ma'mun (813—833), califatul arab a cunoscut maxima înflorire economică și culturală.

[4] Zeița fertilității și a dragostei la babilonieni și asirieni (Ishtar), dar și la alte popoare semite, precum siro-palestinienii (Astarte) ; cultul acestei divinități era răspîndit și la vechii arabi, fiind întruchipat de Athar, zeul irigării și al fertilității.

de curiozitatea arheologilor, păstrat anume pentru rarele făpturi ce-nțeleg smerenia iubirii.

În interiorul acestui sfînt lăcaș, pe zidul dinspre răsărit, se afla o gravură feniciană, după cum stăteau mărturie semnele acelei arte străvechi ce-o reprezenta pe Ashtarut, zeița frumuseții și a dragostei. Sta pe un tron impunător, strălucitoare și mîndră.

Degetele vremii-i șterseseră în parte linia trupului, iar anotimpurile-și lăsaseră amprenta de culoare pe chipul ei și-al celor șapte fecioare fără veșminte, ce-o înconjurau ; erau zugrăvite stînd în picioare, purtînd fiecare un obiect simbolic : un sfeșnic, o ghitară, o cădelniță, o amforă, un fir de trandafir, o cunună de lauri și un arc cu săgeți. Toate priveau spre Ashtarut cu supunere și adorație.

Pe alt perete, o gravură dintr-un timp mai apropiat răsărea ceva mai clar, reprezentîndu-l pe Fiul Omului țintuit pe cruce, iar lîngă el pe Fecioară, pe Maria Magdalena și două bocitoare.

Părea o relicvă în stil bizantin, poate din secolul al cincilea sau al șaselea al erei noastre.

Dinspre apus, prin două ferestruici săpate în stîncă, razele soarelui pătrundeau în amurg, prelingîndu-se pe imaginile de pe ziduri, poleindu-le cu strălucirea unor icoane ferecate-n aur vechi.

În mijlocul templului zăcea un bloc de marmură acoperit cu inscripții de nedeslușit, semne din vechime, unele dispărute sub o crustă de culoarea sîngelui, ce mă trimitea cu gîndul la strămoșii îndepărtați și la jertfele rituale urmate de spălarea petelor cu vin, parfum și uleiuri.

Și mai era ceva straniu în acel mic templu uitat de lume — o liniște neclintită, parcă prăfuită și ștearsă ce se așternea peste suflet, deșteptînd, ca prin farmec, gîndul la soarta unor neamuri de mult înghițite de valurile vremii, la trecerea lor fugară prin această lume și urmele goanei lor zbuciumate prin secole. O liniște poetică, amin-

tind prin ea însăşi de acel har al omului de-a da chip şi nume celor nevăzute, de-a scoate la lumină, din adîncul făpturii sale, aurul curat al sentimentelor şi-a-l preface-n plăsmuiri nemuritoare, cîntec, imagini, statui ce poartă prin vreme năzuinţa unei vieţi pînă dincolo de moarte.

În acest loc ferit de lume, o întîlneam pe Selma o dată pe lună. Petreceam ore-n şir privind la imaginile ciudate din faţa noastră, cu gîndurile plutind ca nişte corăbii fără cîrmaci cînd spre volbura durerilor lui Mesia, cînd spre ţărmul de vis al lui Ashtarut. Ne uşuram de povara amărăciunii, aprinzînd din nou flacăra curajului în vatra rece a sufletului, pînă ce zîmbetul ne înflorea pe feţe, teama se risipea şi simţeam aşternîndu-se uitarea. Doar iubirea ardea cu vîlvătaie între noi, cum va fi ars în inimile celor ce-au plîns şi s-au unit cîndva în faţa altarului lui Ashtarut, îmbătaţi de arome şi fum de tămîie, lăsînd în urmă-le doar nume însemnate pe piatra de hotar a veşniciei.

Cum să reînvii în vorbe strîmte bucuria orelor petrecute lîngă Selma, între speranţă şi abis, întuneric şi lumină, încercînd să descui lacătul soartei, să aflu ce ne pregătea. Ursita însă, ca şi viaţa, rămîn taine eterne, zăvorîte într-un sipet a cărui cheie-i pentru totdeauna pierdută. Trebuia să ne mulţumim cu darul nesperat de-a ne întîlni, închizîndu-ne în inima acelei stînci ca-ntr-o uriaşă cochilie, unde trecut, prezent şi viitor formau un singur val, de fericire şi spaimă. Scoteam la iveală din străfunduri de suflet zgura atîtor zile scurse în aşteptare şi dor, ca s-o preschimbăm în apă vie, dătătoare de speranţă. Prefăceam lacrimile-n cîntec şi cenuşa în flacără, topindu-ne într-un sărut lung, mistuitor, ca o revărsare de raze ce-alungă disperarea nopţii. Mîinile albe ale Selmei se deschideau ca o floare de nufăr, gîtul de fildeş se înclina uşor şi toată făptura ei prindea viaţă, aşa cum se deşteaptă lumina, mîngîiată de zori, coborînd peste lume.

Într-un tîrziu amuţeam, cu ochii aţintiţi spre cerul de purpură. Discuţia aluneca pe nesimţite spre lucruri obişnuite ; ne împărtăşeam păreri despre lumea strîmbă în care trăiam şi cea din cărţile ce le schimbam adesea între noi, cu părţile lor bune sau rele, crîmpeie de gînduri despre natură şi istorie, filozofie şi principii de viaţă. Selma se aprindea uneori vorbindu-mi despre femeia din vremea noastră, locul ei în societate şi povara unei morale înguste, nedrepte, ce-o-ngenuncheau de-atîtea şi-atîtea generaţii, în sclavia unei familii întemeiate la-ntîmplare, roasă din temelii de falsitate şi corupţie. Vorbele ei răsunau ca un zvon de lănci încrîncenate : „Scriitorii încearcă uneori să pătrundă gîndul femeii, adevărul ei ascuns, dar n-au reuşit să-i dezlege tainele cele mai adînci, să-i lumineze cotloanele inimii, căci adesea nu-i văd decît trupul ademenitor pe care aştern vălul dorinţei, pe măsura minţii lor înguste, iar dacă trupul acesta este de neatins, îi aruncă pe umeri hlamida urii lor nestinse, zugrăvindu-i cu fast slăbiciunea şi neputinţa. Iată, aici, în inima stîncii, sînt săpate de veacuri două simboluri ce stau mărturie sufletului ei zbuciumat, sfîşiat între iubire şi tristeţe, între tandreţe şi jertfă, între Ashtarut înălţată pe tron şi Maria cu sufletul frînt dinaintea crucii... Bărbatul cumpără gloria, mărirea sau faima, iar femeia plăteşte preţul..."

Despre întîlnirile acestea nu ştia nimeni în afara celui Atotputernic şi a stolurilor de păsări ce zburau deasupra copacilor. Selma venea cu trăsura pînă la locul numit „Grădina lui Paşa", apoi o lua pe poteci întortocheate şi singuratice pînă ajungea la micul templu de pe colină. Eu eram întotdeauna acolo, aşteptînd-o, numărînd nerăbdător secundele rămase pînă aveam să-i văd chipul inundat de speranţă, să-i ascult respiraţia uşoară. Nu ne temeam de pedeapsa soartei, nu simţeam nici o remuşcare — sufletele noastre se-nălţau odată cu flacăra

purificatoare a suferinței și se limpezeau în lacrimi de tot ce s-ar fi putut numi păcat și necinste : se eliberau de legi și sfărîmau stavile rele ridicate de tradiție în calea șuvoaielor pornite din izvorul de cleștar al inimii ; pășeau senine dinaintea oricărui zeu pedepsitor.

Lumea care-a îndurat atîta amar de veacuri legile strivitoare, fără noimă, nu mai poate înțelege acum legea nescrisă a firii, unda limpede a inimii țîșnind nestăvilită din adîncurile ființei omenești. Ochiul deprins cu slaba pîlpîire de opaiț e orbit de văpaia soarelui. Generații de-a rîndul au lăsat în conștiințe morbul unei boli molipsitoare întinzîndu-se peste lume, cuprinzînd sufletele acelora ce-l laudă pe Domnul pentru că le-a hărăzit puterea de a-și înăbuși sentimentele, de a-și schilodi simțirea și gîndul despre semenii lor. Ei nu consideră această slăbiciune un cusur, iar cînd întîlnesc pe cineva care nu și-a omorît sufletul îl deplîng, ca pe un biet nenorocit ce nu va avea parte nicicînd de desăvîrșirea spirituală. Cine-ar învinu-i-o pe Selma și ar umple-o de ocară pentru că se furișa din casa soțului ei ca să se întîlnească cu mine, n-ar fi decît un neputincios, un om dezarmat în fața vieții, ce nu deosebește un suflet mare de unul hîd, virtutea de păcat ; ar semăna cu cîrtița umblînd pe sub pămînt, temîndu-se să iasă la lumină.

Întemnițatul care ar putea să-și smulgă cătușele și n-o face de teamă, e un laș, dar Selma nu avea sorți de izbîndă, nu putea evada — atunci cine-ar mustra-o că privea de după gratii cîmpia verde și cerul senin ? Cine-ar numi-o necredincioasă pentru că fugea din casa unui soț ca Mansur Bek, ca să stea împreună cu mine între strălucirea lui Ashtarut și tragedia lui Mesia ? Orice-ar fi spus lumea, Selma se înălțase cu mult peste putreziciunea mlaștinilor ce otrăvesc cu duhoarea lor spiritele și pășise într-o lume unde nu ajunge urletul lupilor ori șuieratul șarpelui. Cine-a zărit chipul morții

nu se mai înspăimîntă să înfrunte tîlharii, iar cine-a simțit sabia deasupra capului și sîngele curgîndu-i rîu pe sub tălpi nu se sinchisește de bolovanii zvîrliți în urmă-i de vreo mînă haină.

JERTFA

Spre sfîrșitul lui iunie, într-una din acele zile fierbinți cînd lumea căuta răcoarea țărmului ori a pădurii de cedri, mă îndreptam spre templul nostru, ascuns printre stînci, ducînd sub braț o carte de *muwashshah* [1]-uri andalusiene ce mă umpleau, atunci, ca și mai tîrziu, de o rară desfătare. Am ajuns pe la amiază și m-am așezat pe un trunchi de copac, cu ochii ațintiți la cărăruia ce șerpuia printre lămîi și sălcii, sorbind cu sete *bayt* [2]-urile măiestrite, gustînd savoarea limbii vechi, pline de parfumul exotic ce-nvia amintirea unor vremuri de mult apuse pe-un țărm îndepărtat. Mi se perindau dinaintea ochilor umbre de regi, poeți și cavaleri ce-au părăsit Granada, Sevilla, Cordoba — cu palatele, templele și grădinile lor — lăsînd în urmă speranțe deșarte și doruri neîmplinite, aruncîndu-se-n valurile negre ale soartei. Jarul atîtor patimi dogorea mocnit dinainte-mi, umplîndu-mă de-alean și amărăciune.

O creangă frîntă sub pași, o fluturare și iat-o pe Selma strecurîndu-se zveltă printre copaci, nerăbdătoare ca-ntotdeauna, cu chipul umbrit de îngrijorare.

În ochii ei se citea spaima. O simțeam frămîntată de gînduri, încolțită. Teama mă cuprinsese fără de veste, înainte chiar de-a asculta destăinuirile Selmei :

[1] Gen poetic care nu mai respectă regulile prozodiei arabe clasice, inventat de poeții arabi din Andalusia.
[2] În prozodia arabă, vers.

— Vino lîngă mine, iubitul meu prieten, lasă-mă să te privesc îndelung, căci se-apropie clipa despărţirii...
Gîndurile mi se-nvălmăşeau buimace, de parcă m-aş fi prăbuşit într-un hău fără fund :
— Ce s-a-ntîmplat, ce vrei să spui ? Cine ne-ar putea despărţi vreodată ?
Selma tăcea împietrită, dar tremuru-i lăuntric îmi spunea mai mult decît o-ntreagă poveste, mă cuprindea-n vîrtejul lui nestăpînit şi-mi biciuia sîngele. Vorbele ei, păsări călătoare împinse de-un vînt rău spre un ţărm îngheţat, mă izbeau ca nişte sloiuri în tîmple :
— Soarta vitregă ce ne-a despărţit pînă ieri, azi ne va îndepărta pentru totdeauna. Mîini ucigaşe au clădit între noi ziduri pe care să nu le mai putem doborî. Dincolo de ele nu vom mai trece. N-o să mai pot evada din iadul acelei case ridicate pe temelia atîtor inimi şi dureri omeneşti. Voi coborî tot mai adînc în beznă...
Un fulger m-a străbătut :
— A aflat soţul tău ceva şi ţi-e frică de mînia lui ?
Dar Selma a continuat, învinsă de deznădejde :
— Soţul meu nici nu se sinchiseşte de mine. Nu-l interesează cum îmi petrec timpul, căci e prea ocupat cu acele sărmane femei din mahalalele murdare, pe care sărăcia le-mpinge prin pieţe şi la colţuri de stradă, unde-şi vînd trupul pomădat şi-ncărcat de zorzoane, în schimbul pîinii mînjite cu otravă şi sînge.
Şuvoaie de lacrimi îi udau chipul şi-i împăienjeneau privirea. Mă-ntrebam ce putuse s-o sperie atît de tare, de ce nu mai voia să ne-ntîlnim în templul nostru sfînt, unde învăţam să preţuim iubirea şi jertfele a zeci de generaţii ce-şi lăsaseră urmele scrise pe altarul ei ? Ce-o smulsese de lîngă mine ? Îmi părea c-o aud vorbindu-mi de departe, dintr-un groaznic coşmar :
— Nu, iubitul meu. Sufletul meu nu te poate părăsi, căci tu eşti cealaltă jumătate a lui ; eu văd numai cu ochii tăi, rostesc cu buzele tale. Dar soarta nu iartă ; mi-a

legat lanţuri şi cătuşe, apoi m-a scos în furtună, dar eu mă bucur că tu eşti liber şi vei avea alt noroc. Nu-ţi spun mai mult, căci durerile mari n-au grai, iar buzele zăvorîte de disperare nu se mai tînguie. Mă tem pentru tine, mă tem să nu cazi în capcana cui m-a vînat şi m-a-ntemniţat pe mine.
Am implorat-o :
— Spune-mi adevărul, iubita mea. Spune-mi, de cine te temi atît de cumplit ?
Ea şi-a acoperit faţa cu mîinile, gemînd, apoi a rostit şovăind :
— Mitropolitul a aflat că reuşesc să ies o dată pe lună din mormîntul în care m-a ferecat. Dacă ar fi descoperit şi că mă întîlnesc cu tine aici, n-am mai şedea acum împreună. Dar îndoielile îl rod şi bănuiala-i sporeşte. Privirile lui mă urmăresc pretutindeni, pîndindu-mi fiecare gest. Am ajuns să simt că propria-mi casă, strada, cărarea aceasta sînt ticsite de ochi iscoditori ce-mi vînează orice mişcare, de degete care m-arată mulţimii şi urechi deschise să-mi soarbă cel mai ascuns gînd, cea mai tainică dorinţă. Nu pentru mine mă tem de mitropolit, căci înecatul nu se mai păzeşte de vîrtejul apei, dar mi-e frică pentru tine, pentru că eşti liber ca lumina soarelui. Nu vreau să cazi în capcana acelui diavol, să te apuce cu ghearele şi să te sfîrtece cu colţii. Nu-mi mai pasă de soartă, după ce şi-a înfipt toate săgeţile-n pieptul meu, dar mă gîndesc că pentru tine viaţa abia începe şi nu vreau să ţi se-ncolăcească viperele pe glezne, să te oprească din drum, să-şi verse veninul în tine.
I-am răspuns otrăvit de gîndul că aş pierde-o, mai groaznic ca orice durere :
— Ascultă-mă, Selma, puţin îmi pasă de capcanele lui, de colţii lui răzbunători. Trebuie să găsim altă cale de-a scăpa de hula şi răutatea lumii, să nu ne lăsăm învinşi atît de uşor ! Să nu credem că viaţa ne poate răpi astfel libertatea, înăbuşindu-ne iubirea, prin voinţa lui

Paulus Ghalib, un biet muritor, o frunză-n vînt în fața veșniciei.

Selma părea că nu m-aude, căci buzele-i murmurau același refren chinuitor :

— Trebuie să ne luăm rămas bun chiar acum, iubitul meu, iată-ne la răscruce ! Îi strîngeam mîna cu-nverșunare, cuprins de văpaia revoltei ce-mi creștea înăuntru :

— Ne-am potrivit destul capriciilor lumii, ne-am lăsat orbiți, îngenuncheați de legile ei stricate, la care se-nchină ca dinaintea unor idoli. De cînd ne iubim, sîntem ca două jucării în mîinile acestui mitropolit care-și rîde-n barbă și ne-azvîrle după bunul său plac. De ce să ne lăsăm zdrobiți sub tălpile lui, pînă vom pieri și ne va-nghiți pămîntul ? Oare, ne-a fost dat să trăim ca să ne dăruim singuri morții, ne-am născut liberi ca să devenim sclavi de bunăvoie ? Cine-și stinge flacăra sufletului cu propria mînă e un nelegiuit în fața cerului și-a firii, iar cel ce rabdă nedreptatea și nu se răzvrătește împotriva tiraniei devine el însuși dușmanul dreptății, asemenea ucigașilor de oameni nevinovați. Iubirea e o comoară rară, strălucind fără pereche doar în inimile bune, doar în sufletele adînci, cum s-o dăm pe mîna tîlharilor, s-o tăvălească-n noroi și s-o calce-n picioare, batjocorind-o ? Lumea e mare, Selma, e un tărîm nesfîrșit, unde-am putea descoperi atîtea minunății, de ce să ducem acest trai blestemat, să ne tîrîm pe sub pămînt prin galeria strîmtă și întunecoasă pe care ne-a hărăzit-o mitropolitul ? Cînd dincolo de-aceste ziduri se află libertatea și sînt atîția oameni fericiți, de ce să nu ne încercăm norocul, să nu sfărîmăm lanțurile ce ne sfîșie trupurile ? Ridică-te, iubito, hai să plecăm din acest templu, să pornim în lume. Hai să călcăm peste sclavia neagră-a ignoranței și oarba supunere în fața diavolului cu chip smerit, de om ales. Să-nvingem măcar noi întunericul în care zac și se sting semenii noștri. Grăbind spre țărm, ocrotiți de mantia

nopții, vom urca pe-o corabie albă ce ne va duce peste mări, departe de acest coșmar, de limbile șerpilor veninoși, de umbletul tiptil și-nșelător al fiarelor de pradă. Vom începe o viață nouă, plină de tihna mult visată. Nu șovăi, Selma. Aceste clipe sînt mai de preț decît coroanele împăraților lumii, mai înălțătoare ca orice glorie trecătoare ! Hai să ne lăsăm purtați de ele, dinspre deșertul sterp către cîmpii mustind de seva vieții !

Ochii Selmei era reci ca pereții de stîncă ai micului templu, zîmbetul ei obosit se zbătea ca un fluture rănit, lovindu-se de piatra tavanului, de zăbrelele ferestruicii. Abia-i auzeam vocea transformată-ntr-un geamăt trist :

— Nu, iubitul meu, am băut cupa cu otravă pînă la fund. Mai sînt doar cîteva picături ce mi-e scris să le sorb pe-ndelete, pînă la drojdia ce va dezlega și ultima taină. Nu mai pot să mă-nalț în văzduhul curat, să gust bucuria de-a zbura, căci pasărea cu aripile frînte se tîrăște printre colții de stîncă și dorul de cerul luminos se stinge în ea chiar înainte să moară. Mi-s ochii atinși de boală, nu pot să-i deschid spre lumina crudă, acolo unde mă chemi. Nu-mi pomeni de fericire, căci îmi deschizi o rană veche și nu-mi vorbi de întunericul altor minți, căci în bezna din mine abia mai pîlpîie o făclie de ceară, gata să se stingă. Dragostea ce-ți port mă învață să te apăr chiar și de mine ; ea mă oprește acum să te urmez pînă la capătul lumii și mă face să-mi înăbuș sentimentele, ca să poți trăi curat și liber, departe de ocară și bîrfe, să nu te-atingă urîțenia și blestemul. Iubirea de rînd nu se-mplinește decît atunci cînd ființa dragă-ți aparține, dar dragostea mea nu cunoaște margini, mulțumindu-se cu ea însăși ; ea nu seamănă cu acele flăcărui sprințare ce se-nteţesc cu îmbrățișări și sărutări fierbinți, ca să se stingă-n zori, cînd clipește zarea îndepărtată, ci se naște din inima nopții, adunînd în ea tot cerul spuzit de stele, măsurîndu-se doar cu veșnicia.

Ieri, cînd am aflat că mitropolitul vrea să-mi răpească singura bucurie ce mi-a mai rămas de cînd am devenit soția acelui monstru destrăbălat, lipsit de suflet, am rămas împietrită dinaintea ferestrei, cu ochii ațintiți spre întinderea mării, cu gîndul pribeag călătorind spre limanuri uitate de vreme ; mă chinuia ideea că pe lume există libertate, bucuria de-a alege drumul dorit și m-am închipuit trăind alături de tine, în umbra ta, lîngă umărul tău cald... Dar curînd visul acesta m-a-ntristat adînc, și mi-am simțit dragostea ca pe-un fir subțiratic de fum, risipindu-se-n vînt, fără să urce vreodată spre soare. Am plîns ca un om care-și pierde un lucru scump, mai presus de orice împărăție, înspăimîntată de negre vedenii, din care chipul tău se desprindea aievea, aruncîndu-mi priviri ce mă prefăceau în scrum. Atunci mi-am adus aminte de vorbele ce mi le-ai spus cîndva : „Trebuie să stăm dinaintea dușmanilor, primind tăișul sabiei cu pieptul descoperit, iar de-om cădea, să murim demni, iar dac-om învinge, să știm a trăi pe deplin, căci mai nobil e să stai drept în fața nenorocirii decît să fugi ca un laș și să te-ascunzi la loc ferit, precum tîrîtoarele..." Așa mi-ai spus nu demult, cînd aripile morții băteau amenințătoare deasupra capului părintelui meu ; ieri mi le-am amintit întocmai, m-am oglindit în ele ca-n apa limpede de izvor și-am prins curaj și putere. M-am simțit dintr-o dată ca un prizonier îngropat în negura temniței, dar luminat de-o libertate interioară ce-l ajută să-nvingă loviturile soartei, sfidînd încercările celor ce l-au închis spre a-i omorî sufletul și-a-i păta măreția. M-am înălțat deasupra chinului omenesc, deasupra acestor suferințe efemere și mi-am simțit din nou dragostea puternică, mai adîncă decît marea, necuprinsă ca și cerul, strălucitoare ca stelele. Azi, pășind spre tine, sînt alta ; mă simt în stare să jertfesc tot ce am mai de preț pentru liniștea și demnitatea ta în fața oamenilor. Nu te-aș putea ști lovit, urmărit de blestem și prigoană. Pînă ieri mă furișam în acest loc abia tîrîndu-mi lanțurile grele, dar azi am descoperit o nouă putere ce m-a ajutat să le sfarm și s-alerg spre tine fără să-mi pese de spinii de pe drum. Eram ca o fantomă șovăitoare ce se ferea de lumina zilei, dar am devenit femeie în carne și oase, femeia ce cunoaște prețul durerii și-al jertfei și vrea să te apere de năpastă și cruzime. M-am arătat dinainte-ți ca o umbră, dar iată că mi-am dezvelit sufletul în fața ta, aici, sub ochii lui Ashtarut și-ai lui Mesia și mi-am despletit părul în lumina zilei ca un copac ce-și răsfiră crengile în soare. Am venit să-mi iau rămas bun, iubite, și-aș vrea ca despărțirea să ne fie măreață și de neatins, ca și dragostea, să fie flacăra pură ce topește aurul, sporindu-i strălucirea.

Selma nu mi-a dat răgaz să-i răspund ori să mă-mpotrivesc ; m-a fulgerat cu ochii ei aprigi, bîntuiți de spaimă, umplîndu-mă de-o smerenie mută, ca dinaintea unei regine învinse ce-mi cădea la piept ca să plîngă. Îi simțeam brațele înlănțuindu-mă tot mai tare, agățîndu-se de mine ca un naufragiat de ultimul fir de speranță ; buzele ei mi-ardeau fruntea, ochii, sufletul tot, trezit din somnul cel mai adînc de-un strigăt pătimaș de revoltă. Strigăt devenind urlet devastator, tăindu-mi răsuflarea și împietrindu-mă pe dinăuntru.

Selma-mi cerea să mă supun și dinaintea ei nu mai eram decît un biet muritor îngenuncheat într-un templu.

Soarele luneca ușor spre apus, tîrîndu-și trena de raze aurii peste cedrii din marginea pădurii. Selma tremura ca o ramură-n vîntul serii ; s-a smuls de lîngă mine și-a-nceput să cerceteze atent pereții peșterii, vrînd parcă să le dezlege povestea scrisă în inima pietrei, apoi s-a oprit dinaintea Fiului Omului, șoptind : „Iată c-am ales calea Ta ; am părăsit bucuriile lui Ashtarut și rîsul ei nepăsător. Laurii s-au preschimbat în coroană de spini,

mireasma şi aromele s-au prefăcut în lacrimi şi sînge. Am sorbit apa vie din *Kawthar* şi din aceeaşi cupă am băut şi otrava. Primeşte-mă printre cei ce te urmează, cei puternici în nimicnicia lor, cei tari şi bătuţi de soartă, cei împăcaţi cu durerea. Acum pot să mă-ntorc fără teamă în hruba întunecoasă plină de putregai. Dar nu-ţi fie teamă, iubite, căci lumina cerească am zărit-o, nu mă mai poate-nghiţi bezna iadului, nu mă mai dor durerile omeneşti."

O adiere lină, foşnet de mătăsuri, şi Selma s-a dus, lăsîndu-mă răvăşit, înmărmurit, cu ochii împăienjeniţi şi mintea pierdută pe poteci încrucişate, unde se-ntîlneau iubirea cu deznădejdea, viaţa cu veşnicia. Cînd m-am dezmeticit, luna scălda în valuri de raze pădurea şi cărarea pe care umblam cu mintea rătăcită, încercînd să rechem în memorie ecoul fiecărui cuvînt al Selmei, gesturile şi tăcerea ei grăitoare, chipul neasemuit de frumos şi atingerea mîinii reci, tremurînde ; nu ştiam de visez ori Selma plecase într-adevăr, topindu-se-n noapte, lăsîndu-mă singur în ghearele durerii. Inima-mi bătea slab, neauzit, aproape stinsă ; tot trupu-mi gemea sub povara gîndului că devenisem sclavul legilor necruţătoare, potrivnice firii omeneşti, ce mă despărţeau de Selma pentru totdeauna, aşa cum o zi se desparte de alta şi nu se vor mai întîlni nicicînd.

De cîte ori nu m-am gîndit la seara aceea stranie, la taina ce-a-ndemnat-o pe Selma să aleagă moartea-n locul vieţii, încercînd să pun nobleţea jertfei de sine mai presus de fericirea egoistă, să măsor care dintre ele e mai de preţ. Atunci, ca şi acum, am rămas cu aceeaşi întrebare în suflet, ca dinaintea unei porţi ferecate pe veci. Ani de-a rîndul am încercat să-nţeleg gîndul ce-a dus-o la pieire, dar nu descopeream decît un gol imens ce-mi

întuneca mintea. Într-un tîrziu, mi-am spus că voinţa Selmei a fost singura lege pe care-am respectat-o în numele iubirii, sfinţind frumuseţea şi cinstea femeii ce-a-ntruchipat aievea zadarnica zbatere-a inimii omeneşti şi zborul frînt spre un văzduh mai curat.

SALVATORUL

Trecuseră cinci ani de la nuntă şi nu se ivise nici un vlăstar care să dureze între Selma şi soţul ei o punte de armonie, să le lumineze cu zîmbetul lui vieţile singure şi sufletele străine. Femeia stearpă e privită cu ură, căci, în egoismul lui, bărbatul îşi doreşte urmaşi care să-i ducă mai departe numele, pentru ca neamul să-i dăinuie pe pămînt. Bărbatul materialist consideră că o nevastă stearpă e ca o sinucidere lentă, de aceea e gata oricînd s-azvîrle-n ea cu pietre ca într-un duşman sau ca într-un josnic trădător ce-ar fi pus la cale să-l piardă. Mansur Bek era tocmai un astfel de bărbat, tăcut ca pămîntul, dur ca oţelul şi lacom ca mormîntul. Îşi dorea nespus de mult un fiu, care să-i moştenească titlul şi puterea, iar cum acesta întîrzia să vină, o ura pe Selma din răsputeri.

Pomul crescut în umbra zidurilor nu poate rodi, iar Selma trăia în casa lui Mansur Bek ca într-o peşteră întunecoasă şi rece. Dacă e ţinută-n colivie, privighetoarea nu-şi face cuib, ca puii ei să nu moştenească robia, ori Selma se afla după gratiile durerii, asemenea prizonierului lipsit de şansa vieţii. Copiii se plămădesc din dragoste şi duioşie, precum florile văii se nasc din căldura soarelui şi seva pămîntului, dar Selma nu cunoscuse mîngîierea adevăratei iubiri şi astfel se ruga zadarnic să-i dăruiască soarta un copil, să-i şteargă cu mînuţele lui lacrimile de pe obraz şi să alunge cu licărul de viaţă din

priviri fantoma morţii din ostenitul ei trup. Selma şi-a înălţat ruga fierbinte spre cer, pînă ce acesta s-a-ndurat şi i-a auzit strigătul, trimiţîndu-i un rod plin de dulceaţă şi blîndeţe, hărăzindu-i, după atîţia ani, să se spele de umilinţă, de ruşine şi de ocară.

Pomul crescut în peşteră înflorise ca prin minune. Pasărea ţinută-n colivie-şi făcea cuib din penele propriilor aripi, iar chitara sfărîmată sub tălpi începuse, la adierea vîntului de răsărit, să-şi încordeze strunele într-un cîntec nou, ca o unduire de valuri. Selma Karame îşi întindea braţele încătuşate spre cer, să-şi primească darul.

Între bucuriile vieţii, nu există alta mai mare decît aceea a femeii care-nvinge vitregia sorţii şi, după ani de suferinţă, aduce pe lume un copil. Trupul i se trezeşte, înflorind ca o grădină-n primăvară, în lumina crudă a zorilor. Nu există rază mai caldă, mai pătrunzătoare decît aceea răzbătînd din adîncul ei, dinspre acel mugure de viaţă abia mijind.

April îşi trimitea boarea-nmiresmată peste coline, cînd a sosit ziua cea mare pentru Selma. Pe cîmpie unduiau valuri de flori şi iasomie, iar Selma, la capătul aşteptării, căuta nerăbdătoare pe cer luceafărul de ziuă, ca un călător ce-şi caută limanul. Lumea văzută de după perdeaua lacrimilor de fericire e mai strălucitoare ca soarele, iar viitorul pare plăsmuit din speranţe-mplinite şi cîntec.

Dar într-o noapte, la ceasul cînd umbre ciudate bîntuiau printre zidurile oraşului, Selma şi-a simţit trupul zguduit de durere ; s-a întins pe pat, iar viaţa şi moartea s-au pornit într-un iureş vrăjmaş s-alerge-n jurul ei ; un oaspete nou bătea la poarta acestei lumi, la ora cînd oraşul visa învăluit în ceaţa somnului. Deodată, un ţipăt înfricoşat răsună în noapte, despărţind viaţa de viaţă, nefiinţa de fiinţă. Un strigăt ţîşnit dintr-un ungher nevăzut, topind în el deopotrivă durerea femeii şi spaima noului venit. În zori, cînd a deschis ochii, Selma

a văzut în jurul patului chipuri vesele şi o ciudată forfoteală, un neîntrerupt du-te-vino dintr-o încăpere în alta şi totuşi i se părea că zăreşte umbre hîde, ameninţătoare, strecurîndu-se pînă aproape de ea. A-nchis ochii, îngrozită.

Moaşa a-nvelit copilul în scutece de mătase, aşezîndu-l lîngă mamă, dar doctorul, din jilţul unde veghease o noapte-ntreagă, privea îngîndurat, clătinînd cu tristeţe capul. Zvonul că Mansur Bek avea un fiu, s-a răspîndit iute, chiar în miez de noapte, iar cîţiva vecini s-au şi grăbit să-l felicite. Un singur om continua să privească însă, cu zîmbetu-i îndoielnic în colţul buzelor, la toată agitaţia din jur. Servitori, prieteni şi cunoscuţi au dat buzna să-i ureze lui Mansur Bek noroc pentru moştenitorul mult aşteptat, sperînd să fie umpluţi de daruri bogate şi cinstiţi cum se cuvine.

Cînd a răsărit soarele, Selma şi-a apropiat pruncul de sîn şi atunci el a deschis ochii pentru prima dată, ca şi cînd ar fi vrut să-i vadă chipul, apoi pleoapele i s-au închis din nou. Doctorul s-a ridicat şi i l-a luat din braţe, rostind doar pentru sine :

— Călătorule, de ce pleci aşa de curînd ?...

Dar nimeni nu-l auzea — în camera alăturată, oaspeţii se veseleau, beau şi cîntau împreună cu Mansur Bek pentru fericirea fiului său. Selma simţi o muşcătură de şarpe în inimă şi braţele acelor fantome nevăzute încolăcindu-i-se pe trup :

— Dă-mi copilul, lasă-l în braţele mele ! Îşi simţea tîmplele zvicnind năvalnic, izbite de clinchetele paharelor ciocnite alături ca de nişte pietre ascuţite ori săgeţi înroşite în foc. Şi, brusc, a înţeles adevărul : copilul murise. Copilul ei murise...

Se născuse-n zori şi pierise la răsăritul soarelui : abia un ceas dacă trăise, un ceas cît o singură clipă, dar cine-ar putea spune dacă o secundă de licăr pe lume înseamnă mai puţin decît secole întregi prin care s-au scurs atîtea

generații ? Fusese un mugur abia ivit pe ram, înghețat prea curînd de gerul tîrziu ; Selma gustase prin el licoarea sentimentului de mamă, dar pruncul se stinsese înainte de a-i aduce fericirea, înainte de-a alunga gîndul morții din preajma ei. O viață scurtă, începută la capătul nopții și sfîrșită-n pragul zilei, un strop de rouă picurat de genele-ntunericului, sorbit de prima rază de lumină. Legea eternă a firii rostise un cuvînt pe care iute l-a regretat, înapoindu-l liniștii veșnice. Un val ivise la țărm o perlă, ca valul următor s-o-nghită, prăvălind-o din nou în adîncuri. Poarta vieții se deschisese lăsînd să pătrundă-n iatacul Selmei un oaspete drag, așteptat ani de-a rîndul, dar volbura furtunii i-l luase-napoi, sfărîmase poarta și-o despărțise de el pentru totdeauna. Fătul ce-abia căpătase chip de om începuse să devină deșartă țărînă, urcînd într-o singură clipă destinul vieții omenești, soarta popoarelor, legea stăpînă pe mersul stelelor, al sorilor și-al tuturor lumilor din Univers...

Selma se transformase într-o întrebare dureroasă, ca o rană sîngerîndă, dinaintea căreia nici un doctor nu-i mai putea ajuta :

— Copilul a murit, doamnă... Întărește-te și adună-ți ultima fărîmă de speranță, ca să poți învinge această clipă grea !

Dar ea a scos un țipăt scurt, apoi a tăcut brusc, nemaiauzind nimic din vorbele de-mbărbătare. Un zîmbet straniu-i înflorea pe chip, o veselie ciudată, țîșnită din clocotul minții... Părea că aflase o taină oprită muritorilor, un sens mai presus de legile omenești :

— Dă-mi trupul băiatului meu ! a mai rostit spre doctorul ce ședea înmărmurit la căpătîiul ei, apoi și-a strîns copilul la piept, întorcîndu-și privirea spre peretele gol și rece ca o piatră de hotar, murmurînd doar pentru sine : Ai venit să mă iei, copilul meu... Să-mi arăți drumul spre malul suferinței. Pășește înainte și izbăvește-mă de acest iad !...

În aceeași clipă, razele soarelui s-au revărsat în casă, poleind cu aur două trupuri înghețate pe patul durerii, două trupuri goale, părăsite de sufletele pornite spre limanul de liniște.

Doctorul a ieșit plîngînd din iatacul Selmei, ducînd vestea nenorocirii ce se abătuse asupra acelei case. Urările și strigătele de veselie s-au transformat în țipăt și vaiet ; doar Mansur Bek n-a scos nici un geamăt, n-a plîns și nu s-a clintit, ci a rămas mut, ca o stană de piatră, strîngînd mînios paharul în mîna dreaptă.

A doua zi, au îmbrăcat-o pe Selma în veșmintele-i albe, de mireasă și-au întins-o într-un sicriu învelit în mătase ca spuma, iar copilul i l-au așezat în brațe, să doarmă la sînul ei. I-au dus împreună. Păreau a luneca lin, în ritmul bătăilor unei inimi ce stă să se stingă. În urma lor, pășea o mulțime tăcută, mohorîtă, în veșmintele-i sumbre, iar eu mergeam în mijlocul ei, neștiut de nimeni, neîntrebat cine sînt.

La cimitir, a apărut și mitropolitul Paulus Ghaleb, psalmodiind și înălțînd rugi cerului, cu alai de preoți după el, urmîndu-i pilda și privindu-l cu evlavie. Pe fețele lor neclintite era întipărită o cumplită nepăsare, izvorîtă din zgura unor inimi searbede.

Cînd au coborît sicriul în groapă, un glas s-a auzit din mulțime :

— E prima dată cînd văd două trupuri în același sicriu ...

Iar altul i-a răspuns înfiorat :

— Copilul parc-a venit s-o ia pe biata mamă, s-o salveze de cruzimea lui Mansur Bek... Apoi alte și alte glasuri s-au înălțat revoltate, rostind înăbușit :

— Uitați-vă la fața lui, la ochii ca de sticlă, ațintiți în zare, la omul acesta al cărui suflet nu s-a clintit nici azi, cînd își îngroapă soția și copilul. Mîine unchiul o să-l în-

soare cu altă femeie, poate şi mai bogată, dar mai tare la trup...

Preoţii psalmodiau, proslăvindu-l pe Cel Veşnic, pînă ce lopeţile-au aruncat ultimii bulgări de pămînt peste mormînt. Oamenii au trecut unul cîte unul prin faţa lui Mansur Bek şi-a mitropolitului, să-i îmbărbăteze cu vorbe mieroase, anume alese să-nţepe şi să usture, dar ele se făceau ţăndări, lovindu-se de lespedea a două inimi de mult prefăcute-n piatră.

Într-un tîrziu, m-am pomenit singur, mirat că nimeni nu spusese-o vorbă bună aceluia ce-o iubise pe Selma mai mult decît orice pe lume. Plecaseră toţi, în afară de groparul care răsufla greu, cu lopata în mînă, uitîndu-se lung la mine. I-am zis :

— Du-mă la mormîntul lui Faris Karame !

Însă el mi-a răspuns cu glas răguşit :

— În groapa asta am pus-o pe fiică în braţele lui, apoi copilul l-am aşezat la pieptul ei, aşa că toţi sînt aici, i-a înghiţit pămîntul...

Am vrut să-i spun că acolo-ngropase şi inima mea, dar am tăcut, uitîndu-mă la braţele puternice care mai ţineau încă strîns lopata. Abia cînd l-am văzut dispărînd printre chiparoşi am simţit un fel de dezgheţ lăuntric slobozindu-mi sîngele din chinga disperării. Puteam, în sfîrşit, să plîng...

SPIRITELE REBELE

PATUL MIRESEI

Mirele şi mireasa au ieşit din biserică, petrecuţi de alaiul vesel al nuntaşilor, înconjuraţi de lumînări şi de torţe aprinse, întîmpinaţi de cîntecele de bucurie înălţate, după datină, de flăcăi şi fete.

Au pornit cu toţi spre casa mirelui, împodobită ca de sărbătoare, cu tot ce-aveau părinţii mai de preţ, covoare moi, mătăsuri lunecoase, vase scumpe şi ierburi parfumate.

Mirii s-au aşezat pe-o banchetă scundă, pregătită anume pentru ei, iar invitaţii şi-au ocupat fiecare locul său, în jilţurile moi, îmbrăcate-n catifea sau direct pe covoarele mătăsoase. Încăperea largă se umpluse deja de lumea pestriţă şi veselă ce aştepta să înceapă petrecerea.

Cînd servitorii au adus băuturile, s-a auzit clinchet de pahare şi-au răsunat strigăte de voie bună. Au sosit şi muzicanţii, îmbătînd sufletele cu viersul lor fermecat, ţesut din strunele lăutei, suspinele fluierului şi ritmul dairelelor.

A-nceput dansul sprinten al fetelor ce-au prins a-şi undui taliile svelte, purtate de valul melodiei ca nişte ramuri subţiri legănîndu-se-n vînt. Trupurile tresăltau sub falduri de mătase strălucitoare ca razele lunii. Toţi se desfătau sorbindu-le din priviri, flăcăii parcă-mbrăţişîndu-le cu ochii, iar cei mai vîrstnici arzîndu-şi pleoapele la flacăra tinereţii...

Paharele se goleau necontenit, ca şi cînd fiecare-ar fi vrut să-şi înece gîndul în licoarea ameţitoare. Spiritele se încingeau văzînd cu ochii, eliberate din chinga sfielii, iar pe chipuri strălucea lumina zglobie a bucuriei ce aprinsese sufletele tuturor. Inimile descătuşate se lăsau purtate de strunele ghitarei pe care degetele nevăzute ale unui *djinn* alergau nebuneşte, revărsînd în torente balsamul melodiei.

Un flăcău încerca zadarnic să-şi destăinuie iubirea unei fete pline de trufie, ce-abia-l privea din cînd în cînd, neputîndu-şi stăpîni cochetăria. Un altul se străduia să se apropie de-o frumuseţe de fată, neştiind ce cuvinte alese şi-mbietoare să mai aleagă, ca să-i intre în voie.

Un bărbat între două vîrste şedea mai de-o parte, sorbind pahar după pahar, din vreme-n vreme, rugîndu-i pe muzicanţi să mai zică o dată din strune cîntecul ce-i amintea atît de mult de dragostea cea dintîi. Dintr-un colţ retras, o femeie tînără privea cu alean printre genele-i umede la bărbatul ce pusese stăpînire pe gîndul ei, dar care jinduia la alta.

Într-un ungher, licărea zîmbetul galeş al unei femei cărunte ce cîntărea cu privirea ei neliniştită orice fată nemăritată, doar-doar va găsi una care să-i placă singurului ei băiat.

Lîng-o fereastră, un bărbat şi-o femeie îşi făceau ochi dulci, chicotind veseli, fără să le pese de gura lumii ori de privirea soţului care se-ameţise prea tare, ca să-şi mai aducă aminte de ea. Pe toţi îi furase licoarea fermecată, înecîndu-i într-o mare de veselie ce-i purta pe valurile-i înspumate în larg, departe de tumultul zilei de ieri, şi mai departe de ziua de mîine, scufundîndu-i fără scăpare în bucuria prezentului.

Petrecerea era în toi şi nimeni nu băgase de seamă ochii trişti ai miresei, cu privirea stranie a prizonierului ce nu poate sfărma zidurile reci ce-l apasă.

Deseori întorcea capul, căutînd speriată spre un flăcău de vreo douăzeci de ani ce sta singur într-un colţ, ca o pasăre rănită rămasă-n urma stolului.

Sta cu braţele încrucişate, parcă vrînd să-şi domolească bătăile inimii, să nu-i sară din piept. Privirea-i aţintise ceva nevăzut pe tavanul încăperii, părînd a urmări dansul ciudat al unor umbre noptatice ce-i înfierbînta mintea, cutremurîndu-l.

Spre miezul nopţii, cîntecul şi glasurile mesenilor s-au amestecat, prefăcîndu-se într-un vacarm din care abia se mai desluşeau frînturi de cuvinte. Limbile se împleticeau şi o pîclă groasă se lăsa pe mintea celor ce se-ntrecuseră în a preţui vinul dulce şi viclean.

Mirele, un bărbat trecut de mult de prima tinereţe, cu trup mătăhălos, ce-l făcea să pară şi mai în vîrstă, se ridicase trecînd printre nuntaşi, străduindu-se să arate o purtare aleasă şi elegantă, în ciuda beţiei ce-i dădea tîrcoale.

Deodată, mireasa i-a făcut semn unei fete să se apropie. Ea a venit iute, aşezîndu-se alături. Atunci, mireasa, rotindu-şi privirile de pasăre speriată, s-a lipit de ea, şoptindu-i încet la ureche, cu glas tremurat :

— Jură pe prietenia ce ne leagă de cînd eram nişte copile... Jură pe tot ce ai mai scump în viaţă, pe dragostea ce-ţi port ca unei surori, pe bucuriile şi durerile ce ne-au unit din zorii vieţii şi pînă acum, jură-mi c-ai să m-ajuţi !... Du-te la Salim şi roagă-l să se strecoare în taină pînă-n grădină şi să m-aştepte acolo, sub răchite. Roagă-l cum ştii tu mai bine, pînă ce va primi să-mi împlinească dorinţa ! Aminteşte-i de dragostea noastră, de zilele frumoase de-altădată. Spune-i că sînt nefericită, că orbecăi prin bezna adîncă-n care-am alunecat fără voie. Spune-i că inima mea a-ncetat să mai bată şi nu mai doreşte altceva decît să i se dezvăluie în ceasul din urmă. Înduplecă-l povestindu-i suferinţa-mi cumplită, dorul meu de-a sorbi pentru ultima oară lumina ochilor lui ce mi-a fost dragă,

înainte de-a-mă înghiţi pe veci flăcările iadului... Şi-aş mai vrea, dragă Sawsan, prietenă a tinereţii mele, să-i spui că nu sînt decît o biată femeie ce-a păcătuit amarnic, dorind acum să-şi recunoască greşeala şi, de-o fi cu putinţă, să-şi primească iertarea. Du-te cît poţi de repede şi n-ai teamă de adunătura asta de proşti, pe care băutura i-a ameţit atît de tare, că nu mai văd şi nu mai aud nimic.

Sawsan s-a ridicat pe dată, furişîndu-se spre locul unde Salim şedea singur, posomorît. S-a aşezat lîngă el, străduindu-se să-l îmbuneze cu vorbe meşteşugite, povestindu-i de-a fir a păr tot ce-i spusese prietena ei, aducîndu-i nenumărate dovezi ale dragostei şi suferinţei ei. El privea în pămînt, ascultînd-o, fără să scoată o vorbă. Cînd a sfîrşit lungul şir al rugăminţilor, Salim a ridicat capul, învăluind-o în privirea însetatului ce-a zărit în depărtare licărul apei mult visate. Cu vocea-i abia auzită, suind parcă din adîncurile pămîntului, a răspuns :

— O s-o aştept în grădină, sub răchite... Apoi, cît ai clipi din ochi, a dispărut printre nuntaşii ce rîdeau şi benchetuiau veseli.

N-au trecut cîteva clipe, că mireasa s-a ridicat şi ea, urmîndu-l cu paşi furişaţi printre mesenii căzuţi în braţele unei dulci toropeli, picurate în sînge de licoarea înşelătoare din cupe.

Ajunsă în grădina peste care se lăsase vălul albăstrui al nopţii, a grăbit pasul, uitîndu-se în urmă speriată, ca o gazelă hăituită de lupi flămînzi, alergînd înfricoşată către culcuşul ei.

S-a-ndreptat spre bătrînele răchite, unde-l zărise pe Salim aşteptînd-o. S-a aruncat la pieptul lui, cuprinzîndu-i gîtul cu braţele, sorbindu-i privirile, apoi, a rostit tulburată, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji :

— Ascultă-mă, iubite !... Ascultă-mă bine... Regret amarnic prostia şi graba care m-au împins în prăpastie. Durerea îmi sfîşie inima. Numai pe tine te voi iubi pînă la sfîrşitul zilelor mele. Oameni răi mi-au spus că m-ai

uitat, că m-ai părăsit, legîndu-te de altă femeie. Mi-au povestit cîte şi mai cîte despre tine, otrăvindu-mă cu limbile lor înveninate, sfîşiindu-mi sufletul, cu ghearele lor însîngerate, minţindu-mă cu cruzime. Nadjiba mi-a spus că m-ai uitat, că nu mai simţi pentru mine decît ură nestinsă şi că i-ai făgăduit ei iubirea ta. M-a înşelat, ticăloasa, şi-a urzit planul murdar, ca să mă mărit cu acest om de nimic, care e ruda ei. Cînd a venit să mă ceară, nu m-am împotrivit. Azi, iată-mă mireasa lui, dar inima mea nu cunoaşte alt mire decît pe tine. Abia acum s-a destrămat ceaţa şi-am alergat dinaintea ta. Am părăsit această casă şi nu mă voi întoarce-n ea nicicînd. Am venit să te cuprind în braţe şi ştiu că nu există pe lume o forţă care să mă împingă din nou în casa bărbatului căruia i-am fost dăruită cu sila. Mi-am părăsit soţul pe care doar minciuna mi l-a ales, deopotrivă cu disperarea oarbă. Mi-am părăsit senină părinţii, am aruncat florile împletite-n cunună de preot şi, odată cu ele, m-am lepădat de orice lege, zvîrlind-o ca pe un lanţ sfărmat la picioarele tale. Nu mai vreau s-aud de casa asta blestemată, plină de oameni cîinoşi la suflet, care nu se gîndesc decît la carafa cu vin şi la plăcerile lor murdare. Du-mă undeva departe, la capătul lumii, pe tărîmul *djinnilor*, spre limanul de linişte şi pace. Hai să fugim învăluiţi de mantia nopţii, să alergăm pînă la ţărm, apoi să urcăm pe-o corabie care să ne poarte lin spre-un liman neştiut de nimeni. Grăbeşte-te, să nu ne prindă zorile aici, lîngă vizuina lighioanelor sălbatice. Mîine putem fi departe, la adăpost de orice primejdie. Priveşte : mi-au pus pe degete inele de aur, la gît coliere de perle, m-au împodobit cu giuvaere scumpe şi diamante strălucitoare. O adevărată comoară fără preţ mă apasă, dar ea ne va asigura ziua de mîine şi toată viaţa de-acum înainte. Vom trăi ca emirii. Numai să vrei... Numai să vrei... De ce nu vorbeşti, iubite ? De ce nu mă priveşti ? N-auzi strigătul inimii mele însetate, clocotul sufletului meu ? Nu mă crezi c-am părăsit tot ce-am avut pînă azi

și-am alergat spre tine, în veșminte de nuntă, ca să fugim împreună ? Răspunde, iubitul meu, căci clipele acestea sînt pentru noi mai prețioase ca orice pe lume, mai scumpe decît coroanele împăraților...

Îl implora, udîndu-i pieptul cu lacrimi, iar glasul ei era mai cald decît șoapta dintîi a vieții plutind peste întinderea de ape, mai amar decît strigătul morții — cînd blînd, ca un fîlfîit de aripi, cînd aprig ca talazurile-n zbuciumul lor. Tot sufletul ei se adunase-n acel glas, izvorît din deznădejde și speranță, din bucurie și durere, din adîncul inimii unei femei ce-și apăra iubirea.

El rămăsese-mpietrit, neștiind de-al cui glas să asculte: al dragostei sau al mîndriei rănite. Dragostea pentru ea ar fi preschimbat cenușa în apă și bezna-n lumină, dar mîndria-l oprea ca un zid de cremene, înfrîngîndu-i dorințele. Se clătina sfîșiat între iubirea ce i s-a dat omului dintotdeauna și mîndria pe care tradiția i-o picura ca stropi de otravă în mintea tulbure.

S-au scurs clipe lungi, ca niște evuri zbuciumate-n care generații de-a rîndul se nasc și pier și împărății fără hotare se năruie, între glorie și uitare.

Într-un tîrziu, a rostit întorcînd capul, să n-o mai vadă tremurînd ca frunza, în așteptarea unui cuvînt :

— Du-te înapoi în brațele mirelui tău. Soarta a vrut să fii a lui, trezindu-ne dintr-un vis mincinos. Du-te să petreci împreună cu ceilalți, pînă nu te văd ochii ce stau veșnic la pîndă și nu va spune lumea că ți-ai înșelat mirele în noaptea nunții, așa cum ți-ai părăsit iubitul cînd a plecat de lîngă tine !...

Ea s-a cutremurat din creștet pînă-n tălpi, ca o floare firavă frîntă de vînt, stăruind să-l înduplece :

— Nu mă pot întoarce în casa aceea, cîtă vreme mai pîlpîie-n mine o suflare de viață. Am fugit din ea pentru totdeauna, precum surghiunitul din țara străină, unde și-a otrăvit zilele. Nu m-alunga de lîngă tine, căci mîna iubirii care ne-a unit sufletele e mai tare decît a preotului care

mi-a legat trupul de alt trup. M-am înlănțuit de tine cu toată ființa mea și nimeni nu va putea desface taina sfîntă ce ne contopește sufletele-ntr-unul singur, nici chiar moartea.

El a-ncercat să scape din strînsoarea acelor brațe ce-i ardeau umerii, străduindu-se să-și aprindă ura clocotită din vine, ura pentru femeia ce-i întorsese spatele și pe care n-avea puterea să și-o smulgă din suflet. Adunîndu-și ultimul strop de putere, i-a spus :

— Pleacă ! Te-am uitat de mult... Te-am alungat din sufletul meu și m-am legat de altă femeie. Lumea nu spune decît adevărul. Am uitat pînă și faptul că exiști. Sufletul meu s-a lepădat cu totul de tine... Nu mai vreau să te văd... Pleacă și lasă-mă să-mi urmez calea. Du-te la bărbatul tău și fii nevasta lui credincioasă !...

Fata tremura ca varga, implorîndu-l :

— Nu cred ceea ce-mi spui... Nu se poate să mă urăști... Simt că mă mai iubești și-acum, ți-am citit dragostea-n privirile arzătoare. Știu că mă iubești, așa cum te iubesc eu. N-am să plec din acest loc decît împreună cu tine. Nu mă mai întorc în casa aceea blestemată, cîtă vreme mai am un strop de putere. Am venit ca să te urmez pînă la capătul pămîntului. Mergi înainte și du-mă cu tine !

Simțea cum i se topește voința și i se frînge glasul... Se străduia în van s-o îndepărteze. Trebuia să se grăbească, să lupte împotriva lui însuși... Nu, nu trebuia să cedeze.

— Pleacă odată, altfel voi striga din toate puterile, să m-audă lumea întreagă : să vină aici tot puhoiul de oameni ce se veselesc în noaptea nunții tale, ca să-ți vadă păcatul și să te vorbească de rău toată viața... Vei ajunge batjocura satului, ținta limbilor înveninate ale semenilor tăi. Iubita mea Nadjiba va rîde, arătîndu-te cu degetul, plină de bucuria victoriei, tăvălindu-ți numele în noroi...

I-a azvîrlit în față cele mai grele cuvinte și, apucîndu-i brațul ca-ntr-un cleşte, a-ncercat s-o alunge cu forța.

Ochii ei au scăpărat scîntei, fața i s-a schimonosit de durere, iar blîndețea și dragostea s-au transformat pe loc în furie dezlănțuită. Ca o leoaică ce și-a pierdut puii, ca o mare învolburată de furtună, s-a încleștat de umerii lui strigînd :

— Nu vei mai iubi pe nimeni după mine, iar sărutarea ta nu va mai sfinți buzele altei femei ! Cu iuțeala fulgerului a scos de sub veșmîntu-i de mireasă hangerul, împlîntîndu-l adînc, scîncind și gemînd de durere.

El s-a prăbușit la pămînt, ca un copac lovit de trăsnet. S-a aplecat asupra lui, ținînd strîns hangerul însîngerat, așteptînd semnu-i de pe urmă. Ochii lui încețoșați s-au deschis, tremurîndu-și pleoapele, iar buzele întredeschise au fremătat ușor, risipind scrumul cuvintelor stinse :

— Stai lîngă mine, iubito ! Apropie-te, Leyla [1], nu fugi ! Nu mă lăsa tocmai acum... Moartea curmă viața într-o clipită, dar iubirea e mai presus de ea. Auzi-i cum se veselesc la nunta ta. Ascultă, iubito, clinchetul cupelor ce mi-a frînt inima. Tu m-ai salvat de blestemul acesta, de drojdia disperării adunată toată-n cupa mea. Dă-mi să-ți sărut mîna ce mi-a sfărmat cătușele, să ți-o sărut cu buzele-mi mincinoase !... Închide-mi pleoapele cu degetele-ți subțiri, să mi se pară că alunec spre țărmul liniștii mai lin ca o adiere. Cînd sufletu-mi se va-nălța, pune-mi hangerul în mîna dreaptă și spune tuturor că mi-am curmat zilele de disperare și de inimă rea.

Te-am iubit, Leyla, te-am iubit numai pe tine, dar n-am putut să fug de gîndul otrăvit ce mi-a sfîșiat măruntaiele. N-am avut puterea să te răpesc în noaptea nunții tale, iubito ! Sărută-mă și iartă, Leyla... Sărută-mă ! Mîna i-a alunecat pe pieptul însîngerat, pleoapele i-au tremurat ușor, apoi s-a stins.

Ea s-a ridicat clătinîndu-se, țipînd deznădăjduită :

— Veniți, veniți cu toții să vedeți mirii. Veniți la nuntă ! Veniți să vedeți patul miresei învelit în giulgiu-i de spumă ! Treziți-vă, suflete-adormite, treziți-vă din beție și alergați să vedeți iubirea și moartea întinse pe același pat !

Țipetele miresii au răzbătut, ascuțite, prin toate ungherele. Flăcările lor au cuprins mințile înfierbîntate, vuietul li s-a prefăcut în furtună dezlănțuită ce-a risipit aburul vinului. Nuntașii s-au ridicat cu toții, abia dezmeticindu-se, alergînd în grădină. Au văzut trupul fără viață al unui bărbat și mireasa îngenuncheată lîngă el, plîngîndu-l. S-au tras spăimîntați înapoi, cuprinși de groază. Nimeni nu-ndrăznea să scoată o vorbă, vederea sîngelui prelins din rana celui adormit pe veci și luciul tăios al hangerului din mîna miresei le înghețase viața în trupuri.

Mireasa s-a-ntors spre ei, fulgerîndu-i cu privirea-i întunecată și rece, răspîndind fiorii groazei cu vocea ei stranie, pătrunzătoare ca o lamă de cuțit :

— Apropiați-vă, lașilor, nu vă temeți de fantoma morții, căci nu va atinge sufletele voastre seci. Nu tremurați de frică dinaintea acestui hanger, căci el e sfînt și nu se va murdări nicicînd lovindu-vă piepturile în care zace fiara răutății și-a prostiei. Priviți la flăcăul acesta frumos ce zace aici, în giulgiu de nuntă : e iubitul meu. Eu l-am omorît. Acum mi-e mire și-i sînt mireasă pentru totdeauna. Am căutat pretutindeni, dar n-am aflat un pat care să ne primească îmbrățișarea în această lume pe care ați preschimbat-o într-un iad cumplit prin prostia voastră blestemată. Ați transformat-o într-un hău plin de gemete înăbușite, lăsînd fericirea să piară în ghearele stricăciunii. Noi am ales calea ce duce dincolo de nori, spre văzduhul necuprins. Apropiați-vă, umbre temătoare, oameni slabi și ignoranți ! Deschideți ochii și poate veți zări lumina adevărată pe chipurile noastre adormite și veți auzi glasul dreptății izvorînd din piepturile noastre ! Unde se ascunde ticăloasa nerușinată care mi-a acoperit iubitul cu ocările limbii ei de viperă, mințindu-mă că m-a uitat ?

[1] Ca substantiv comun, cuvîntul înseamnă *noapte*.

Și-a-nchipuit, oare, că va izbîndi în clipa-n care preotul m-a unit dinaintea altarului cu bărbatul acesta pe care-l urăsc ? Cu ruda ei meschină ? Unde e vicleana Nadjiba, fiica iadului clădit pe mîrșăvia ce sălășluiește-n sufletul omenesc ? Lăsați-o să se-apropie și să vadă că v-a chemat la nunta iubitului meu !

Știu că nu-mi pricepeți vorbele, căci în văgăunile fiarelor nu poate pătrunde lumina curată a stelelor. O să povestiți urmașilor voștri despre femeia păcătoasă ce și-a ucis iubitul în noaptea nunții ei. O să mă pomeniți blestemîndu-mă dinaintea legilor voastre oarbe ce v-au înăbușit sufletele, dar strănepoții voștri vor înțelege cîndva fapta mea și mă vor binecuvînta. Căci viitorul va fi al dreptății, iar oamenii vor învăța să prețuiască pe cei ce-au apărat-o iubind.

Iar tu, om de nimic, ce-ai crezut oare ? Că viclenia și banul mă vor cununa cu tine pe veci ? Tu ești întruchiparea vie a acestei nații ce caută lumina orbecăind prin beznă, vrînd să scoată apă limpede din piatră seacă și să culeagă flori printre ciulini. Ești aidoma acestui popor ce a trăit de-a pururi în ignoranță, ridicînd-o la rang împărătesc, așezînd-o pe tronul minciunii și-al goanei înverșunate după avere și mărire deșartă. Te iert, căci ești prea mic la suflet, iar cel care pășește spre libertate se limpezește iertînd toate greșelile acestei lumi !...

Hangerul a strălucit o clipă în noapte, apoi a spintecat iute pieptul miresei ce s-a clătinat, ca însetatul ce-a zărit unda izvorului aproape. S-a prăbușit peste trupul iubitului ei, ca un crin alb secerat de furtună. Femeile au țipat înspăimîntate, dînd fuga spre mireasa căzută la pămînt. Un fior rece a străbătut pieptul bărbaților împietriți, cu capetele în pămînt, cuprinși de-o groază ce le turna plumb în picioarele amorțite. Plînsete și vaiete se ridicau în noapte precum croncănitul jalnic al corbilor, peste cîmpul pustiu. Mireasa zăcea-n agonie, lîngă trupul

iubitului ei, strigînd cu ultimele-i puteri celor ce voiau să-i sară-n ajutor :

— Să nu v-apropiați, voi ce nu știți decît să-mprăștiați veninul, să defăimați tot ce-i frumos ! Blestemat fie acela ce va-ncerca să ne despartă, căci flăcările iadului îl vor mistui ! Lăsați pămîntul curat ca să ne-acopere, îmbrățișîndu-ne la pieptu-i cald precum zăpada ține la adăpost semințele pînă-n primăvară, ferindu-le de ger.

Apoi a-mbrățișat trupul înghețat al iubitului, lipindu-și buzele de fața lui, chemîndu-l cu suflarea tăiată :

— Privește, mirele meu drag, cum s-au adunat pizmuitorii la căpătîiul nostru, holbîndu-se uluiți, scrîșnind din dinți și frîngîndu-și mîinile. M-ai așteptat de-atîta amar de vreme, iubite, dar iată că acum mi-am sfărîmat lanțurile, să te urmez. Să ne înălțăm spre soare, căci destul ne-am tîrît prin văgăuni. Totul în jur începe să se șteargă, totul în afara chipului tău ceresc, a zîmbetului cu care mă chemi spre o lume numai a noastră. Să pășim iute spre ea, mirele sufletului meu, căci iubirea și-a desfăcut larg aripile, plutind înaintea noastră spre cea mai pură lumină...

Chemarea i s-a frînt, ca un geamăt prelung, înăbușit de furtună, brațele i s-au desfăcut să cuprindă trupul lui, ca pe-o ofrandă, apoi pleoapele i-au tremurat ușor și capul i-a alunecat pe pieptul lui însîngerat.

Liniștea s-a așternut peste două trupuri unite în moarte, pecetluindu-le îmbrățișarea de pe urmă.

Oamenii rămăseseră locului, ca loviți de trăsnet, cu chipurile de ceară schimonosite de groază. Nimeni nu cuteza să scoată o vorbă. Doar preotul ce așezase cununa de nuntă pe creștetul miresei a înaintat, arătînd cu mîna spre trupurile fără viață. Le-a măsurat îndelung, plin de dispreț și mînie, apoi s-a-ntors înspre mulțimea năucită de-acea ciudată întîmplare, înălțîndu-și glasul răgușit, ca de clopot :

— Blestemate fie-n veci mîinile ce-or atinge aceste leșuri scăldate-n sîngele păcatului. Blestemați de-a pururi fie ochii ce-or vărsa lacrimi pentru sufletele celor ce-au călcat legea sfîntă a cununiei. Focul gheenei să-i înghită pe cei ce s-or opri cuprinși de milă la căpătîiul acestor nelegiuiți ce și-au curmat singuri zilele, acoperindu-se de rușine. Leșurile lor să zacă amestecate cu țărîna, stropite cu sîngele nezvîntat al păcatului făptuit dinaintea cerului, pînă ce le vor sfîrteca hienele, iar vînturile vor risipi neiertătoare făina neagră-a oaselor !... Duceți-vă pe la casele voastre și păziți-vă de mirosul scîrnav al hoiturilor acestor doi păcătoși uciși de șarpele viciului și-al credinței pierdute. Nu mai stați nici o clipă-n preajma putreziciunii ascunse-n aceste trupuri ce s-au vîndut diavolului și-ndepărtați-vă cît mai curînd, pînă ce nu vă ating flăcările gheenei ce se-nalță să le cuprindă ! Cine va mai rămîne lîngă aceste leșuri murdare, va fi repudiat de sfînta biserică, în care nu va mai păși cîte zile va avea ; oprită-i va fi în veci rugăciunea dreptcredincioșilor și iertarea păcatelor ce se cuvine oricărui bun creștin !

Atunci, prin mulțime și-a făcut loc Sawsan, fecioara ce-alergase să-l înduplece pe Salim, la rugămintea fierbinte-a miresei. S-a oprit dinaintea preotului cu capul sus și privirea cutezătoare, izvorînd limpede din ochii șiroind de lacrimi, strigîndu-i aprinsă :

— Eu voi rămîne lîngă ei, păgîn fără suflet ce ești ! Îi voi veghea pînă-n zori și-apoi le-oi săpa mormîntul sub salcia aceasta ce plînge. De mă vei opri, mă voi smulge din ghearele tale și le-oi săpa o groapă cu mîinile goale, scormonind pămîntul cu palmele. Iar de-mi vei lega brațele, am să sap cu dinții, căci nimic nu mă poate opri să-mplinesc această datină sfîntă pentru cei ce mi-au fost dragi. Plecați pe dată din locul acesta sfințit de aroma tămîiei pe care nu se cuvine s-o respire cei negri la suflet. Fugiți, căci hoții furișați în miez de noapte se tem de stăpînul casei prădate și dispar înainte să vină zorii. Plecați, căci

nu puteți auzi melodia divină ce-nvăluie aceste suflete adormite, înlănțuindu-le pentru vecie !

Nuntașii s-au risipit unul cîte unul, sub privirile furioase ale preotului...

Sawsan a rămas singură lîngă trupurile celor doi îndrăgostiți, cuprinsă de-o jale nețărmurită, pe care doar o mamă ce și-a pierdut copiii o mai poate simți.

Cînd zgomotul pașilor a pierit în depărtare și liniștea nopții s-a lăsat peste pămînt ca un lințoliu, a-ngenuncheat lîngă două vlăstare secerate, plîngîndu-le cu lacrimi fierbinți stinsa dragoste de viață.

DREPTATEA EMIRULUI

Emirul s-a așezat în jilțul lui de aur împodobit cu pietre scumpe, dînd poruncă să-nceapă judecata. De-a dreapta și de-a stînga lui ședeau sfetnicii și înțelepții ce hotărau soarta oamenilor din acel ținut îndepărtat. Pe fețele lor brăzdate de riduri, palide ca filele cărților și hrisoavelor colbuite peste care stătuseră aplecați ani de-a rîndul, se citeau asprimea și supărarea.

Oștenii din garda emirului au trecut în șiruri drepte prin fața stăpînului și înalților sfetnici, cu săbiile scoase, cu lăncile și sulițele ridicate, în semn de salut. Oamenii se adunaseră cu mic cu mare, unii curioși să afle ce se mai întîmplase prin ținutul lor, alții cu inima îndoită de teamă pentru rudele lor ce-aveau să fie judecate chiar în aceeași zi.

Toți își țineau capetele plecate și privirile în pămînt, abia îndrăznind să respire, ca și cînd în ochii emirului ar fi avut sălașul o putere divină, ce-i umplea de teamă și venerație.

Deodată, emirul a ridicat mîna dreaptă, slobozind glasu-i tunător peste capetele mulţimii :

— Aduceţi-i pe făptaşi, unul cîte unul, să-şi recunoască păcatul dinaintea mea şi-a dreptei adunări !

Poarta temniţei s-a deschis cu un scrîşnet prelung. Înăuntru s-au zărit pereţii cenuşii, umezi şi coşcoviţi, aşa cum se vede gîtlejul înfometat al fiarelor de pradă, cînd îşi desfac ameninţător fălcile lor puternice. Apoi s-a auzit hîrşîitul lanţurilor grele tîrîte pe pămînt, urcînd în tării odată cu gemetele înăbuşite ale întemniţaţilor.

Oamenii şi-au întors privirile spre ei, curioşi şi speriaţi deopotrivă, dornici să vadă cît mai bine chipurile acelor răufăcători sortiţi pieirii, prin puterea dreptăţii şi-a legilor. Din curtea temniţei s-au ivit doi oşteni, ţinînd strîns de umeri un flăcău cu braţele legate la spate, cu chipul umbrit de-o tristeţe apăsătoare, lăsînd să răzbată spre cei care-l priveau o forţă tainică, ce-i atrăgea şi-i umplea de compătimire. Oştenii l-au adus dinaintea sfatului de judecată, apoi s-au tras cîţiva paşi înapoi, atenţi la fiecare gest al emirului şi aşteptînd poruncă. Stăpînul ţinutului l-a fulgerat o clipă cu privirea, apoi a-ntrebat :

— Ce crimă a făptuit acest om ce stă dinaintea noastră cu capul sus şi mîndru, de parcă nu s-ar afla la judecată ?

Un sfetnic s-a grăbit să-i răspundă :

— Înălţimea ta, e un ticălos înrăit care-a ţinut calea unui înalt slujbaş al palatului, trimis prin sate cu poruncă de la măria-ta şi, năpustindu-se asupra lui, l-a străpuns cu sabia. Oştenii l-au prins pe cînd încerca să fugă şi l-au adus la dreapta-ţi judecată.

Emirul a spumegat de mînie, iar săgeţi otrăvite au prins să-i ţîşnească din privire :

— Azvîrliţi-l înapoi în temniţă şi atîrnaţi-i cătuşe grele de picioare, legîndu-i trupul cu funii strînse, iar în zori tăiaţi-i capul cu vîrful sabiei cu care l-a ucis pe omul meu ! Apoi lepădaţi-i hoitul în deşert, să i-l sfîşie corbii nesătui şi hienele, iar vîntul să poarte duhoarea-i putu-

roasă pînă la el în sat, la părinţii ce-au dat naştere unui astfel de nelegiuit !

Oştenii l-au tîrît înapoi spre temniţă, sub privirile îngrozite ale oamenilor ce abia îndrăzneau să ofteze înăbuşit, să nu stîrnească mînia emirului.

Apoi a fost adusă la judecată o fată frumoasă, în floarea vîrstei, subţire şi plăpîndă, ce tremura ca varga, avînd chipul mai galben ca ceara. Din ochi i se revărsau şuvoaie de lacrimi amare, iar buzele-i murmurau o rugă deznădăjduită. Emirul a măsurat-o lung, din creştet pînă-n tălpi, apoi a întrebat :

— Ce-a săvîrşit femeia aceasta ce-abia pluteşte ca o umbră pe pămînt ?

Un glas de oştean s-a ridicat răspunzînd :

— E o femeie stricată, înălţimea-ta, pe care soţul ei cinstit a găsit-o într-o noapte în braţele iubitului ei şi-a dat-o pe mîna legii, după ce ticălosul a fugit, lăsînd-o fără apărare !

Emirul, văzînd-o cu capul plecat şi obrajii înroşiţi de ruşine, a poruncit cu cruzime :

— Duceţi-o înapoi în bezna adîncă şi întindeţi-o pe-un pat de spini, poate-şi va aminti astfel de patul pe care l-a pîngărit cu fapta-i murdară ! Daţi-i să bea oţet amestecat cu zeamă de colocvint, să-şi amintească gustul păcatului. În zori, tîrîţi-o goală la marginea oraşului şi azvîrliţi în ea cu pietre, pînă se va sfîrşi, apoi lăsaţi-i trupul pradă lupilor !

Au înşfăcat-o, îmbrîncind-o spre poarta închisorii, în vreme ce oamenii priveau uluiţi, unii admirînd cu evlavie dreptatea pe care-o împărţea emirul, alţii deplîngînd frumuseţea chipului ei trist şi dulceaţa privirilor grele, pe care nu aveau să le mai vadă nicicînd...

Oştenii au adus îndată un bărbat trecut de prima tinereţe, purtîndu-şi încovoiat trupul slab şi picioarele neputincioase, ce tremurau ca două zdrenţe parcă atîrnate de poala veşmîntului ponosit. S-a uitat speriat în toate

părţile, alungînd cu privirea-i sălbăticită fantoma sărăciei lucii şi-a foamei chinuitoare.

Emirul l-a măsurat scurt, apoi a-ntrebat dispreţuitor :

— Care e păcatul acestui nenorocit murdar şi zdrenţăros ce-abia se tîrăşte ca un mort printre vii ?

Un oştean a sărit iute, dumirindu-l :

— E un hoţ ticălos, măria-ta ! A intrat noaptea-n mînăstire s-o jefuiască, dar preasfinţii călugări l-au prins, aflîndu-i sub veşminte candele de aur sfinţite.

Simţind cum i se zbat tîmplele de mînie, emirul s-a ridicat ca un vultur ce se pregăteşte să se repeadă asupra unei păsări rănite, strigînd cu un glas care îngheţa sîngele în vine :

— Luaţi-l şi aruncaţi-l în fundul celei mai întunecate temniţe, ferecîndu-l în lanţuri, iar în zori tîrîţi-l pînă la un pom înalt şi spînzuraţi-l de crengile lui cu o funie tăioasă de in ! Apoi lăsaţi-l să putrezească acolo, între cer şi pămînt, să se-nfrupte din el păsările văzduhului, iar vînturile năprasnice să-i macine oasele.

Oştenii l-au apucat de subţiori, azvîrlindu-l spre temniţă, în murmurul mulţimii ce nu cuteza să ridice glasul. Cîte-un ţăran mai îndrăzneţ şoptea înfundat la urechea altuia :

— Cum să fi pătruns acest sărman în mînăstire şi de ce să fi furat odoarele sfinte ?

Emirul s-a coborît de pe tronul de judecată, urmat de sfetnicii tăcuţi ca nişte umbre şi de legiuitorii cu feţe posomorîte, îngheţate. Apoi, în şiruri lungi, au plecat oştenii, risipindu-se rînd pe rînd şi oamenii veniţi de prin oraşe şi sate, fiecare spre casa lui.

Locul a rămas pustiu. Nu se mai zărea nici ţipenie de om, doar din spatele uşilor grele ale închisorii răzbătea ecoul plînsetelor şi jeluirilor acelor nefericiţi ce se tîrau pe lespezi reci. Numai eu rămăsesem în preajmă-le, mut, cu gîndurile răvăşite, primind în sufletul meu, ca-n cioburi

de oglindă, imaginile strîmbe ale legilor asupritoare şi neînţelese pe care oamenii le-au creat pentru semenii lor...

Meditam la ceea ce numim îndeobşte „dreptate“, străduindu-mă să pătrund tainele vieţii, să aflu un sens acestei scurte treceri a noastre prin Univers.

Am rămas clipe fără şir în locul acela cu gîndul buimac, căutînd zadarnic un sens ce dispăruse parcă în ceaţă precum linia orizontului după volbura norilor.

Am pornit spre casă, frămîntîndu-mă : ierburile sug seva pămîntului, ca să crească, apoi trec turmele de oi şi le strivesc cu boturile lor moi ; colţii lupilor pîndesc flămînzi, sfîşiindu-le carnea, dar fiarele sînt la rîndul lor neputincioase cînd se-arată leul, vînîndu-le ca pe nişte făpturi neajutorate. Apoi vine moartea care-l doboară pînă şi pe cel mai puternic, ca pe-o plantă firavă. Există, oare, o forţă mai presus de moarte, o lege care să transforme acest lanţ de atrocităţi în dreptate absolută, eternă? Oare, există ceva, mai presus de înţelegerea noastră, care să dea tuturor relelor din lume sensul frumuseţii şi-al binelui, care să-ngemăneze toate sensurile adînci ale vieţii într-unul singur, luminos şi plin de armonie, aşa cum marea cheamă spre ea apele rîurilor, amestecîndu-le, unindu-le-n adîncurile ei ?

Există, oare, o judecată mai înaltă decît a emirului, la care sînt chemaţi, sub zodia adevăratei dreptăţi, ucigaşul alături de victima lui, trădătorul dinaintea celui nevinovat şi tîlharul lîngă cel prădat ?

A doua zi, am părăsit oraşul, străbătînd cîmpia, copleşit de liniştea nefirească ce domnea parcă dintotdeauna peste acele întinderi singuratice. Mă uimea tainica vrajă ce-mi învăluia sufletul, înăbuşind sîmburele disperării ce-l ameninţa deseori acolo, pe străduţele înguste ale oraşului, printre cocioabe dărăpănate, cufundate în beznă. Ajuns la marginea văii, m-am oprit săgetat din toate păr-

țile de croncănitul păsărilor de pradă ce se adunaseră în acel loc. Văzduhul vuia de țipetele lor înfometate, iar aerul, frămîntat întruna de aripile lor neobosite, dogorea mai tare ca smoala încinsă.

Am privit în jur și-am zărit, atîrnînd de creanga unui copac, leșul unui bărbat. La cîțiva pași de mine, sub un morman de pietre, zăcea o femeie despuiată de veșminte, iar ceva mai departe fusese azvîrlit trupul unui flăcău, scăldat în sînge, căci îi tăiaseră capul.

Am rămas locului, zguduit de fiori reci, simțind că-n vine-mi curgeau sloiuri de gheață la vederea acelei priveliști de iad. Privirile mi s-au încețoșat dintr-o dată, orbite de dansul macabru al morții în jurul acelor trupuri neînsuflețite. Nu mai auzeam altceva decît hohotul neființei, amestecat cu croncănitul corbilor ce pluteau peste resturile unor vieți omenești. Trei făpturi nenorocite ce pînă ieri au păstrat în inimi un strop de speranță, iar astăzi zac, fără scăpare, în gheara morții. Trei victime ce-au păcătuit în fața legilor omenești, iar ele și-au întins ghearele fără cruțare, sfîșiindu-le.

Ignoranța a făcut din ei niște criminali, iar legea i-a strivit sub talpa ei grea.

Un bărbat l-a ucis pe altul, iar lumea l-a numit criminal ticălos ; dar cînd emirul a săvîrșit omorul, oamenii i-au preamărit virtutea.

O femeie și-a înșelat soțul, iar lumea a blestemat-o ca pe-o stricată ; în schimb, cînd emirul a poruncit să fie despuiată de veșminte în văzul tuturor și omorîtă cu pietre, s-au înălțat strigăte de slavă : „Allah să-i binecuvînteze bunătatea și cinstea !“

Cînd un amărît a încercat să fure din avutul mînăstirii, lumea l-a scuipat ca pe-un hoț murdar, dar cînd emirul i-a furat în schimb viața, toți s-au grăbit să-i laude virtutea.

Dacă a fura bunul altuia e o crimă, atunci de ce i se îngăduie emirului să prade oamenii de viața ce li s-a dat?

Înșelătoria femeii se cere pedepsită, ca un păcat murdar, dar cine-a sortit omorîrea cu pietre o faptă dreaptă și cinstită ?

Răspundem răului printr-un rău mai mare, pretinzînd că facem un lucru bun... Vrem să stîrpim viciul printr-unul mai josnic, invocînd în apărarea mîrșăviei noastre legea universală. Cum să condamnăm crima printr-o crimă și mai murdară, strigînd fără rușine c-am făptuit dreptatea ?

Oare, emirul nu și-a doborît nicicînd un vrăjmaș ori n-a smuls ce i-a făcut trebuință de la supușii lui neputincioși ? N-a încercat nicicînd să ispitească o femeie frumoasă, lipsită de apărare ?

Să fie, oare, atît de curat acest stăpîn neînduplecat, încît să nu aibă știință de greutatea nici unui păcat ?

Și cine sînt aceia care l-au spînzurat pe-acest nenorocit ? Niște îngeri coborîtori din cer sau niște flămînzi ce adună cu ghearele, prădînd tot ce le cade-n mînă ? Cine-a tăiat capul acestui ucigaș ? Niște profeți ce-au adus lumina pe pămînt sau niște oșteni de rînd ce seamănă moartea pe oriunde poposesc ?

Iar aceia care-au ucis pe această biată femeie sînt, oare, asceți neprihăniți trăind singuratici în chiliile lor sau sînt oameni ca toți oamenii ce vor fi săvîrșit destule păcate, feriți de ochii lumii, învăluiți în mantia nopții ?

Atîtea fărădelegi sînt săvîrșite-n umbra legii care nu știm ce este : a văzut-o cineva coborînd peste lume odată cu lumina soarelui ? Care muritor a zărit chipul dumnezeiesc și-a aflat voința Lui ? Cînd, oare, în care ev îndepărtat s-au arătat îngerii printre oameni, sfătuindu-i astfel : „Lipsiți-i pe cei slabi de bucuria vieții, treceți-i prin foc și sabie pe cei căzuți la pămînt, iar pe păcătoși călcați-i în picioare !“

Gîndurile mi se-nvălmășeau în mintea obosită, chinuită de întrebări pustiitoare ce mă hărțuiau necontenit...

Deodată, am auzit zgomot de pași în preajmă. Am în-

tors capul și-am zărit o fată strecurîndu-se printre copaci, îndreptîndu-se spre locul unde zăceau acele biete trupuri adormite. Înainta temătoare, privind atent în toate părțile, apoi a-ncremenit brusc zărind capul flăcăului despărțit de trup. Un țipăt de groază a răsunat ascuțit, apoi am văzut-o îngenunchind lîngă el, mîngîindu-l cu brațe tremurînde, plîngîndu-l fierbinte, din adîncul inimii ei îndurerate. Cînd lacrimile i-au secat, a-nceput să scurme pămîntul cu degetele, săpînd o groapă. A tîrît pînă la ea trupul neînsuflețit al acelui necunoscut, l-a întins cu grijă în ea, apoi a așezat între umeri și capul, bocind întruna. După ce-a tras la loc pămîntul peste el, bătătorindu-l cu palmele, a-nfipt deasupra mormîntului sabia ucigașă. L-a vegheat cîteva clipe-n-tăcere, apoi a dat să plece. Atunci am ieșit din umbra copacilor, înaintînd spre ea cu pași mărunți. A tresărit înspăimîntată, lăsînd capul în jos, învinsă de-un val nestăvilit de suspine, din care-am deslușit cu greu îndemnul :

— Du-te și dezvăluie-i emirului fapta mea, dacă așa găsești de cuviință. Mai bine să mă omoare, azvîrlindu-mă lîngă cel ce m-a salvat din ghearele rușinii, decît să-i las trupul pradă corbilor și fiarelor sălbatice !

M-am apropiat de ea, străduindu-mă să-i alung teama:

— Nu-ți fie frică de mine, căci nu vreau să-ți fac nici un rău ! Am plîns ca și tine soarta acestui nefericit. Mai bine povestește-mi ce s-a-ntîmplat !...

A-nceput să-mi povestească, cu vocea-i întretăiată de suspine amare :

— Trimisul emirului a venit în sat la noi să adune impozite și dări [1]. Cînd m-a văzut, ochii i-au strălucit lacomi, apoi i-a cerut bătrînului meu părinte să plătească o sumă peste măsură de mare pentru a-și păstra palma de pămînt moștenită de la strămoși. Tata-și frîngea neputincios mîinile, iar ticălosul acela m-a înșfăcat, vrînd să mă ia cu

[1] În textul arab *djizya*, impozit plătit de nemusulmani pentru păstrarea religiei lor.

sila și să mă ducă la palat, în locul arginților pe care bietul tata n-avea de unde să-i plătească. Am plîns și m-am zbătut, încercînd să-l înduplec pe-acel om fără inimă, implorîndu-l să aibă milă de mine și de bătrînețile tatălui meu, dar totul a fost zadarnic. Atunci am început să țip din răsputeri, chemînd în ajutor vecinii. Flăcăul acesta mi-era logodnic și-a sărit să mă scape din ghearele ticălosului care spumega de mînie, încercînd să-l răpună cu orice preț. Dar el i-a luat-o înainte și, smulgînd o lance veche de pe perete, s-a luptat aprig, apărînd deopotrivă viața lui și cinstea mea. După ce l-a lovit de moarte pe omul emirului, în loc să fugă ca un laș, a rămas drept, cu fruntea sus, lîngă stîrvul ticălosului pînă ce-au sosit gărzile emirului și l-au dus la închisoare, azvîrlindu-l în lanțuri.

Fata a tăcut, învăluindu-mă într-o privire dogorîtoare, ce-ar fi înmuiat și-o inimă împietrită, umplînd-o de mîhnire. Apoi s-a-ndepărtat cu pas șovăitor, lăsînd în urmă-i ecoul glasului tremurător, în care se stinsese ultimul strop de încredere în dreptatea omenească.

N-am apucat bine să mă dezmeticesc, c-am zărit apropiindu-se un flăcău, cu fața ascunsă sub un colț al veșmîntului.

Cînd a ajuns lîngă trupul gol și învinețit al femeii pedepsite cu moartea pentru necredința ei, și-a scos abaua și-a acoperit-o cu duioșie. Apoi a-nceput să sape cu hangerul o groapă, picurînd cu fiecare pumn de pămînt scos din adînc și o lacrimă din ochii triști. După ce-a așezat-o în groapă, învelită în abaua lui, a tras bulgării de pămînt la loc, presărînd flori proaspete pe acel mormînt ce închidea în el tinerețea frîntă a unei femei nefericite. A stat așa, cu capul plecat și ochii împăienjeniți de lacrimi, clipe fără șir, oftînd din cînd în cînd plin de amărăciune. Cînd a vrut să plece, l-am oprit, întrebîndu-l :

— Ce te leagă de femeia asta pierdută, de-ai îndrăznit să calci porunca emirului, primejduindu-ți viața, ca să aperi trupul ei de ciocurile flămînde ale corbilor ?

Și-a ridicat spre mine pleoapele-i arse de văpaia durerii, măsurîndu-mă cu o privire grea, deznădăjduită, apoi mi-a răspuns cu un glas straniu, sugrumat de o cumplită suferință :

— Eu sînt acela din pricina căruia a fost pedepsită... Am iubit-o și m-a iubit de cînd eram de-o șchioapă și ne jucam pe ulițe, fără griji. Dragostea noastră a crescut odată cu noi, punînd stăpînire cu totul pe inimile nevinovate ce nu i s-au putut împotrivi. Ne-a cuprins teama și am încercat să ne smulgem din acea vrajă, dar ea a fost mai presus de voința noastră. Cînd a trebuit să părăsesc pentru un timp orașul, tatăl ei a măritat-o cu un bărbat pe care-l ura cu toată ființa ei, silind-o să i se supună.

Curînd m-am întors și-am aflat acea veste neagră. Zilele mi s-au transformat într-o noapte nesfîrșită, bîntuită de chinurile iadului. M-am luptat cu mine însumi fără să-mi pot înfrînge revolta și dorul tot mai aprins de draga mea ; într-o bună zi m-am lăsat condus de pornirea curată a sufletului meu, ca un orb ce se sprijină încrezător de brațul unui milostiv. M-am dus în taină la iubita mea, fără alt gînd, decît să-i sorb lumina ochilor și să-i ascult glasul mîngîietor. Am găsit-o singură, pradă frămîntărilor, plîngîndu-și nenorocul și zilele pustii. Ne-am așezat alături, fără să ne spunem nici un cuvînt, privindu-ne ca doi copii nevinovați. N-a trecut un ceas, c-a venit pe neașteptate soțul ei care, văzîndu-mă acolo, s-a repezit la ea s-o sugrume, urlînd : „Veniți, veniți cu toții s-o vedeți pe această stricată în brațele amantului ei !“ Vecinii au dat năvală în casă și imediat au sosit și oamenii emirului care au înșfăcat-o plini de dispreț, în batjocura tuturor, despletindu-i părul și sfîșiindu-i veșmintele. Astfel au tîrît-o pînă la închisoare, în vreme ce eu am încercat zadarnic să mă împotrivesc. M-au lovit doborîndu-mă la pămînt, apoi m-au lăsat în plata Domnului, căci legea strîmbă și tradițiile oarbe pedepsesc numai femeia, îngăduindu-i bărbatului să greșească.

L-am ascultat împietrit, cîntărind înțelesul amar al vorbelor lui, apoi l-am petrecut cu privirea în zarea unde s-a pierdut ca un fir de fum, ascunzîndu-și chipul de ochii celor curioși.

Nu mă puteam desprinde din locul acela blestemat. Leșul spînzuratului se clătina ca o ramură frîntă în rafalele vîntului stîrnit din senin, ca și cînd sufletul neînălțat la cer s-ar fi zbătut, cerînd îndurare unui spirit atotputernic, nevăzut, implorîndu-l să-l odihnească sub o brazdă de pămînt.

Nu știu cît timp a trecut astfel, privind la trupul acela ce se legăna ca limba unui clopot mut, cufundat în gînduri sumbre, meditînd la soarta atît de vitregă pentru cei plecați prea curînd.

Deodată am văzut apropiindu-se o femeie slabă ca o umbră, abia tîrîndu-se-n zdrențele ce-o acopereau ca niște ramuri de sălcii plîngătoare. Zărind trupul celui spînzurat, a-nceput să-și lovească pieptul cu pumnii, smulgîndu-și părul de durere. Adunîndu-și puterile, s-a cățărat anevoie pe trunchiul copacului pînă la creanga de care atîrna trupul celui pedepsit, rozînd cu dinții funia cu care era legat, pînă ce-a reușit s-o rupă. S-a auzit un zgomot înfundat, ca al unei haine grele căzute pe pămînt, apoi femeia a lunecat încet pe trunchi, zgîriindu-și brațele de coaja lui zgrunțuroasă. Cu mîinile-i slabe, ca două vlăstare fără vlagă, s-a muncit să sape o groapă alături de celelalte, unde-a așezat, cu chiu cu vai, leșul. Apoi a rupt două crenguțe și-a făcut din ele o cruce, îngenunchind să-l plîngă. M-am apropiat de ea, întrebînd-o cu inima strînsă :

— Ce te-a orbit pînă-ntr-atît, sărmano, de-ai venit să îngropi un hoț ?

Ea a clătinat din cap, fără să mă privească, de parc-ar fi răspuns unui jude nevăzut sau poate doar gîndului ei înfierbîntat :

— El a fost soțul și tovarășul meu nedespărțit la bine și la greu, tatăl celor cinci copii care-l plîng acasă și se zvîrcolesc în chinurile foamei. Cel mare are abia opt ani, iar mezinul e-un prunc, neoprit de la sîn. Bărbatul meu n-a fost un hoț, ci un țăran sărac care-a trudit pe ogorul mînăstirii, din zori și pînă-n noapte, primind de la călugări cîte-o lipie pe zi, din care nu puteam niciodată să ne săturăm copiii. De cînd era un băiețandru a muncit din greu, udînd cu sudoarea frunții cîmpul pe care-l ara și-l semăna, adunînd apoi recolta. Cînd l-au mai lăsat puterile iar bolile au început a se prinde de dînsul, sleindu-i trupul, călugării l-au alungat nemaiavînd nevoie de el. I-au zis să se-ntoarcă doar cînd fiii noștri s-or ridica, devenind flăcăi în putere, ca să-i ia locul la muncile cîmpului. M-am dus împreună cu el la mînăstire, rugîndu-i pe-acei cîini fără suflet să aibă milă de copilașii noștri, să nu-i lase să moară de foame, să se poarte creștinește cu niște oameni sărmani care-au slujit mînăstirea, cum au putut mai bine. Netrebnicii nici n-au vrut să audă, închizîndu-ne porțile și lăsîndu-ne să ne zbatem în nevoi. Bărbatul meu a plecat atunci la oraș, dar s-a întors fără nici o nădejde, căci peste tot pe unde-a umblat aveau căutare doar flăcăii în putere. Disperat, s-a așezat la colțuri de stradă, cerînd de pomană prețul unei pîini, dar nimeni nu i-a dat un sfanț, ba a mai suferit și batjocura celor ce treceau nepăsători, spunînd că pomana nu e făcută pentru leneși.

Într-o noapte, pe cînd copiii gemeau de foame în somnul lor zbuciumat, iar pruncul scîncea nemaiavînd nici o picătură de lapte de la sînu-mi secat, mi-am văzut bărbatul încruntîndu-se de revoltă și ură, apoi furișîndu-se spre mînăstire, ca o umbră în noapte. S-a strecurat într-una din nenumăratele pivnițe ale mînăstirii unde călugării adăpostesc roadele cîmpului și butoaiele cu vin. A ridicat un sac de făină și-a dat să plece, dar n-a apucat să facă doi pași că l-a și simțit un preot care avea somnul mai ușor și, dînd de veste și altora, s-au năpustit cu toții asupra

bărbatului meu, rupîndu-l în bătaie și acoperindu-l de ocări. În zori, l-au dat pe mîna oamenilor emirului, spunînd că e un ticălos de tîlhar care-a vrut să fure sfintele odoare de aur ale mînăstirii. L-au dus la închisoare și apoi l-au aruncat în ștreang, să sature burțile corbilor pentru păcatul de-a fi-ncercat să potolească foamea copiilor lui din rodul cîmpului pe care-l muncise ani de-a rîndul, ca un rob...

Femeia a pornit spre casă, cu pași îngreunați de povara durerii și-a grijilor ce apăsau de-atunci înainte doar pe umerii ei. În urmă-i răsuna încă ecoul vorbelor ei de jăratic, ce-mi prefăceau sufletul în scrum.

Am rămas singur printre acele morminte, cu gîndul aiurea, fără să simt trecerea neostenită a timpului, străduindu-mă zadarnic să-mi adun puterile și să plec ori să veghez liniștit la căpătîiul celor părăsiți de lumea din care plecaseră atît de curînd.

Am rămas acolo, hărțuit de întrebări și de zvonuri ciudate, izvorîte parcă din inima pămîntului ce adăpostea trei suflete revoltate împotriva nedreptății și-a tiraniei. Zvonuri tulburătoare, urcînd în mine ca o ceață deasă și rece, izbindu-mi cu valurile ei tîmplele.

Am rămas acolo, prizonierul amărăciunii ce pusese stăpînire pe mine, al tăcerii adînci care, odată pătrunsă în inimi, i-ar apropia pe oameni de zei și nu de fiarele sîngeroase.

Priveam în jur, cu mintea rătăcită, văzînd cum copacii se desprindeau unul cîte unul din strînsoarea rădăcinilor, smulgîndu-se din locul lor și prefăcîndu-se într-o mare de oștiri înfuriate ce-și înălțau revolta spre cer. În mijlocul acelor talazuri spumegînde deslușeam chipul înspăimîntat al emirului țipînd după ajutor. Zăream zidurile cenușii ale mînăstirii sfărîmîndu-se și prăbușindu-se unul cîte unul, ca niște pietre netrebnice, neputincioase dinaintea furtunii

Crîmpeie de cuvinte auzite parcă demult, într-o zbuciumată poveste, mi se-nvălmăşeau în minte : „A plătit cu viaţa cinstea unei fecioare ce i-a fost dragă, smulgînd-o din ghearele lupilor hămesiţi... Doar ea i-a preţuit fapta şi-a venit să-l îngroape, înfigîndu-i pe mormînt sabia ucigaşă, ca să rămînă acolo veşnic, ca un simbol ce va sta mărturie în faţa lumii întregi, vorbind despre răsplata curajului în ţara nedreptăţii şi-a prostiei... A plătit cu tinereţea ei vina de-a fi iubit cu sufletul curat şi trupul neatins de păcat un singur bărbat pe lume, care azi i-a presărat flori proaspete pe mormînt, să povestească prin lenta lor ofilire despre soarta sufletului omenesc pe care doar iubirea-l sfinţeşte pe pămînt, în vreme ce ignoranţa şi plăcerile meschine îl veştejesc, scuturîndu-i petalele... Şi-a lăsat copiii fără tată pentru păcatul de-a fi încercat să-şi ia înapoi un strop din rodul muncii lui de-o viaţă pe ogorul mînăstirii. S-a prăpădit suit în ştreang, ca un tîlhar pentru că s-a lăsat împins de disperare, după ce-a încercat zadarnic să cîştige o pîine cinstită, şi-a vrut să ia din avutul călugărilor doar atît cît să nu-i piară copiii de foame. Văduva lui i-a făcut o cruce din ramuri tinere şi-a înfipt-o la căpătîiul lui, să mărturisească dinaintea cerului ticăloşia călugărilor ce-au preschimbat învăţăturile Nazarineanului în săbii cu care doboară capetele plecate şi ciopîrţesc trupurile celor lipsiţi de apărare."

Soarele cobora spre apus, ostenit de lunga-i preumblare deasupra suferinţelor omeneşti, sătul să le asculte plînsetul de jale.

Seara s-a pornit să ţeasă cu degete de umbre un văl de linişte, subţire şi înfiorat, aruncîndu-l peste văi şi coline.

Mi-am înălţat ochii spre cercul spuzit de stele strălucitoare şi reci şi-am vrut să strig din toate puterile :

— Iată sabia-ţi, cutezanţă, a-nghiţit-o ţărîna ; florile tale, preasfintă iubire, s-au stins cu zîmbetul pe buze, pentru totdeauna ; iar crucea Ta, s-a prăbuşit în hăul nopţii..

Nefericit bărbatul ce iubeşte o femeie, închinîndu-i sudoarea frunţii şi clocotul simţirii, împărţind cu ea toate gîndurile şi toate durerile, şi înţelege într-o bună zi, cu sufletul bolnav, că stăpîna zilelor şi nopţilor sale şi-a dăruit inima altui bărbat, care se bucură de frumuseţea şi harurile ei.

Şi mai nefericită femeia abia deşteptată din visul tinereţii, păşind cu speranţă în casa bărbatului care o copleşeşte cu dragostea şi mărinimia lui, oferindu-i tot ce-i poate dori inima, mai puţin fiorul fierbinte care s-o însufleţească. lumina sfîntă ce e dat să se reverse din ochii bărbatului în inima femeii.

Îl cunoşteam pe Rashid Bek Nu'man încă din copilărie. Se născuse şi trăise la Beirut, într-o familie bogată, de viţă veche care ţinea mult la renumele şi gloria trecutului său. Îi plăcea nespus să povestească întîmplări acoperite de colbul vremii, care dovedeau nobleţea strămoşilor lui, păstra obiceiuri moştenite din tată-n fiu, străduindu-se să respecte întocmai tradiţia neamului din care se trăgea. Avea un suflet bun şi generos, lăsîndu-se însă, ca atîţia alţii din preajma sa, furat de strălucirea aparentă a lucrurilor, ignorîndu-le esenţa. De multe ori rămînea surd la glasul inimii sale, plutind în voia valurilor vieţii, atent mai degrabă la zvonurile şi larma din jur.

Slăbiciunea pentru plăcerile lumeşti îl îndepărta de înţelesurile adînci ale firii, făcîndu-l să treacă pe lîngă ele ca un orb, cu-n surîs nepăsător. Nu o dată se-nflăcărase necugetat, dînd frîu liber iubirii sau urii faţă de oameni şi de orînduielile lor, ca să regrete apoi amarnic văpaia pripită ce-i lăsa întotdeauna în vatra rece doar dispreţul

și ironia răutăcioasă a semenilor și niciodată înțelegerea ori iertarea lor.

Firea-i năvalnică l-a împins pe Rashid Bek Nu'man să se însoare cu doamna Warda al-Hani, fără ca sufletele să li se unească sub zodia iubirii adevărate, ce dă un sens vieții în doi.

Nu mai fusesem la Beirut de cîțiva ani. Într-o bună zi, m-am întors și m-am dus să-l văd pe Rashid. L-am găsit slab și palid, cu chipul întunecat de vălul tristeții, iar pe dinaintea ochilor încercănați păreau că i se perindă ciudate umbre răsărite din adîncul unei inimi peste care se lăsase aripa nopții. M-am gîndit la el, la viața pe care știam c-o ducea, dar n-am putut înțelege motivul acelei schimbări atît de neașteptate.

— Ce-i cu tine, unde e veselia de altădată ? l-am întrebat într-un tîrziu, văzîndu-l atît de abătut. Îmi treceau prin minte idei confuze : poate că moartea l-a despărțit de un prieten drag ori s-a trezit pe negîndite prădat de averea ce-o strînsese și care-i oferea o viață senină, lipsită de griji... În numele prieteniei noastre, trebuia să aflu izvorul acelei tristeți pustiitoare ce-i zguduia ființa.

Zîmbea amar, cu mintea rătăcită și ochii ațintiți în zare, unde valul amintirii îi adusese pentru o clipă chipul amăgitor și drag al zilelor frumoase de altădată.

Vocea-i trăda o suferință cumplită, ce-l adusese-n pragul deznădejdii :

— Omul care-a pierdut un prieten își vindecă durerea căutînd alți prieteni ; dacă i se risipește averea, îi rămîne nădejdea, știind că poate agonisi din nou, prin trudă, tot ce-a pierdut. Dar dacă și-a pierdut liniștea, nimeni nu i-o poate da înapoi și nici n-o poate răscumpăra. Pînă și gîndul morții îl poți alunga, dacă soarta ți-a răpit un om drag, pentru că viața îți umple curînd sufletul de-o nouă speranță,

învățîndu-te iarăși să te bucuri. Loviturile destinului vin pe neașteptate, născute uneori din ispită, alteori din teamă și încrîncenare, asemenea unei gheare puternice, sfîșiindu-te fără cruțare.

În urmă-le, viața curge nepăsătoare, întorcîndu-și fața iertătoare spre cel căzut, alinîndu-i sufletul, redîndu-i speranța și dorul de-a trăi. Necazurile și încercările grele te izbesc așa cum spintecă fulgerul întunecimea nopții, topindu-se în negură, lăsîndu-te puternic încleștat de propria-ți voință, ca un naufragiat de-o plută pierdută în larg.

Dac-ai îndrăgit însă o pasăre călătoare, hrănind-o cu lumina ochilor și rodul inimii, ocrotind-o în cuibul cald din pieptul tău, punîndu-ți în ea toate speranțele și într-o zi își ia zborul către înalturi, bucurîndu-se de văzduhul nesfîrșit și coborînd îmbătată de soare într-un cuib străin ? Spune-mi, unde vei afla atunci tăria și puterea sufletului? Unde vei găsi izvorul răbdării și-al încrederii, ca să poți lupta mai departe ?

Rashid rosti aceste ultime cuvinte cu glasul îndurerat, apoi se ridică tremurînd ca o trestie-n bătaia vîntului, lăsînd brațele-n jos, cu o mișcare ostenită, părînd să destrame cu degetele-i subțiri caierul speranței unei vieți zdrobite. Sîngele-i zvîcnea în tîmple, chipu-i pălise mai tare, iar ochii-i ardeau ca tăciunii mocniți, înspăimîntați de dansul halucinant al unui gînd sumbru, știut doar de el. M-a fulgerat cu privirea aceea incandescentă, în care vedeam aievea furia mocnită preschimbîndu-se-n disperare :

— Femeia pe care-am salvat-o din robia neagră a sărăciei, pe care-am împodobit-o ca pe-o regină, punîndu-i la picioare tot ce-am avut mai de preț, giuvaere și calești strălucitoare pentru care-o invidia toată floarea Beirutului... Femeia-n calea căreia am așternut nenumărate daruri odată cu sufletul meu, de care m-am legat ca prieten sincer, ca îndrăgostit pătimaș, tovarăș și soț credincios,

cea mai îndrăgită femeie m-a părăsit... S-a dus în casa altui bărbat, alegînd să-mpartă cu el negura sărăciei, pîinea amestecată cu umilința, apa cu gustul sălciu al renunțărilor... Tocmai ea, singura femeie pe care-am iubit-o, pasărea rară pe care-am hrănit-o cu roua inimii și-a ochilor mei, pe care-am purtat-o mereu în suflet ca pe-o icoană, tocmai ea s-a smuls de bunăvoie de lîngă mine, preferînd să trăiască-ntr-o colivie de mărăcini, să se hrănească cu ghimpii lor și să le bea seva otrăvită. Îngerul curat pentru care-am încercat să clădesc un paradis pe pămînt s-a transformat într-un diavol înspăimîntător ce s-a coborît în măruntaiele întunericului, să-și ispășească păcatele și să mă chinuie cu cruzimea lui.

Își acoperi fața cu mîinile, vrînd să alunge limbile de foc ale iadului ce-i jucau dinaintea ochilor, apoi oftă prelung :

— Asta e tot ce pot să-ți spun. Mai mult, nu mă-ntreba, nu aștepta ca nenorocirea mea să prindă glas, asurzindu-mă, mai bine să rămînă mută, să mă macine-n tăcere și poate, astfel, să-mi aflu odihna.

M-am ridicat peste măsură de tulburat, cu inima îndoită între milă și revoltă ; apoi mi-am luat rămas bun de la el c-un simplu gest, căci nu-mi trecea prin minte nici un cuvînt de îmbărbătare, nici o rază de înțelepciune care să-i împrăștie bezna din suflet.

Pe doamna Warda al-Hani am întîlnit-o în căsuța-i retrasă, ce-abia răsărea dintre flori și copaci. Auzise despre mine de la Rashid Bek, bărbatul pe care-l părăsise fără să-ntoarcă nici măcar o privire înapoi. Văzîndu-i ochii senini, ascultîndu-i glasul de miere, mă străbăteau fiori reci, transformîndu-se-n întrebări ca niște vîrfuri ascuțite de săgeți : „E cu putință ca această făptură să fie tot atît de rea pe cît e de frumoasă ? Poate acest chip dumnezeiesc să ascundă un suflet mîrșav, lipsit de îndurare ? Așa să arate o soție necredincioasă ? Ea să fie, oare, femeia a cărei imagine am încercat zadarnic să mi-o alcătuiesc în minte, nereușind să mi-o închipui altfel decît ca pe o viperă ce-și dospește veninul într-un trup superb de pasăre-liră ? Ce l-a făcut pe Rashid Bek atît de nefericit dacă nu acest chip plin de candoare ? De cîte ori frumusețea desăvîrșită nu ascunde înăuntrul ei morbul nenorocirii și-al tragediei fără întoarcere !... Luna vrăjește cu licărul ei de argint sufletul poeților și tot ea, cu forța-i nebănuită, mișcă în voie noianul de valuri al mării, după o tainică lege."

M-am așezat, neputînd să-mi iau ochii de la doamna Warda al-Hani, care părea, în mod surprinzător, să-mi ghicească gîndurile. Vrînd parcă să curme lupta ce se dădea în mine, mi-a spus cu vocea-i mlădioasă, ca viersul de nai :

— N-am stat niciodată de vorbă, dar știu că ești un om înțelept ; cunoști inima ciudată a femeii și-i înțelegi soarta ; îi știi slăbiciunile, sentimentele și pornirile ascunse, de aceea-mi voi deschide sufletul dinaintea ta, îți voi arăta cine sînt, ca să spui, de vrei, lumii că Warda al-Hani n-a fost o femeie mînjită de păcat...

Cînd mi-a fost hărăzit să-l întîlnesc pe Rashid Bek Nu'man, aveam optsprezece ani, iar el patruzeci. M-a iubit cu adevărat și m-a luat de soție, făcîndu-mă stăpînă în casa lui bogată, plină de servitori și de fast. M-a învelit în mătăsuri scumpe și m-a acoperit de strălucirea podoabelor rare pe care mi le aducea necontenit în dar, luîndu-mă cu el pretutindeni, prezentîndu-mă tuturor, plin de orgoliul nemăsurat de a ști că acel giuvaer de preț îi aparținea...

Zîmbea trufaș, bucurîndu-se ca de-o victorie strivitoare asupra celor ce-și întorceau ochii uimiți, fascinați de eleganța mea ; nu-și mai încăpea în piele de fericire auzindu-le pe alte femei vorbind despre mine, copleșite de admirație și invidie. Nu asculta sau poate nu voia să-și

plece urechea la bîrfele răutăcioase ale unora : „Aceasta este soția lui Rashid Bek sau o fetiță pe care-o crește... ?" „Dacă Rashid Bek s-ar fi căsătorit cînd îi era timpul, acum copiii i-ar fi fost mai mari decît Warda al-Hani..."

Toate acestea se-ntîmplau pe vremea cînd gîndul nu mi se deșteptase încă din dulcea letargie a primei tinereți, cînd nu-mi înmugurise încă visul iubirii în suflet. Ce limpede-mi tresălta unda vieții pe cînd credeam că fericirea e o haină frumoasă ce-mi răsfață trupul purtat ca o ofrandă de caleștile strălucitoare, pe străzile orașului ! Cu atît mai crudă mi-a fost trezirea : lumina mi-a rănit ochii cu flacăra-i neiertătoare, pătrunzîndu-mi în piept ca un pumnal ce mi-a sfîșiat vălul de pe suflet. Dar nu mă puteam desprinde din lanțurile atîtor legi strîmbe ce apasă umerii femeii, rămînînd de-a pururi neînțelese. Aflam, în sfîrșit, că nu în gloria bărbatului stă fericirea femeii, nu în supunerea oarbă și trista voluptate de-a fi vinul tare cu care el își amăgește setea de viață sau visul ce-l poartă unduitor, destrămîndu-se-n zori. Fericirea femeii se naște numai din iubirea adevărată ce unește pe veci două suflete, ca două cîmpuri înverzite, scăldate de valul fecund al aceluiași fluviu, mîngîiate de soare, numite cu-același cuvînt, pentru veșnicie.

Cînd am pătruns acest adevăr, m-am simțit ca un tîlhar furișat în casa lui Rashid Bek ca să-l prade și-apoi să se topească în noapte. Simțeam pe buze gustul mincinos al pîinii mîncate alături de el, al vorbelor goale pe care mă străduiam din răsputeri să le rostesc, ca o melodie cîntată fals, de care mi-era rușine. Limbi de foc pustiitoare îmi încingeau tîmplele la gîndul înspăimîntător că nu eram altceva decît o femeie ipocrită, murdară dinaintea cerului, demnă de hulă pe pămînt — pentru vina de-a nu-i putea dărui soțului meu dragostea pe care-o merita inima lui generoasă. Pentru bunătatea și sinceritatea lui, am încercat din răsputeri să-l iubesc, să-nvăț literă cu literă alfabetul acestui capricios sentiment care însă mi-a rămas

străin cîtă vreme-am trăit lîngă Rashid Bek. Pesemne că nu sufletul omenesc a inventat iubirea, ci ea l-a ales, să-și împlinească prin el menirea. M-am rugat deseori în liniștea nopții, sub cerul înstelat, să coboare în mine, de cine știe unde, acea rază fierbinte care să-mi dezmorțească sufletul adormit sub crusta lui de gheață, să mă pot apropia fericită de bărbatul pe care soarta mi-l hărăzise, dar totul a fost zadarnic. Invidiam păsările cerului pentru libertatea pe care eu n-o aveam, în vreme ce fetele de vîrsta mea mă pizmuiau pentru colivia de aur în care trăiam. Plîngeam amarnic după liniștea de altădată, pierdută odată cu clipa aceea crudă ce-mi arătase viața așa cum era, un deșert necuprins, sub arșița căruia mă mistuiam de sete. Pînă-n-ntr-o zi, cînd o lumină blîndă mi-a mîngîiat fața ofilită în beznă și-atunci, întorcînd privirea, am văzut că izvora din ochii unui om singur ca și mine pe cărările vieții. Trăia pierdut printre visuri și speranțe culese din harul cărților înțelepte cu care-și alina tristețea, aici, în această căsuță solitară. Am strîns pleoapele, să nu mă pătrundă acea tainică rază, oprită de legea ce mă dăruise altui bărbat, repetîndu-mi mereu în gînd : „Împacă-te cu întunericul ce ți-a fost sortit, nu te înălța spre soare..." Dar viersul de-o nespusă dulceață ce-mi pătrunsese în trup, odată cu mreaja albăstrie a zorilor, îmi umplea ființa, chemîndu-mă ca o forță ce n-o puteam înfrunta. Mi-am astupat urechile, poruncindu-mi : „Sărmane vuiet al prăpastiei, degeaba încerci să te transformi în cîntec de bucurie !..." Dar, deșteptat ca prin farmec, auzul nu voia să m-asculte, lăsîndu-se ademenit de vrajă, amețit de-acel murmur ciudat ca de ape. Teama m-a cuprins pentru prima dată, ca pe un biet om sărac ce-a găsit un pumn de nestemate risipite-n țărînă, lîngă palatul emirului, dar nu cutează să le ridice, de frica năpastei ce s-ar abate asupra lui, dacă stăpînul l-ar vedea. Am plîns ca însetatul care, zărind izvorul mult visat înconjurat de fiare sălbatice, se prăbușește răpus de pîrjolul dinăuntrul său.

Doamna Warda a tăcut un lung răstimp, în care-am ascultat graiul neasemuit al ochilor ei mari ce păreau ațintiți spre fantomele trecutului sau poate doar întorși cu sfială-nspre fereastră, ca să nu-mi întîlnească privirea. Apoi am auzit-o vorbind ca pentru sine :

— Semenii mei ce se desprind din veșnicie pentru a se reîntoarce la ea, fără să simtă adevăratul rost al trecerii prin această lume, nu vor putea înțelege nicicînd chinul sfîșietor al femeii cu sufletul clătinîndu-se ca o cumpănă între bărbatul pe care-l iubește prin voia destinului și soțul de care e legată prin legea pămîntească. Această poveste amară nu s-a schimbat ; din negura vremii pînă azi, s-a scris cu sîngele și lacrimile femeii în cartea tristă a soartei pe care bărbatul o citește cu zîmbetul pe buze, fără s-o-nțeleagă, ba chiar hohotind sfidător, lovind cu toată cruzimea orgoliului său rănit în biata făptură ce nu i se poate împotrivi, acoperind-o de blesteme și ocări. E povestea durerii încătușate ce-o sfîrtecă în nopți de veghe și spaimă cînd tremură lîngă bărbatul ce i-a fost dat ca soț cu mult înainte de-a înțelege ce înseamnă viața în doi, abia îndrăznind să-l cheme în gînd pe acela spre care sufletu-i aleargă ca adierea primăverii peste cîmpul scăldat în rouă. Din totdeauna, de cînd slăbiciunea se numește femeie iar puterea curge în vinele bărbatului, firul întortocheat al acestei povești se deapănă la fel, după legea nestrămutată a robiei. În crunta încleștare dintre datina oarbă și dreapta pornire a inimii, am trăit zile lungi de spaimă și deznădejde, pînă cînd am reușit să mă smulg, ca prin minune, din strînsoare, să-mi mișc aripile apăsate de povara renunțării, înălțîndu-mă în văzduhul iubirii și-al libertății, unindu-mă cu focul acelei raze ce mi-a adus izbăvirea. Abia acum trăiesc, cînd sînt una și aceeași ființă cu bărbatul pe care l-am așteptat dintotdeauna, ca să împlinim în scurtul răgaz pe acest pămînt, chemarea fericirii...

I-am simțit privirea iscoditoare încercînd să-mi pătrundă gîndul, să afle dacă vorbele ei au trezit în mine ecouri. Cîte aș fi vrut să-i spun ! Și totuși o voce lăuntrică-mi șoptea că mai aveam încă multe de auzit ca să pătrund pe deplin sensul vorbelor ei.

— Ai auzit, probabil, zicîndu-se că Warda al-Hani și-a făcut de cap părăsindu-și soțul ce-a smuls-o din noroiul sărăciei, dăruindu-i strălucirea aurului și-a nestematelor, împodobind-o ca pe-o prințesă. Lumea mă condamnă ca pe-o ticăloasă ce-a lepădat cununa sfîntă a căsătoriei hărăzită prin lege și credință, alegînd în locul ei împletitura de ghimpi și buruieni otrăvitoare, potrivită cu haina păcatului pe care-a îmbrăcat-o după ce-a tăvălit în tină veșmîntul nobleții. Cîte și mai cîte nu ți-or fi spus despre mine ! Sînt oameni care se conduc încă după legile moșilor și strămoșilor, scormonind întruna prin colbul istoriei... Privește-i : sînt niște peșteri goale și reci ce repetă la nesfîrșit ecoul unor porunci neînțelese, îngînate monoton, cu evlavie. Nu cunosc adevărata învățătură a Cărții și nici nu pricep sensul adînc al credinței ; nu știu nici cînd păcătuiesc și nici cînd sînt nevinovați. Măreția le rămîne străină și prostia-i face să hulească dreptatea. Sînt orbi în fața adevărului ; pentru ei ucigașul e nevinovat, iar ticălosul e cinstit. N-am știut ce-i josnicia decît în casa lui Rashid Bek, unde tradiția m-a adus ca soție înainte să simt că-i aparțin. Cumplită mi-a fost umilința stînd cu el la aceeași masă, îndestulîndu-mă cu bucatele lui alese și oferindu-i în schimb vinul amar al minciunii ce-o dospeam în gînd. Abia acum am devenit curată ca lacrima, cinstită și credincioasă, cînd nu mai primesc hrană și veșminte de la Rashid Bek în schimbul ofrandei unui trup inert. Vrednică de batjocură am fost cînd toți mă considerau o soție virtuoasă, iar azi, cînd știu ce înseamnă onoarea și cinstea, mă acuză cu toții, arătîndu-mă cu degetul, căci pentru ei trupul e măsura spiritului, încovoiat sub povara păcatelor omenești.

Parcă o văd şi acum pe Warda, vorbind pătimaş, arătîndu-mi fereastra prin care se zărea, nu departe, oraşul ; vocea-i devenise dintr-o dată dispreţuitoare şi ironică ; părea că zăreşte aievea, pe străzile înţesate de lume şi pieţele pline de forfotă, făpturi hidoase tîrîndu-se prin noroiul decăderii omeneşti :

— Priveşte casele acelea frumoase, adevărate palate pline de fast în care trăiesc cei bogaţi şi puternici ; între pereţii îmbrăcaţi în mătăsuri fine îşi au deopotrivă sălaş minciuna şi ticăloşia, iar sub acoperişurile strălucitoare ca aurul îşi fac cuib perfidia şi înşelăciunea. În aceste lăcaşuri de splendoare, în care dumneata poate vezi simbolul onoarei, nobleţii şi fericirii, se tîrăsc, ca nişte jivine cumplite, prin văgăuni năpădite de buruieni, umilinţa, durerea şi disperarea. În aceste cavouri de lux, femeile-şi acoperă viclenia cu *kuhl* şi farduri meşteşugite, iar bărbatul îşi ascunde egoismul şi josnicia sub catifeaua veşmintelor pline de fireturi. Zidurile acestea ce se înalţă semeţe, privind cu aroganţă la trecătorul de rînd, s-ar cutremura din temelii, prăbuşindu-se dac-ar putea simţi duhoarea putregaiului ce-l închid în inima lor şi răsuflarea păcatului ce le înfloreşte în preajmă. Omul sărac priveşte cu jind spre porţile strălucitoare, oftînd la gîndul belşugului ce se lăfăie dincolo de ele, din care el nu va gusta nici o fărîmă. Dac-ar ghici măsura tristeţii ce-o ascunde bogăţia după gratii poleite, ar grăbi vesel pasul spre coliba lui, unde-l aşteaptă o inimă iubitoare.

Warda m-a luat de mînă, ca-ntr-o poveste pe care-am citit-o cîndva, ducîndu-mă lîngă fereastră.

— Vino să priveşti, m-a îndemnat. Îţi voi dezlega tainele acelor oameni cu care n-am vrut să mă asemăn. Vezi palatul acela străjuit de coloane de marmură, cu sculpturi şi ferestre de cristal ? Acolo locuieşte un bărbat care a moştenit imensa avere adunată din zgîrcenia de-o viaţă întreagă a tatălui său. Acest fiu de bani-gata, după ce-a străbătut în lung şi-n lat uliţele întunecoase, înecate în

mirosul greu al desfrîului, s-a însurat acum doi ani, cu o fată despre care nu ştia nimic, în afara faptului că moştenise titlul de nobleţe al familiei ei de viţă veche care, pe deasupra mai avea şi multă influenţă în cercurile înalte. Abia trecuse luna de miere, că s-a şi plictisit de ea, întorcîndu-se în braţele acelor femei pierdute lîngă care-şi trăise tinereţea. Şi-a lăsat soţia, aşa cum pleacă beţivul de lîngă carafa golită pînă la ultimul strop, încuind-o în acel palat, printre oglinzi şi mobile scumpe, să plîngă cît o pofti. Sărmana a plîns o lună, două, simţind pentru prima dată-n viaţă gustul suferinţei, apoi s-a consolat, înţelegînd că lacrimile-i sînt prea preţioase ca să le irosească la nesfîrşit pentru un soţ ca al ei. Apoi a învăţat din nou să rîdă, în braţele unui bărbat tînăr, frumos şi meşter la vorbă care i-a dăruit inima, umplîndu-şi buzunarele cu aurul soţului nepăsător.

Priveşte vila aceea superbă, răsărind dintre grădini : stăpînul ei este urmaşul unei familii ce-a cunoscut cîndva cele mai înalte onoruri în această ţară şi-a cărei putere s-a risipit jalnic odată cu fărîmiţarea averii între moştenitorii trîndavi. Acest fiu al plăcerilor despre care-ţi vorbesc s-a însurat cu o fată pe care natura n-a dăruit-o nici măcar cu un strop din farmecul femeiesc, dar care i-a adus în schimb soţului o avere ce l-a făcut să uite pentru un timp de urîţenia chipului ei.

Într-o bună zi, s-a trezit înşelată de bărbatul ce-şi găsise o tînără şi drăgălaşă tovarăşă de petreceri pentru care-ar fi renunţat chiar şi la avere, dacă n-ar fi avut nevoie de bani ca să-şi răsfeţe iubita. Nevasta stă şi-l aşteaptă zile în şir, frîngîndu-şi mîinile de amărăciune, buclîndu-şi părul şi sulemenindu-se cu tot felul de cosmeticale, doar-doar îl va face să stea mai mult lîngă ea, sau poate, cine ştie, se va opri asupra ei privirea unuia dintre musafirii care-i trec zilnic pragul, pe care-i primeşte cu faţa vopsită ca un clovn, agitîndu-se de colo-colo în ro-

chiile-i decoltate și foșnitoare din mătase grea. Dar totul e-n van și-n fiecare seară același chip slut își plînge soarta dinaintea oglinzii. Alături, vezi o vilă împodobită cu fresce și statui ? — în ea locuiește o femeie tot atît de frumoasă la chip pe cît de mașteră la suflet. Primul soț i-a murit, lăsîndu-i toată averea. Ea s-a recăsătorit repede cu un bărbat bolnăvicios și cam sărac cu duhul, care-o mai pune la adăpost de gura slobodă a lumii, ce privește cu ochi de lup, ascuțindu-și limba de viperă, la cochetăria ei vinovată și la farmecele pe care le împarte din belșug admiratorilor ca o albină ce rătăcește din floare-n floare, după nectar.

Privește și casa aceea cu porticuri și arcade măiestrite: aparține unui bărbat care n-are pe lume alt vis decît să-și umple cît mai multe cufere cu bani și să-și îndestuleze pofta de mărire. Are o soție de-o frumusețe desăvîrșită la suflet și la trup ; natura a adunat în făptura-i delicată, nespus de blîndă, toate harurile, așa cum se-ngemănează într-un poem sublim muzica vrăjită a versului cu înțelesul adînc al cuvîntului. O femeie făcută anume să trăiască prin iubire, dar pe care soarta a aruncat-o, cînd încă nu împlinise optsprezece ani, prin capriciul tatălui ei, în jugul unei vieți searbede. Acum a rămas doar o umbră, topindu-se pe zi ce trece de dor și tristețea neîmplinirii ; sufletul ei însetat de iubire tremură ca o ramură frîntă de furtună, ofilindu-se înainte de-a-și deschide mugurii. Gîndul ei ce s-a-mbătat de miresme și nostalgia fericirii sorbite în taină din slovele cărților a-nghețat, prefăcîndu-se într-un sloi ce-i străpunge carnea și-i picură în sînge dorul de moarte. Căci doar sfîrșitul ar putea-o salva din ghearele zilelor negre și nopților albe petrecute ca sclavă a unui bărbat anost și grosolan care nu face altceva decît să adune și să numere dinarii, scrîșnind din dinți și blestemînd ceasul cînd a luat de nevastă o femeie stearpă ce nu i-a adus pe lume nici un fiu care să-i ducă numele mai departe

și mai ales să-i moștenească galbenii adunați cu patimă în lăzi ticsite, dosite prin unghere.

Dincolo, locuiește un tînăr poet talentat, îndrăgostit de ideile înalte ce-i stîrnesc avîntul imaginației, dar care s-a căsătorit cu o femeie obișnuită, preocupată doar de lucrurile cele mai pămîntești. De multe ori face haz de gesturile lui ciudate și absente și de versurile pe care nu și-a bătut capul nici măcar să le-asculte. Acum, el iubește altă femeie, și ea căsătorită, o muză cu ochi de foc și minte aleasă, ce-i inspiră cele mai frumoase imagini și mai însuflețitoare ritmuri pe care le-a plăsmuit vreodată.

Warda a tăcut o clipă, lăsîndu-se într-un jilț lîngă fereastră, ostenită de lunga preumblare prin cotloanele atîtor vieți. Apoi am auzit-o povestind din nou, cu o liniște stranie în glas :

— Iată așadar oamenii printre care am trăit, părăsindu-i la timp, înainte de-a mă vedea îngropată de vie, împărtășind soarta și necazurile lor. M-am rupt de lumea aceea și mi-am sfărîmat cătușele ce-apasă atîtea trupuri unite doar prin lege. Cei ce trăiesc într-o astfel de cruntă robie se sting în ignoranță, fără să respire vreodată aerul pur al văzduhului. Nu-i disprețuiesc și nu-i condamn, dar urăsc din tot sufletul umilința și compromisul în care au acceptat să trăiască. Ți-am spus toate aceste lucruri nu ca să-i ponegresc pe cei în mijlocul cărora am trăit cîndva ca într-o familie numeroasă, zguduită de drame și conflicte, ci ca să vezi adevărata față a acestor oameni, chipurile aleșilor vieții, așa cum sînt ele în realitate. Oamenii aceia mă urăsc și mă defăimează pentru că am îndrăznit să întorc spatele prieteniei lor false, ca să-mi regăsesc liniștea și respectul față de mine însămi. M-am abătut de la drumul robiei, alegînd cărarea mai anevoioasă a adevărului și dreptății.

Simt mînia şi ura lor nestăvilită, ştiind prea bine că dintotdeauna au fost năpăstuiţi cei ce s-au răzvrătit împotriva întunericului ce orbeşte, înăbuşind dorul de zbor. Şi mai ştiu că acela ce nu ajunge să-şi urască temniţa, luptînd să sfarme lanţurile sclaviei, nu va fi niciodată liber cu adevărat, nu va-mplini nicicînd acest drept şi-această sfîntă datorie a omului pe pămînt.

Pînă mai ieri am fost ca un pom îmbietor, de care Rashid Bek se apropia să culeagă de pe crengi cîte un fruct. Sufletele noastre pluteau fiecare pe alt val, sîngerînd de singurătate. Slujeam, acoperiţi de ruşine, altarul minciunii, fără să ne privim vreodată în faţă.

Cînd am zărit lumina, n-am mai putut îndura prefăcătoria, dar am încercat să mă supun faţă de ceea ce numim temători soartă, numai că sufletul meu a refuzat să mai îngenuncheze dinaintea unui idol înălţat odinioară pe soclu, la începuturile tulburi ale unor datini învechite şi binecuvîntat de lege veacuri de-a rîndul. N-am frînt zăbrelele decît atunci cînd am auzit glasul iubirii chemîndu-mă şi m-am simţit pregătită de drum. Am plecat din casa lui Rashid Bek cu inima uşoară, lăsînd bucuroasă în urmă giuvaere şi brocarturi, slujitori şi caleşti, păşind în casa omului iubit fără nici o podoabă, dar fericită c-am împlinit un lucru drept.

Soarta n-a vrut să mă prefac cu bună-ştiinţă în cenuşă, să mă destram ca fumul, consolîndu-mă cu lipsa de noroc, să-mi fie viaţa o noapte nesfîrşită în aşteptarea zorilor ce nu se mai arată. Nefericirea e un păcat, căci natura însăşi a sădit în om puterea de-a năzui spre cea mai înaltă bucurie, de unde se zăreşte bolta înstelată.

Ţi-am spus povestea mea, faptele — bune sau rele — pentru care mi-aştept răsplata. Unii nici nu vor s-asculte astfel de vorbe, temîndu-se de revolta ce-ar putea-o aprinde în sufletele lor, clătinînd din temelii orînduielile putrede, doborînd tronuri înălţate pe durerile omeneşti. La cea mai aspră judecată aş sta dreaptă, fără umbră de

teamă sau remuşcare ; m-aş simţi ca un nufăr alb ce s-a deschis pe oglinda curată a apei să soarbă razele soarelui, înflorind un zîmbet suav peste nămolul adormit în adîncuri. Există lucruri înălţătoare pe care unii le socotesc blesteme ale iadului, păcate ce-ar trebui stîrpite din rădăcină, ca să nu se întindă ca molima, învăţînd oamenii să-şi ridice privirile din pămînt, lepădînd veşmîntul ros şi ponosit al unor legi strîmbe.

Şi totuşi sînt clipe cînd mai sper că într-o zi, chiar dacă nu prea curînd, tot mai mulţi vor fi aceia ce-mi vor înţelege fapta, pomenindu-mă fără dispreţ, c-o strîngere de inimă şi-un strop de nostalgie.

Abia rostise ultimele cuvinte, că-n prag s-a ivit un tînăr zvelt, cu chipul iluminat de blîndeţe, cu privirea catifelată şi pătrunzătoare. Zîmbind, s-a îndreptat spre doamna al-Hani care i-a venit sprintenă în întîmpinare, cuprinzîndu-i braţul cu tandreţe. Mi l-a prezentat, apoi mi-a rostit numele, însoţindu-l de cuvinte alese pe care nu reuşeam să le desluşesc, fascinat de schimbarea ce se produsese în toată fiinţa ei, într-o singură secundă. Nici azi n-aş putea s-o descriu, dar ştiu că am înţeles pe dată ce putere nemăsurată avea acel om asupra ei. Ne-am aşezat tăcuţi, puţin încurcaţi, frămîntaţi de întrebări şi de dorinţa de-a ghici ce gîndea fiecare. Nu-mi puteam lua ochii de la acei oameni ce păreau o singură fiinţă, învăluită de o aură ciudată de strălucire şi căldură. Într-o clipă, am înţeles pe deplin tot ce auzisem de la Warda al-Hani, tîlcul adînc al vorbelor ei şi mai ales sensul gestului ce-i atrăsese hula şi ocara lumii. Mi se părea că făpturile din faţa mea respirau un alt aer, că sorbeau o lumină văzută doar de cei anume făcuţi unul pentru altul, apăraţi de blînda ei mîngîiere, ca de un zeu ocrotitor.

Am simţit nevoia să plec, tulburat de tot ce învăţasem în casa aceea modestă aşezată cuminte pe umerii unei coline, pe care puterea dragostei o transformase într-un adevărat templu.

Am pornit agale spre centrul orașului, trecînd pe lîngă acele clădiri impunătoare, cu aer cochet și răsfățat ce-mi păreau niște fructe rare, cu coaja aurită și miezul putred. Nu-mi puteam strămuta gîndul de la vorbele doamnei Warda al-Hani ce-mi destrămaseră ceața din priviri. Mă urmărea chipul lui Rashid Bek Nu'man, învăluit de negura tristeții, îmbătrînit de singurătate, în vreme ce întrebările mi se învălmășeau ca norii aduși de vînt : „Oare, femeia care l-a părăsit, păcătuind față de lege, poartă vina suferinței lui sau el a săvîrșit un păcat greu luînd-o de soție, stăpînindu-i trupul și călcînd în picioare legea sfîntă a sufletului ? Unde stă oare dreptatea și ce trebuie să numim ticăloșie din acest noian de întîmplări ciudate ce ne macină sufletele și ne pustiesc viețile pe cărarea abruptă spre singura libertate ce ni s-a dat, iubirea ?"

Umblam fără țintă pe străzile orașului, privind la trecători... Chipul vechiului meu prieten începea să-și piardă conturul, destrămîndu-se cu încetul sau mai degrabă să semene cu al necunoscuților ce mi se perindau prin fața ochilor ca niște umbre învăluite în colbul drumului, înghițite de valul neobosit al clipelor... Adesea, orbite de poleiala unui veșmînt sau scînteierea unei pietre scumpe, femeile-și lasă bărbații, alergînd împătimite după o fericire iluzorie. Dar eu cunoscusem o femeie ce lăsase în urma ei un palat ca-n basme, unde ea singură era stăpînă, ca să trăiască într-o colibă unde o așteptau cuminți doar cîteva rafturi cu cărți și hrisoave îngălbenite de vreme... Ignoranța poate trezi în inima femeii pofte nebănuite, mînînd-o pe calea pierzaniei și-a plăcerilor vane. Mă întrebam însă ce asemănare ar putea găsi cineva între o astfel de ființă josnică și acea femeie ce-și părăsise soțul îndemnată doar de pornirea curată a inimii, de lumina minții, ca să împartă plăcerile sufletului cu un tînăr ca ea, în loc să-și dăruie farmecele pe ascuns celor însetați de fiorul amăgirii ?

Femeia care simte că e nefericită, care-și caută împlinirea și pleacă pe urmele dragostei ei — iată adevărul pe

care societatea refuză să-l recunoască, iar legea îl condamnă ca pe o crimă.

Razele soarelui mîngîiau aleile sub pașii ce mă purtau ca prin vis. „Îi este îngăduit femeii să-și clădească fericirea pe ruinele unui suflet sfărîmat ? E drept ca bărbatul să înăbușe sentimentele soției ca să-și făurească o oază a plăcerii lui egoiste ?"

Ajunsesem, pe nesimțite, la marginea orașului : soarele luneca repede spre orizont, grădinile se-mbălsămau în vălul de liniște cernut lin, din văzduhul vioriu, străbătut de viersul noptatic al păsărilor. „Dinaintea libertății se-naltă drepți copacii, îmbătați de soare, scăldați în cleștarul lunii. Pentru ea se ridică imnuri de slavă, împletind în taină glasul ierbii cu foșnetul ramurilor și susurul izvoarelor. Tot ce e viu pe pămînt îi slăvește măreția, bucurîndu-se de darul ei. Singur omul stă deoparte, străin de împăcarea senină a naturii, căci el și-a ferecat sufletul în cătușele legii, azvîrlindu-l în temnița înghețată în care a zăvorît tot ce i s-a dat mai frumos și mai de preț, iar apoi a chemat tăcerea veșnică să pecetluiască mormîntul în care s-a coborît de viu. Dacă cineva se revoltă împotriva societății și-a orînduielilor ei nedrepte, e renegat și prigonit ca o făptură mîrșavă, căreia i se cuvine moartea.

Oare, omul va rămîne sclavul dogmelor înguste pînă la sfîrșitul zilelor lui, tîrîndu-se umilit prin țărînă sau va învăța să se înalțe către aștri ?

KHALIL ERETICUL

1

Șeih Abbas era între oamenii acelui cătun din nordul Libanului, ca emirul printre supușii săi. Casa lui, ridicată în mijlocul cocioabelor dărăpănate, părea un uriaș printre pitici. Traiul lui se deosebea de al sătenilor precum belșu-

gul de sărăcie, iar între mersul lui semeţ şi umbletul lor încovoiat se măsura distanţa dintre putere şi nimicnicie. Cînd le vorbea şeih Abbas, ţăranii dădeau din cap în semn de aprobare şi fără să mai stea pe gînduri, ca şi cum însăşi înţelepciunea ar fi cuvîntat, dîndu-le răspuns la atîtea frămîntări ascunse.

Dacă se mînia pe ei stăpînul, tremurau de frică, dispărînd din faţa lui, ca frunzele toamnei spulberate de vînt. Cînd îl lovea pe vreunul dintre ei peste obraz, bietul om rămînea împietrit, cu vorba încleştată, de parcă palma ar fi căzut din cer, iar el nu cuteza să ridice ochii ca să vadă cine i-a dat-o.

Dar dacă se-ntîmpla ca şeih Abbas să-i zîmbească vreunui sătean, ceilalţi nu mai conteneau să-l fericească, minunîndu-se de-aşa noroc. Supunerea acelor sărmani faţă de şeih Abbas, ca şi teama de mînia lui, izvorau nu atît din neputinţa lor, cît din faptul că erau săraci lipiţi pămîntului.

Ogoarele pe care le lucrau, colibele în care se adăposteau — toate erau ale lui, moştenite de la tatăl şi de la bunicul lui, tot aşa cum ei moşteniseră sărăcia din tată-n fiu.

Oamenii munceau pămîntul, semănau şi culegeau roadele sub ochiul veşnic treaz al şeihului, dar toată truda şi cazna nu le aduceau decît un strop de cîştig, abia cît să scape din ghearele foamei.

Către sfîrşitul iernii, mulţi săteni rămîneau fără nici o coajă de pîine, ducîndu-se la şeih Abbas, unul după altul, ploconindu-se şi tînguindu-se, doar-doar l-or îndupleca să le împrumute un dinar sau o bănicioară de grîu. Şi el le dădea bucuros, ştiind că-i vor înapoia la vară doi dinari în loc de unul şi două baniţe pline, în schimbul unui pumn de grîu.

Astfel rămîneau bieţii oameni veşnic împovăraţi de datorii faţă de şeih Abbas, legaţi de el prin sărăcie şi nevoie, temîndu-se cumplit de mînia lui şi străduindu-se veşnic să-i fie pe plac.

2

Venise iarna, cu zăpezile ei troienite ; pe cîmpuri şi văioage nu se-auzea decît croncănitul ciorilor în copacii goi. Sătenii se-nghesuiseră zgribuliţi prin bordeie, după ce umflaseră cu grîne pîntecul hambarelor lui şeih Abbas şi-i umpluseră butoaiele cu must dulce. Nu mai aveau ce lucra şi-şi mai treceau timpul amintindu-şi istorii din bătrîni, pe care le spuneau nepoţilor, ca să nu se rupă firul poveştii ce lega atîtea generaţii.

Trecuse şi decembrie şi, odată cu el, bătrînul an, neputincios, îşi trimisese ultima suflare în văzduhul cenuşiu, în noaptea cînd soarta-ncoronează noul an, aşezîndu-l pe tronul firii. Scăzuse lumina pîlpîindă în vatra zilei, şi întunericul acoperea cîmpurile şi văile ; apoi fulgii au prins să se aştearnă, iar furtunile, dezlănţuite, să prăvale de pe coaste potop de zăpadă. Copacii se-plecau de furtună, iar pămîntul gemea sub mantia apăsătoare de gheaţă. Viscolul n-a obosit să amestece zăpada căzută zile şi nopţi de-a rîndul, pînă ce, cît vedeai cu ochii, totul se preschimbase într-o pagină albă pe care o mînă nevăzută scria cuvinte fără noimă, ca să le şteargă curînd.

O ceaţă groasă înghiţise parcă satele zgribulite pe umerii văilor, stingînd licărul opaiţelor ce răzbătea prin geamurile colibelor amorţite de ger. Cuprinşi de spaimă, sătenii îşi înghesuiseră animalele pe lîngă iesle ; pînă şi cîinii se ghemuiseră prin unghere. Afară doar vîntul umbla turbat, rostogolindu-şi hohotele prin grote şi peşteri, vuind şi năpustindu-se de pe creste. Părea că natura-ntreagă se ridicase să răzbune pieirea bătrînului an, năpăstuind toată suflarea omenească pitită pe lîngă foc, hărţuind-o cu vîntul nemilos şi gerul potrivnic.

Într-o noapte, pe-o astfel de vreme îngrozitoare, un flăcău de vreo douăzeci de ani mergea anevoie pe drumul

ce urca dinspre mănăstirea Al-Qazahiyya [1] către satul peste care stăpînea *șeih* Abbas. Frigul îl pătrunsese, iar foamea și disperarea îl sleiseră de puteri ; veșmintele nici nu i se mai zăreau de sub noianul de omăt ce-l învăluia ca un giulgiu. Se încrîncena să meargă înainte, dar furtuna îl izbea în față, împingîndu-l înapoi. Drumul parcă i se încleșta de tălpi, trăgîndu-l la pămînt, dar el se ridica și pornea mai departe, strigînd cît îl țineau puterile după ajutor. Din cînd în cînd, se oprea amuțit, tremurînd de colții gerului ce i se înfigeau fără cruțare în carne. Abia o licărire de speranță mai rămăsese în trupu-i vlăguit, ca un copac smuls de pe țărm și tras în adîncuri de valurile spumegînde ale unui fluviu dezlănțuit.

A tot mers, pînă ce i-a secat și ultima fărîmă de putere, iar sîngele i-a înghețat în vine. Atunci s-a întins în zăpadă și-a început să strige. În glasul lui se adunase toată spaima unui suflet cutremurat de groază, care văzuse dinainte-i fantoma morții. Un glas care se lupta cu înverșunare, între speranță și beznă, între culmea de neatins și prăpastie — țipătul vieții încremenit în mijlocul urgiei.

În partea de nord a satului, într-o colibă retrasă, la o margine de cîmp, locuia o femeie pe nume Rahel, împreună cu fiica sa Maryam. Era văduva lui Sam'an er-Rami, care fusese găsit mort, undeva în deșert ; trecuseră cinci ani de la acea nenorocire, dar nimeni nu dăduse de urma ucigașului.

Rahel, ca toate văduvele oropsite, trăia din truda brațelor ei, înfruntînd nevoile și foamea. În zilele secerișului, ieșea în cîmpie să adune spicele rămase pe cîmp ; toamna culegea de prin pomi fructele uitate sau lăsate de mîinile ce nu putuseră ajunge pînă la ele, iar în timp de iarnă torcea lînă și croia haine, în schimbul cîtorva drahme sau al

[1] Cea mai bogată și mai vestită mînăstire din Liban, al cărei avut număra mii și mii de dinari ; în ea trăiesc zeci de călugări, cunoscuți sub numele de *al-baladiyyin*. *Qazahiyya* este un cuvînt sirian, însemnînd „paradisul vieții pămîntești".

unui taler de mălai. Toate le făcea plină de răbdare și cu inima împăcată, ca să aibă cu ce s-o țină pe Maryam singura fată, ce abia împlinise optsprezece ani.

În noaptea aceea haină, Rahel și fiica ei ședeau lîngă vatră, străduindu-se să ațîțe flăcăruia slabă ce se lupta cu frigul din odaie, gata să piară, înghițită de cenușă. Lumina tremurătoare a unei lumînări subțiri pîlpîia ostenită, străpungînd bezna cu razele-i plăpînde, așa cum murmurul unei rugi fierbinți așterne vălul alinării peste o inimă bolnavă.

Ședeau înfrigurate, ascultînd vaierul vîntului ce răzbătea pînă-n cămăruța lor, iar din cînd în cînd fata se ridica și deschidea o ferestruică prin care se uita afară, spre întinderile albe frămîntate de furtună, în văzduhul smolit, de nepătruns. Privea înfricoșată cîteva clipe, apoi se întorcea lîngă vatră. Deodată, s-a repezit la ferestruică, parcă trezită brusc dintr-un somn adînc, rostind :

— Ai auzit, mamă ? Cineva strigă după ajutor...

Rahel a ridicat capul, încordîndu-și auzul, dar n-a deslușit nimic în afară de tînguirea vîntului :

— Nu-ți fie teamă, e viscolul care vuiește năprasnic...

Dar fata a apucat-o strîns de mînă, rostind :

— Nu, mamă, am auzit un geamăt mai adînc decît vaierul vîntului, mai înspăimîntat ca ropotul furtunii... Apoi, deschizînd ferestruica, a zis : Auzi ?... Strigă cineva...

Rahel i-a răspuns cu vocea întretăiată de spaimă :

— Da, acum am auzit... E țipătul unui nenorocit, rătăcit pe vremea asta cumplită... Hai să ieșim să ne uităm !... Femeia s-a învelit cu un șal gros de lînă și-a pornit prin furtună ; Maryam rămăsese în pragul ușii, cu răsuflarea oprită și inima zbătîndu-i-se-n piept, privind la Rahel care înainta, strivind zăpada sticloasă sub tălpi :

— Hei, cine-i acolo ?... Cine-a strigat ?... Hei !...

Dar nu răspundea nimeni. A mai încercat și-a doua, și-a treia oară, însă nu deosebea nici un glas omenesc din plînsetul amarnic al viscolului. A pășit înainte curajoasă,

privind în toate părţile, ferindu-şi faţa de valurile de zăpadă ce-o izbeau ca nişte talazuri furioase ce măturau totul în calea lor. N-a apucat să înainteze cît ai zvîrli o săgeată, c-a şi zărit urme de tălpi cufundate în zăpadă, pe jumătate înghiţite de troiene ; s-a luat repede după ele şi-a dat peste un trup amorţit în omăt, ca un petec negru pe mantia imaculată. S-a apropiat, îndepărtînd stratul de zăpadă ce începuse să-l acopere, apoi, sprijindu-i capul pe genunchii ei, i-a pus mîna pe piept şi, simţindu-i bătăile slabe ale inimii, a strigat din răsputeri către Maryam :

— L-am găsit !... L-am găsit !... Vino repede !

Fata a dat fuga pe urmele mamei tremurînd din tot trupul ; zărind chipul împietrit al bărbatului pe care Rahel îl ridicase de subţiori, încercînd să-l tîrască spre colibă, Maryam s-a simţit zguduită din creştet pînă-n tălpi de fiorul rece al spaimei. Ghicindu-i gîndul, Rahel i-a zis :

— Nu te speria, încă mai trăieşte... Ajută-mă să-l ducem în casă !

Vîntul le izbea din faţă, şfichiuindu-le obrajii cu ace ascuţite de gheaţă. Înaintau cu mare greutate prin nămeţii uriaşi, trăgînd după ele corpul parcă fără viaţă al acelui necunoscut. Cu chiu cu vai, au reuşit să-l ducă în odaia lor, aşezîndu-l lîngă vatră. Rahel a-nceput să-i frece mîinile şi picioarele degerate, iar fata i-a şters părul şi faţa pline de chiciură, încet, răbdătoare, pînă ce străinul a-nceput să se dezmorţească, pleoapele i-au tremurat uşor şi un geamăt adînc i-a izbucnit din piept. Atunci, Maryam, desfăcîndu-i curelele ghetelor ponosite şi scoţîndu-i mantaua udă, i-a spus mamei sale :

— Uită-te la hainele lui, par să fie straie de călugăr...

Rahel, care tocmai punea pe foc o mînă de vreascuri uscate, l-a cercetat o clipă, apoi a rostit mirată :

— Nici un călugăr nu iese din mînăstire pe-un asemenea potop... Trebuie să fi săvîrşit cine ştie ce faptă grea sau poate că-l ameninţă vreo primejdie...

Maryam era tot mai uluită :

— Dar n-are barbă, mamă, ori călugării poartă bărbi stufoase...

Rahel l-a privit îndelung. Fără să ştie de ce, o cuprinsese o milă adîncă pentru acel om, care, fără îndoială, se afla la mare cumpănă :

— Călugăr, sau oricine ar fi, chiar şi un criminal netrebnic, are şi el un suflet. Nu-l putem lăsa să piară... Freacă-i bine tălpile, să se încălzească ! Eu mă duc să-i aduc ceva de-ale gurii, să se mai întremeze.

Rahel a scos dintr-un dulap o cană de lut în care păstrase nişte vin şi i-a dat să înghită cîteva picături. Omul le-a sorbit însetat, apoi a deschis în sfîrşit ochii, învăluindu-le într-o privire ostenită şi stranie, în care licărea scînteia recunoştinţei ; privirea cuiva care-a scăpat ca prin minune din ghearele morţii, regăsindu-şi speranţa.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze ! a rostit el, clătinînd uşor din cap.

Rahel i-a răspuns, punîndu-i mîna pe umăr :

— Nu te obosi vorbind, frate, aşteaptă să mai capeţi puteri !

Maryam i-a adus o pernă, ajutîndu-l să se sprijine de ea, mai aproape de vatră. Rahel i-a mai dat cîteva înghiţituri de vin, zorind-o pe Maryam :

— Întinde-i haina lîngă foc, să se zvînte puţin !

Fata i-a întins mantaua groasă de lînă la uscat, apoi s-a ghemuit şi ea lîngă foc, uitîndu-se cu milă la străinul adus în casa lor de viscolul nemilos ; părea că vrea să-i transmită, odată cu acea privire duioasă, toată căldura sufletului ei bun, să-l întărească.

Rahel a mai adus două bucăţi de pîine şi un blid plin cu melasă, iar alături cîteva fructe uscate. Apoi, s-a aşezat lîngă ciudatul oaspete, dîndu-i cîte o îmbucătură, ca unui copil bolnav, ce căpăta puteri, văzînd cu ochii. După un timp, o roşeaţă slabă a început să-i coloreze obrajii palizi, pe care dansul flăcărilor aşternea umbre stranii.

Văpaia din ochi i se preschimbase în jar mocnit și liniștea caldă ce-i coborîse în suflet răzbătea în glasu-i blînd :

— Omul e ca vremea... Bunătatea și ticăloșia își fac cuib în inima lui, așa cum strălucirea omătului se cerne prin catranul acestei cumplite nopți...

Vorbele lui își prelungeau ecoul prin ungherele adormite ale odăii :

— Mîna omenească m-a azvîrlit în vifornită și tot ea m-a salvat de la pieire, ca să măsor într-o singură clipă puterea răului și-a binelui...

Rahel se bucura din tot sufletul că-l auzea vorbind, deși nu pricepea șirul acelor gînduri ciudate. Se simțea cuprinsă de o duioșie de neînvins pentru străinul adus de vîntul soartei acolo, în coliba lor :

— Cum de te-ai încumetat, frate, să ieși din mînăstire pe-un timp hain ca acesta, cînd nici lighioanele pădurii nu cutează să-și lase vizuina ?

El a strîns ușor pleoapele, pentru-a pune o stavilă în calea valului de tristețe ce-l cotropise auzind-o. Cu ochii închiși, i-a răspuns :

— Vulpile au vizuinele lor, păsările cerului trag la cuib, dar Omul n-are pe ce să-și reazeme capul.

Rahel a murmurat uimită :

— Așa a grăit cîndva Isus, cînd un învățăcel s-a legat să-l urmeze oriunde va merge. Și tot astfel va grăi de-a pururi cel ce urmează calea dreaptă a inimii și-a adevărului, urînd minciuna și fățărnicia.

Un timp, Rahel a rămas pe gînduri, cumpănind înțelesul acelor vorbe de duh, apoi l-a întrebat, tot mai uimită :

— Știu că la mînăstire sînt destule odăi încăpătoare, cămări pline și cufere cu arginți ; în pivnițe stau rînduite bucate alese și vinuri de soi, iar staulele gem de vițel și berbeci fragezi — cum de-ai părăsit toate aceste daruri binecuvîntate și tocmai pe-o noapte ca asta ?

— Nimic nu te poate opri, cînd cuțitul ți-a ajuns la os, a rostit el aprins, uimind-o și mai tare pe Rahel care i-a spus :

— Călugărul e ca un soldat pe cîmpul de bătaie, dacă zice comandantul să stea pe loc, acolo încremenește ; dacă-i dă un ordin, n-are dreptul să cîrtească. Se spune că odată ce îmbracă sutana, tînărul trebuie să se lepede de voință și de prostul obicei de a cerceta ce e bine și ce e rău, ca și de orice altă pornire a inimii. Dar, oricum, nimănui nu i se poate cere mai mult decît e în stare să facă... Mă-ntreb, atunci, ce-ai făptuit atît de rău, încît starostele te-a izgonit, lăsîndu-te pradă potopului de afară ?

— Pentru starostele mînăstirii, un călugăr e o unealtă fără grai și fără simțire, care se supune orbește, iar eu n-am încetat o clipă să văd, să judec și să cuvînt. Iată de ce m-au alungat din mînăstire.

Rahel a tresărit, zguduită de un fior, iar Maryam l-a privit îngrozită.

Îi părea rău pentru ceea ce spusese, temîndu-se ca mila și bunătatea celor două gazde să nu se transforme în dușmănie și dispreț. Dar văzînd în privirile lor lumina blîndă a compătimirii, a continuat încrezător :

— M-au izgonit pentru că n-am vrut să-mi sap mormîntul cu mîna mea, pentru că m-am săturat de caznele minciunii și slugărniciei, pentru că am refuzat să mă mai înfrupt din bucatele celor flămînzi, rîzînd pe seama ignoranței lor. Trupul meu nu-și mai afla odihna între pereții durați de acei sărmani ce se adăpostesc în bordeie și nu mă mai puteam îndestula din pîinea stropită cu lacrimele orfanilor și văduvelor. Mi se încleșta limba cînd trebuia să îngîn rugăciunea pe care starostele o vindea în schimbul ultimilor bănuți din punga credincioșilor. M-au azvîrlit afară, ca pe un lepros, pentru păcatul de a fi repetat în urechile surde ale preoților și călugărilor versetele sfintei Cărți care i-a ridicat din neștiință.

Omul a tăcut, iar Rahel și Maryam nu-și puteau lua ochii de la el, de la chipul acela tînăr, întunecat de tristețe, însemnat de suferințe îndelungate.

— Dar unde ți-s părinții, frate, mai trăiesc ? l-a întrebat Rahel, din ce în ce mai abătută, ascultînd povestea străinului.

— N-am tată, nici mamă, nici soră, nici frate și abia dacă se mai știe de unde mă trag, s-a auzit glasul lui, ca un geamăt prelung.

Era limpede că acel nefericit vedea pentru prima dată întinzîndu-i-se o mînă — poate de aceea începuse să-și deschidă sufletul, chiar fără să mai aștepte întrebările lui Rahel.

— Cînd părinții mei au murit, nu împlinisem șapte ani.

Preotul din sat m-a dus la mănăstirea al-Qazahiya. Călugării s-au bucurat că aveau pe cine să pună văcar. Cînd am împlinit cincisprezece ani, m-au îmbrăcat în această sutană neagră, din lînă aspră, și, punîndu-mă să-ngenunchez dinaintea altarului, mi-au poruncit : „Jură pe Cel Atotputernic și pe toți sfinții că te făgăduiești sărăciei, supunerii și neprihănirii." Eu am repetat vorbele lor, înainte de-a le pricepe înțelesul adînc și de-a fi zărit poteca îngustă și abruptă pe care m-au îndemnat să merg, cu ochii-n pămînt. Pînă atunci, îmi zicea Khalil, dar din clipa aceea călugării au început să-mi spună „fratele Mubarak" ; numai că nu se purtau cu mine cum te porți cu un frate, căci ei se ospătau cu mîncăruri alese, iar mie-mi dădeau pîine și fructe uscate, ei se veseleau cu vinuri rare, iar eu beam apă amestecată cu lacrimi. Își odihneau trupurile pe paturi moi, în vreme ce eu îmi așterneam culcușul pe o piatră, într-o chilie întunecoasă și umedă, lîngă cocina porcilor. Îmi înghițeam amarul zicîndu-mi în sine mea că, într-o zi, poate voi ajunge și eu călugăr și-aveam să mă bucur de toate acele plăceri și desfătări oprite. Aș fi făcut orice, ca să scap de pedepsele și muncile istovitoare

ce mi le puneau pe umeri, numai să nu aud glasul tunător al starostelui umplîndu-mă de ocări. În zadar speram ca ziua următoare să-mi aducă o soartă mai bună, căci am rămas să îngrijesc de vaci, să car pietre de moară și să sap pămîntul, să smulg buruienile și mărăcinii cu palmele goale. Toate le-am îndurat, primind în schimb pîinea umilinței și un adăpost chinuit, căci abia dacă auzisem că mai există pe lume alte locuri în afara mînăstirii, unde omul pribeag să-și afle un acoperiș și un blid de fiertură caldă. Atît de departe mă ținuseră călugării de viața ce fremăta dincolo de zidurile mînăstirii, otrăvindu-mi sufletul cu veninul disperării. Pînă-ntr-atît mă obișnuiseră cu renunțările, încît ajunsesem să cred că lumea nu e altceva decît o mare a tristeții și durerii omenești, din care mînăstirea răsărea ca un liman al izbăvirii.

Khalil a întrerupt o clipă șirul povestirii, trăgîndu-se mai aproape de vatră ; trăsăturile feței parcă-i înfloriseră de o lumină vie, ce destrăma întunericul din odaie. A început din nou să vorbească liniștit :

— Soarta care mi-a luat părinții, azvîrlindu-mă la poarta mînăstirii, n-a vrut să-mi petrec toată viața ca un orb cu pasul șovăielnic pe cărări întortocheate. N-a vrut să fiu un sclav nevolnic ce se chinuie pînă la sfîrșitul zilelor lui, ci mi-a deschis într-o bună zi ochii, mi-a destupat urechile și mi-a luminat adevărul, cerîndu-mi să-l privesc în față.

Rahel a clătinat din cap, în semn de îndoială :

— Oare, există altă lumină decît aceea pe care o revarsă soarele asupra lumii întregi ? E-n stare un om să cunoască adevărul ?

Khalil i-a răspuns plin de însuflețire :

— Adevărata lumină este aceea care izvorăște dinăuntru, dezvăluind tainele cele mai ascunse, cea care aduce cu ea setea și bucuria de-a trăi. Adevărul, ca și stelele, răsare doar din negura nopții și, ca tot ce e mai frumos în această lume, nu se arată decît celui ce-a simțit pe buze

gustul deşertăciunii ; el e fiorul ce ne străbate făptura, învăţîndu-ne să ne bucurăm de zilele ce ni s-au dat, ajutîndu-i şi pe alţii să se bucure.

Pe Rahel, ultimele lui cuvinte au ispitit-o să rostească cu glas tare un gînd numai al ei :

— Sînt încă destui cei ce urmează legea sufletului, încredinţaţi că doar ea poate să le aducă împăcarea şi liniştea, dar, adesea, astfel de oameni n-ajung să se bucure de zilele lor, ci rămîn nefericiţi pînă la moarte.

Glasul lui Khalil a devenit pe dată tunător :

— Deşarte sînt acele învăţături şi poveţe ce propovăduiesc nefericirea omului în această viaţă. Eu cred, dimpotrivă, că datoria noastră e să căutăm şi să aflăm fericirea pe pămînt, pentru că acela care nu se împlineşte pe această lume, nu va găsi desăvîrşirea nicăieri. Mincinoasă e credinţa care ne duce în pragul deznădejdii, căci n-am venit pe lume ca nişte fii nedoriţi, renegaţi, ci doar ca nişte făpturi neştiutoare ce trebuie să deprindă mersul printre frumuseţile şi slovele încă nedezlegate ale vieţii şi ale sufletelor noastre. Acesta este adevărul pe care l-am înţeles din învăţăturile Cărţii, ce-au slobozit lumina din mine, dezvăluindu-mi mînăstirea cu preoţii şi călugării ei ca pe o hrubă igrasioasă, pe unde se tîrăsc jivine şi în care colcăie veninul. Lumina din Carte am regăsit-o pe cîmpia unde fugeam să mă ascund, înecîndu-mi în lacrimi obida şi odihnindu-mă la umbra copacilor. Într-o zi, mi-am luat inima în dinţi şi m-am strecurat printre călugări, la ceasul cînd se întîlneau în grădină să zacă la soare, precum dobitoacele care s-au preaîndestulat şi-abia-şi mai pot duce pîntecele. Am început dintr-o dată să le citesc din Carte acele cuvinte ce le dezvăluiau adevărul rătăcirii şi necredinţei lor, încercînd să-i trezesc cu vorbe însufleţite, ce mergeau direct la inimă : „De ce să ne petrecem zilele în singurătate, bucurîndu-ne de avutul pe care săracii îl închină mînăstirii cu sufletul curat, plin de speranţă ? De ce să mîncăm colacii dospiţi cu sudoarea şi lacrimile lor,

să-i jefuim de roadele pămîntului care le aparţine ? De ce să lîncezim aici, în umbra lenii, departe de poporul care are nevoie să primească luminarea şi înţelepciunea slovelor aurite, în loc să mergem să-i dăm ajutor ? Voi aţi fost trimişi pe pămînt ca să fiţi precum oile printre lupi. Oare, ce învăţătură strîmbă v-a preschimbat în fiare sălbatice ? De ce vă ţineţi departe de oameni, cînd ni s-a dat chip omenesc ? Dacă sînteţi mai buni şi mai mărinimoşi ca semenii voştri, amestecaţi-vă cu ei şi învăţaţi-i să se ridice. Cum puteţi propovădui sărăcia, cînd voi trăiţi ca emirii ? Cum puteţi îndemna la supunere şi căinţă, cînd voi încălcaţi poveţele sacre ?... Hărăziţi altora neprihana, iar voi sînteţi bîntuiţi de pofte, vă prefaceţi că v-aţi învins pornirile trupeşti, dar nu v-aţi omorît decît sufletele. Pretindeţi că v-aţi ridicat deasupra celor lumeşti, dar vă ispiteşte lăcomia. Umblaţi prin sate ca asceţii flămînzi şi zdrenţăroşi, dar sînteţi ca turmele ce aşteaptă plăcerea păşunatului. Mai bine-aţi da înapoi pămînturile întinse luate de la sătenii sărmani şi gologanii furaţi din buzunarele cîrpite. Ar trebui să porniţi în toate colţurile lumii, ca un stol de păsări ce se despart să-şi facă cuibul fiecare pe alt ram, să slujiţi poporul cel slab ce v-a făcut pe voi puternici şi să însănătoşiţi ţara care v-a dat ce-a avut mai bun, să învăţaţi neamul acesta nefericit să privească spre soare, bucurîndu-se de darurile vieţii libere. Mai bine-aţi dovedi că sînteţi demni de pronia cerească amestecîndu-vă printre oameni, alinîndu-le necazurile, în loc să trîndăviţi aici, nepăsători. Mai degrabă aţi arăta că sînteţi cei buni, cei aleşi, dacă v-aţi coborî printre patimile şi durerile omeneşti, în loc să înălţaţi rugi, bîiguind vorbe neînţelese şi prosternîndu-vă prin unghere, cu braţele întinse spre cer. Adevăratele rugi vă aşteaptă să le rostiţi acolo, lîngă cei neputincioşi, lîngă bărbatul ce-a ucis, lîngă femeia pierdută, lîngă copilul orfan şi bătrînul neputincios. Nu staţi degeaba în templu !"

Khalil se aprinsese rostind vorbe aprige ce-i aduceau din nou în vine valuri de mînie și clocot nestins ; s-a oprit un răstimp, să-și mai tragă sufletul, apoi a prins din nou să povestească, ceva mai domolit :

— Tot ce-ați auzit și atîtea alte gînduri, rumegate îndelung în ceasuri de singurătate, au fost adevărate trăsnete în urechile călugărilor ce ascultau încremeniți, neputînd crede că un biet zdrențăros ca mine a îndrăznit să le dea lecții. Nici n-am apucat să termin ce-aveam de zis, că unul dintre ei s-a și apropiat de mine, scrîșnind furios din dinți : „Îndrăznești, lepădătură, să vorbești astfel dinaintea noastră ?" Altul mi-a strigat în batjocură : „Ai deprins, pesemne, această înaltă învățătură de la vacile și porcii cu care-ți petreci zilele..." Unii mă amenințau : „Ticălos necredincios ce ești, o să vezi tu ce-are să cadă pe capul tău !..." ; iar alții nici nu s-au sinchisit de mine, grăbindu-se să se împrăștie care încotro, de parcă aș fi fost ciumat. Au fost însă și din cei ce s-au dus să se plîngă starețului, care m-a chemat deîndată, și, după ce m-a blagoslovit cu cele mai urîte vorbe ce le-auzisem vreodată, a poruncit să fiu biciuit cu un odgon cît mai gros, care să scoată diavolul din mine, apoi a poruncit să fiu aruncat în temniță o lună încheiată, fără să văd lumina zilei. M-au închis într-o hrubă umedă și întunecoasă, unde nu simțeam altceva decît umbletul tiptil al șoarecilor și nu atingeam decît pămîntul, fără să știu cînd e zi sau noapte. Nu deslușeam altceva decît pașii greoi ai unui călugăr bătrîn ce venea să-mi aducă, din cînd în cînd, un codru de pîine uscată și o cană de apă stătută. Cînd în sfîrșit m-au scos din acel iad, văzîndu-mă cît eram de slab și gălbejit, fiarele cu chipuri cucernice au crezut că foamea și setea, umilința și caznele trupești omorîseră în mine orice pornire de a-i înfrunta, orice chemare spre lumină și adevăr. Zile și nopți de-a rîndul, în ceasurile de răgaz, mă întrebam de ce oamenii aceia nu puteau vedea lumina și nu deslușeau glasul dreptății, dar zadarnic mă perpeleam ca pe jar — noaptea adîncă în care trăiseră generații de-a rîndul nu se putea destrăma în cîteva zile.

Maryam ascultase tăcută, cu ochii plecați, dar deodată, ridicînd privirea spre Rahel, l-a întrebat pe Khalil, copleșită de tristețe :

— Pesemne c-ai îndrăznit încă o dată să le vorbești acelor oameni haini stîrnindu-le mînia de te-au putut izgoni pe vremea asta cîinoasă, cînd oricui i-ar fi milă pînă și de cel mai înverșunat dușman...

— În seara asta, pe cînd începuse să se întețească grozăvia de-afară, iar glasul tunător al văzduhului răzbătea prin zidurile mănăstirii, m-am așezat deoparte, în încăperea unde călugării spuneau snoave, strînși în jurul focului, ca să-și alunge urîtul. Am deschis Evanghelia și am început să citesc acolo, pitit într-un ungher, despre lucruri și fapte ce te fac să uiți și gerul iernii și răutatea oamenilor. Văzîndu-mă că ședeam de-o parte, cufundat în citit, călugării au găsit prilejul de-a se veseli pe seama mea. Unii s-au dat mai aproape de mine, făcînd haz, iar ceilalți mă luau în zeflemea, arătîndu-mă cu degetul. Eu nu m-am sinchisit de ei și, închizînd Cartea, am întors capul spre fereastră. Se vede că nepăsarea mea i-a umplut de necaz, și-au început să se uite strîmb la mine, și să mă sîcîie : „Ce citește marele reformator ?" Nici n-am ridicat ochii spre ei, dar, deschizînd Cartea, le-am citit aceste rînduri : „El le spunea tuturor celor ce fugeau îndemnîndu-i să afle sprijin la el : «Voi, odrasle de vipere, cine v-a învățat să fugiți de mînia ce va să cadă peste noi ? Mai bine rodiți fructele remușcării... Orice pom care nu face roadă bună se taie și în foc se aruncă...»

Atunci, l-a întrebat gloata : «Și ce să facem ?» Iar El le-a răspuns : «Cine are haine, să dea și celui care n-are, iar cine are bucate, să facă asemenea !»"

Cînd am terminat de citit aceste cuvinte, călugării au amuțit, de parcă o gheară nevăzută li se înfipsese în gîtlej, dar în scurtă vreme și-au revenit din uimire, hlizîn-

du-se ori chiar rîzînd în hohote. Apoi unul mi-a zis : „Am citit aceste cuvinte de nenumărate ori, n-avem nevoie de un văcar ca să ne deștepte mințile !“ Atunci nu m-am putut opri să nu-i răspund : „Dacă ați fi citit cu luare aminte, nu v-ați înfrupta acum din bucatele celor care pier de foame și nu v-ați lăfăi la căldură cînd alții mor de frig și n-au nici cu ce să-și ațîțe focul, să-și dezmorțească copiii...“

N-am apucat bine să-mi termin vorba, că unul dintre călugări s-a năpustit pălmuindu-mă, iar altul m-a izbit cu piciorul, smulgîndu-mi Cartea din mîini. L-am chemat pe stareț, care a venit degrabă, spumegînd de mînie la auzul unei astfel de întîmplări, tremurînd din toate încheieturile și țipînd cît îl ținea gura : „Puneți mîna pe nelegiuitul ăsta sfruntat și aruncați-l în brațele furtunii, ca să învețe supunerea. Scoateți-l afară, în ger, ca pe un cîine rău, apoi spălați-vă mîinile de murdăria ereziei care-i atîrnă de poala veșmîntului. Iar dacă se va întoarce spășit, cerșind îndurarea, nu-i deschideți poarta, căci șarpele spurcat nu se preface-n porumbel, iar mărăcinele, chiar dacă răsare-n grădină, nu face flori de trandafir.“

Călugării mă și înșfăcaseră, tîrîndu-mă spre poartă. Îmbrîncindu-mă afară, se veseleau de mama focului, umplîndu-mă de sudălmi : „Nu ți-a plăcut cît ai fost stăpîn peste vacile și porcii tăi, nătărăule ! Acum du-te și împărățește peste lupii lihniți și corbii înfometați ! Învață-i și pe ei cum să trăiască în vizuinile lor !“

Khalil a oftat adînc, apoi și-a întors fața spre focul ce pîlpîia în vatră, urmînd :

— Așa m-au înfipt călugării în furca morții, dar eu m-am zbătut și am mers prin viscolul ce-mi sfîșia veșmintele, prin troienele spulberate în care mi se îngropau tălpile, pînă ce m-au părăsit puterile. Atunci am început să strig înspăimîntat, măcar că nu speram să m-audă cineva. Dar poate că există ceva mai presus de toate, ori

cineva care aude strigătele înălțate în pustie și v-a scos în calea mea, să mă scăpați de la moarte.

Tînărul a tăcut obosit, iar cele două femei l-au privit înduioșate, ca pe un fiu și un frate întors acasă după lungi peregrinări.

Rahel i-a atins ușor mîna, în semn de prietenie, apoi l-a încredințat, cu vocea întretăiată de emoție :

— Acela pe care cerul l-a ales să propovăduiască dreptatea, nu poate fi răpus nici de viscol, nici de urgia cea mai neagră.

Sfioasă, Maryam a întărit și ea :

— Furtuna și vijelia smulg florile, dar nu le distrug semințele.

Khalil se simțea cuprins de o caldă toropeală, ca și cîmpul sub mîngîierea primelor raze fierbinți ale soarelui de primăvară. Atît a mai avut puterea să rostească ; înainte de a se cufunda într-un somn adînc :

— Dacă voi nu m-ați crezut un eretic netrebnic, e semn că poporul se află la mare cumpănă și necaz, chiar dacă tace și îndură. Noaptea asta cumplită poate fi-va pentru noi ca începutul acelor uriașe revolte, care, pe alte meleaguri, au adus libertatea oamenilor, împărțind dreptatea...

Șirul vorbelor i s-a frînt, topindu-se în marea somnului care-l sorbea în adîncuri, după atîta neodihnă.

Rahel și Maryam se așezaseră pe pat, privindu-l lung, ca și cînd chipul acelui străin, de o ciudată paloare, le-ar fi atras ca un magnet.

— Uită-te la el, s-a minunat Rahel, chiar și închiși, ochii lui par să vorbească despre patima care-l mistuie...

Fata s-a cutremurat de vorbele mamei și, făcîndu-i un semn înspre mîinile lui Khalil, a zis uluită :

— Parc-ar fi desprinse dintr-o icoană...

Rahel a privit îndelung la omul ghemuit lîngă foc și-a răspuns tulburată :

— Şi faţa i-e ciudată — cu trăsături gingaşe, ca de femeie, dar deopotrivă dîrză, aspră, ca a unui războinic...

Pe nesimţite, glasurile celor două femei s-au stins şi ele odată cu ultimele pîlpîiri ale vetrei. Candela a luminat tot mai slab, pînă ce ultima picătură de ulei s-a sleit, apoi totul parcă s-a prefăcut în cenuşă, ca-ntr-un vis sau o poveste de demult... Doar vîntul nedomolit se auzea şuierînd pe poteci pustii, năpustindu-se turbat şi troienind zăpada ce creştea-n potop.

3

Trecuseră două săptămîni de la noaptea aceea de pomină ; norii întunecaţi îngrămădiţi în văzduh, se mai răzbunau din timp în timp, împroşcînd văile cu valuri grele de omăt, pentru ca apoi să se liniştească şi iar s-o ia de la capăt. De trei ori a vrut Khalil să-şi caute de drum înspre ţărmul mării, dar Rahel l-a împiedicat de fiecare dată, cu inima îndoită :

— Nu te arunca încă o dată în vîltoare, frate ! Rămîi la noi, căci unde-am aşezat două blide pe masă, vom pune trei şi-om găsi noi cu ce să le umplem, iar focul în vatră tot o să ardă, aşa cum l-ai găsit. Sîntem sărace, dar pîinea cea de toate zilele ni s-a dat ca s-o-mpărţim cu cine e mai sărman ca noi.

Maryam n-a zis nimic, dar ochii ei rugători spuneau mai mult ca vorbele. De cînd soarta-l adusese la ele-n casă, mai mult mort decît viu, Maryam se simţea stăpînită de o tainică forţă ce-o trezise parcă dintr-o lungă amorţeală. Senzaţii confuze, gînduri nerostite şi potop de întrebări i se învolburau în minte, fără să le afle înţelesul. Uneori, din noianul acela de frămîntări se desprindea un viers straniu, acoperind toate glasurile ce-o asurzeau, urcînd în tumult din tainiţele inimii. Mai cu seamă acel viers o năucea, asemănător cu un val uriaş care mătura în cale trecutul, iar retrăgîndu-se în matcă, dezvelea în locul lui chipuri şi alcătuiri ale unui timp ce va să vină. Spre ele alerga fără şovăire, să le atingă cu palmele, să le mîngîie cu privirea, să le dezlege tainele. Alteori, simţea că poartă-n piept un izvor răsărit din inima pămîntului, ce nu-şi putea tăia albie ca să curgă la vale, să-ntîlnească-n cale rîul care să-i soarbă susurul limpede şi-atunci se prefăcea într-un lac liniştit, cu chipul întors spre stele. Khalil părea că simte tot zbuciumul ei ascuns, dar sufletul lui se clătina sfîşiat între porniri potrivnice, între bucuria exilatului ce-şi regăsise patria şi durerea neînvinsă la gîndul că va trebui s-o părăsească din nou, pornind în pribegie. Cît de mult s-ar fi bucurat de raza caldă ce răzbătea din sufletul fetei învăluindu-l ca o ceaţă blîndă, primitoare, dacă nu l-ar fi ars ca o rană gîndul că soarta lui de hoinar îl va mîna curînd spre cele patru zări. Adesea cădea pe gînduri, zicînd în sinea lui : „Ce legi neştiute ne mînă de colo-colo, ca pe nişte ramuri rupte, purtate de vînt ? Ne lăsăm în voia firii ce ne înalţă pe culmi neatinse, ne prăvale pe cărări primejdioase ori ne-ngroapă în hăul văii fără să ne putem împotrivi ? Nepătrunse sînt căile vieţii ce ne îmbrăţişează ca pe nişte prieteni, apoi ne vitregesc ca pe duşmani, fără să înţelegem de ce... Pînă mai ieri m-am tîrît ca o umbră pe lîngă zidurile mînăstirii, învăţînd cu preţul durerii că fericirea omului e mai presus de orice... Azi o lumină nouă mă cheamă din ochii acestei fecioare, fără să mă pot împotrivi şi nu ştiu dacă e bine să-mi îndrum paşii către ea...

N-am nici un căpătîi, iar ea e o fată săracă — dar ce sîntem, între nevoie şi belşug, dacă nu pomi roditori între iarnă şi vară ! Ce-ar zice această femeie inimoasă, care m-a salvat de la moarte, auzind că mi-ar fi drag să rămîn lîngă fata ei pentru totdeauna ? Dar oamenii din sat, oare nu şi-ar astupa urechile dacă ar afla că m-am smuls din

întunericul mînăstirii ca dintr-un iad, alergînd spre viață și libertate ? Ce i-aș putea spune preotului din sat, dacă nu aceleași vorbe pentru care am fost alungat și acoperit de blesteme ?"

Privirea lui Khalil scormonea tăciunii aprinși din vatră, în vreme ce Maryam îl măsura neliniștită, vrînd parcă să-i pătrundă gîndul și sufletul răvășit.

Într-o zi, pe cînd scruta zarea întunecată și valea îngropată sub nămeți, fata s-a apropiat de el tiptil, tăcută și gravă. A simțit că inima-i sare din piept, alergînd către ea, dar a strîns pleoapele, încercînd zadarnic să uite acel cuvînt, singurul pe care-ar fi vrut să i-l spună...

— Încotro o să pleci cînd s-or topi zăpezile ? a răsunat într-un tîrziu întrebarea ei, ca un vîrf ascuțit de săgeată.

A tresărit, cutremurîndu-se la gîndul că iarna era pe sfîrșite și i-a răspuns :

— Nu știu... Unde-oi vedea cu ochii.

Maryam a oftat :

— Ai putea rămîne la noi în sat... De ce să te duci printre străini ?

El s-a lăsat purtat de acel glas de miere, amețit de licoarea vorbelor ca niște perle desprinse dintr-un șirag neprețuit, și a rostit cu inima strînsă :

— Oamenii din sat n-or să mă primească printre ei, să le fiu vecin, să mergem împreună la cîmp, să-i însoțesc la bucurie ori durere. Pentru ei, cel izgonit din mînăstire e o piază rea, de care se-nspăimîntă.

Fata nu știa ce să-i spună, înfricoșată de adevărul spuselor lui.

— Sătenii au aflat pesemne cine sînt și mă disprețuiesc. Ca și călugării, se tem și se feresc de aceia ce nu urmează orbește povața „crede și nu cerceta !" alungîndu-i dintre ei ca pe niște netrebnici. De-aș rămîne printre oamenii de-aici, le-aș zice și lor : „Veniți, fraților, să urmăm calea dreaptă, să ne rugăm după cum ne e voia, nu

cum ne învață călugării și popii, căci credința sădită cu de-a sila în sufletele adormite și mințile întunecate nu este de nici un preț. Ascultați glasurile curate ce urcă din adîncurile noastre nu vă grăbiți să repetați după alții, cu ochii închiși : „Feriți-vă de Khalil ereticul ce i-a mîniat pe aleșii Celui Atotputernic." Așa i-aș îndemna, dar știu că n-aș avea sorți de izbîndă. Și totuși altceva mă ține în satul acesta — o forță nevăzută, de neînvins, ca și destinul, care m-a făcut să-mi uit necazurile și să m-apropii mai mult ca oricînd de cercul de foc al veșniciei, după ce m-am aflat față în față cu moartea. Aici mi-a răsărit în cale o floare ivită printre spini, care m-a tulburat cu frumusețea ei rară și mireasma-i amețitoare. Acum nu știu ce să fac — să plec în lumea largă, împărtășind semenilor mei învățătura ce-am deprins-o în mînăstire și pentru care am fost alungat ? Ori să rămîn aici, să curăț spinii din jurul acelui surîs fără pereche, ce m-a-nvățat să iubesc viața ?

Maryam nu-și putea ascunde bucuria ; era toată o revărsare nestăvilită de raze din care se desprindea senin un gînd ademenitor :

— Să lăsăm această tainică chemare să ne cuprindă în mrejele-i de ceață, ascultînd de glasul inimii și-al timpului.

Din acea clipă, sufletele lor s-au contopit pentru totdeauna, arzînd ca o singură torță ce răspîndea peste lume lumina ei, cu iz de fum...

Din negura vremii, aleșii soartei ce-au moștenit deopotrivă rangul și mărirea leagă frăție de cruce cu sfintele fețe bisericești, pentru a ține mai bine în frîu poporul și a-l stoarce după voie. Povestea-și deapănă firul de cînd lumea și nu se va sfîrși pînă cînd raza vie a adevărului nu va străpunge bezna ignoranței, cînd fiecare om va deveni propriul său stăpîn și sfetnic. Prinții-și clădesc palate din

trupuri vii de săraci obidiți, pe cînd preoții ridică temple pe mormintele celor ce s-au stins, nemaiputînd îndura. Emirul apucă strîns brațul țăranului, răsucindu-i-l la spate, pentru ca preotul să poată băga mîna pînă la cot în buzunarul lui. Judecătorul îl jupoaie din ochi pe omul sărman, iar mitropolitul îi aruncă-n urmă zîmbetu-i fățarnic. Între colții unuia și rînjetul celuilalt piere turma, trudind din zori și pînă-n noapte, fără altă răsplată decît ascuțișul sabiei și otrava blestemului. Asta e pretutindeni soarta omului de rînd, peste care soarele își revarsă dogoarea din plin, însă scînteia minții nu se aprinde, să-i lumineze viața.

De cîte ori vreo odraslă de viță nobilă nu se răstește la mulțime, de la înălțimea scării palatului pe care nu-l părăsește niciodată, semețindu-se: „Sultanul m-a numit *wali*[1] peste capetele voastre", în vreme ce preotul, proțăpit dinaintea altarului, tună și fulgeră: „Însuși Atotputernicul m-a trimis stăpîn peste sufletele voastre." Mulțimea îngenunchează mută dinaintea lor, căci inimile ce poartă platoșa grea a țărînii nu se mai sfarmă, iar morții nu se mai tînguie.

Astfel erau orînduielile în acel colț îndepărtat de lume, unde șeih Abbas avea puteri depline, fiind *wali* și *hakim*[2] și *emir*[3] laolaltă. Mult îi prețuia el pe călugări, apărîndu-le cu osîrdie învățăturile și obiceiurile care-i serveau și lui de minune ca să poată omorî în oameni elanul deșteptării și sămînța nesupunerii. Așa se face că sfinția-sa El-Khuri el-Yas, preotul satului, a alergat să-i dea de știre lui șeih Abbas că preacuvioșii călugări l-au izgonit din mînăstire, cu voia Domnului, pe un eretic îndărătnic care se pripășise prin sat de o bucată de vreme, aflînd adăpost în casa văduvei răposatului Sama'an. Dar preotul El-Khuri nu s-a mulțumit numai cu atît, ci s-a străduit să învenineze cum a putut mai bine inima lui șeih 'Abbas, ațîțîndu-l cu vorbe muiate în fiere:

— Diavolul alungat din mînăstire nu se poate preschimba în înger, după cum pomul neroditor nu dă fruct peste noapte. Dacă vrem ca satul nostru să nu cadă pradă molimei, trebuie să-i stîrpim sămînța. Ce-au făcut călugării cu acest om nevrednic, se cuvine să facem și noi.

Șeih 'Abbas părea însă cam nedumerit:

— Dar de ce să ne ferim de el ca de ciumă? Poate ar fi mai bine să-l oprim în sat și să-l facem pîndar la vie ori văcar. Doar știi cît e de lucru, iar țăranii abia mai prididesc. Dacă soarta ne-a trimis un flăcău cu brațe vînjoase, de ce să-i dăm cu piciorul?

Un zîmbet viclean s-a-ncolăcit pe chipul preotului, ca un șarpe, în timp ce-și trecea degetele butucănoase prin barba-i încîlcită:

— Dac-ar fi fost bun la ceva, preasfinții călugări nu l-ar fi izgonit din mînăstire, căci i-ar fi găsit grabnic un rost pe ogoarele-i întinse ori pe lîngă cirezile-i fără de număr. Dar cărăușul mînăstirii, care-a înnoptat ieri la mine în casă, mi-a povestit că acest sfruntat s-a-ncumetat să îngîne dinaintea fețelor sfinte versetele murdare ale ereziei, vorbe fără noimă ce i-au dat în vileag rătăcirea și ticăloșia. A cutezat cu neobrăzare să-i îndemne cu înverșunarea necuratului: „Dați înapoi pămîntul oamenilor, le zicea, banii și odoarele dăruiți-le săracilor, iar voi împrăștiați-vă prin sate, să împărtășiți durerile poporului, împărțind lumina Cărții, iar nu să vă rugați, prosternîndu-vă în van, la adăpost de lipsuri și dureri." Tot cărăușul mi-a mai povestit că n-a fost chip să-l vindece de diavol nici asprimea pedepselor, nici negura temniței și nici plesnetul biciului; ucigă-l crucea i-a apucat inima în ghearele-i spurcate și nu-i mai dă drumul.

Șeih 'Abbas s-a zburlit ca un tigru întărîtat, gata să se repeadă asupra prăzii, scrîșnind din dinți și tremurînd de nerăbdare. Deodată a scos un răcnet scurt și îndată au

[1] Guvernator.
[2] Judecător.
[3] Prinț.

răsărit ca din pămînt trei servitori, încremenind în fața lui pentru a primi porunca tunătoare :

— Dați fuga acasă la văduva Rahel care-a cutezat să găzduiască un ticălos în straie de călugăr, înșfăcați-l strîns și aduceți-mi-l neîntîrziat. Iar dacă vă stă împotrivă femeia aceea netrebnică, loviți-o fără milă și tîrîți-o prin zăpadă, ca să înțeleagă bine că cine ajută un nelegiuit tot nelegiuit se cheamă și e vrednic de ocară și blestem !

Servitorii au dat iute din cap în semn c-au priceput întocmai vorba stăpînului și, cît ai clipi din ochi, au pornit să-i împlinească voia.

Se lăsa noaptea, ivindu-și umbrele speriate printre colibele cufundate-n nămeți. În văzduhul de plumb, clipeau stele înghețate, ca un licăr rece de speranță ce abia mai alungă spaima morții.

Sătenii ferecaseră ușile și ferestrele și, aprinzînd candele, se strînseseră în jurul focului ce trosnea acoperind vuietul vîntului.

Rahel tocmai așeza pe masă bucatele pentru cină, cînd slujitorii lui șeih 'Abbas au dat năvală în casă. Cît ai clipi, unul din ei l-a și înșfăcat pe Khalil, răstindu-se la el :

— Tu ești fugarul izgonit din sfînta mînăstire ?

Rahel și Maryam tremurau îngrozite de pornirea potrivnică ce se citea pe chipurile și în glasurile acelor oameni. Doar Khalil îi privea senin și neclintit, de parc-ar fi știut de multă vreme că aveau să vină. A răspuns liniștit :

— Eu sînt. Ce vreți de la mine ?

Vlăjganul care-l apucase strîns de braț i-a zis amenințător :

— Avem poruncă să te legăm și să te ducem la șeih 'Abbas ; iar dacă te împotrivești, să te tîrîm prin zăpadă ca pe-un berbec jertfit.

Rahel a sărit să-l apere :

— Cu ce a păcătuit acest om dinaintea lui șeih 'Abbas ca să vă dea o astfel de poruncă ? Ochii ei scăpărau scîntei de revoltă, iar glasul îi tremura nestăpînit...

Maryam a încercat și ea să-i înduplece :

— El e singur, iar voi o ceată. Nu e drept să-l chinuiți!

Vorbele lor au stîrnit mînia printre oamenii șeihului :

— Îndrăznește o biată femeie să se opună voinței lui șeih 'Abbas ? a tunat unul, desfăcîndu-și din jurul mijlocului o funie groasă, vrînd s-o răsucească în jurul grumazului lui Khalil.

Dar el n-a făcut nici un gest de împotrivire ; trăsăturile feței i-au rămas neschimbate și capul sus, scrutîndu-i pe vrăjmașii săi ca din înaltul unui turn nevăzut, spunîndu-le :

— Milă mi-e de voi, căci sînteți o unealtă puternică, însă oarbă, într-o mînă slabă, dar care știe să vă folosească după bunul ei plac. Ea vă ține în întuneric, ca să-i poată struni pe sărmani, lovindu-i pe cei ce-ar încerca să se ridice. Voi sînteți robii neștiinței, ai beznei în care trăiți, fără să înțelegeți nedreptatea ce vi s-a făcut și cruzimea celor puternici. Pînă mai ieri am fost aidoma vouă, dar am descoperit acea lumină pe care și voi o veți zări într-o bună zi. Astăzi ne desparte însă o gură flămîndă de prăpastie, al cărei vuiet surd îmi acoperă glasul, oprindu-vă să deslușiți în el adevărul. Legați-mi brațele, dacă vreți. Îndepliniți porunca ce vi s-a dat !

Oamenii șeihului l-au ascultat în tăcere, la început cu un fel de uimire neîncrezătoare, apoi cu luare aminte, treziți parcă pe neașteptate dintr-un somn adînc. Însă iute s-au cutremurat, amintindu-și de neînduplecatul stăpîn ce-i trimisese să-l aducă pe eretic dinaintea lui. I-au legat mîinile, ieșind tăcuți în noaptea ce se lăsase peste sat, urmați de Rahel și de Maryam, ca două umbre.

Zvonurile se răspîndesc ca gîndul printre săteni, aflaţi departe de tumultul necontenit al oraşului, frămîntaţi doar de întîmplările şi de viaţa cătunului lor. În zilele iernii, cînd ogoarele şi grădinile dorm sub linţoliu de omăt, se adună pe la vetrele lor, căutînd căldura focului şi farmecul poveştilor vechi sau mai noi, ca să le-alunge urîtul, dezgheţîndu-le inimile. Orice veste despre vreun semen al lor aleargă din gură în gură mai repede ca vîntul printre crengile goale sau printre văile pustii.

Zvonul despre acel om ce părăsise mînăstirea în toiul iernii, trăgînd în casa unei văduve sărmane, zguduise ca o lovitură de trăsnet sufletele sătenilor, umplîndu-i de nedumerire şi de dorinţa de-a afla cît mai multe despre acel eretic, după cum îl numeau călugării şi mai-marii satului. Mulţi şi-au lăsat colibele şi focul slab din vatră, îmbulzindu-se din toate colţurile cătunului spre casa lui şeih 'Abbas, ca să-l vadă pe omul acela ciudat ce iscase atîta foc şi pară printre călugări.

Cînd slujitorii lui şeih 'Abbas l-au adus pe Khalil la stăpînul lor, în curtea casei se adunaseră o mulţime de săteni, cu mic cu mare, îmboldiţi de o curiozitate ce le alungase pe dată teama de şeih 'Abbas şi de oamenii lui. Voiau să-l vadă cu ochii lor pe mişelul care, după spusele preotului din sat, încerca să răspîndească otrava necredinţei printre oameni, aducîndu-le toate nenorocirile din lume şi blestemul gheenei. Şeih 'Abbas se înălţase în jilţul ce-i fusese adus afară, avîndu-l alături pe Al-Khuri al-Yas, aşezat turceşte pe un teanc de perne de mătase. Ţăranii şi slujitorii şeihului se holbau, minunîndu-se, la flăcăul ce şedea în picioare dinaintea tuturor, cu capul sus, fără să-i pese de chingile ce-i răneau încheieturile braţelor. Murmurul s-a înteţit cînd le-au zărit în preajma lui Khalil pe binefăcătoarele lui ce stăteau drepte, ca la judecată, aruncînd priviri piezişe înspre şeih 'Abbas. O taină nepătrunsă părea să le lege de omul ce se pripăşise în casa lor, aducîndu-le numai necaz. Glasul lui şeih 'Abbas a tunat peste capetele adunării, umplînd cugetele de spaimă :

— Să spui negreşit care ţi-e numele, din ce neam te tragi şi unde te-ai născut, pui de viperă ce eşti !

Khalil i-a răspuns cu vocea lui limpede, ca apa izvorului :

— Mă cheamă Khalil şi mă trag din cei sărmani şi obidiţi. Această ţarină întinsă este locul meu de baştină.

Auzindu-l, şeihul a rîs batjocoritor :

— Aceia cu care pretinzi a te înrudi, cer să fii pedepsit, iar ţinutul pe care tu-l numeşti al tău nu te va recunoaşte niciodată de fiu.

Khalil nu s-a clintit nici de această dată, cu toate că vorbele şeihului i se împlîntaseră ca un hanger în inimă :

— Adesea lumea neştiutoare îi azvîrle în lanţuri pe cei mai buni fii ai săi, dîndu-i pe mîna ticăloşilor fără inimă ce-o stăpînesc. Popoare purtînd pe umeri povara umilinţei de veacuri întregi îi osîndesc tocmai pe cei care le iubesc şi le slujesc pînă la moarte. Dar niciodată un fiu adevărat nu-şi părăseşte părinţii loviţi de boală şi nu-şi uită fraţii flămînzi. Aceşti sărmani ce m-au adus în faţa ta îşi întind gîturile spre sabie ca vitele la tăiere. Ei îşi seamănă sămînţa inimii pe ogoarele tale pe care le stropesc cu lacrimi şi sînge. Pămîntul acesta, despre care spui că nu mă vrea, îşi va deschide odată gura-i de prăpastie, înghiţindu-i pe tirani.

Şeih 'Abbas l-a întrerupt cu un hohot batjocoritor, oprindu-i vorbele să pătrundă în inimile oamenilor :

— Nu ţi-a plăcut să rămîi îngrijitor la vaci, îndărătnicule ? De ce ţi-ai lăsat cirezile şi-ai plecat ? Ori poate ai crezut că poporul e mai îngăduitor cu nebunii eretici decît au fost preacuvioşii călugări ?

Khalil i-a răspuns plin de cutezanţă :

— Am fost văcar, nu măcelar. Mînam cirezile spre păşunile grase şi luminişurile înverzite, ferindu-le de locurile sterpe şi de mlaştinile murdare. Apoi le adăpam din

izvoare limpezi, cu apă dulce, întorcîndu-le la grajdurile curate, fără să le las pe văi, pradă fiarelor sălbatice. Asta făceam eu cu vitele, iar dacă tu ai fi făcut la fel cu această turmă istovită ce te-nconjoară, n-ai sta într-un palat semeț și îmbelșugat, în vreme ce supușii tăi se sting de foame în cocioabe dărăpănate. Dac-ai ști ce-nseamnă mila pentru fiii Domnului, n-ai ședea în jilțul ăsta moale, între mătăsuri scumpe, privindu-i cum tremură în picioare dinaintea ta, ca niște crengi golașe în vînt.

Șeihul și-a șters fruntea udă de-o sudoare rece, scoțînd un hohot schimonosit, ca să-și ascundă tulburarea în fața mulțimii. Apoi, ridicîndu-se țanțoș în picioare, a tunat :

— Nu te-am adus aici ca să-ți ascultăm rătăcirile, ci ca să te judecăm ca pe un cîine eretic ce ești, vrednic de blestem. Află că eu sînt stăpînul acestui sat și prin mine se-nfăptuiește voința emirului Amin aș-Șahabi, fie-i numele lăudat și gloria eternă ! Lîngă mine se află preasfinția-sa Al-Khuri al-Yas, prin care grăiește însăși sfînta biserică. Apără-te de vina ce ți s-a adus și cazi în genunchi, cerînd îndurare. Mărturisește-ți rătăcirea în fața acestor oameni cinstiți, care te disprețuiesc pentru necredința ta și roagă-te pentru iertare. Poate vei avea noroc de mila noastră și te vom face văcar în sat, cum ai fost la mînăstire !

Khalil tremura ca varga, dar și-a înfrînt furia, spunînd cu același glas liniștit :

— Pe criminal nu-l judecă ucigașii, iar așa-zisul eretic nu se poate apăra în fața tiranilor săi. Apoi s-a întors către mulțimea ce umpluse curtea palatului lui șeih 'Abbas și care nu contenea să se adune din toate ulițele satului, strigînd : Fraților, omul acesta, pe care supunerea voastră l-a făcut stăpîn pe cîmpurile și ogoarele voastre, m-a adus aici ca să mă judece, în acest palat ridicat pe trupurile moșilor și strămoșilor noștri. Cel pe care îl recunoașteți de preot m-a vînat cu cruzime și vrea

acum să mă umple de umilință și hulă. Iar voi ați dat fuga ca să mă vedeți suferind, plîngînd și cerînd mila și îndurarea lor, să vă uitați neputincioși la un frate al vostru, legat și osîndit ca un ticălos. Poate-ați fi vrut să știți cum arată prada sfîrtecată de ghearele vulturilor, căci vi s-a spus, ca unor copii neștiutori, că sînt un nelegiuit ce-a păcătuit amarnic în fața legilor sfinte ale bisericii. Eu sînt netrebnicul pe care ați vrut să-l vedeți pedepsit. Ascultați-mă, dar nu din milă, și străduiți-vă să înțelegeți dreptatea ce grăiește prin mine. Cei ce m-au adus la judecată v-au mințit, înșelînd voința Domnului. Deșteptați-vă inimile și ascultați-mă cu luare aminte, apoi judecați-mă voi, după mintea și lumina ce vi s-a dat, nu după vorbele celor ce vă asupresc. Vi s-a spus că sînt un netrebnic, dar nu vi s-a dezvăluit păcatul meu. M-ați văzut legat ca un tîlhar, dar nu știți ce-am făptuit, căci adevărul în țara noastră e ținut ascuns în spuza vetrei, îmbrăcat în vorbe meșteșugite ce-l învăluie ca o ceață, astfel că pedeapsa să le pară oamenilor ca tăișul fulgerului în negura nopții : dreaptă și de netăgăduit.

Păcatul ce m-apasă e că am înțeles nenorocirea ce vă sfîșie viețile și am simțit în carnea mea durerea lanțurilor și cătușelor ce le tîrîți pe pămînt, ca pe-o ucigătoare povară. Sînt unul de-al vostru, străbunii mei au trăit pe aceste meleaguri pe care trudiți și voi, chinuindu-se, trăgînd la jugul care vă îndoaie vouă acum spinările. Vi s-a spus că sînt un mișel care s-a lepădat de cele sfinte. Dar eu cred în Cel care aude chemarea sufletelor voastre îndurerate, cred în acea Carte prin slovele căreia sîntem toți deopotrivă, frați buni sub același soare. Și mai cred în dreapta Învățătură care ne eliberează din robie, îndemnîndu-ne să rupem lanțurile tiraniei, să pășim demni pe acest pămînt al tuturor.

Acolo, în mijlocul acelor dobitoace negrăitoare, cu iarba proaspătă sub tălpi, am învățat să deslușesc, privind la truda voastră neostenită, amarul ce vă otrăvește

răsuflarea grea, pe cînd vă-ntoarceţi, tăcuţi şi vlăguiţi, la cocioabele voastre. Voi, pentru care viaţa e doar un strigăt de durere, născut în zori şi aţipit pe-nserate, m-aţi umplut adesea de-o neţărmurită jale, văzîndu-vă zilnica osîndă şi paşii şovăitori, plini de teamă, ca mersul încolţit al turmei mînate de privirile flămînde ale lupilor prin rîpe şi văioage unde pîndeşte moartea. Într-o zi m-a izbit o lumină-n care am zărit adevărul: voi pierind unul cîte unul acolo, sub cerul liber, iar eu stingîndu-mă cu fiecare zi ce mă afla la mînăstire, în preajma unei haite nemiloase ce şi-a asmuţit asupra mea furia ca să mă facă să tac, să nu vă trezesc cu strigătul meu de revoltă. Am îndurat temniţa, foamea şi setea pentru păcatul de-a fi înţeles adevărul curat ce stă scris cu sînge pe feţele voastre şi de a-l fi rostit din toate puterile în urechile cui nu voia să audă. Dar o lovitură de bici nu înseamnă nimic pe lîngă geamătul durerii ce urcă din mulţime, vuindu-ţi în suflet ca o mare în clocot. Glasul durerii înnoieşte puterea de-a învinge împilarea, umilinţa şi chiar moartea. Unii dintre voi veţi spune, poate, că nimeni n-a îndrăznit pînă acum nici măcar să cîrtească dinaintea puterii, dar eu aud ceea ce nu puteţi rosti, hăituiţi de nevoi şi de teamă, cu sufletele în agonie. Disperarea voastră-şi află în mine ecoul, aşa cum durerea şoimului doborît la pămînt o-nţelege doar blînda iarbă-n care-şi picură sîngele curat.

Eu sorb odată cu lumina zilei licoarea amară a suferinţei voastre. Aud cu fiecare răsărit zornăitul lanţurilor ce vă-nsoţeşte pe ogor, cînd încă nu vi s-au deschis pleoapele. Sub arşiţa dogoritoare mă ajunge geamătul trupurilor încinse, ce-ar vrea să adaste o clipă în umbra copacilor, la adăpost de săgeţile ucigătoare ale văzduhului ce prefac totul în scrum. Seara tîrziu, v-aud tînguirea mută, pe cînd vă întoarceţi pe la colibele voastre, unde v-aşteaptă pe masă doar un codru de pîine uscată şi-o cană cu apă stătută. Iar noaptea, cînd vă doboară osteneala, văd fantomele atîtor griji şi nevoi întunecîndu-vă somnul fugar, iute frînt de glasul foamei şi-al soartei ce vă scoală degrabă să porniţi din nou pe-acelaşi drum.

Care anotimp v-aduce alinare? Cînd primăvara aruncă pe umerii dealurilor veşmînt nou, ieşiţi s-o primiţi în haine zdrenţuite, tremurînd de frig. Vara vă găseşte pe arie, adunînd recolta ce va umple de belşug hambarele stăpînului, iar vouă vă rămîne doar pleava prin care răsare ici-colo cîte-un pai de grîu ca un bob răzleţ, pierdut printre buruieni. Spre toamnă, mergeţi la cules, storcînd sucul dulce şi aromat al strugurilor în hîrdaiele stăpînului, oprind pentru voi doar zeamă oţetită, iar la vreme de iarnă fugiţi să vă ascundeţi în cocioabele strîmte, învelite în straiul rece al zăpezii prin care răzbate geamătul înfricoşetor al furtunilor. Viaţa voastră e o lungă noapte cuibărită pe veci în suflete, un strigăt neîntrerupt de durere şi chin ce m-a umplut de revoltă şi dorul aprig de-a sfîşia de pe trupurile voastre straiele ponosite ale umilinţei. Iată de ce m-am ridicat împotriva călugărilor şi-am ales dreptatea mai presus de orice. Ei m-au blestemat ca pe un eretic, izgonindu-mă pe cea mai cruntă vreme, dar n-au bănuit c-am să viu să trăiesc printre voi, să vă fiu alături în ceasurile grele, să-mi amestec lacrimile cu ale voastre. Acum m-au dat pe mîna vrăjmaşului care vă pradă avutul şi-şi umple hambarele cu roadele sudorii voastre.

Mai sînt încă în viaţă bătrîni care ştiu că pămîntul acesta întins a fost al moşilor şi strămoşilor voştri, de la care şeihul l-a smuls prin legea puterii, nu a firii, pe vremea cînd sabia poruncea pe aceste meleaguri, împărţind dreptatea strîmbă. Pe atunci, călugării venetici au călcat aceste pămînturi ale noastre, trecîndu-le prin foc şi prăpăd, pîngărind şi pîrjolind viile roditoare, rostind cuvintele sfinte ale Cărţii după bunul lor plac. De-atunci, atîta amar de veacuri s-a scurs, dar orînduielile lumii au rămas neschimbate: mai-marii religiei şi vlăs-

farele nobleţii moştenite din tată-n fiu îşi dau mîna cînd e vorba de umilirea şi împilarea celor mulţi, sugîndu-le toată vlaga şi dorul de viaţă ce le curge prin vine.

Cîţi dintre voi n-au plecat capul dinaintea stăpînului, la povaţa vicleană a preotului, căzută ca un trăznet din cer ? Cîte femei n-au plîns disperate, urmînd fără de voie porunca aspră a stăpînului de a se supune fără tăgadă la toate caznele ce le găseşte cu cale sfinţia-sa părintele ? Dacă glasul Celui veşnic i-a luminat mintea primului om spunîndu-i : „Tu, cu sudoarea frunţii tale, să dospeşti pîinea“, de ce şeih 'Abbas mănîncă miezul alb stropit cu sudoarea frunţilor voastre şi bea vinul îndoit cu lacrimile voastre ? Ce lege i-a hărăzit dar acestui om de rînd să fie stăpîn pe zilele voastre, cînd e asemenea tuturor, plămădit de-un trup de femeie ? Cum de v-a făcut să credeţi orbeşte că sînteţi sortiţi să duceţi o viaţă de robi chiar înainte de-a vă naşte, osîndiţi să vă hrăniţi cu pleava ogoarelor ce rîd în soare pentru că le udaţi cu sînge ? Cum de-a coborît peste voi bezna nepătrunsă, punîndu-vă să trăiţi ca dobitoacele, cînd el se lăfăie în palate ridicate pe umerii voştri ? Ştiţi că Fiul Omului a rostit dinaintea învăţăceilor lui : „În dar ai primit, în dar să dai ! Aur, argint şi aramă să nu îngheşui în chimirul tău !“ Din ce pilde au învăţat dar călugării să-şi vîndă citaniile pe arginţi, apoi să vă smulgă pîinea frămîntată cu trudă ? Iar dacă-l blestemaţi pe Iscariotul ce-a făptuit vînzarea, de ce-i binecuvîntaţi pe aceia care vă pradă zilele ? Acela s-a căit amarnic, spînzurîndu-se, dar furii voştri merg în fruntea obştii cu capul sus, în veşminte poleite, zornăindu-şi giuvaerele ce le îngreuiază trupurile îmbuibate. Dacă-l iubiţi pe Fiul Omului şi pe fiii voştri, învăţaţi-i iubirea de el şi nu le turnaţi în sînge umilinţa dinaintea celor ce-i calcă-n picioare învăţăturile şi-i ponegresc numele ! Preoţii şi călugării vă omoară fără veste sufletele, ca să trăiască bucurîndu-se de truda mîinilor voastre. Orbi vă duceţi zilele, acoperiţi de umilinţă şi-ngenuncheaţi în faţa unui diavol cu chip de stăpîn, ridicat prin minciună şi făţărnicie pe mormîntul părinţilor voştri. Spre ce lucru din această viaţă puteţi arăta senini, spunînd cu mîndrie : „Acesta este al nostru ?“ V-aţi pierdut speranţa, lăsîndu-vă în mîinile marelui vostru sfetnic ce vi se strecoară sub piele, ca să v-asculte spovedania. Dar voi nu-l cunoaşteţi, nu ştiţi cine e cu adevărat acest trădător căruia voi i-aţi pus în braţe Cartea, iar el o preschimbă într-o sită prin care cerne banii ce vi-i smulge cu forţa, rotind apoi sabia puterii pe deasupra capetelor voastre plecate.

Pentru omul acesta hulpav, ceasul ospăţului contează mai mult decît ora cînd trebuie să rostească o rugăciune în templu. E-n stare să vîneze dinarii pînă-n gaură de şarpe, sugînd sîngele robilor săi precum pămîntul crăpat al deşertului soarbe însetat picăturile de ploaie. Mereu nesătul de avuţie, îi pare rău şi de aerul pe care-l dă afară răsuflarea-i avidă, dispreţuind ca nimeni altul lucrurile şi oamenii de la care nu poate trage foloase. E un duh rău ce se strecoară în zidurile caselor, nemaiavînd moarte pînă ce nu i se prăbuşesc cărămizile şi nu i se clatină temelia. E un tîlhar cu inima-mpietrită ce smulge drahma din mîna văduvei şi *fils*-ul din palma orfanului, o arătare hidoasă cu cioc de vultur şi gheare de tigru, colţi de hienă şi trup de şarpe. Luaţi-i din mînă Cartea, sfîşiaţi-i veşmintele, smulgeţi-i barba, apoi întoarceţi-vă mieroşi umplîndu-i pumnii de dinari şi-o să vedeţi cum vă cade la picioare, cerîndu-vă iertare şi zîmbind mieros. Pălmuiţi-l, scuipaţi-l în faţă, călcaţi-l în picioare, apoi aşezaţi-l la masă şi-o să se prefacă atît de bine, încît veţi crede c-a uitat totul, umflîndu-şi pîntecul cu bucatele şi vinul ce i le azvîrliţi în faţă !

Huliţi numele stăpînului său, ponegriţi-i ce are mai sfînt şi batjocoriţi-i credinţa, apoi trimiteţi-i o carafă de vin şi o mînă de fructe uscate, iar el se va înmuia pe dată, zicînd că sînteţi nevinovaţi dinaintea lumii întregi. Vede

femeia şi-şi întoarce faţa de la ea, spunînd doar ca să-l audă alţii : „Îndepărtează-te de mine, tu fiică a ispitei", în vreme ce rosteşte-n barbă doar pentru sine : „Fericiţi cei căsătoriţi, căci nu cunosc focul dorinţei..." Se uită pe furiş la flăcăii cu sufletul cuprins de jarul iubirii, apoi ridică braţele spre cer : „Deşertăciune a deşertăciunilor, toate sînt deşertăciune", dar înăuntrul său oftează plin de pizmă : „Blestemate fie canoanele ce m-au oprit să mă-nfrupt din frumuseţile şi plăcerile vieţii..."

Cu privirea galeşă, se opreşte dinaintea oamenilor învăţîndu-i : „Nu ocărîţi, ca să n-aveţi parte de ocară !" însă el aruncă anatema asupra celor ce-şi bat joc de urîţenia chipului şi sufletului său, implorînd iadul să le primească sufletele cît mai curînd. Cînd vorbeşte, abia-şi ridică ochii din pămînt, scrutînd apoi evlavios tăriile cerului, dar gîndul i se furişează ca un şarpe spre pungile voastre, unde zăreşte fără greş pînă şi ultimul gologan. Vă strigă mieros : „fiii mei", dar inima lui seacă nici nu tresare la auzul glasului ori scîncetului de copil, buzele-i nu pot rosti niciodată o caldă dezmierdare. De cîte ori nu v-a sfătuit plin de pioşenie : „Ridicaţi-vă deasupra celor lumeşti, căci anii vi se destramă precum ceaţa, iar zilele trecătoare sînt ca umbra..." ? Dar uitaţi-vă bine la el cum se încleştează de poalele vieţii lui searbede, doar-doar va mai smulge o zi din noianul vremii cel fără sfîrşit, tremurînd îngrozit la gîndul pieirii. Vouă vă cere să faceţi numai bine, cu gîndul şi cu fapta, în vreme ce el îşi burduşeşte bine punga, binecuvîntîndu-vă cu blesteme. Acolo, în altarul care doar lui îi slujeşte, vă îndeamnă să vă împăcaţi cu sărăcia şi nevoile, astupîndu-şi urechile, ca să nu mai audă strigătele de foame ale copiilor ce stau cu mîinile întinse dinaintea ochilor săi orbi, ca uşa unei cămări de-a pururi închise. Rugile lui sînt de vînzare, iar cel care nu le poate cumpăra e socotit necredincios demn de mînia cerului şi focul nestins al gheenei.

Iată, oameni buni, faţa călugărului care vă umple de respect şi de teamă, iată-i chipul celui setos de sîngele sărmanilor, care cu dreapta îşi face cruce, iar cu stînga vă despoaie. Chipul acesta totuna-i cu al episcopului sau al preotului de rînd, pe care voi îl socotiţi slujitorul dreptăţii de dincolo, iar el se transformă-n stăpîn, făcîndu-şi partea lui de dreptate pe pămînt. Voi îl socotiţi sfînt, dar în sufletu-i colcăie diavolii, iar credinţa voastră-i jug de fier ce vă-nconvoaie umerii. Iată bezna pe care-aţi botezat-o lumină cerească, urmînd-o pînă-n mormînt. Acest om hain m-a tîrît dinaintea voastră la judecată, pentru că m-am ridicat împotriva nedreptăţii ce vi se face.

Faţa tînărului se luminase de bucurie lăuntrică, văzînd că sătenii-l ascultau nemişcaţi, tulburaţi, cuprinşi ca de vrajă. Mînat de vîntul aprig ce se isca în ochii lor, Khalil a continuat neobosit :

— Fraţilor, aţi auzit voi că emirul însuşi l-a numit pe şeih 'Abbas stăpîn în acest sat ? Aţi văzut voi pogorîndu-se acea putere cerească ce l-a făcut pe emir atotputernic peste această ţară a noastră ? Ştiu că n-aţi văzut şi nu i-aţi auzit porunca, dar o simţiţi în sufletele voastre şi nu puteţi să nu vă plecaţi dinaintea ei. Dar dac-aceasta i-a ridicat pe emiri şi pe regi deasupra popoarelor, înseamnă că e atotputernic, iar dacă acum vă arată calea spre adevăr, e pentru că a sosit vremea să scăpaţi de umilinţă şi teamă. E timpul să nu mai rămîneţi flămînzi şi bătuţi de nevoie, voi ce sfinţiţi holdele cu braţele voastre ce seamănă şi culeg rodul acestui pămînt. E timpul să nu vă mai lăsaţi asupriţi de cel ce şi-a luat singur puterea. La ce bun să mai trezească natura în voi harul sfînt de-a sădi sămînţa-n ogor ? De ce legea eternă ce v-a trimis lumina zilei în dar v-ar arunca în bezna unei morţi fără hotar, înainte de-a împlini în sufletele voastre chemarea firii ?

De nu lăsați să vă pătrundă-n suflet speranța ce v-o dăruiesc azi, nesocotiți însăși lumina soarelui ce plutește peste lume. Ce v-ar putea îndemna să-l slujiți mai departe pe acela care a semănat printre voi nenorocirea ? De ce v-ați împotrivi legilor firii care v-au plămădit liberi, devenind sclavii celor ce-o încalcă la fiece pas ? Cine ridică ochii spre cer, slăvindu-i puterea necuprinsă, nu trebuie să cadă în genunchi dinaintea unui biet muritor, vîndut nemerniciei. Fiul Omului v-a numit „frate" și „soră", iar voi primiți acum numele de robi pe care-l rostește șeih 'Abbas ? Întîiul om v-a învățat să ridicați ochii spre cer, asemenea lui — de ce-i plecați în țărînă ? El v-a deschis inimile spre iubire și soare, de ce vreți să le-necați în întuneric ? Vi s-a dat cunoașterea ca să simțiți căldura bucuriei revărsîndu-vi-se-n suflet, să îndrăgiți frumusețea zilelor și-a nopților ! De ce voiți să stingeți flacăra ei sacră, prefăcîndu-vă-n cenușă ? Aripi ați primit în dar, să vă înălțați în văzduhul libertății — de ce le frîngeți cu bună știință, devenind umbre tîrîndu-se pe pămînt ? Sămînța fericirii ce v-a fost sădită în suflete pentru ce-o smulgeți din adîncuri, risipind-o în calea corbilor și-a vîntului ? Vreți să faceți din fiii și fiicele voastre biete vreascuri uscate în mîinile soartei care să-i ucidă cu suflarea ei înghețată ? A-ți învăța fiul să trăiască-n robie înseamnă să-i dai piatră seacă, cînd ți-a cerut o bucată de pîine. Priviți la păsările cerului cum își învață puii să zboare ! De ce atîrnați cu mîinile voastre lanțuri și cătușe de brațele fiilor voștri ?

Khalil a tăcut o clipă, ca și cînd gîndurile i s-ar fi revărsat nestăvilite, nemaiputînd îmbrăca haina strîmtă a cuvintelor, apoi a rostit cu voce scăzută :

— Pentru astfel de vorbe am fost izgonit din mînăstire, apoi legat și adus dinaintea voastră. Stăpînul și preotul s-au năpustit asupra mea, țintuindu-mă la pămînt, dar nu-mi pare rău de toate cîte le-am spus în față, căci n-am făptuit decît dreptatea.

În glasul tremurător și grav al lui Khalil se amestecа o vrajă nespusă, cuprinzînd pe nesimțite inimile celor care-l priveau ca niște orbi ce-și recăpătaseră văzul. Femeile tăceau, înmărmurite, ștergîndu-și lacrimile fugare ivite în colțul ochilor. Dar șeih 'Abbas și Al-Khuri al-Yas tremurau furioși, foindu-se de parcă-ar fi stat pe ghimpi. Zadarnic încercaseră de cîteva ori să oprească șuvoiul acela de vorbe nemaiauzite, căci omul din fața lor, întors înspre mulțime, grăia cu o putere cerească, asemenea furtunii ce mătură totul în cale. Cînd a tăcut, trăgîndu-se înapoi, lîngă Rahel și Maryam, s-a așternut o liniște grea, ca și cînd ecoul lor, încă viu și prelung, ar fi îndreptat gîndul acelor oameni simpli spre zările albastre, smulgînd orice fărîmă de voință și de împotrivire din sufletul șeihului și al preotului, chemîndu-i la judecata aspră a dreptății.

Dar iată că șeih 'Abbas s-a ridicat în picioare, galben și schimonosit la față, împroșcînd în jurul lui batjocuri și sudălmi :

— Cîini blestemați ce sînteți ! Vi s-au otrăvit inimile și v-a înghețat sîngele în vine de nu mai puteți să-l sfîșiați pe acest eretic sfruntat care tot îndrugă minciuni și scorneli diavolești, stîrnindu-vă la rele ? V-a înșfăcat necuratul cu ghearele lui, înmuindu-vă brațele, de nu săriți pe dată să-l nimiciți, să-l alungați dintre voi pe acest trimis al iadului ?

A rostit aceste vorbe turbat de mînie, apoi a smuls sabia din mîna unui slujitor, încercînd să-l străpungă pe Khalil. Atunci, un bărbat voinic s-a desprins iute din mulțime, sărindu-i drept în față și tunînd amenințător :

— Lasă sabia, șeihule, căci acela ce-o scoate din teacă de tăișul ei va pieri !

Șeih 'Abbas s-a clătinat ca lovit de trăsnet, scăpînd din mînă sabia :

— Cum ? Îndrăznești să-ți înfrunți stăpînul ?

Țăranul i-a răspuns răspicat :

— Slujitorul adevărat nu-l însoțește pe stăpîn la rele și ticăloșii. Omul acesta a vorbit cu dreptate, arătîndu-ne viața noastră așa cum e.

Un alt glas s-a ridicat din mulțime, acoperind murmurul ce se iscase :

— El ponegrește religia, dar nu hulește credința, de ce-l numiți eretic blestemat ?

Deodată, Rahel a strigat și ea, ieșind în față :

— Oameni buni, fratele Khalil ne vrea numai binele, iar cine-l lovește e dușmanul nostru.

Șeih 'Abbas a răcnit la ea, rînjind :

— Tocmai tu cutezi să ridici capul din pămînt, văduvă prăpădită ce ești ! ? Ai uitat ce-a pățit bărbatul tău acum cinci ani cînd s-a răsculat împotriva mea ?

Rahel s-a cutremurat din creștet pînă-n tălpi, ca și cînd ar fi înțeles o taină înspăimîntătoare și, întorcîndu-se spre săteni, a țipat cît a putut :

— Ascultați-l, fraților, pe ucigașul ce-și recunoaște crima, la ceas de mînie. V-amintiți că bărbatul meu a fost găsit mort în cîmpie. Zadarnic ați căutat făptașul, căci era ascuns în spatele acestor pereți. Bărbatul meu nu știa ce-i teama și, într-o bună zi, l-a înfruntat pe șeih 'Abbas, acuzîndu-l pentru fărădelegile și cruzimea lui. A plătit cu viața. Și iată că azi ucigașul a ieșit singur la lumină ! Priviți-l ! Are fruntea palidă, mînjită de sînge. Spaima i se citește pe chipul întors să nu vadă ochii noștri ațintiți asupra mîinilor lui mîrșave. Tremură ca un vreasc purtat de vînt. Stăpînul atotputernic s-a transformat într-un sclav netrebnic. Iată omul de care vă e frică, ticălosul dinaintea căruia îngenuncheați de atîta amar de ani. El m-a făcut văduvă, iar pe copila mea a lăsat-o orfană...

Murmurul mulțimii se întețea, acoperind ecoul vorbelor lui Rahel, care izbucnise în lacrimi. Femeile oftau îndurerate de soarta ei, dar printre bărbați dezlegarea

acestei taine stîrnise valuri de mînie ce creșteau necontenit.

Preotul s-a repezit să-l așeze pe șeih în jilțul lui, apoi s-a răstit la slujitori :

— Înșfăcați-o pe această nerușinată ce murdărește numele stăpînului vostru. Luați-o cu forța și tîrîți-o alături de acest eretic blestemat, apoi azvîrliți-i într-o temniță neagră. Iar dacă se va împotrivi cineva, acela să fie socotit părtaș la fărădelegea lor și să-mpartă cu ei aceeași soartă !

Oamenii șeihului nici nu s-au clintit, continuînd să-i măsoare cînd pe Khalil, cînd pe cele două femei ce stăteau ca două stane de piatră de-a stînga și de-a dreapta lui, ca două aripi deschise, gata să-l ridice purtîndu-l departe, în zarea largă.

Preotul își smulgea barba de turbare, încercînd să-i asmută asupra lui Khalil :

— Șeih 'Abbas ne-a tocmit să-l slujim și cerul mi-e martor că ne-a dat în schimb simbrie bună, pîine proaspătă și adăpost cald, dar noi nu știm să ne supunem... Văzînd însă că nimeni nu se sinchisește de el, și-a scos abaua și *kufia*[1], aruncîndu-le la picioarele lui șeih 'Abbas apoi a rostit sec : Nu vreau să-mi împodobesc trupul cu aceste veșminte, ca să nu m-ajungă pedeapsa cerului pentru vina de a fi rămas în preajma unui vărsător de sînge ! Unul cîte unul, oamenii șeihului și-au lepădat veșmintele, alăturîndu-se mulțimii, ca eliberați de-o povară apăsătoare. Văzîndu-i, preotul al-Yas s-a simțit copleșit de deznădejde și s-a îndepărtat cu pași repezi de casa șeihului, blestemînd cumplit ziua cînd îl adusese pe Khalil în sat.

Un sătean a înaintat cu pas hotărît, i-a desfăcut lui Khalil legăturile, apoi a rostit cu un glas ca un plesnet de bici, fulgerîndu-l cu privirea pe șeih :

[1] Acoperămînt al capului, în formă cilindrică, purtat de preoții și călugării ortodocși.

— Flăcăul ăsta pe care l-ai adus la judecată ca pe un criminal ne-a luminat inimile şi ne-a dezlegat minţile, văduva amărîtă pe care-ai lovit-o atît de crunt ne-a ajutat să pricepem adevărul şi să cîntărim povara ce apasă asupra ta. Cine ne-ar izbăvi de păcate, dacă i-am osîndi pe aceşti creştini ? Acum ştim cu toţi cine eşti, nu-ţi mai poţi ascunde fapta mîrşavă. Nu vei primi de la noi pedeapsa, dar nici nu te vom plînge, ci te vom lăsa în plata Domnului, să-ţi ispăşeşti păcatele...

— Hai să ieşim din iadul ăsta, să mergem înapoi la casele noastre, zise un glas de femeie.

— Ba să-l ducem mai întîi pe flăcău la casa văduvei Rahel şi să-i ascultăm pînă-n zori vorba domoală, plină de înţelepciune ! îndemnă un bărbat :

— Să-nfăptuim voinţa lui Khalil, căci el ştie ca nimeni altul toate durerile ce ne apasă, strigă un altul.

— Fraţilor, dacă vrem dreptate adevărată. să mergem la emirul Amin şi să-i dezvăluim faptele şeihului, cerînd să-l pedepsească, se-nfăcără altul.

Vocile se mestecau ca valurile ce se sparg de ţărm. Mulţimea se frămînta cuprinsă de-o furie mocnită îndelung, abia ieşită la lumină. Fel de fel de gînduri rostite tare, cu-ndrăzneală, slobozeau săgeţile urii din arcurile inimilor, încordate de atîta vreme. Unii începuseră chiar să strige din răsputeri că şeihul trebuia să piară, iar emirul să-l numească pe Khalil mîna lui dreaptă în sat la ei. Nu-l iertaseră nici pe preot, spunînd că trebuia să plătească pentru tot ce săvîrşise în umbra lui şeih 'Abbas şi a crucii pe care-o necinstise.

Pe cînd flacăra revoltei se înteţea, gata-gata să se transforme-n vîlvătaie, Khalil a ridicat braţul, făcînd un semn către săteni, apoi, trecîndu-şi privirea peste ei, a rostit :

— Fraţilor, nu luaţi hotărîrea în pripă. Ascultaţi ce vă spun cu gîndul curat : nu vă duceţi la emir să vă facă dreptate, căci vulturii nu se sfîşie între ei. Nu vă plîngeţi

episcopului de purtarea preotului, căci el nu-l va lovi şi nu va clătina nicicînd puterea sfintei biserici în care-şi află adăpostul şi din care-şi umple cămările şi cuferele cu odoare de preţ. Să nu vă treacă prin minte că aş putea fi vreodată stăpîn în acest sat, căci un bun slujitor al adevărului nu s-ar pune nicicînd în slujba ticăloşiei. Dacă mă consideraţi vrednic de încrederea voastră, lăsaţi-mă să trăiesc aici, printre voi, la bucurie şi la necaz, să-mpart cu voi truda şi ceasurile de răgaz. Nu-mi doresc altceva decît traiul vostru simplu şi cugetul curat. Căci virtutea adunată doar pentru sine se transformă-n trufie blestemată. Acum, cînd securea a izbit trunchiul găunos, să-l lăsăm pe şeih singur la judecata sufletului său negru de păcate, dinaintea cerului pe care răsare acelaşi soare şi pentru mişei şi pentru oameni cinstiţi.

Khalil a păşit drept, urmat de săteni ca la un semn, fără să mai privească în urmă, spre palatul plin de strălucire, la temelia căruia se-ncolăcea ameninţător şarpele morţii. Şeih 'Abbas a rămas singur, privind în zare ca un turn năruit ce încă poartă-n zidurile prăbuşite ecoul pustiitoarei bătălii.

Cînd au ajuns în faţa bisericii, luna-şi ivise tipsia de aur pe cer, revărsînd ploaie de raze peste chipurile celor adunaţi la sfat în noapte.

Khalil i-a privit un timp gînditor, cu mintea înfierbîntată de clocotul ceasurilor din urmă, în care trăise un vis ciudat, undeva, într-un colţ uitat de lume. Oamenii aceia sărmani, ce-aşteptau o vorbă de-a lui, erau simbolul popoarelor trecînd de secole prin istorie cu capetele plecate, trăind în colibe reci, înecate în zăpezi. Erau simbolul acelei ţări cufundate de veacuri în umilinţă ca-ntr-o mare fără fund. I se părea că aude un strigăt prelung, purtat din gură-n gură de nesfîrşitul cortegiu al generaţiilor trecute, convoaie tîrîndu-şi şi lanţurile rugi-

nite prin nisipul întunecatului Orient, prin munţi, prin văi şi prin deşerturi, sunîndu-şi disperate semnele sclaviei, învăluite de norii învolburaţi ai unei vitrege istorii. Oamenii l-au cercetat îndelung, cu suflarea curmată, pînă ce un fir de glas subţire i-a răsărit din piept, crescînd treptat, preschimbîndu-se-n strigăt răsunător ca dangătul de clopot :

— Din adîncul acesta necuprins te chemăm : ascultă-ne ! De pe acest ţărm întunecat ne ridicăm spre tine braţele : priveşte-ne ! Pe zăpada curată îngenunchem : ai milă şi smulge aceste veşminte pătate de sîngele strămoşilor de pe trupurile noastre ! Îngroapă-ne zbuciumul în tine, lîngă visurile lor sfărîmate, lîngă săbiile ce i-au străpuns şi lanţurile ce le-au ros gleznele, poverile ce le-au încovoiat umerii... Să nu mai auzim geamătul ce le-a mistuit piepturile, ruga ce le-a izvorît zadarnic din inimi, strigătul speranţei frînte. Arată-te, Libertate ! De la izvoarele Nilului, la gurile Eufratului se ridică spre tine vaierul atîtor milioane de suflete zbuciumate.

De la ţărmul Peninsulei[1] şi pînă la crestele Munţilor Libanului se întind braţe tremurătoare, implorînd o soartă mai bună ; de la malurile Golfului[2] şi pînă-n marginea Saharei se-nalţă rugile celor disperaţi. Întoarce-ţi faţa către noi, sfîntă libertate ! Din ungherele colibelor te strigă glasul celor crescuţi în sărăcie şi umilinţă, al celor mulţi ce se nasc şi mor în negura neştiinţei şi a spaimei la gîndul zilei de mîine. După tine jinduiesc sufletele încetoşate ale celor lipsiţi de pîinea speranţei. Numele tău e geamăt prelung ce se ridică din toate lăcaşurile vieţii noastre triste, din şcolile părăsite, din bisericile ruinate. Cartea zace uitată pe-un ştergar sărăcăcios, prădată de adevărata-i lumină, în umbra zidurilor reci ale oraşelor, unde legea şi cinstea zac azvîrlite în agonie. Pe uliţe înguste, negustorul îşi vinde zilele ca să plătească preţul hoţilor de

[1] Peninsula Arabă *(Djazirat al-'Arab)*
[2] Golful Arab *(Al-Khalidj al-'Arabi)*

drumul mare ce-l pradă-n miez de noapte. Pe cîmpuri secetoase, ţăranii scurmă pămîntul cu unghiile, sădind în brazdă sămînţa ostenelii, udînd-o cu lacrimile umilinţei, culegînd numai ciulinii deznădejdii. Prin deşertul întins ca-n palmă, beduinul merge desculţ şi-nfometat, cu ochii aţintiţi în zarea de foc, copil al nimănui şi-al arşiţei ce-l mistuie.

Pe ei ascultă-i, libertate ! Oile noastre pasc iarba firavă printre mărăcini, vitele rod rădăcinile pomilor în locul grăunţelor, iar caii nu ştiu ce-i ovăzul, căci animalele trăiesc ca şi noi, de pe-o zi pe alta.

Dintr-o temniţă, în altă temniţă, generaţii de-a rîndul îşi poartă osînda nefăptuitelor păcate, sperînd că zorii zilei vor aduce o lumină nouă pentru cei oropsiţi — dar pînă cînd vor îndura nedreptatea ?

Din jug în jug ni s-a plecat grumazul, în vreme ce alte naţii ne privesc rîzînd. Pînă cînd să le mai ascultăm hohotele batjocoritoare tîrîndu-ne lanţurile ce nu se mai sfarmă, dar nici nu ne duc spre pieire ? Unde se sfîrşeşte, oare, drumul robiei ce-a trecut ca o dîră groasă de fum prin sclavia la care ne-au înhămat, demult, în negura istoriei, egiptenii, prin lungul prizonierat pe pămîntul Babilonului apoi la curţile cruzilor perşi şi, mai departe, prin supunerea faţă de greci, samavolnicia romanilor şi ravagiile mongolilor, pînă-n timpurile din urmă cînd am stat dinaintea poftelor frîncilor, slujindu-i pe toţi, fără să cîrtim ? Încotro ne duce, aşadar, acest drum semănat cu atîtea grozăvii ? Din umbra lui Faraon, în gheara lui Nabucodonosor, apoi în colţii lui Alexandru, în vîrful săbiilor lui Herodes şi-apoi în tăişul lăncilor lui Nero şi-n săgeţile diavolului — cîţi stăpîni, oare, ne vor mai doborî capetele bucurîndu-se de tot ce-i al nostru ? Cu truda braţelor noastre au înălţat coloanele templelor şi sanctuarelor întru gloria zeilor lor, nu ai noştri. Cu spinările noastre am cărat pămîntul şi piatra pentru zidurile şi turnurile ce le-au ridicat să se apere şi să dăinuie veşnic ! Pînă cînd

vom mai construi palate şi cetăţi pentru alţii, ca să trăim în bordeie şi peşteri ? Pînă cînd vom mai umple hambarele altora, lăsîndu-ne copiii să moară de foame ?

În neagra lor ticăloşie stăpînii aduşi de vînturi pe meleagurile noastre au ştiut să-nvrăjbească neamurile, să despartă credinţele, să semene ura între fiii aceluiaşi trib, şi între fraţii de sînge. Pînă cînd să ne mai risipim ca un pumn de cenuşă în vînt ; făcînd jocul vicleniei îmbrăcate în vorbe meşteşugite şi apărate cu păduri de lănci şi de scuturi ? Pentru a-şi apăra tronurile, l-au îndemnat pe druz să-l omoare pe arab, l-au îmboldit pe şiit să se războiască fără preget cu sunnitul, l-au împins pe kurd să-l jertfească pe beduin, l-au asmuţit pe musulman împotriva creştinului. Pînă cînd se vor urî între ei fraţii care au supt la acelaşi sîn şi se vor duşmăni vecinii ? Pînă cînd se va război crucea cu semiluna, sub ochii minioşi ai stelelor ? Avem acelaşi loc sub soare, fraţi buni ai acestui pămînt — de ce să ne croim o soartă vitregă ? Cuvîntă tu, libertate, în orice limbă vei voi şi te vom înţelege — căci o singură scînteie ar fi de-ajuns să aprindă vreascurile uscate ! Trezeşte cu fîlfîitul aripilor tale spiritul unui bărbat puternic, căci dintr-o scăpărare de fulger ţîşneşte lumina dezvelind adîncurile văii şi crestele munţilor. Doboară cu forţa ta tronurile ridicate pe oseminte, îmbrăcate în aurul birurilor plătite cu sînge şi lacrimi Întăreşte-ne inimile, ca să putem învinge, ori fă să pierim cu toţii sub sabia duşmanului, ca să aflăm odihna, dar nu ne lăsa pradă veşnicei robii !

Sătenii amuţiseră, ascultînd plini de evlavie acea rugă nemaiauzită, cu vorbe atît de stranii dar care le răscoleau inimile c-o putere vrăjită. Îl simţeau ca pe unul de-al lor şi totuşi altfel, aproape de viaţa lor necăjită şi în acelaşi timp departe de lucrurile mărunte şi trecătoare.

Khalil s-a întors spre ei, rostind senin :

— Ne-am adunat în noaptea asta ca să vedem împreună lumina ce ne va învălui de azi înainte. O mînă nevăzută ne-a unit ca să-mplinim un rost mai presus de datina ce-am moştenit-o, să ne strîngem cît mai aproape sub zodia speranţei. Acum să mergem fiecare la casa lui s-aşteptăm dimineaţa cu sufletele împăcate !

Apoi a pornit cu paşi măsuraţi în urma lui Rahel şi-a lui Maryam, îndreptîndu-se spre coliba ce-i fusese dintru început adăpost. Sătenii s-au împrăştiat în tăcere, cernînd printre genele grele nisipul de aur ale acelei nopţi nepereche. Lămpile s-au stins, ca nişte ochi de fiare ce aţipesc în desimea codrilor, liniştea s-a aşternut ca o maramă peste văi, iar aripa visului a fîlfîit în văzduhul înalt unde răsăriseră stele, destrămînd cu degete subţiri, strălucitoare, pîcla nopţii.

. . .

Trecuseră două luni de cînd Khalil trăia în mijlocul sătenilor, încîntîndu-i cu poveşti despre regi şi împăraţi de demult şi faptele lor crude, despre viaţa călugărilor căzuţi în patima lăcomiei, despre felurite pilde şi învăţături ce trezeau în ei dragostea de viaţa liberă pe care-o duceau. Îl ascultau cu bucuria grădinii însetate de revărsarea ploilor, repetînd adesea, în ceasuri tîrzii, pe la vetrele lor, înţelepciuni auzite din gura acelui flăcău.

Preotul al-Yas începuse să se dea pe lîngă ei, luîndu-i cu binişorul, ispitindu-i cu vorbe mieroase şi blînde ca şi ceara moale a lumînărilor ce le-aprindea pentru fiecare dintre ei, dar oamenii nu puteau să-i uite viclenia şi răceala de cremene cu care-i privise pînă mai ieri.

S-a dus vestea că şeih 'Abbas fusese lovit de-o boală cruntă, un soi de nebunie ce-l făcea să umble de colo-colo prin casă ca un leu în cuşcă, strigîndu-şi slujitorii ca să le dea porunci. Nu-i răspundea decît pereţii şi nu-i venea în ajutor decît biata femeie ce-şi trecuse alături de el cei

mai frumoşi ani, iar acum se ofilea văzînd cu ochii, îndurîndu-i nebunia ursuză.

Pe la vremea postului, cînd în aer se simţeau semnele primăverii, s-au sfîrşit zilele lui şeih 'Abbas, ca şi zăpezile iernii, pe nesimţite, fără să lase ceva în urmă-le. Unii spuneau că şi-a pierdut minţile, alţii că s-ar fi stins de inimă rea, nemaiîndurînd ruşinea, ba chiar că şi-ar fi curmat singur zilele. Dar cei care l-au dus la groapă au povestit că şeihul a murit răpus de groază, căci fantoma lui Sam'an er-Rami îi apărea în fiecare noapte în vis, tulburîndu-i somnul, întunecîndu-i mintea, luîndu-l de mînă şi purtîndu-l spre rîpa unde-i azvîrlise leşul mişeleşte...

Primele zile ale lui prier au sosit cu trenă de raze. Sătenii au aflat bucuroşi că Khalil avea să rămînă pentru totdeauna în casa lui Rahel, alături de Maryam. Inimile le tresăltau vesele la gîndul că flăcăul adus printre ei de vitregia soartei le va deveni vecin, rudă apropiată, frate.

La vremea recoltei, sătenii au ieşit pe ogoare, să adune recolta ; nu mai era şeih 'Abbas să le smulgă sacii de grîu, ca să-şi umple hambarele. Pătulele li s-au umplut de porumb, cămările de făină şi untdelemn iar pivniţele de vin. Khalil umbla printre săteni fără preget, îi ajuta să adune spicele, să stoarcă mustul dulce, să strîngă fructele. Nu se deosebea de ceilalţi decît prin dăruirea şi zelul aparte cu care sărea în ajutorul tuturor. Pămîntul răsplătea din plin munca oamenilor, grădinile şi viile-şi revărsau roadele, umplînd vieţile de belşug.

O jumătate de secol a trecut de la această întîmplare ce-a fost ca o trezire pentru locuitorii acelui cătun libanez. Călătorul ce-şi urmează calea spre pădurea de cedri rămîne uimit văzînd satul aşezat ca o mireasă pe umerii văii, casele frumoase înconjurate de ogoare roditoare şi grădini

rîzînd de flori. Pe oricine-ar întreba despre povestea lui şeih 'Abbas, va primi drept răspuns un gest iute, îndrumîndu-i ochii spre o curte părăginită, din mijlocul căreia răsar ziduri dărăpănate, înecate în buruieni. Iar de va veni vorba despre un flăcău pe nume Khalil, oamenii din partea locului vor clătina trist capul, apoi vor ridica ochii umezi în zare, fără să spună nimic.

NIMFELE VĂILOR

MARTA AL-BANIYA

Tatăl îi murise pe cînd era în leagăn, iar mama cînd încă nu împlinise zece ani. Rămasă orfană, o îngrijiseră nişte vecini, oameni sărmani, cum fuseseră şi-ai ei, care îşi duceau zilele culegînd fructele şi seminţele ce creşteau la voia întîmplării pe acea palmă de şes răzleţită printre frumoasele văi ale Libanului.

Tatăl ei nu-i lăsase altă moştenire decît numele şi o colibă dărăpănată, abia răsărind dintre aluni şi plopi, iar mama n-apucase s-o înveţe altceva decît plînsul durerii şi umilinţa copilului orfan.

Era ca şi străină în satul ei natal, umblînd de cele mai multe ori singură printre stîncile prăvălite şi copacii deşi.

În fiecare dimineaţă, desculţă, în veşminte ponosite, pornea de acasă în urma unei vaci, mînînd-o la vale, spre un loc cu păşuni grase. Şedea la umbra pomilor, cîntînd cu păsările cerului, plîngînd odată cu pîrîul, privind cum cresc florile şi cum zboară fluturii.

Către asfinţit, cînd o răzbea foamea, se întorcea la colibă, înghiţind împreună cu fetiţa vecinilor cîteva fructe uscate sau legume, muiate în oţet şi ulei, şi o bucată de turtă de mălai. Apoi îşi aşternea paie uscate, îşi punea braţul căpătîi şi adormea gemînd înăbuşit, visînd ca toată viaţa să-i fie un somn adînc, neîntrerupt, din care să nu se mai trezească. În zori, stăpînul casei o deştepta ca s-o trimită cu vreo treabă, iar ea sărea speriată în picioare, tremurînd de teamă să nu-l mînie prea tare.

Astfel trecură anii pentru sărmana Marta, cutreierînd dealurile şi văile. Crescuse ca o trestie subţire, iar în inima ei se trezeau noi fiori, aşa cum se adună nectarul în cupa florilor. Seară de seară, gîndurile o năpădeau, ca nişte turme obosite de mioare ce vin fără de număr la albia pîrîului, să se-adape.

Avea judecata ageră, o purtare aleasă şi mintea netulburată de sămînţa cunoaşterii, căci n-avusese cine să i-o semene ; în sufletul ei curat se răsfrîngeau în voie anotimpurile, cum se plimbă chipul soarelui peste ierburile cîmpului, mîngîindu-le dimineaţa, pîrjolindu-le la amiază.

Noi, care ne-am petrecut viaţa în tumultul oraşelor, nu ştim aproape nimic despre oamenii ogoarelor, ai cătunelor singuratice din Liban. Ne-am lăsat duşi de curentul vieţii moderne pînă departe, în larg, uitînd de traiul simplu, curat şi liber de la ţară. De ne-am gîndi la el, am vedea că seamănă atît de bine cu natura care, urmînd legile firii, face viaţa ţăranilor senină primăvara, împovărătoare vara, asupritoare în toamnă şi tihnită în zilele iernii.

Noi sîntem mai avuţi decît sătenii, dar ei au suflete mai cinstite. Noi cultivăm mult, dar nu culegem nimic, în vreme ce ei adună roadele cîmpului pe care l-au sădit. Am devenit sclavii poftelor noastre, pe cînd ei sînt fiii buni ai unor tradiţii în care cred cu toată fiinţa lor. Noi bem din cupa vieţii amarul disperării, tristeţii şi dezamăgirii, iar ei sorb apă curată de izvor...

Împlinise şaisprezece ani. Sufletul îi era o oglindă clară în ale cărei ape se răsfrîngea cerul, iar gîndul ca văile largi ce prelungeau din stîncă în stîncă ecoul.

Într-o zi de toamnă, s-a aşezat lîngă izvorul ce ţîşnea limpede din pămînt, privind îndelung, tulburată, la frunzele veştede, purtate în voie de vîntul rece, aşa cum timpul spulberă speranţele omeneşti. Florile ofilite îşi lepădaseră

petalele pe care le acoperise ţărîna. Marta le asemăna cu nişte domniţe ce-şi îngropaseră giuvaerele de preţ, în vreme de restrişte. O cuprinsese un val adînc de tristeţe la gîndul despărţirii de vară cînd, deodată, a auzit tropot de copite pe prundişul văii. S-a întors şi-a zărit un călăreţ înaintînd spre ea. Cînd s-a apropiat de izvor, i-a putut desluşi trăsăturile fine ale feţei şi veşmintele alese.

El a descălecat, salutînd-o aşa cum niciodată n-o mai salutase un bărbat, apoi a întrebat-o :

— N-ai putea să-mi arăţi drumul spre ţărm, căci m-am rătăcit prin această vale ?...

Fata se ridicase ca o ramură subţire, privindu-l zăpăcită. I-a răspuns iute :

— Nu ştiu, domnule... Dar pot să dau fuga să-l întreb pe tutorele meu. Trebuie negreşit să ştie drumul... Abia putea vorbi de tulburare, iar el a băgat de seamă că obrajii i se îmbujoraseră pe dată, devenind şi mai frumoasă.

A dat să plece, dar el a oprit-o, căci sîngele începuse să-i alerge în vine mai repede ca apa izvorului. Privirile i-au alunecat fără voie peste trupul ei tînăr, ademenitor. Îi cerceta cu nesaţ picioarele goale, sînii rotunjiţi şi gîtul lung, subţire, peste care se revărsa părul bogat şi greu, ca o beteală lucioasă, apoi pielea de aramă, mîngîiată de razele asfinţitului. Nu se mai sătura privind-o, iar ea se lăsa vrăjită în voia acelei căutături ciudate, dogorîtoare şi aprige, simţind pentru prima dată cum o forţă tainică o împiedica să se smulgă din loc. De sfială, nu putea rosti nici o vorbă, iar picioarele parcă nu mai voiau s-o asculte. L-a privit în ochi şi-a săgetat-o lumina lor stranie ce-i picura în trup o licoare nespus de dulce, apoi i-a zîmbit încrezătoare, aşa cum se deschide o floare...

Seara, vaca s-a întors singură pe uliţele satului. Stăpînul casei, venit de la cîmp, a alergat s-o caute pe Marta, strigînd-o din răsputeri, scotocind fiecare cotlon şi desiş al văii, dar n-a putut-o afla. I-au răspuns doar vuietul peşterilor şi gemetele vîntului încurcat în crengile pomilor

deşi. S-a întors amărît la coliba lui şi i-a povestit nevestei cît de mult o căutase pe Marta, fără nici un folos. Femeia a plîns toată noaptea, chinuită de vise negre : se făcea că fata căzuse în ghearele unei sălbăticiuni fioroase ce-o sfîşia, în vreme ce ea zîmbea şi gemea deopotrivă...

Asta era tot ce ştiam despre trista soartă a Martei, o fată frumoasă de pe acele meleaguri de basm. Aflasem povestea ei din gura unui bătrîn ce-o cunoscuse de cînd era copilă de-o şchioapă şi-o văzuse crescînd sub ochii lui, pînă ce se făcuse mare şi într-o bună zi dspăruse de parc-ar fi înghiţit-o pămîntul. Lăsase în urmă-i doar cîţiva stropi de rouă aburind în ochii femeii ce-o iubise ca o mamă şi-o amintire învăluită în ceaţă, o fluturare de aripă ce-nfiora frunzarul văii, stingîndu-se încetişor, ca scîncetul copilului în somn.

În toamna anului 1900, m-am întors la Beirut, după ce-mi petrecusem vacanţa undeva, în nordul Libanului.

Înainte să-ncep şcoala, am colindat o săptămînă încheiată pe străzile oraşului, împreună cu amicii mei, bucurîndu-ne de libertatea mult rîvnită în tot timpul anului, ba chiar şi în vacanţă, cînd ne aflam în casa părintească. Zburdam veseli ca nişte păsări scăpate prin uşile întredeschise ale coliviilor, dornice să se sature de plăcerea zborului, înălţîndu-şi trilul în libertate. Tinereţea seamănă cu o vrajă din care enigmele cărţilor şi slovele vieţii ne smulg adesea pe neaşteptate, transformînd farmecul visării într-o crudă trezire. Pe atunci, speram că va veni o zi cînd plăcerea cunoaşterii şi avîntul tinereţii vor merge mînă-n mînă, cînd omul va şti să înveţe deopotrivă din cărţi, de la natură şi din viaţă. Visam la vremea adevăratei înălţări spirituale, cînd ne vom apropia mai mult de semenii noştri, pe drumul drept şi curat al senti-

mentelor, descoperind frumusețea simțirii omenești și fericirea fără seamăn de a-i pătrunde înțelesurile.

Într-o seară, ieșisem pe terasă, contemplînd forfota din piața orașului, ascultînd zarva vînzătorilor ce strigau care mai de care lăudîndu-și marfa, ca să îmbie mușterii. Deodată, am văzut apropiindu-se de mine un băiețel de vreo cinci ani, îmbrăcat în hăinuțe ponosite, ducînd în brațe o tipsie cu buchete de flori.

Cu un glas subțirel, tremurător, ce vădea cît de bine învățase lecția umilinței din pricina sărăciei, m-a rugat :

— Cumpărați niște flori, domnule !...

M-am uitat la fața lui slabă, palidă, la ochii încercănați de oboseală și tristețe, la gura ce rămăsese întredeschisă ca o rană, ori ca o întrebare neterminată ce-i ardea pieptul. Cu brațele lui goale și subțiratice ca două lujere, cu trupul plăpînd încovoiat peste buchetele de flori, părea un trandafir veșted rătăcit printre petale proaspete și ierburi primăvăratice.

M-a cuprins mila și-am zîmbit amar, fără să vreau, așa cum se-ntîmplă să zîmbim uneori, stăvilind mai lesne valul mohorît ce ne inundă sufletul, ridicîndu-se pînă spre pleoape.

I-am plătit cîteva flori, cu gîndul să-i cumpăr de fapt încrederea, căci simțisem că privirile lui triste străjuiau un suflet zbuciumat de copil sărman, ce gustase doar chinul și nevoia. Ochii aceia vorbeau singuri despre tragedia celor lipsiți de speranță pe care-i poți întîlni pretutindeni, deși mulți semeni întorc nepăsători capul, ocolind-o. I-am spus cîteva vorbe blînde, mîngîindu-l pe păr, iar el a tresărit, uitîndu-se mirat la mine, căutînd să se încredințeze că auzea aievea cuvintele ciudate, cu care nu era obișnuit. Se vedea că era învățat cu grosolănia și chiar brutalitatea atîtor trecători ce se uitau cu dispreț la puștii aceia jerpeliți de prin ulițele înguste, ca la niște zdrențe murdare, bune de azvîrlit la gunoi.

— Cum te cheamă ? I-am întrebat.

— Fuad, mi-a răspuns, cu ochii în pămînt.

— Al cui ești, unde ți-e familia ?

— Sînt băiatul Martei al-Baniya.

— Dar pe tata cum îl cheamă ?

El a dat descumpănit din umeri, ca unul ce nu cunoaște sensul cuvîntului „tată“, apoi a biiguit ceva neînțeles.

— Unde e mama ta, Fuad ?

— Acasă. E bolnavă.

M-a străbătut un fior rece, din creștet pînă-n tălpi. Înțelesesem într-o clipă că nefericita Marta, a cărei poveste o ascultasem cu suflarea tăiată din gura unui țăran bătrîn, nu era alta decît mama copilului pribeag ce sta atunci în fața mea. Așadar, se afla la Beirut, bolnavă... Fata ce-și petrecuse copilăria pe văile ce-nconjurau cătunul unde se născuse era acum în marele oraș al atîtor suferințe, al mizeriei și durerilor.

Trăise în mijlocul naturii, alergînd desculță pe cîmp și prin poieni, iar acum ajunsese la țărmul acelui fluviu cu apa neagră de mîlul corupției, în ghearele orașului ce-o învățase chinul și zbaterea. Frînturi de imagini tulburi mi se perindau repezi pe dinaintea ochilor, furîndu-mă cu totul, încît nici nu băgasem de seamă că băiatul începuse să se-ndepărteze, cu pașii lui mărunți, neauziți. L-am oprit iute, spunîndu-i :

— Du-mă la mama ta. Vreau s-o văd acum...

Năucit, a pornit înaintea mea, întorcînd din cînd în cînd capul, vrînd parcă să se încredințeze că-l urmam într-adevăr.

În acele mahalale murdare, unde aerul se înăcrește de duhoarea bolilor și-a morții, printre casele stacojii, părăginite, unde ucigașii își săvîrșesc faptele mîrșave feriți de perdeaua groasă a întunericului, pe acele poteci întortocheate ca trupurile înlănțuite ale unor șerpi negri, mergeam cutremurat de groază în urma unui copil. Într-un răstimp atît de scurt, văzuse și trăise multe, pășind curajos prin acel vad al durerii omenești ce trecea și prin

orașul numit de orientali „mirele Siriei“, „perla coroanei sultanilor“.

Cînd am ajuns la marginea cartierului, băiatul a intrat într-o cocioabă din care anii mai lăsaseră în picioare doar cîteva odăi strîmte, cu pereţii coşcoviţi. L-am urmat, iar inima-mi bătea tot mai tare, pe măsură ce înaintam, pînă ce-am ajuns într-o cameră igrasioasă, luminată de flacăra slabă a unei lumînări ce abia răzbea negura deasă, cuibărită prin ungherele goale. În odaie nu era decît un pat vechi în care zăcea o femeie, cu faţa întoarsă spre perete ca spre o inimă mai bună şi mai duioasă ca a oamenilor din preajma ei. Cînd băiatul s-a apropiat de ea strigînd-o, s-a-ntors şi m-a zărit lîngă el. Cu o voce tremurată, ca un oftat prelung, a întrebat :

— Dumneata ce doreşti ?... Ai venit să-mi cumperi şi ultima suflare, otrăvind-o cu poftele-ţi murdare ? Pleacă de aici, uliţa e plină de femei ce-şi vînd sufletul şi trupul pe nimica toată. Eu nu mai am altceva de vînzare decît răsuflarea grea pe care mi-o va stinge în curînd moartea.

Vorbele ei mă răneau adînc, căci exprimau tot chinul unei vieţi nefericite, ce mă mişca profund, umplîndu-mă de dorinţa de-a o alina cîtuşi de puţin :

— Nu-ţi fie teamă, Marta. N-am venit la tine ca un lup înfometat, ci ca un om ce-ţi înţelege durerea. Sînt libanez, am trăit multă vreme în preajma pădurii de cedri, în cătunele de unde te tragi tu... Nu te teme de mine.

Ea s-a cutremurat ca o ramură frîntă în bătaia vîntului, la auzul vorbelor mele ce-i trezeau în suflet amintirea unor locuri dragi, dar atît de îndepărtate. Şi-a acoperit faţa cu mîinile, să nu mai vadă nălucile trecutului jucîndu-i dinaintea ochilor. I-am respectat acele clipe de tăcere pioasă, întreruptă doar de gemete frînte, apoi am văzut-o deschizînd ochii mari, două văpăi rătăcite dintr-o vatră de mult răcită, plutind aiurea, către un liman nevăzut. Buzele-i ofilite, gîtul prelung, subţire ca o aţă,

obrajii supţi, de culoarea frunzelor toamnei răsăreau dintre cuverturile ponosite, îngălbenite de vreme.

— Ai venit aici din milă... Cerul să te aibă în pază, dar să te ţină puţin timp în preajma mea, chiar dacă duioşia faţă de cel lovit de soartă vădeşte bunătate şi-o inimă aleasă. Mai bine du-te de unde ai venit, să nu-ţi atragi ruşinea şi ocara lumii, să nu simţi gustul de fiere al dispreţului celor din jurul tău. Pleacă înainte să te vadă cineva în odaia asta murdară. unde se amestecă duhorile grele ale păcatului şi acoperă-ţi faţa, să nu fii recunoscut. Să nu-ţi pară rău de mine, căci blîndeţea ta nu-mi răscumpără neprihana şi nu îndepărtează mîna morţii de la căpătîiul meu. De m-am prăbuşit în acest hău înfricoşetor, e pentru că am păcătuit amarnic, înjosindu-mă. Nu te cobori pînă la el, ca să nu împărtăşeşti cu mine ocara lumii. Eu sînt ca leproşii ce se tîrăsc vii printre morminte — nu te apropia de mine, ca să nu te vezi ocolit pînă şi de prieteni ! Pleacă şi nu pomeni nimănui numele meu acolo, în satul din umbra pădurii şi cedri, iar dacă te va întreba de mine cineva, spune-i că am plecat de mult din această lume ! A luat apoi c-o ultimă sforţare mînuţele băiatului într-ale ei, suspinînd : Lumea o să-l batjocorească, arătîndu-l cu degetul — iată fructul păcatului şi-al desfrîului, născut de-o femeie ce şi-a pîngărit sufletul, fiul ruşinii, fiul nimănui. Oamenii-i vor striga în faţă cîte şi mai cîte, căci sînt orbiţi de neştiinţă şi de legile lor strîmte, nu bănuiesc că i-am spălat copilăria în lacrimile cele mai amare, plecînd de lîngă el tocmai acum, cînd a-nceput să se înalţe. O să rămînă un biet orfan printre copiii din mahala, singur în această viaţă crudă în care nu va avea altceva decît amintirea numelui meu ce-l va umple de ruşine, dacă va fi un laş, şi-i va aprinde sîngele, dacă va fi curajos şi drept. Iar dacă cerul

îl va lua în paza lui și va ajunge un bărbat puternic, va ști să-l răsplătească pe acela care ne-a adus atîta nenorocire.

I-am spus cu glasul sugrumat de emoție :

— Nu ești precum leproșii, Marta, chiar dacă ți-a fost dat să te tîrăști printre cadavre vii. Nu ești murdară, deși viața te-a aruncat în brațele mizeriei omenești. Necinstirea trupului nu înseamnă pîngărirea sufletului, căci troienele de zăpadă nu omoară semințele din adîncurile brazdelor. O arie întinsă este viața noastră ; capriciile soartei seceră spicele înainte să dea rod, iar cele ce rămîn la marginea ariei sînt prada furnicilor și-a păsărilor flămînde care le ciugulesc boabele, iar apoi le lasă să se usuce în soare. Păcatul tău a izvorît din nemernicia unui bărbat cu suflet mic ; el ți-a adus nefericirea și umilința, ți-a dăruit pleavă în loc de frumusețe. Dar mai omenească e nenorocirea decît tirania, mai bine e să fii lovit de cruzimea altuia decît să fii tu însuți cel care lovește cu sînge rece, cel care frînge florile vieții, călcînd în picioare simțirea curată a unei fecioare.

Sufletul, Marta, e un inel, o verigă de aur desprinsă cîndva dintr-un lanț zeiesc ; flacăra îl poate topi, îi poate stîlci forma și incrustațiile, dar nu-i va preschimba niciodată aurul de preț în alt metal. Pe cînd vreascul uscat, dacă e atins de mînia focului, se preface-n cenușă, risipită apoi de vînturi pe întinsul deșertului.

Tu ești floarea frîntă sub talpa instinctelor omenești, care însă nu ți-au înăbușit parfumul. El tot mai plutește în aer, odată cu gemetele văduvelor, țipătul orfanilor și strigătul celor sărmani. Alină-te cu gîndul că ești floarea strivită și nu piciorul ce-o strivește !

Ea mă asculta tăcută ; căldura consolării îi aprinsese obrajii, așa cum razele apusului colorează scamele norilor.

Mi-a făcut semn să m-apropii și să m-așez pe marginea patului. Văzut de aproape, chipul ei dezvăluia și mai limpede suferințele prin care trecuse în ultimii ani, era chipul cuiva care-și simțea sfîrșitul în preajmă, deși era abia în floarea vieții. Părea că ascultă niște pași ciudați dînd tîrcoale în jurul patului ei. Vedea ca prin ceață văile frumoase de la poalele pădurii de cedri și simțea cum puterile o părăseau, lăsînd în urma lor un șuvoi de lacrimi. Zîmbind stins, a prins să povestească :

— Ședeam pe malul pîrîului, cînd a trecut pe lîngă mine un călăreț... M-a ademenit cu vorbe frumoase și delicate, spunîndu-mi că sînt frumoasă, că-i sînt dragă și nu mă poate lăsa singură în acele văi, printre păsări de pradă și șacali înfometați... M-a cuprins în brațe, strîngîndu-mă la piept, apoi m-a sărutat cum nimeni nu mă mai sărutase vreodată. Nici nu știu cînd m-a urcat lîngă el în șa, mînînd calul la galop pînă spre-nserat, cînd am ajuns la o casă frumoasă, singuratică, ascunsă în mijlocul unor grădini. Mi-a adus veșminte de mătase, parfumuri îmbătătoare și mîncăruri alese. Mă copleșea cu daruri, cu zîmbete dulci și vorbe drăgăstoase, săturîndu-și poftele, iar mie împovărîndu-mi sufletul copleșit de rușine. Cînd s-a plictisit de mine, m-a părăsit, lăsîndu-mi în pîntec o rază vie, aprinsă, hrănindu-se cu speranța inimii mele rănite. În jurul meu se făcuse întuneric beznă ; umblam lovindu-mă de două gînduri ca două stafii înfricoșetoare : unul ce mă-ndemna să îndur cruzimea acelei soarte și altul poruncindu-mi să mă ridic împotriva ei și să pornesc spre văzduhul libertății. Acel ticălos m-a părăsit, lăsîndu-mă singură cu pruncul meu în casa ferită de ochii lumii, pradă foamei, frigului și singurătății, fără altă alinare decît plînsul și vaietul zadarnic, izvorît dintr-o nesfîrșită teamă.

Prietenii lui au aflat unde eram şi în ce nevoi mă zbăteam, neapărată de nimeni : astfel, au venit unul după altul să-mi cumpere cinstea cu bani ori c-o pîine murdară de care nu mă puteam lipsi, pentru a-mi creşte copilul. De cîte ori nu mi-am apucat sufletul în mîini, vrînd să-l azvîrl în marea veşniciei, pentru ca apoi să-l iert, aducîndu-mi aminte că nu era doar al meu, ci şi al pruncului pe care cerul l-a îndepărtat de la el, trimiţîndu-l în această viaţă, aşa cum pe mine mă aruncă acum în hăul fără fund al disperării şi-al morţii. Văd uneori un mire frumos, sosit de dincolo de zare, cum se apropie de mine să-mi îndrume paşii spre patul de nuntă, mai curat ca albul zăpezii... Şi-a ridicat ochii învăluiţi în ceaţa grea a chinului lăuntric şi-a rostit împăcată : Tu, dreptate ascunsă în nopţile mele de spaimă, doar tu auzi litania sufletului meu ce-şi ia rămas bun, chemarea inimii pierdute... Pe tine te implor : ai îndurare şi ia-l în paza dreptei tale pe fiul meu, iar cu stînga primeşte-mi sufletul pentru totdeauna...

S-a uitat la băiatul ei cu o privire nespus de tristă, plină de duioşie, apoi a închis ochii şi-a început să rostească neauzit, cu glas tot mai stins, devenit aproape liniştc, o rugă întreruptă de gemete înăbuşite. Apoi glasul i s-a frînt, buzele i-au tremurat uşor, ca două petale înfiorate, chipul i s-a făcut tot mai alb, străveziu ca o pagină nescrisă, şi toată fiinţa ei a-nceput să lunece uşor în marea somnului...

În zori, trupul Martei al-Baniya a fost aşezat într-un sicriu de lemn şi dus pe umerii unor necunoscuţi într-un loc părăsit, departe de oraş, unde nu se ştie cine săpase o groapă. Nici un preot n-a vrut să se roage pentru sufletul ei ce n-avea dreptul să se odihnească în cimitir, unde crucea păzeşte doar mormintele celor fără de păcate. În urmă-i, spre groapă, au mers tăcuţi doar băiatul ei şi un tînăr pe care loviturile vieţii îl învăţaseră de timpuriu ce-nseamnă mila şi iertarea.

CENUŞA GENERAŢIILOR ŞI FOCUL VEŞNIC

TOAMNA ANULUI 116, ÎNAINTE DE HRISTOS

Noaptea-şi întinsese aripile, cuprinzînd în mrejele ei Oraşul Soarelui [1]. Curînd s-au stins făcliile în casele adunate în jurul templelor înălţate printre măslini şi dafini. Luna-şi împletea beteala pe marmura coloanelor ce vegheau altarele zeilor, privind cu semeţie în zare, spre crestele munţilor Libanului şi coapsele line ale dealurilor.

La ceasul acela de taină, plutind ca o umbră printre spiritele celor adormiţi, s-a arătat Nathan, fiul preotului Djiran, îndreptîndu-se spre templul lui Ashtarut, purtînd în mînă o torţă aprinsă. A intrat cu pas neauzit, aprinzînd opaiţele şi candelele. Arome de smirnă şi tămîie s-au ridicat, ca un văl subţire, îmbrăcînd statuia zeiţei. Apoi a îngenuncheat dinaintea altarului din fildeş şi aur, ridicîndu-şi spre el ochii din care izvorau necontenit lacrimi amare. Cu glas sugrumat a început să se roage :

— Ai milă, slăvită Ashtarut, stăpînă a dragostei şi frumuseţii, arată-ţi blîndeţea şi alungă fantoma morţii din preajma iubitei mele, pe care tu mi-ai hărăzit-o. Leacurile vracilor n-au fost de folos. Descîntecele preoţilor şi farmecele prezicătorilor au rămas zadarnice. Tu eşti ultima speranţă ce-o mai port în suflet, îndură-te de iubita mea, iar mie curmă-mi chinul acesta sfîşietor. Las-o să trăiască alături de mine, să ne bucurăm de tinereţe, pomenindu-ţi bunătatea şi gloria.

Din adîncul inimii înalţ această rugă, preasfîntă Ashtarut : apără-ne de întunericul veşnic. Ascultă-l pe sclavul tău Nathan, fiul preotului Djiran ce şi-a închinat viaţa slujirii altarului tău. Am îndrăgit o fecioară şi am

[1] Este vorba despre vechiul oraş fenician Baalbek, situat în munţii Antiliban, în care-a înflorit cultul zeului Baal, zeul soarelui. În epoca elenistică a fost cunoscut sub numele de Heliopolis, devenit ulterior colonie romană, pe vremea lui August.

vrut să ne unim pentru totdeauna, dar ne-am atras pizma și veninul mireselor djinnilor care-au strecurat în trupul ei firav sămînța unei boli ciudate, trimițînd apoi solul morții s-o răpească, azvîrlind-o în ghearele lor crude. El urlă acum ca un tigru înfometat, bătînd din aripile-i smolite la căpătîiul ei, încercînd s-o sugrume, răpindu-mi-o. De aceea am venit la tine, să te implor smerit : fii miloasă și ține-o în viață, căci e o floare încă nedeschisă, o pasăre măiastră ce-abia și-a început cîntecul, la venirea zorilor. Salveaz-o și vom arde arome tari întru cinstirea ta, jertfe-ți vom aduce pe altar, vom umple amforele cu vin vechi și uleiuri parfumate, pardosindu-ți templul cu trandafiri și iasomie. Vom arde tămîie și esențe rare dinaintea statuii tale, stăpînă a dragostei ce, singură, poți învinge moartea, dîndu-mi-o înapoi pe aleasa inimii, căci tu ești atotputernică peste moarte și peste iubire.

Tînguirea i s-a preschimbat într-un geamăt prelung, întrerupt de suspine înăbușite, ce-și trimiteau ecoul în ungherele templului. Atunci a intrat un sclav, apropiindu-se încet de el și zicîndu-i :

— A deschis ochii, stăpîne... S-a uitat în jurul ei și, nevăzîndu-te, a început să te strige. De aceea am alergat să te chem...

Nathan s-a ridicat iute, urmat de sclav, pornind spre palat. A intrat în iatacul iubitei și, aplecîndu-se deasupra patului ei, i-a sărutat mîinile slăbite și buzele palide, vrînd să-i dea viață cu suflarea lui fierbinte. Ea a tresărit ușor, între mătăsuri foșnitoare, privindu-l printre pleoapele întredeschise. Umbra unui zîmbet, ultima rază din trupul înghețat, i-a înflorit pe buze, apoi a rostit cu o voce subțire și stinsă, ca un fir destrămat de borangic :

— M-a chemat zeița, mirele sufletului meu... A sosit ceasul să mă despart de tine. Să nu suferi, căci voința ei e sfîntă și dreaptă. Cupele dragostei și tinereții au rămas pline, iar cărările frumoase ale vieții sînt neumblate. Dar trebuie să plec spre tărîmul djinnilor spre a mă întoarce

mai tîrziu în această lume, căci Ashtarut cea eternă va reînvia sufletele îndrăgostiților plecați spre veșnicie înainte de a-și împlini iubirea pe pămînt. Ne vom reîntîlni, iubitul meu, și vom sorbi roua dimineții din cupele crinilor, bucurîndu-ne de razele soarelui. Rămîi cu bine !...

Glasul i s-a stins, iar buzele au mai tremurat cîteva clipe, ca o floare veștedă în adierea zorilor. El a îmbrățișat-o, șoptindu-i la ureche vorbe dulci, dar cînd i-a atins buzele le-a găsit reci ca un bulgăr de zăpadă. A scos un țipăt înspăimîntat, sfîșiindu-și veșmintele, apoi s-a aruncat peste trupul ei ce se zbătea pe marginea prăpastiei.

În liniștea nopții, pleoapele celor care dormeau au tremurat, deschizîndu-se temătoare, femeile și copiii s-au speriat, iar bezna a devenit de nepătruns, cînd bocete sfîșietoare și vaiete de durere au prins să se înalțe dinspre palatul preotului zeiței Ashtarut, spintecînd întunericul.

Dimineața, oamenii l-au căutat pe Nathan ca să-l îmbărbăteze, dar nu l-au aflat nicăieri.

Abia peste cîteva zile, o caravană venind dinspre Soare-răsare s-a abătut prin partea locului, iar călăuza ei a dat de veste că l-ar fi văzut pe Nathan rătăcind prin deșert, cu turmele de gazele.

Potop de ani au trecut, ștergînd cu tălpile lor amintirea unor timpuri străvechi. Zeița dragostei s-a îndepărtat de acel ținut, lăsînd în locul ei zeul mîniei, căruia-i plăcea să nimicească tot ce-i stătea în cale, să vadă ziduri năruindu-se. Templele din Orașul Soarelui s-au prăbușit, pierind odată cu palatele-i strălucitoare. Grădinile au fost năpădite de buruieni, cîmpurile roditoare s-au veștejit, lăsînd în urmă-le doar pustiul presărat cu triste ruine ce reînvie dureros amintirea gloriei trecute, ecoul strigătelor de bucurie ce-au răsunat cîndva printre coloane de marmură.

Dar timpul care trece distrugînd ziduri semețe și comori de preț nu poate stinge visurile omului și nici senti-

mentele lui. Ele dăinuie ca un spirit veşnic ce pluteşte peste lume, chiar dacă uneori se ascunde sau se retrage să adoarmă, precum soarele cînd se lasă noaptea şi luna la ivirea zorilor.

PRIMĂVARA ANULUI 1890, DUPĂ VENIREA LUI ISUS NAZARINEANUL

Cînd lumina zilei a prins să se topească, iar soarele s-a îndepărtat de oraşul ce-i poartă numele, Ali al-Husseyni şi-a mînat turmele spre locul acela retras, printre ruinele templului. S-a aşezat între coloanele sfărîmate pe care el le asemuia cu scheletele albite de vreme şi ploi ale unor soldaţi căzuţi demult pe cîmpul de bătălie.

Oile s-au strîns împrejurul lui, chemate de viersul duios al fluierului.

A bătut miezul nopţii, iar cerul a sădit sămînţa zilei ce-avea să vină în inima întunericului. Pleoapele lui Ali erau grele de nesomn, iar mintea-i obosise de trecerea necontenită a atîtor năluciri pe dinaintea ochilor, de-acea linişte înfiorătoare ce se strecura printre ruine. Şi-a pus braţul căpătîi, aşteptînd ca somnul să se apropie, cuprinzîndu-i simţurile, ca o ceaţă moale ce-nvăluie oglinda lacului. A aţipit, uitînd de sine, purtat de aripi nevăzute spre un ţinut îndepărtat unde tainele vieţii omeneşti se dezleagă, dezvăluind un sens adînc. I se părea că vede limpede înăuntrul său, că se desprinde din mersul grăbit al timpului către nicăieri, oprindu-se pentru prima dată în mijlocul cercului de foc al gîndurilor ce de atîta timp îi dădeau tîrcoale. Părea a înţelege în acea noapte tîrzie ce însemna setea lăuntrică, mistuitoarea sete ce-i pustia tinereţea, dezvăluindu-i deopotrivă dulceaţa vieţii şi gustul ei amar. În ea se împleteau nostalgia şi împăcarea, ţesînd acel dor nespus, pe care nu-l potoleşte gloria trecătoare şi nu-l adoarme trecerea anilor. Ruinele templului

trezeau în el un sentiment ciudat, ce-i alerga în suflet ca degetele pe strunele unei alăute străvechi, aducîndu-i în minte imaginea halucinantă a unui templu învăluit în arome de smirnă şi fum de cădelniţe. O toropeală dulce îl copleşea, izvorîtă din nimic şi din toate deodată, ca o flacără mistuitoare născută dintr-o scînteie de început, după cum viaţa s-a aprins mai întîi într-o singură celulă.

Ali a deschis ochii, privind lung spre ruinele templului peste care mintea lui aşternea umbra tremurătoare a unui altar plin de strălucire cîndva. Zidurile se înălţau aievea sub privirile-i buimace, ca ale unui orb ce şi-a recăpătat deodată vederea.

Inima i se zbătea dureros în piept, ca o mare zbuciumată ale cărei valuri azvîrleau pe ţărmul memoriei frînturi ciudate dintr-un vis de demult — amintirea coloanelor semeţe, sfeşnicele, cădelniţele de argint, aromele îmbătătoare ce-nvăluiau statuia măreaţă a unei zeiţe. Preoţi în veşminte sfinţite aducînd jertfe pe altarul de fildeş şi aur... Fecioare dansînd şi flăcăi înălţînd ode stăpînei dragostei şi frumuseţii. Toate se perindau pe dinaintea ochilor săi buimaci, redeşteptîndu-i în suflet zvonul unei stranii chemări, voci de multă vreme stinse, ecouri fugare ale unor vieţi apuse... Sau, cine ştie, poate că imaginile acelea confuze nu erau altceva decît plăsmuirile minţii lui înfierbîntate...

Ali s-a ridicat, frîngînd sub paşii săi tăcerea adormită a pietrelor, simţind cum aripile amintirii se desfac tot mai larg în urma sa, risipind ceaţa, ca şi cum o mînă nevăzută ar îndepărta pînzele de păianjen ţesute timp de veacuri peste faţa limpede a unei oglinzi. Ajuns în mijlocul marii săli a templului, s-a oprit fără voie, ţintuit ca de-o forţă ascunsă dinaintea unei statui sfărîmate. A căzut în genunchi, neputîndu-şi domoli valurile de sînge ce-i clocoteau în vine, ţîşnite ca dintr-o rană adîncă, grăbindu-i bătăile inimii, umplîndu-l de-o nestăvilită amărăciune. Se simţea învins de singurătate în faţa distanţei necuprinse

ce-l despărțea parcă de jumătatea sufletului său rămasă undeva, în negura vremii. Semăna cu o torță ce nu putea arde pe de-a-ntregul, gata să se stingă în bătaia vîntului. Aripi mîngîietoare-i fluturau peste suflet, trezindu-i un dor nespus, adierea iubirii în trupul înghețat, dezmorțindu-l, picurîndu-i în vine stropi de cîntec și lumină, dulci-amare, ca seva florilor crescute printre mărăcini. Încerca să pătrundă sensul acelei beții pe care un zeu necunoscut i-o strecurase în suflet în noaptea aceea plină de taine. Viața lui simplă, de beduin [1] îl ținuse departe de plăcerile lumești, în tovărășia fluierului și-a turmelor sale. Nicicînd săgețile pornite din ochii vreunei femei nu-i străpunseseră inima, nu-i sădiseră în lutul ei aspru sămînța unui vis...

În noaptea aceea însă îl străfulgerase o lumină orbitoare, venită de nicăieri sau care sălășluise poate în el dintotdeauna, fără s-o știe...

A strîns pleoapele umede, iar brațele i-au alunecat neputincioase pe lîngă trup, într-o adîncă înfiorare, sfîrșită în geamăt :

— Cine ești tu, cea atît de aproape inimii mele, deși nevăzută, însträinîndu-mă de mine însumi, chemîndu-mi în suflet zvonul unor vremuri înecate în colbul anilor. Oare, întruchiparea vreunei hurii venite dinspre hotarul veșniciei s-a strecurat în viața mea ca să-mi arate deșertăciunea firii omenești ori spiritul stăpînei djinnilor s-a ridicat din străfundurile pămîntului ca să-mi fure mințile și să mă facă de batjocură printre flăcăii de vîrsta mea ?

Cine ești tu, cea care-mi învălui simțirea în mireasma-ți ucigătoare și-mi încingi fruntea cu un cerc de foc ?

Mă întreb pierdut cine sînt, cine e această nouă ființă stranie ce-o adăpostesc între coastele mele ? Port, oare, în vine apa vieții, ce-mi dă puterea să înțeleg taine nepătrunse, ori m-a otrăvit licoarea păcatului și nu mai știu despărți închipuirea de cele petrecute aievea ?

[1] Locuitor nomad al deșertului

Tu, cea apropiată inimii mele, pe care-o învăluie noaptea, răpindu-mi-o, scînteie trezită în văzduhul visului meu, ai deșteptat în mine fiori și gînduri ce dormeau ca semințele sub mantaua groasă de zăpadă. Ai trecut ca vîntul de primăvară, aducînd mireasma proaspătă a cîmpului și, atingîndu-mă în treacăt, m-ai răscolit din creștet pînă-n tălpi, desprinzîndu-mă de mine însumi ca frunza de ram. Arată-te, dacă ai chip, iar de nu, lasă-mă să adorm, ca să te zăresc printre făpturile din vis, fără să te ating, fără măcar să-ți aud glasul. Destramă marama fermecată ce-mi întunecă privirile, smulge-mă din robia acestui trup trecător și dă-mi aripi să mă înalț pînă la tine, de ești coborîtoare din cer, ori arată-mi cum să ajung în inima pămîntului, de ești întruparea unui djinn, mireasă din tărîmul veșnicelor umbre. Învață-mă legea ta, oricare ar fi ea !

Vorbele lui Ali păreau ecoul unui cîntec țîșnit dinăuntrul său. Lacrimi fierbinți îi împăienjeneau privirea obosită de fantomele nopții și ale veghii ce-i chinuiseră mintea, ispitindu-l ca imaginile aburite ce apăreau tremurătoare pe zidurile sfărîmate, îmbrăcîndu-le în culori stranii.

A început să contemple stelele ce luminau în tării, cu gîndul rătăcit departe, la hotarele vieții și-ale veșniciei, trăind cu răsuflarea tăiată trecerea fiecărei clipe ce lăsa în urmă-i frînturi de înțelesuri desprinse din vis și dorul tot mai aprig după ceva drag, pierdut cine știe de cînd printre acele ruine...

S-au ivit zorile, tulburînd liniștea cu freamătul lor, revărsîndu-și lumina viorie peste acel colț de lume.

În văzduh s-a ridicat ciripitul păsărelelor ce-și făcuseră cuiburi în crăpăturile zidurilor vechi. Zborul lor printre coloane vestea o nouă zi.

Ali și-a trecut mîna peste fruntea înfierbîntată, privind buimac în jurul său, ca primul om trezit din som-

nu-i adînc, demult, pe-un tărîm de legendă... S-a ridicat şi-a chemat oile care s-au strîns în jurul lui, urmîndu-l spre păşunile verzi. Păşea încet, mînîndu-şi turma, cu ochii mari deschişi, deşi părînd a nu vedea nimic în jurul său, atent doar la plăsmuirile minţii lui.

A ajuns la un pîrîu, într-o margine de cîmpie şi s-a aşezat pe mal, sub ramurile sălciilor răsfrînte peste apă. Oile păşteau iarba crudă, stropită de roua dimineţii. A simţit cum inima-i bătea tot mai tare ; razele soarelui îl săgetau, cutremurîndu-l şi, deodată, s-a ridicat aşteptînd... Dintre copaci, s-a arătat o fată, înaintînd uşor spre pîrîu, purtînd pe umeri o cofă. Tălpile-i goale abia atingeau covorul ud al ierbii. Ajungînd la mal, s-a aplecat spre apă, cătînd cu privirea spre celălalt mal şi atunci privirea ei s-a izbit de a lui Ali, ca de strălucirea orbitoare-a unei stele. Cofa i-a alunecat din mîini, dar ea n-a simţit, uitîndu-se mai departe spre malul de unde doi ochi ca nişte făclii aprinse o ardeau, arătîndu-i calea spre un ţărm învăluit în uitare... Apoi, încet, ceaţa s-a destrămat, aerul a devenit fierbinte şi îmbălsămat, străbătut de ecourile unor amintiri ciudate, ce parcă-i legau dintr-o de mult apusă vreme. Auzurile încordate încercau să dezlege cimiliturile acelor clipe de taină, graiul sufletului celuilalt. Într-o clipă, a fost lîngă ea, îmbrăţişînd-o strîns, sărutîndu-i buzele, gîtul, ochii. Ea nu s-a împotrivit, căzîndu-i fără vlagă la piept, lăsîndu-se în voia braţelor lui, ca o mireasmă dulce de iasomie în adierea vîntului, a oftat adînc, uşurată, ca un om ce-şi află în sfîrşit liniştea după o îndelungă încordare. L-a privit în ochi, fără să rostească nici un cuvînt, vorbindu-i în limba sufletului ei ostenit de-atîta aşteptare.

Au pornit înlănţuiţi printre răchite, învăluiţi în acea tăcere mai presus de toate, vibrînd de-o bucurie necunoscută pînă atunci. Au ajuns într-o vale poleită de razele aurii ale soarelui şi s-au aşezat lîngă o stîncă, pe-un covor de panseluţe sălbatice. Vîntul li se juca în păr cu degete răcoroase.

— Ashtarut a vrut să ne întîlnim, ca să cunoaştem plăcerile iubirii, trăindu-ne tinereţea, iubitul meu, a rostit ea abia auzit, cu vocea tremurîndă.

El a strîns pleoapele, străbătut de înţelesul acelor vorbe ca de-un viers fermecat ce-l purta înapoi prin vreme într-o stranie încăpere, la căpătîiul unei fecioare frumoase, în agonie, pîndită de fantoma morţii ce căuta să-i soarbă răsuflarea. A ţipat îngrozit de-acel coşmar, dar ea l-a cuprins cu dragoste, zîmbindu-i luminoasă, plină de căldura vieţii, topindu-i cu privirile ei dogorîtoare chipurile de ceară ale unor vedenii ciudate, ştergîndu-i din suflet năluca trecutului.

S-au îmbrăţişat în tăcere, ameţiţi de licoarea iubirii, înveliţi în lumina soarelui ce destrăma în zare o dîră subţire de fum.

IOAN AL-MADJNUN [1]

În zilele de vară, Ioan pleca dis-de-dimineaţă la cîmp, mînîndu-şi taurii, junincile şi viţeii, tîrîndu-şi cu greu plugul, legat cu o funie.

Asculta trilurile ciocîrliilor şi freamătul frunzelor pe ramuri, pe cînd turma păştea, iar pe la vremea prînzului se apropia de pîrîiaşul ce sălta zglobiu printre văi şi, aşezîndu-se pe mal, îşi scotea merindele, mînca şi arunca fărîmituri de pîine printre ierburi, ca să ciugulească păsărelele.

Pe la asfinţit, cînd razele de lumină se torc în caier, lăsînd locul întunericului, se întorcea la căsuţa ridicată pe o colină stingheră, de unde se vedeau văile largi de la poalele munţilor Libanului. Şedea cu părinţii lui bătrîni

[1] Posedat de djinni, nebun.

în jurul mesei scunde, pe care mama punea cîteva bucate sărăcăcioase și asculta atent istorisirile lor pline de farmec și înțelepciune. El tăcea, iar ei povesteau întruna, pînă ce somnul le lipea geană de geană.

În zilele de iarnă, se așeza lîngă foc, ascultînd vaierul vîntului și geamătul furtunii, cu gîndul dus departe, la izvorul necunoscut al anotimpurilor. Privea prin fereastruică văile troienite și copacii goi, răzlețiți în ger ca o ceată de sărmani lăsați pradă frigului necruțător și vîntului tăios.

Aștepta să vină noaptea, ca să adoarmă tatăl lui, iar el să se strecoare-n vîrful picioarelor pînă la dulapul vechi din care scotea Cartea [1]. Citea din ea cu însuflețire, la lumina slabă a lămpii, întorcîndu-se din cînd în cînd spre tatăl său, să se încredințeze că doarme. Îi interzisese întotdeauna cu străşnicie s-o citească, pentru că preoții îi opresc pe oamenii de rînd să descopere singuri învățăturile sfinte ori să guste din lumina scripturilor, la care numai ei aveau dreptul.

Astfel își petrecuse Ioan copilăria — între cîmpul înverzit, plini de frumuseți și Cartea cea străbătută de lumina spiritului. Era un băiat tăcut și gînditor. Se întîlnea cu cei de-o seamă cu el, dar nu scotea o vorbă, ci se așeza ceva mai departe cu ochii ațintiți în zare, unde linia orizontului se topea în albastrul cerului.

De cîte ori se ducea la biserică, se-ntorcea amărît, căci predicile rostite de la amvon și pildele propovăduite din altar nu erau la fel cu acelea citite în Carte, iar viața pe care-o duceau sătenii nu semăna nici pe departe cu aceea la care visa el în nopți tîrzii, ațipind ostenit.

A venit primăvara, așternînd vălul ei verde peste cîmpuri și pajiști. Petecele rare de zăpadă se topeau văzînd cu ochii, prefăcîndu-se în ochiuri limpezi de apă, strălucitoare ca lacrima. De pe creste curgeau repezi la vale șuvoaie năvalnice, umplînd văile cu susurul lor vesel ce vestea trezirea firii.

Au înflorit migdalii și merii, au înfrunzit plopii și răchitele, iar dealurile rîdeau în soare, sub valuri de flori înmiresmate. Ioan se plictisise să mai stea pe lîngă vatră ; vedea că vițeii se săturaseră și ei de strîmtoarea grajdurilor, jinduind la pășunile cu iarbă crudă, căci ieslele deveniseră tot mai zgîrcite, iar paiele de orz se împuținaseră. Le-a dat drumul, mînîndu-le vesel spre cîmp, neuitînd să ia cu el, bine ascunsă sub abà, Cartea sfîntă, din care abia aștepta să-și îndestuleze sufletul. A ajuns la o pajiște întinsă, cocoțată pe un deal, aproape de pămînturile mînăstirii [1] ce-și înălța turlele semețe spre crestele munților. Vițeii s-au împrăștiat, căutînd iarba cea mai grasă, în vreme ce Ioan s-a așezat, rezemîndu-se de-o stîncă, cu ochii furați cînd de frumusețea priveliștii ce i se deschidea dinainte, cînd de slovele pline de tîlc din Cartea ce-o ține pe genunchi.

Era către sfîrșitul postului mare, iar oamenii mai înstăriți așteptau cu nerăbdare ziua de Paști, cînd bucatele gustoase, atît de rîvnite, le erau în sfîrșit îngăduite.

Dar Ioan nu se bucura împreună cu ei, căci părinții lui erau oameni nevoiași, truditori ai cîmpului, pentru care nu exista nici o deosebire între zilele de post și cele de sărbători. Viața celor ca el nu e decît un nesfîrșit post, în care nu simt altceva decît gustul amar al pîinii amestecate cu lacrimi și-al fructelor uscate, păstrate pentru zile negre. Ioan era obișnuit cu hrana simplă din tot timpul anului, iar în zilele de post suferea din cu totul altă pricină, gîndindu-se ceasuri întregi la tragedia omului nevoiaș pe acest pămînt, la viața lui lipsită de speranță.

[1] În arabă, *al-Kitab*, Cartea, este denumirea Bibliei.

[1] Este vorba despre bogata mănăstire din nordul Libanului numită *Dayr al-Yasha' an-Nabī* care adăpostește un număr mare de călugări cunoscuți sub numele de *halabiyyun* („alepiți") și care posedă terenuri întinse *(n.a.)*.

Privea din cînd în cînd la stolurile de porumbei ce zburau veseli în jurul lui, la florile ce-şi plecau capetele în bătaia vîntului, îmbătate de soare, scrutînd depărtările albastre, unde se rotunjeau semeţe cupolele bisericilor din satele risipite prin văi. Apoi închidea ochii, lăsîndu-se purtat de zvonul clopotelor ce-şi ridicau în înaltul cerului glasurile de argint, deslușind parcă-n chemarea lor cuvintele adînci ale Cărţii, pe care le sorbise cu nesaţ :

„S-au vindecat orbii şi s-au sculat ologii. Lui i-au împletit o cunună de spini, aşezîndu-i-o pe frunte (...) S-a ridicat să-i înveţe pe oameni virtutea (...)

În palatul de marmură l-au legat de o coloană şi-au pus să-l biciuiască (...) Atunci el a iertat-o pe femeia pierdută de păcatele ei (...) Astfel s-a tîrît pe pămînt, sub greutatea poverii sale (...)"

Frînturi ciudate de vorbe şi idei răzleţe i se învălmăşeau în minte, purtîndu-l în vremuri de mult apuse, prin ţinuturi de legendă, învăluite în aburul vineţiu al zbuciumatei istorii. De ore în şir şedea în umbra văii, muncit de gînduri ciudate, ce nu voiau să-i dea pace.

Pe la vremea prînzului, s-a ridicat ameţit, uitîndu-se în toate părţile după viţeii şi junincile sale. A alergat spre drumeagul ce şerpuia printre vîlcele, apucînd-o pe cărărui încurcate ca liniile din palmă, pînă ce-a zărit un om în straie negre. A străbătut grădini întinse şi, apropiindu-se de el, şi-a dat seama că era un călugăr de la mînăstirea ce se înălţa pe-o culme stingheră, la ieşirea din sat. I-a dat bineţe, înclinîndu-se adînc, apoi l-a întrebat :

— Sfinţia-ta, n-ai văzut nişte viţei îndreptîndu-se spre grădini ?

Călugărul s-a uitat lung la el, răspunzîndu-i cam în doi peri :

— Ba da, dacă vii cu mine, o să ţi-i arăt şi ţie...

Ioan a pornit tăcut în urma călugărului ce l-a dus pe-o scurtătură pînă la mînăstire. Acolo şi-a văzut viţeii închişi

într-un ţarc, legaţi bine cu funii groase şi păziţi de-un călugăr bătrîn, care-i plesnea cu biciul, dacă bietele animale se dovedeau prea îndărătnice. Ioan s-a apropiat de ţarc, vrînd să-i vorbească omului aceluia cu faţa întunecată, dar el l-a apucat strîns de abă, strigînd cît îl ţinea gura :

— Săriţi, săriţi... L-am prins pe blestematul ăla de păstor !...

Călugării şi preoţii s-au ivit din chiliile lor, dînd fuga spre Ioan, care se zbătea zadarnic să scape din strînsoarea mîinilor ce i se încleştaseră de braţe. L-au înconjurat din toate părţile, ca pe un vînat rar, măsurîndu-l din creştet pînă-n tălpi cu priviri mînioase. Ioan s-a uitat speriat, căutîndu-l din ochi pe stareţ, pe care l-a deosebit iute după strălucirea veşmintelor şi scînteile furioase din priviri. Şi-a luat inima-n dinţi şi-a rostit :

— Preasfinţia-ta, ce rău am făptuit ?

Stareţul, care plesnea de mînie, i-a răspuns cu un glas hodorogit, tăios ca o lamă de cuţit :

— Viţeii tăi au dat iama în viile mînăstirii, rupînd cîrceii de viţă şi smulgînd lăstarii. Ai să dai seama pentru stricăciuni, căci păstorul trebuie să plătească pagubele făcute de cireadă.

Ioan a încercat să-l înduplece, rostind rugător :

— Sînt nişte biete dobitoace, sfinţia-ta, iar eu sînt sărac, n-am altceva decît braţele-mi slabe şi aceste vite... Lasă-mă să le iau înapoi şi mă jur că nu vor mai călca pămînturile sfintei mînăstiri !

Stareţul a făcut un pas înainte şi, înălţînd braţul spre cer, a tunat :

— Atotputernicul ne-a aşezat aici, dîndu-ne în pază pămînturile Înălţimii-sale guvernatorul Yushsha' al-'Azim, pe care le veghem zi şi noapte şi le îngrijim, căci ele sînt sfinţite şi e vai de acela care le calcă, căci se va preface-n scrum. Dacă nu vrei să plăteşti pagubele, iarba din burţile vitelor tale se va face otravă, omorîndu-le. Dar nici n-ai

cum să te împotriveşti, căci viţeii vor rămîne-n grajdul mînăstirii pînă ce-i vei răscumpăra, plătind şi ultimul bănuţ.

Apoi a dat să plece, dar Ioan l-a implorat cu lacrimi în ochi :

— Preasfinţia-ta, mă leg cu jurămînt, acum, în sfintele zile de Paşti, să nu mai păgubesc de azi înainte avutul mînăstirii. Fie-ţi milă de această dată şi nu-ţi pogorî mînia asupra mea şi-a părinţilor mei, nişte bieţi bătrîni care nu au altă avere decît aceste vite... Fii îndurător şi dă-mi-le înapoi !...

Stareţul s-a mîniat şi mai tare, luîndu-l în zeflemea :

— Mînăstirea nu poate fi păgubită nici cu un bob de secară. Trebuie să plăteşti, oricît ai fi de sărac. Şi nu te mai jura pe cele sfinte, prostănacule, căci ştiu eu mai bine decît tine tainele şi rostul lor ! De vrei să-ţi iei vitele-napoi, să aduci trei dinari pentru stricăciunile făcute.

Ioan a rostit cu glas sugrumat :

— N-am nici o leţcaie, părinte, fie-ţi milă de sărăcia mea !

Stareţul a rămas surd la rugăminţile lui fierbinţi. Şi-a trecut degetele prin barba încîlcită, zicîndu-i :

— Du-te şi vinde-ţi o bucată de pămînt, ca să poţi plăti ! Mai bine să rămîi sărac — şi după moarte să te înalţi la ceruri, decît să stîrneşti mînia guvernatorului Yushsha' al-'Azim, lăudat fie-i numele, căci atunci te vei coborî în iad şi te va mistui focul veşnic.

Ioan a amuţit, ochii i-au strălucit straniu, iar umilinţa de pe chip i s-a preschimbat în îndîrjire. Apoi călugării s-au trezit că-ncepe să le vorbească tare şi răspicat :

— Săracul să-şi vîndă pămîntul udat cu sudoarea braţelor ca să sature visteria mînăstirii cea plină de arginţi ? E drept să smulgeţi cîţiva gologani, aruncîndu-l pe omul sărman într-o sărăcie şi mai mare, lăsîndu-l muritor de foame, pentru ca guvernatorul să ierte păcatele unor dobitoace ?

Stareţul i-a strigat cătrănit :

— Astfel grăieşte Mesia : „Celui care are, să i se dea, ca să-i crească avutul, iar celui ce n-are, să i se ia !"

Ioan a simţit că i se zvîrcoleşte inima în piept de revoltă şi că pămîntul i se răscoală sub tălpi, înălţîndu-l deasupra acelor oameni lipsiţi de suflet, dar şi de-nvăţătură. Fulgerîndu-i cu privirea, a scos Cartea şi-a strigat :

— Astfel tălmăciţi voi înţelesul adînc al Scripturii, sfinţiile voastre ? Aşa slujiţi voi binele, semănînd răul ? Vai vouă, cînd va sosi ceasul dreptăţii şi-or să se dărîme mînăstirile, iar zidurile lor se vor preface în nişte mormane de pietre netrebnice, risipite prin văi, cînd odată cu altarele vor cădea şi capetele voastre ! Vai vouă, cînd lacrimile şi sîngele s-or aduna-n şuvoaie ce-or spăla-n furia lor faţa pămîntului, împingîndu-vă-n hăuri fără fund ! Vai şi amar de sufletele voastre ce-ascultă doar de poftele hulpave ce vă rod măruntaiele ! Degeaba vă veţi ascunde sub straiele negre ca păcatele ce-aţi făptuit, bîiguind rugăciuni făţarnice, pornite din sufletele voastre ca piatra de seci ! În zadar veţi îngenunchea dinaintea altarelor, cînd aţi trădat lucrurile sfinte şi-aţi mînjit adevărata credinţă ! M-aţi adus cu de-a sila în locul acesta spurcat, ca să-mi smulgeţi palma de pămînt ce-am moştenit-o din strămoşi, iar cînd v-am cerut îndurare m-aţi luat în rîs ca pe-un nătărău. Pămîntul rodeşte pentru toţi oamenii la fel, dar pentru voi s-ar cuveni să nască doar buruieni otrăvite.

Cercetaţi Cartea cu luare aminte şi spuneţi de veţi găsi fie şi-o singură pagină lipsită de blîndeţe şi înţelegere pentru durerile omeneşti. Cînd n-a dăruit alinare Cel ce şi-a desfăcut braţele să cuprindă toată suflarea omenească şi şi-a deschis mintea s-o îndrume spre lumină ?

Ascultaţi, oameni haini la suflet, gemetele ce se ridică din oraşe şi sate, din spitale şi închisori, de pe străzile pline de cerşetorii unei fărîmituri de pîine şi de săracii fără adăpost... Strigătele înăbuşite ale văduvelor şi

orfanilor ce se sting în chinuri cumplite, în vreme ce voi trîndăviţi, înfruptîndu-vă din roadele pămîntului şi licoarea viilor bogate. N-aţi întins nicicînd o mînă bolnavului, nu l-aţi alinat pe osîndit, nu l-aţi îndestulat pe înfometat, nu l-aţi adăpostit pe pribeag şi nici nu l-aţi îmbărbătat pe sărman. Şi încă ar fi bine, dacă v-aţi mulţumi cu ce-aţi adunat, smulgînd cu lăcomie ban cu ban, ogor după ogor, de la moşii şi strămoşii noştri, dar vă întindeţi gheara hrăpăreaţă spre rodul muncii ţăranilor săraci lipiţi pămîntului şi-al văduvelor fără ajutor. Vă-ncolăciţi ca şerpii în jurul avutului lor cu care abia-şi duc zilele, sugîndu-le odată cu vlaga şi ultimul strop de speranţă...

Ioan s-a oprit o clipă, cu suflarea tăiată de dogoarea gîndurilor ce-l umpleau de revoltă, apoi a rostit cu glas domol :

— Voi sînteţi mulţi, iar eu sînt singur : faceţi cu mine ce veţi voi ! Lupii hulpavi sfîşie oaia în negura nopţii, dar urmele de sînge rămîn pe pietrele văii, pînă vin zorii şi răsare soarele !

Vorbele lui aprige îi stîrneau pe călugări, umplîndu-i de furie turbată. Ca nişte ulii hămesiţi, zăvorîţi în colivii, n-aşteptau decît un semn al stareţului ca să se repeadă asupra lui Ioan şi să-l sfîrtece. El şedea liniştit, netemător, cu privirea limpede aţintită spre staroste, care-a tunat :

— Puneţi mîna pe-acest netrebnic, smulgeţi-i Cartea şi-apoi tîrîţi-l în cea mai întunecoasă chilie, să-şi ispăşească păcatul de-a se fi-mpotrivit voinţei mele. Blestemat să fie-n veci de veci !

Călugării s-au năpustit asupra lui Ioan, legîndu-l şi aruncîndu-l într-o chilie strîmtă şi întunecoasă ca o ocniţă, lovindu-l necruţători cu pumnii şi picioarele.

Ioan a zăcut o vreme fără cunoştinţă, dar într-un tîrziu s-a ridicat anevoie, privind prin ferestruica ce dădea spre valea înecată în soare. Faţa i s-a luminat de mîngîierea dulce a razelor ce-i pătrundeau în suflet, amintindu-i că doar trupul îi zăcea chinuit în hruba-n care-l azvîrliseră acele fiare, în vreme ce gîndu-i alerga liber peste pajiştile verzi.

Ghearele ce-l sfîşiaseră nu-i putuseră atinge sufletul de neînvins pe care-l simţea slobod ca păsările cerului.

Pe omul drept nu-l poate-nfrînge tirania, căci adevărul e-o pavăză neclintită în calea mişeliei, de aceea el e-n stare să soarbă otrava zîmbind şi să moară sub potopul de pietre, precum Pavel.

Părinţii lui Ioan au aflat cu mîhnire ce i s-a-ntîmplat singurului lor copil. Bătrîna a ajuns cu greu la mînăstire, sprijinindu-se într-un toiag ; s-a aruncat la picioarele stareţului, vărsînd lacrimi amare, sărutîndu-i mîinile şi implorîndu-l să-l ierte pe feciorul neştiutor, care greşise fără voia lui.

El i-a răspuns, ridicîndu-şi ochii spre cer, vrînd să pară rupt de cele lumeşti :

— Noi iertăm păcatul fiului tău şi-l privim cu îngăduinţă, dar drepturile mînăstirii sînt sfinte şi se cer apărate, mai ales că Înălţimea-sa guvernatorul s-ar mînia cumplit dac-ar afla că via şi păşunile i-au fost călcate în picioare.

Femeia l-a privit cu ochii înecaţi în lacrimile ce-i şiroiau pe obrajii ofiliţi, apoi smulgîndu-şi colierul de argint de la gît i l-a prins în palmă :

— Nu am altceva mai de preţ decît acest dar primit de la mama, în ziua nunţii. Primeşte-l, părinte, în schimbul iertării băiatului meu !

Stareţul a cîntărit o clipă colierul în palmă, apoi l-a vîrît iute în buzunarul sutanei, în vreme ce bătrîna-i săruta dreapta, în semn de recunoştinţă.

— Vai de orînduielile din zilele noastre, a rostit el, prefăcîndu-se-ntristat, toate sînt de-a-ndoaselea, nesoco-

tind sfintele învăţături : fiii seamănă neghina, iar părinţii tac şi înghit umilinţa. Du-te, nefericito şi roagă-te pentru sufletul fiului tău ispitit de diavol, poate s-o îndura cerul să-l vindece de nebunie, arătîndu-i calea cea dreaptă.

Aşa a scăpat Ioan din temniţa-n care fusese azvîrlit. A pornit agale, mînîndu-şi viţeii din urmă, uitîndu-se cu tristeţe spre mama lui care mergea alături, fără să spună un cuvînt. Ajuns acasă, a-nchis viţeii în grajd şi s-a aşezat lîngă fereastră, privind gînditor în zare, unde lumina zilei se topea în aburul vineţiu al înserării. A desluşit ca prin vis vorbele tatălui său ce-i şoptea încet la ureche bătrînei zguduite de plîns : „De cîte ori nu ţi-am spus că băiatul ăsta nu e în toate minţile, iar tu n-ai vrut să mă crezi ! Iată că temerile mele s-au adeverit şi stareţul ţi-a spus ceea ce eu ştiam de multă vreme..."

Ioan nici nu s-a clintit de lîngă fereastră, scrutînd mai departe pe cer norii străpunşi de ultimele raze ale soarelui.

Biserica cea nouă din Bisharri[1] îşi deschisese porţile primitoare chiar în ziua de Paşti, chemîndu-i pe locuitorii satelor dimprejur, strălucitoare şi mîndră precum palatul emirului. Oamenii ieşiseră pe străzi, aşteptîndu-l pe episcop, să binecuvînteze şi să sfinţească altarul. Văzîndu-l că se apropie, i-au ieşit cu toţii în cale, conducîndu-l cu mare alai în uralele drept-credincioşilor şi proslăvirile preoţilor, răsunînd deopotrivă cu glasurile ţimbalelor şi-ale clopotelor trase pentru prima dată. El privea semeţ în toate părţile, înaintînd călare, în clinchetul clopoţeilor de argint ce-i împodobeau armăsarul. Mulţimea se prosterna orbită de strălucirea fireturilor şi-a brocarturilor aurite ce-i înveleau şeaua, iar mai-

[1] Orăşel în nordul Libanului, locul naşterii lui Djubran Khalil Djubran.

marii oraşului se-nghesuiau să-i iasă înainte, salutîndu-l cu evlavie, slăvindu-i puterea şi lăudîndu-i măreţia în vorbe alese ; unii începuseră chiar să recite *qaside* străvechi, înălţîndu-i adevărate imnuri ce-i preamăreau virtuţile şi lumina învăţăturii ce-o semăna printre oamenii de rînd. Ajuns dinaintea bisericii, a descălecat mîndru, păşind drept printre cei ce se-nghesuiau, cuprinşi de uimire, să-i facă loc. A intrat în altar, îmbrăcînd anteriul din fir de aur, aşezîndu-şi pe cap mitra încrustată cu pietre scumpe, apoi, cu cîrja episcopală în mînă, a-nconjurat de cîteva ori biserica, urmat de şiruri lungi de preoţi în veşminte de sărbătoare, întîmpinat de pretutindeni cu urale, proslăvire şi jurăminte de credinţă.

În jurul lui, pluteau miresme îmbătătoare de tămîie şi pîlpîiau mii de lumini, aprinse cu evlavie de credincioşi, întru pomenirea celor veşnice.

Ioan se amestecase printre păstori şi ţărani, privind cu amărăciune la priveliştea ce i se înfăţişa în toată strălucirea, dar şi mohoreala ei : de-o parte vedea mătăsuri grele, vase de aur şi cădelniţe de argint, iar de cealaltă — o adunare de săraci slabi şi zdrenţăroşi, veniţi din toate satele de pe vale să vadă fastul şi mărirea unora, în ziua marii sărbători. Căci printre cei adunaţi dinaintea bisericii, unii se bucurau de gloria şi puterea la care ajunsese lăcaşul Domnului, ridicîndu-i şi pe ei la cele mai înalte ranguri, iar alţii şopteau cu buzele arse rugăciuni fierbinţi, abia îndrăznind să viseze la ceasul dreptăţii lor. Stăpînii şi preoţii ţineau capetele sus, mergînd neîncovoiaţi, precum chiparoşii veşnic verzi, pe cînd ţăranii abia umblau, aduşi de spate şi împovăraţi de umilinţă, ca nişte corăbii gata să se scufunde, cărora furtuna le-a smuls cîrma şi le-a sfîşiat pînzele, aruncîndu-le în voia valurilor.

Samavolnicia crudă şi supunerea oarbă şedeau acolo, faţă-n faţă. Care a născut-o pe cealaltă ? Oare, tirania e ca un copac cu frunzarul des ce nu poate creşte decît

în sol nisipos, la marginea cîmpiilor joase, ori poate că supunerea e un şes întins ca în palmă, cu pămîntul crăpat de secetă, pe care nu cresc decît ciulinii ?

Astfel se frămînta Ioan, muncit de gînduri, simţind cum gîtlejul i se încleşta, oprindu-i respiraţia, iar lama unui hanger nevăzut i se răsucea în piept.

Sfinţirea bisericii era pe sfîrşite, iar mulţimea începuse să se împrăştie agale. Ioan asculta cu ochii închişi zgomotul acelor paşi şovăitori, învăţaţi să umble cu teamă şi băgare de seamă, simţind cum ecoul lor îi trezea în suflet o pornire ciudată, ca o chemare căreia nu i se putea împotrivi. O aripă nevăzută, ca fluturarea unui gînd, i-a atins parcă umărul, înfiorîndu-l. S-a pomenit înaintînd spre arcadele din pridvorul bisericii, mînat de-o forţă necunoscută, de neînvins. A făcut un semn, ridicînd braţul spre cer, apoi a strigat din toată fiinţa :

— Priveşte, Tu care te afli în miezul luminii cereşti, încins cu coroană de flăcări, păzitorul credinţei şi-al celor veşnice, ce ţi-ai aflat sălaşul în nesfîrşirea albastră !... Priveşte cum mărăcinii au năpădit florile semănate de tine, cu sudoarea frunţii. Priveşte şi te minunează văzînd ghearele lighioanelor sălbatice cum sfîşie carnea berbecului slab şi hăituit. Sîngele tău cald a curs pe faţa pămîntului, lacrimile ţi s-au uscat în inimile celor chinuiţi, iar suflarea-ţi răcoroasă s-a stins sub arşiţa deşertului ; cîmpia sfinţită de umbletul tău a devenit cîmp de bătălie, unde copitele cailor frîng coastele celor căzuţi la pămînt, unde cel puternic îl striveşte pe cel slab, fără milă.

Strigătul de disperare al celor ce orbecăie prin beznă nu se înalţă pînă la stăpînii ridicaţi în tronuri, în numele tău, iar vaierul obidiţilor nu e auzit de cei ce-ţi predică învăţătura, de la amvoane. Căci aceştia s-au transformat în ulii ce sfîşie cu ciocurile lor de fier aripile porumbeilor. Tot ce-ai grăit, în cărţi s-a închis, iar pînă la noi răzbate doar un vuiet cumplit, ce ne umple de spaimă.

Pentru gloria numelor lor, cei puternici au înălţat biserici şi temple, îmbrăcîndu-le-n brocarturi şi poleindu-le cu aur, dar lăsînd trupurile celor sărmani să tremure de frig în uliţele strîmte, în cocioabe reci, ca nişte peşteri. Au umplut văzduhul de fumul cădelniţelor şi flăcările sfeşnicelor, dar au lăsat pîntecele supuşilor pradă foamei. Au înălţat rugi în tării, dar nu şi-au plecat urechea la plînsetul văduvelor şi orfanilor. Oh, de-ai veni să-i alungi pe aceşti vînzători ai credinţei ce ţi-au transformat lăcaşurile sfinte în grote spurcate, colcăind de vipere !... De-ai cere socoteală atîtor regi şi împăraţi ai lumii ce şi-au ridicat tronurile pe avutul celor sărmani !

Priveşte viile roase de viermii ce le scurmă la rădăcini şi ciorchinii călcaţi în picioare de cei ce trec nepăsători faţă de roadele pămîntului. Mai-marii puterii, în mîinile cărora stă soarta atîtor neamuri, s-au despărţit certîndu-se şi războindu-se necontenit, jertfind fără milă sufletele celor necăjiţi şi braţele lor sleite de puteri. Preoţii ridică glasurile în zile de sărbătoare, strigînd plini de cutezanţă : „Slavă celui Atotputernic, pace pe pămînt şi bucurie printre oameni !" şi astfel numele celor sfinte e rostit de buze mincinoase, ce n-au cunoscut decît păcatul vorbelor strîmbe.

Cum să fie, oare, pace pe pămînt cînd fiii nevoii îşi sleiesc puterile pe ogor, arzîndu-şi feţele în soarele dogoritor, ca să umple pîntecele celor ce seamănă doar răul şi împilarea ?

Poate izvorî bucuria din inimile oamenilor, cînd cei loviţi de cruda lor soartă privesc spre moarte precum învinsul spre mîntuitorul său ?

Unde să-şi afle pacea sălaşul ? În ochii copiilor ce sug la sînul sterp al mamelor laptele amar al disperării ? Ori poate în trupurile adormite pe paturi de piatră, jinduind la hrana pe care preoţii şi călugării mînăstirilor o aruncă la porci, dar care pe ei i-ar salva de la pieire ? De unde să nască bucuria, cînd emirul cumpără cu ar-

ginții lui puterea bărbatului și cinstea femeii, în vreme ce noi tăcem înspăimîntați, robindu-ne strălucirii aurului, veșmintelor scumpe și giuvaerelor de preț ce ne fură mințile cu licărul lor viclean ? De-am striga adevărul în cele patru zări, dîndu-l în vileag, și-ar trimite oamenii împotriva noastră, să ne treacă prin foc și sabie, să ne zdrobească sub copitele cailor trupurile, slobozind șuvoaie de sînge cu care să spele pămîntul de molima revoltei.

De nu se va risipi bezna în care ne ducem zilele, mai bine să ne-nghită sfîrșitul și să ne odihnim în pace : căci viața nu ne-a fost viață, ci spaimă bîntuită de nălucile deznădejdii, vale a plîngerii plină de jivine pîndindu-ne din toate părțile. Zilele nu ne-au fost zile, ci lănci ridicate deasupra capetelor noastre ce ne-au învățat ascultarea oarbă.

Îndură-te de noi, lumină cerească și iartă-ne slăbiciunea, întărindu-ne brațul !

Ioan le vorbea oamenilor, așa cum glăsuise doar pentru sine, în nopți nesfîrșite de veghe. Mulțimea asculta vrăjită, cuprinsă fără de veste de-o nouă însuflețire, o bucurie ciudată transformîndu-se pe nesimțite în furie nestăpînită.

— Omul acesta n-a spus decît adevărul. Știe mai bine ca noi toți măsura durerilor ce ne-ncovoaie ! s-a auzit un glas.

— Nu știe nici el ce vorbește, căci are mintea întunecată și inima pradă duhurilor rele, l-a căinat o voce de femeie.

— N-am mai auzit o astfel de rătăcire de cînd mă știu. Din moși strămoși nu s-a pomenit o nebunie mai mare... s-a mîniat altul.

Un bătrîn i-a șoptit la ureche vecinului :

— M-am cutremurat din creștet pînă-n tălpi ascultîndu-l pe omul acesta ciudat. În glasul lui răzbește o forță stranie, ce mi-a vrăjit inima...

Celălalt i-a răspuns nedumerit :

— Nu crezi că stăpînirea cunoaște mai bine ca noi nevoile în care ne zbatem și c-am fi niște nelegiuiți dacă ne-am îndoi de asta ?

Glasurile se ridicau din toate părțile, zbătîndu-se ca valurile unei mări înfuriate. Deodată un călugăr s-a năpustit asupra lui Ioan, înșfăcîndu-l de braț și dîndu-l pe mîna poliției, care l-a tîrît în fața *hakim*-ului.

I-au pus o mulțime de întrebări, dar el nu și-a descleștat fălcile, stînd drept în fața acelor oameni cu înfățișare de călăi.

Văzînd că nu pot scoate nici o vorbă de la el, oamenii legii l-au azvîrlit în temniță, să-și ispășească păcatele și să învețe căința. Dar Ioan nu s-a-mpotrivit nici de-această dată, ci s-a întins pe pămîntul gol, adormind rezemat de zidul de piatră.

În zori, l-au adus pe bătrînul tată spre a depune mărturie în fața *hakim*-ului că Ioan nu era în toate mințile. Cuprins de tristețe, a-nceput să povestească :

— De cîte ori nu l-am auzit îngăimînd vorbe fără noimă, chemînd nălucile minții lui înfierbîntate, rostind descîntece ciudate, ca ale vracilor din bătrîni. Întreabă-i, stăpîne, pe băieții de seama lui, care au încercat de-atîtea ori să intre-n vorbă cu el, dar fără nici un folos. Cel mai adesea nu le răspundea, cufundat în plăsmuirile ciudate ce-i chinuiau gîndul. Altă dată încerca să le răspundă, dar cuvintele-i ieșeau din gură stîlcite, neînțelese, fără nici o legătură între ele, trosnind ca vreascurile uscate. Întrebați-o și pe maică-sa care știe cel mai bine cît de departe e sufletul lui de lumea aceasta ! Ea l-a văzut adesea cu ochii ațintiți în zare, nemișcat ca o stană de piatră, vorbind cu aprindere despre flori, pomi sau stele, așa cum copiii aduc vorba-n jocul lor despre tot felul de trăznăi fără noimă. Din cînd în cînd, întîlnea în cale cîte-o fată care le spunea cu părere de rău suratelor ei : „Cerul seamănă lucruri atît de ciudate în om : a adunat

laolaltă în flăcăul acesta frumusețea chipului cu întunecimea minții, strălucirea blîndă a ochilor cu bezna sufletului său atins de boală."

Prin poienile de pe coline, năpădite de iarbă grasă şi flori mirositoare, Ioan îşi mîna vacile la păşunat cît era ziua de lungă. Privea cu ochii în lacrimi spre satele şi grădinile presărate pe văi, rostind adesea, printre oftaturi adînci :

— Voi sînteți mulți, iar eu unul singur. Spuneți despre mine ce vreți şi faceți cu mine ce veți voi : lupii sfîșie oaia în negura nopții, dar urmele de sînge rămîn pe prundişul văii pînă ce vin zorile şi răsare soarele...

FURTUNILE

ZEUL NEBUN

Umblam singur pe valea *Dhill al-hayat* [1], pe drumul presărat de oase și țeste, într-o noapte cu stele înghițite de ceață şi liniştea cutremurată de spaimă. Acolo, pe malul rîului plîngerii, cel cu ape înroşite de sînge, șerpuitor ca o viperă cu spinarea pătată, frămîntat ca visul ucigaşului, m-am oprit să ascult șoaptele adîncurilor, privind spre nicăieri.

Pe la miezul nopții, cînd cortegiile spiritelor au ieșit din lăcașurile lor, am auzit zgomotul unor pași apăsați ce se-ndreptau spre mine. M-am întors și-am zărit un spectru uriaş, înspăimîntător, stînd în fața mea. Am țipat îngrozit :

— Ce vrei de la mine ?

Ochii i-au strălucit în noapte ca două lumînări, apoi mi-a răspuns :

— Nu vreau nimic şi vreau totul.

— Lasă-mă-n pace şi vezi-ți de drum ! i-am zis, tremurînd.

— Calea mea nu e alta decît a ta. Eu merg într-acolo unde mergi tu și dorm odată cu tine.

— Am venit aici ca să fiu singur. Du-te şi lasă-mă !

— Eu sînt însăşi singurătatea. De ce te temi de mine ?

[1] În traducere, umbra vieții.

— Nu mă tem de tine.
— Dacă nu ți-e frică, de ce tremuri ca o ramură ?
— Eu nu tremur. Doar veșmintele-mi bătute de vînt foșnesc.
Am auzit un hohot ca o rafală, apoi glasul a continuat :
— Ești un laș. Nu recunoști că te-a cuprins groaza. Încerci să te ascunzi după acest văl mincinos, dar firele lui sînt ca pînza de păianjen. Mă faci să rîd cînd te privesc.
S-a așezat pe-un colț de stîncă, iar eu parcă m-am scurs în pămînt, fără să-mi dau seama, neputîndu-mi lua ochii de la chipul acela hidos. După o clipă, ce mi-a părut cît o mie de ani de groază, glasul m-a întrebat :
— Cum te cheamă ?
I-am răspuns tot mai tulburat :
— Abd-Allah.[1]
— Cît de mulți sînt sclavii lui Allah, rînji spectrul, și cît se ostenește Allah pentru ei ! Ce-ar fi dacă te-ai numi de azi înainte Sayyid aș-Șayatin[2] și ai adăuga la cortegiul de nenorociri pe care le aduc diavolii încă una ?
— Mă chemă Abd-Allah și numele acesta mi-e drag pentru că mi l-a dat mama, cînd m-am născut. Nu vreau să-l schimb cu altul.
— Nefericirea fiilor stă în darurile pe care le primesc de la părinți. Cine nu știe să se elibereze de aceste daruri din moși strămoși, devine sclavul celor morți pînă-n ultima lui clipă.
Am dat din cap, gîndindu-mă la vorbele acelea ciudate, izvorîte parcă dintr-un vis urît, cînd spectrul m-a întrebat din nou :
— Din ce trăiești ?
— Compun versuri și le public. Părerile mele despre viață îi contrariază adesea pe semenii mei.

[1] Sclavul lui Allah.
[2] Stăpînul diavolilor.

— E-o meserie străveche, oropsită de oameni, pentru că nu le aduce nici un folos, după cum nici rău nu le face.
— Dar de ce ar trebui să-mi cheltuiesc zilele și nopțile în folosul oamenilor ?
— Uite, gropar ar fi o meserie mai bună. El îi scapă pe semeni de leșurile care le umplu casele și templele de putreziciune.
— N-am văzut niciodată leșuri zăcînd în jurul caselor.
— Asta pentru că tu nu privești decît cu ochii închipuirii și vezi oamenii zbătîndu-se în furtunile vieții. Tu îi crezi vii, pe cînd mulți dintre ei sînt morți, dar nu s-a găsit cine să-i îngroape și de aceea rătăcesc pe pămînt, răspîndind o duhoare de stîrv.
Am întrebat ironic :
— Cum aș putea să-i deosebesc pe vii de morți, dacă toți se zbat în aceeași vîltoare ?
— Cei morți, mi-a răspuns glasul, tremură dinaintea furtunii, pe cînd cei vii stau drepți în bătaia ei, alergînd fără teamă și oprindu-se doar odată cu ea.
Și-a sprijinit capul pe un braț și i-am zărit mușchii puternici ca nodurile de pe trunchiul unui stejar bătrîn, pline de forța vieții.
— Ești însurat ? m-a întrebat.
— Da. Am o nevastă frumoasă, care mi-e tare dragă.
— Ce de păcate ai și cîte nenorociri te pasc ! Căsătoria e sclavia omului față de dorința de a dăinui. Dacă vrei să te eliberezi, lasă-ți nevasta și trăiește singur !
— Dar am trei copii, dintre care cel mare se joacă cu mingea, iar cel mic abia gîngurește. Ce să fac cu ei ?
— Învață-i să sape gropi, apoi lasă-i să se ducă unde-or vedea cu ochii !
— N-am putere să mă însingurez. M-am obișnuit să trăiesc plăcerile vieții de familie, lîngă nevastă și copii ; dacă-i părăsesc, nu voi mai fi nicicînd fericit.

— Viaţa bărbatului lîngă femeie şi copii nu e decît un chin cumplit, neîntrerupt. Dar dacă vrei să fii neapărat însurat, ia o fecioară dintre fiicele djinnilor.

— Djinnii nu se pot întrupa. De ce-ţi baţi joc de mine ?

— Ce prost eşti ! a hohotit spectrul. Mai degrabă oamenii obişnuiţi n-au trupuri, n-au chipuri şi suflete.

— Vrei să spui că fiicele djinnilor au pe deasupra şi-o înfăţişare plăcută ?

— Au un farmec nepieritor şi-o frumuseţe care nu se ofileşte.

— Arată-mi o astfel de fecioară minunată, ca să te cred !

— Dac-ai putea să-i vezi chipul şi să i-l atingi, n-ai mai vrea să te însori cu ea.

— Şi atunci ce rost ar avea să am o nevastă ce nu poate fi zărită şi nici atinsă ?

— Ar avea un rost anume, care însă nu s-ar vedea imediat. În felul acesta, ar dispărea creaturile acelea, morţii vii care îngenunchează în faţa furtunii şi n-au curaj să o înfrunte.

Şi-a întors faţa de la mine, apoi m-a întrebat :

— Ce religie ai ?

— Cred în Dumnezeu şi-i cinstesc pe profeţii lui, iubesc virtuţile şi sper în viaţa de apoi.

— Astea sînt vorbe pe care le-au ticluit generaţiile apuse, apoi ţi le-au aşezat pe buze, cu mîinile ignoranţei. Adevărul adevărat e că nu crezi decît în tine însuţi, că te gîndeşti numai la tine, că nu iubeşti altceva decît propriile-ţi înclinaţii şi nu speri altceva decît ca ele să dăinuie veşnic. De la începutul începuturilor omul a căzut în sclavia lui însuşi, pe care-a numit-o în fel şi chip, după cum i-a trecut prin cap — cînd soţ, cînd ban, cînd Dumnezeu.

Chipul i s-a destins, acoperindu-se cu un surîs batjocoritor :

— Şi totuşi, cît de stranii sînt cei care-au devenit robi pentru ei înşişi şi ce păcătoase le sînt sufletele !

M-am cufundat în gînduri, cîntărind vorbele acelea cu înţelesuri mai adînci ca viaţa, moartea şi adevărul la un loc. Mintea-mi rătăcea prin cotloanele acelei nopţi de taină, sfîşiată de întrebări.

— Dacă ai un stăpîn, atunci mă jur pe el, spune-mi cine eşti ?

— Eu sînt propriul meu stăpîn, s-a auzit glasul spectrului.

— Şi cum te cheamă ?

— Zeul nebun.

— Unde te-ai născut ?

— Pretutindeni.

— Cînd, în ce vreme ?

— În orişicare timp.

— De la cine ai învăţat înţelepciunea şi cine ţi-a dezvăluit tainele vieţii şi-ale firii ?

— Nu sînt un înţelept. Înţelepciunea e hărăzită oamenilor. Sînt un nebun puternic, încătuşat. Pămîntul se cutremură sub tălpile mele, iar stelele se opresc odată cu mine din mers. Am învăţat de la diavoli să-mi bat joc de oameni. Tainele firii şi nefiinţei le-am pătruns după ce am trăit laolaltă cu regii djinnilor şi m-am însoţit cu stăpînii nopţii.

— Ce faci prin văile acestea pustii şi cum îţi petreci zilele şi nopţile ?

— Dimineaţa ponegresc soarele, la amiază îi blestem pe oameni, seara îmi bat joc de natură, iar noaptea îngenunchez în faţa mea şi mie mă închin.

— Cu ce te hrăneşti, ce bei, unde te culci ?

— Eu, ca şi timpul, ca şi marea, nu dorm niciodată. Precum ele, mă hrănesc cu trupuri omeneşti, cărora le sorb sîngele şi le înghit răsuflarea.

S-a ridicat, încrucişîndu-şi braţele pe piept, apoi m-a privit lung, spunînd :

— Cu bine ! Mă duc acolo unde sălăşluiesc demonii atotputernici.

Am ţipat :

— Întîrzie o clipă : mai am o singură întrebare !

Mi-a răspuns pe jumătate înghiţit de ceaţă :

— Zeii nebuni nu întîrzie niciodată.

A dispărut după o perdea de fum, lăsîndu-mă buimac, înspăimîntat, cu privirile aţintite-n gol.

M-am grăbit să-mi îndrept paşii departe de acel loc şi i-am auzit glasul hohotitor izbindu-se de stînci, într-un ecou sfîşietor : „Niciodată... niciodată..."

A doua zi, mi-am părăsit soţia şi m-am cununat cu o fecioară de djinni. Apoi i-am dat fiecărui copil cîte o lopată şi le-am spus :

— Plecaţi, şi ori de cîte ori veţi întîlni un mort viu, îngropaţi-l în ţărînă !

Din acel ceas, sap morminte şi îngrop morţii, dar ei sînt mulţi, iar eu unul singur şi n-are cine să mă ajute.

AS-SULBAN

În salonul elegant, cu pereţii ticsiţi de rafturi cu cărţi, domnea o linişte desăvîrşită. Khalil Bek Tamer, funcţionar al guvernului, trăgea tacticos din narghilea, în vreme ce domnişoara Elena broda sîrguincioasă, fără să scoată o vorbă. În fotoliul său confortabil, Iusuf Masarra, stăpînul casei, gusta pe-ndelete savoarea fără pereche a ţigării de foi, cu gîndul furat, pesemne, de un personaj al cărţii la care tocmai lucra.

Khalil Bek frînse deodată tăcerea :

— Ţi-am citit azi articolul despre artele frumoase şi înrîurirea lor asupra eticii... Să ştii că mi s-a părut cît se poate de izbutit. Dacă n-ar avea acea coloratură prea „europeană", cred c-ar putea fi considerat cel mai bun eseu care s-a scris la noi despre acest subiect. Eu, Masarra efendi, sînt convins că influenţa literelor occidentale asupra limbii noastre e un lucru nespus de dăunător...

— S-ar putea să ai dreptate, prietene, îi răspunse Iusuf Masarra, zîmbind. Dar, totuşi, n-ai impresia că te contrazici ? Văd că-ţi place să porţi haine europene, să mănînci la masă, aşezat comod pe un scaun, folosindu-te de tacîmuri... Să nu mai vorbim de faptul că înghiţi pe nerăsuflate fel de fel de cărţi europene, uitîndu-le pe cele arăbeşti !

— Dragul meu, acestea sînt doar amănunte, lucruri de suprafaţă, fără nici o importanţă şi nici o legătură cu tărîmul literar, al artelor, în general, îl contrazise Khalil Bek, vădit stînjenit de remarca prietenului său.

— Dimpotrivă, insistă Iusuf Masarra şi mai aprins : legătură nu numai că există, dar e vitală, de esenţă. Dacă adînceşti puţin ideea, constaţi că artele au o influenţă subtilă, dar de netăgăduit asupra obiceiurilor, modei vestimentare, tradiţiilor religioase şi sociale, ba chiar asupra unor aspecte mărunte, cum le numeşti tu, ale vieţii noastre zilnice.

Khalil Bek ascultă atent argumentaţia lui Iusuf Masarra, impecabilă, ca întotdeauna, înţelegînd încă o dată de ce condeiul acestuia stîrnea atîta admiraţie în cercurile literare ale Beirutului. Încercă să capituleze elegant, pe-un ton împăciuitor :

— Eu sînt şi voi rămîne un oriental pînă-n clipa din urmă, în ciuda unor apucături europene pe care le-am deprins. Sper că literele noastre vor şti să se păstreze curate, libere de orice influenţă străină.

Iusuf Masarra cîntări o clipă adîncimea vorbelor lui Khalil Bek, apoi replica lui căzu ca un trăsnet :

— Tu dorești, așadar, moartea limbii și literelor arabe !...

— Cum așa ! ? exclamă Khalil Bek perplex.

— Națiunile vîrstnice, care nu știu să culeagă roadele celor mai tinere, nu pot supraviețui, iar soarta literaturii și moralei lor e descompunerea...

— Mă tem, dragă prietene, că ideea aceasta a ta are nevoie de argumente solide.

— Am cîte dorești, domnul meu !...

Iusuf Masarra se apucă să înșire aprins toate acele fenomene pe care le studiase ani de-a rîndul și pe care-și întemeiase o-ntreagă filozofie, dar n-apucă să-și termine ideea, căci în salon își făcuseră apariția Paulus As-Sulban și Salim Mu'awwad.

Gazda se ridică să-i întîmpine, salutîndu-i vesel :

— Am venit, dragi prieteni ! Slăvită să fii, privighetoare a Libanului !

Cuvintele din urmă-i fuseseră adresate lui Paulus As-Sulban, om de litere, ca și Iusuf Masarra, dar mai ales cîntăreț plin de har, ce vrăjise nenumărate inimi.

Domnișoara Elena își lăsase pentru cîteva clipe lucrul deoparte, salutîndu-i discret pe noii veniți și roșind ușor cînd privirile lui Paulus s-au îndreptat spre ea.

Salim Mu'awwad făcea mare zarvă, rugîndu-l pe Iusuf, mai în glumă, mai în serios :

— Pe Allah, nu cumva să-i spui vreo vorbă bună lui Paulus în seara asta !

Amicul nostru se pare c-a-nnebunit de-a binelea. e plin de toane și ciudățenii. Așa că nu-l mai lăudați, că n-o să-și mai încapă-n piele de-atîta trufie !...

— Nu te-am adus aici ca să-mi pomenești defectele și să-mi judeci purtarea, se mînie Paulus.

— Dar ce se-ntîmplă ? Nu cumva, Salim efendi, ai descoperit vreun nou cusur al lui Paulus ? întrebă domnișoara Elena cu glasu-i alintat.

— Vechile-i metehne vor fi veșnic noi, pînă ce-o închide ochii și l-o acoperi țărîna, oftă Salim.

— Povestește, omule, ce s-a întîmplat ? îl rugă și Iusuf, arzînd de nerăbdare.

Salim îl măsură din creștet pînă-n tălpi pe Paulus, întrebîndu-l rece :

— Pot să le vorbesc despre păcatele tale ori preferi să recunoști singur ce-ai făcut ?

— Mai vezi-ți de treabă, i-o reteză sec Paulus.

— Ei bine, m-ai convins să le povestesc totul, de-a fir a păr.

— Se vede că ți-ai pus în gînd să-mi strici seara...

— Nicidecum, dar consider că ți-ar fi de folos să afli părerea unor prieteni în ceea ce te privește.

— Povestește, rosti rugătoare Elena. Dar nu uita că multe cusururi se trag din virtuți...

Paulus se simțea tot mai încolțit, încercînd zadarnic să abată atenția celor de față :

— Vă spun sincer că nu merită osteneala să ascultați palavrele lui Salim. N-am săvîrșit nici o crimă, după cum n-am făcut nici o bravură... Zău, e păcat să ne pierdem vremea cu prostii...

— Minunat, se bucură domnișoara Elena. O să aflăm lucruri interesante.

Salim își aprinse o țigară și, așezîndu-se lîngă Iusuf Masarra, începu să povestească :

— Ați auzit, desigur, domnii mei, de căsătoria fiului lui Djalal pașa, care-a făcut chiar ieri nuntă mare, invitîndu-i pe cei mai de vază oameni din oraș. Din păcate, l-a invitat și pe-acest vîntură-lume, dragul nostru Paulus, care bineînțeles că și-a luat cu el și „umbra", adică pe nefericitul de mine. Toată lumea, după cum știți, ne socotește nedespărțiți, căci glasul lui Paulus nu-și revarsă harul decît în ritmul lăutei mele.

Cum vă spuneam, am ajuns acasă la Djalal pașa cu mare întîrziere, căci Paulus al nostru e semeț ca un rege,

sosind ultimul și așezîndu-se-n capul mesei. Erau deja acolo guvernatorul, episcopul, doamne înveșmîntate ca niște prințese, poeți și literați de soi, amestecați printre notabilitățile orașului și politicieni de frunte. Ne-au așezat între vase-n care ardeau arome, dinaintea paharelor cu felurite licori îmbietoare, în vreme ce lumea se uita la Paulus ca la un înger căzut din cer. Doamnele au înput să se perinde prin fața noastră, aducînd cupe pline și platouri cu fructe, migdale și dulciuri, așa cum făceau fiicele Atenei cînd un vajnic erou se-ntorcea de pe cîmpul de bătaie. Ce să mai lungim vorba : Paulus a fost centrul atenției și cel mai respectat mesean, îndemnat de toți, cu vorbe măgulitoare, să-i desfete cu cîntecul lui.

Mi-am luat lăuta și-am început să ciupesc corzile, repetînd de cîteva ori un refren melodios, pînă cînd Paulus a catadicsit să deschidă gura-i sfințită și să-ngîne un vers, [1] unul singur, din *qasida* lui Ibn al-Farid :

Nu mai găsesc în viață desfătare,
Sufletul meu nu-și află alinare...

Toată acea distinsă adunare asculta, ca și cînd Al-Mawsili în persoană s-ar fi întors din umbra vremurilor să-i farmece cu viersu-i de miere. Dar iată că Paulus al nostru a amuțit ca lovit de trăznet. Mesenii au crezut că va cînta din nou, după ce va mai sorbi un pahar sau două de *araq* [2], dar el nici vorbă să mai deschidă gura...

Paulus îl întrerupse pe un ton grav, vădit iritat de zelul cu care povestea prietenul său :

— Te rog, oprește-te aici ! Îți spun sincer că n-are rost să înșiri vorbe goale despre o întîmplare stupidă. De altfel, sînt sigur că nu interesează pe nimeni și că prietenii noștri deja s-au plictisit.

[1] În arabă, *bayt*, vers compus din două emistihuri.
[2] Băutură orientală obținută prin distilarea strugurilor, curmalelor sau altor fructe.

— Lasă-l să spună pînă la capăt și vom vedea apoi dacă e doar un fleac, îl apără Iusuf Masarra pe Salim, care se pregătea să reia firul povestirii.

— Văd că preferați aiurelile lui Salim prezenței mele, așa că mai bine-ar fi să plec, rosti mînios Paulus, ridicîndu-se.

Domnișoara Elena încercă să-l domolească cu vorba-i suavă :

— Rămîi, căci oricare-ar fi sfîrșitul poveștii, noi sîntem de partea ta.

El s-a așezat din nou, ceva mai răbdător, iar Salim a continuat satisfăcut.

— Cum vă spuneam, Paulus a îngînat un singur vers, apoi a tăcut. Altfel zis, le-a dat acelor sărmani înfometați să-nghită doar un strop din hrana sufletească din care numai el avea din belșug, iar apoi a izbit masa cu piciorul, spărgînd vasele și paharele. După această ispravă, s-a așezat precum Sfinxul printre dunele de nisip de pe malul Nilului, rece și imperturbabil. Doamnele s-au ridicat una după alta și-au venit să-l îmbuneze cu vorbe care mai de care mai alese, implorîndu-l să le cînte ceva, ce va voi, dar el s-a scuzat pe un ton înghețat : „Nu pot cînta, mă doare gîtul !". Apoi și-au părăsit jilțurile fel de fel de notabilități, umilindu-se în fața lui și lăudîndu-i harurile, doar-doar se va înmuia inima artistului și le va mai zice o cîntare... El însă o ținea una și bună că nu se simte bine, că e răcit și nu poate cînta. Ședea ca o stană de piatră, neînduplecat precum un zeu atotputernic, cu inima mai seacă decît stînca.

Aproape de miezul nopții, cînd toți îl priveau exasperați, l-a chemat însuși Djalal pașa, care, poftindu-l într-o cameră alăturată și umplîndu-i buzunarele cu dinari, i-a zis : „Numai tu poți, Paulus efendi, să sfîrșești această nuntă cu veselie ori cu tristețe. De aceea te rog să primești din partea mea acest dar neînsemnat, nu ca o răsplată, ci ca un semn al respectului și admirației ce-ți port. Te

rog să nu-mi înşeli speranţele şi să nu-i dezamăgeşti pe invitaţi".

Atunci Paulus s-a ridicat, cu chipul strălucind de-un orgoliu nemăsurat şi, azvîrlind dinarii pe masă, i-a răspuns pe tonul unui împărat ce-a cucerit o lume : „Mă umileşti, Djalal paşa. Şi asta pentru că mă dispreţuieşti. N-am venit la nuntă ca să cînt şi să declam, vînzîndu-mi sufletul pe dinari, ci m-ai invitat să mă veselesc, ca toţi ceilalţi meseni".

Atîta trufie l-a scos din fire pe Djalal paşa, care nu s-a mai putut opri şi i-a zis de la obraz cîteva vorbe usturătoare, pe care le merita cu prisosinţă. Auzindu-le, sensibil cum îl ştiţi, Paulus s-a năpustit afară din casă, iar eu, bietul de mine, mi-am luat lăuta şi n-am ştiut cum să-l urmez mai repede, furişîndu-mă ruşinat printre doamnele întristate, sticlele ochioase şi mîncărurile ce-mi lăsau gura apă.

Da, am lăsat totul baltă, ca să nu pierd prietenia acestui îndărătnic încăpăţînat, care nici măcar nu se sinchiseşte de mine şi nu se gîndeşte să-mi preţuiască eroismul şi credinţa.

— Ne-ai spus într-adevăr o poveste foarte nostimă, dragă prietene, demnă de-o antologie umoristică, îl lăudă Iusuf Masarra pe Salim, printre hohote de rîs.

— Şi încă nu v-am spus totul, iubite Iusuf, adăugă Salim, spre veselia tuturor.

Partea mai frumoasă abia acum începe.

Paulus sta ca pe jar, de furios ce era. Ultima-i speranţă rămăsese Elena, pe care-o rugă din suflet :

— Numai ca să-ţi respect dorinţa mi-am pierdut vremea ascultîndu-l pe broscoiul ăsta stupid, încîntat să-şi audă glasul hodorogit. Dar acum, fii bună şi spune-i să tacă odată din gură, pînă nu-mi ies din pepeni !...

— Dar pentru ce să tacă ? Mi se pare, dimpotrivă, că spune lucruri interesante. De ce să nu le ştim şi noi, dragă Paulus ?

Încurajat de vorba de duh a domnişoarei Elena, Salim Mu'awwad reluă cu şi mai multă însufleţire şirul poveştii, întrerupt ca să-şi aprindă încă o ţigară şi să-şi mai tragă sufletul :

— Aşadar, am ieşit ca vîntul din casa lui Djalal paşa, Paulus blestemîndu-i de mama focului pe bogătaşi, iar eu suduind şi încondeindu-l în sine-mi pe marele artist, ce-mi era, pe deasupra, prieten. Dar nu cumva vă-nchipuiţi că ne-am dus fiecare la casa lui ! Nici vorbă. Noaptea trecută avea să se sfîrşească într-un chip cu totul neaşteptat.

Casa lui Habib Sa'ada e chiar lîngă a lui Djalal, nu le desparte decît o palmă de grădină. După cum bine ştiţi, Habib e-un mare iubitor de vin vechi şi cîntece de voie bună, care-i merg şi mai iute la inimă, dacă se-soţeşte la petreceri cu amicul Paulus. N-am apucat să trecem strada, că acesta s-a oprit descumpănit, ca un comandant viteaz care nu se poate hotărî încotro să-şi abată oştirea. Pînă să mă dezmeticesc eu, a şi făcut stînga-mprejur, oprindu-se în poarta lui Habib Sa'ada şi bătînd din răsputeri. Bietul om a apărut numaidecît, în cămaşă de noapte, căscînd şi frecîndu-se la ochi, speriat de atîta zarvă. Dar cînd l-a văzut pe Paulus şi mi-a zărit lăuta la subsuoară, i-au strălucit ochii de bucurie, de parcă s-ar fi deschis cerul înaintea lui, şi-a strigat : „*Ahlan wa sahlan* [1] ! Ce v-aduce pe la mine, dragii mei ?"

Paulus s-a apucat să-i răspundă-n dodii, cum îi e felul, încît bietul om s-a zăpăcit de tot.

— Am venit să petrecem cu tine în cinstea lui Djalal paşa, care-şi însoară fiul, i-a spus el rîzînd.

— Şi n-aţi aflat destul loc în palatul lui Djalal paşa, de-aţi venit în căsuţa mea prăpădită ? s-a minunat Habib.

— Nu au pereţii paşei urechi care să merite ritmul lăutei şi trilurile mele. Iată de ce-am venit la tine. Dă fuga

[1] Formulă obişnuită de salut, aici echivalentă cu „Bun venit".

și adu o sticlă de *'araq* și-o farfurie de *mezza* [1], ca să nu mai lungim vorba ! Cum ne-am așezat la masă, Paulus a și dat pe gît două păhărele de *'araq* și, nici una nici două, a deschis fereastra ce dădea spre grădina lui Djalal pașa, apoi, întinzîndu-mi lăuta, mi-a zis : Ia-ți toiagul, bătrîne Moise, și prefă-l într-un șarpe, apoi poruncește-i să înghită toate viperele Egiptului ! Zi din lăută, prietene, cîntă cum știi mai bine în ritm de *tawil, nahawand și djamil*".

Eu m-am supus, ca un sclav ce mă aflu și, apucînd lăuta, am început să cînt. Atunci, Paulus s-a-ntors spre casa lui Djalal pașa, slobozind în noapte cel mai fermecător glas pe care l-am auzit vreodată.

Salim s-a oprit o clipă, iar veselia de pe chipul său s-a transformat într-o seriozitate gravă, impresionantă, apoi a reluat cu glas tremurător :

— Îl cunosc pe Paulus de cincisprezece ani, de cînd eram niște flăcăiandri ce umblau la școală împreună. L-am ascultat cîntînd la bucurie și la necaz, mlădiindu-și glasul în bocet, jeluire de dragoste sau imn de vitejie. A crescut odată cu acest oraș, înfiorîndu-i nopțile cu viersul lui nepereche. L-am ascultat amestecîndu-și cîntarea cu ecoul din văile Libanului, împletind-o cu dangătul clopotelor din ținuturi îndepărtate, umplînd văzduhul de-un farmec straniu. Da, l-am ascultat în nenumărate rînduri și mi-am închipuit că știu pe de rost toate unduirile sufletului său, line sau mînioase, învăluitoare ori nestăpînite. Cît de mult m-am înșelat ! Cît de puțin am știut despre el ! Aseară însă am avut o adevărată revelație auzindu-l cum cînta, ca nimeni altul. Sunetele țîșneau limpezi, pline de forță, din pieptul lui dogorîtor ca un cuptor, bucuria fără seamăn de-a cînta, de a-și dărui harul numai nopții și stelelor trezite să-l asculte. Atunci, mi-am zis că n-am știut să cunosc din firea lui Paulus decît aparențele. Abia astăzi i-am cunoscut adevărata esență. Important e să pătrunzi nu atît

[1] Aperitive asortate care se servesc în țările arabe, cu deosebire în Liban, înaintea mesei propriu-zise.

subtilitățile vocii celui care cîntă, cît vibrarea interioară, glasul neauzit al inimii lui. În viersul lui se topeau patima și speranțele atîtor îndrăgostiți ce-au suferit, dar nu și-au putut cînta iubirea. Amintiri dintr-un trecut îndepărtat și doruri fără vîrstă se-mpleteau în ritmurile duioase ce i se revărsau de pe buze, umplîndu-mă de-o admirație nemăsurată față de Paulus, ce s-a ridicat aseară pe culmile artei sale. Pînă-n zori ne-a purtat într-o lume de vis, pe mine și pe oaspeții lui Djalal pașa, care năvăliseră cu toții în curte, ascultîndu-l cu suflarea tăiată. Doamnele răsfățate își părăsiseră jilțurile moi, pentru-a veni să asculte în picioare, în grădină, viersul acela tulburător. Uitînd de ofensa ce le-o adusese capriciosul artist, mai-marii orașului ședeau sub copacii înmiresmați din grădină, îmbătîndu-se cu licoarea tinereții ce se revărsa din cîntecul lui Paulus, umplîndu-i de alean. Unii s-au pornit să-l strige, chemîndu-l printre ei, în casa lui Djalal pașa, iar alții să-l amenințe, poruncindu-i să vină neîntîrziat să-și ceară iertare de la stăpînul casei.

Am aflat de la un prieten, ce-a fost și el invitat la Djalal pașa, în noaptea aceea de pomină, că bietul om își ieșise complet din fire și, urlînd ca un leu, se năpustea dintr-o cameră în alta, blestemîndu-l pe As-Sulban, dar încă și mai furios pe oaspeții ce-l trădaseră și mai cu seamă pe aceia ce ieșiseră în grădină, ducînd cu ei paharele de *'araq* și farfuriile încărcate cu delicatese.

Iată, pe scurt, ce s-a întîmplat ieri-noapte. Spuneți-mi, acum, care e părerea voastră despre genialul nostru prieten, care s-a purtat însă mai degrabă ca un nebun ?... Ce ziceți de asemenea ciudate capricii ?"

Khalil Bek s-a încruntat descumpănit :

— Ciudată întîmplare, într-adevăr. Dar părerea mea nu poate fi decît una : Paulus efendi a greșit. Oricît de mult i-aș admira arta și i-aș prețui talentul, nu pot să nu-l acuz ; de ce n-a cîntat în casa lui Djalal pașa, așa cum a făcut-o la Habib Sa'ada ? De ce n-a răspuns ruga-

minţilor tuturor, dăruindu-le un strop din harul său ? Dar s-ascultăm şi părerea lui Yusuf efendi !...

— Eu unul nu-l condamn pe Paulus şi nici nu încerc să pătrund motivul comportării sale bizare. Cred că problema e absolut personală şi nu-l priveşte decît pe el. Şi mai cred că artiştii, şi mai cu seamă muzicienii, au o psihologie diferită de-a omului obişnuit, de-a noastră, îndeobşte. N-ar fi drept şi cinstit să-i judecăm după criterii comune celorlalţi oameni, să le apreciem comportamentul după reguli precise, convenţionale. Artistul — înţelegînd prin asta creatorul, cel care dă gîndurilor şi sentimentelor lui o expresie artistică, nouă, care frînge tiparele — este o făptură ciudată. El se simte adesea străin chiar şi între prieteni, străin în mijlocul alor săi şi în lume ; căci el înclină într-un anume sens, atunci cînd semenii săi înclină într-altul, urmîndu-şi drumul său propriu şi pornirile-i interioare de neînfrînt. Adesea se bucură, cînd toţi ceilalţi sînt trişti şi e abătut în mijlocul veseliei generale. E slab printre cei puternici şi puternic printre cei slabi ; e deasupra oricăror canoane, chiar dacă asta-i satisface sau nu pe semenii lui.

— Ceea ce spui acum, Yusuf efendi, nu diferă prea mult de ideile din articolul despre care vorbeam mai înainte. Nu te supăra că ţi-o spun, dar convingerea mea e că spiritul european, de care te-ai pătruns şi pe care-l propovăduieşti cu ardoare, va fi într-o zi cauza anulării noastre ca popor şi descompunerii noastre ca naţiune, se înfierbîntă Khalil Bek.

Yusuf Masarra zîmbi politicos, deşi vorbele prietenului său îl iritau şi întristau deopotrivă :

— Consideri că reacţia de aseară a lui Paulus e o expresie a acestui spirit european pe care-l renegi şi-l urăşti cu atîta înverşunare ?

— Spun numai că fapta lui Paulus efendi mă contrariază profund. Cu tot respectul meu pentru el...

Khalil Bek îşi lăsă fraza neterminată, căci Yusuf Masarra se aprinsese şi el de această dată, întrerupîndu-l :

— Dar nu găseşti că, la urma urmelor, As-Sulban poate să facă ce vrea cu vocea şi cu arta lui, să cînte cînd şi pentru cine pofteşte ?

— Din partea mea, consider că are libertatea deplină de-a face ce voieşte cu talentul său, dar cred că viaţa noastră socială nu se împacă deloc cu acest fel de libertate. Obiceiurile şi tradiţia noastră nu permit nimănui să se poarte astfel, fără să se pună într-o situaţie foarte dificilă.

De la locul unde şedea cuminte, fără să stînjenească discuţia celorlalţi, domnişoara Elena şi-a înălţat glasu-i de cristal :

— Polemica aceasta e, fără îndoială, utilă şi interesantă, dar, avînd în vedere că personajul principal, care a suscitat controversele, se află printre noi, poate-ar fi mai bine să-l ascultăm şi pe el, căci poate se va apăra cel mai bine...

Cîteva clipe lungi, s-a aşternut tăcerea. Nimeni nu ştia dacă era mai bine să-l îndemne ori să aştepte ca Paulus să ia singur o hotărîre. Într-un tîrziu, a început să le vorbească prietenilor săi cu glasul scăzut ca o flăcăruie obosită :

— Speram ca Salim să nu aducă vorba despre asta sau, în orice caz, să se oprească la timp. Întîmplarea din noaptea trecută aş fi vrut să rămînă fără nici un ecou, să se şteargă ca o urmă pe nisip. Dar, deşi mă aflu într-o situaţie delicată, după spusele lui Khalil Bek, am să mă străduiesc să-mi explic purtarea.

Ştiţi bine că majoritatea cunoscuţilor mei mă critică — unul îmi spune că sînt prea răsfăţat de soartă, altul că sînt pur şi simplu sucit. Ba unii, care mă şi dispreţuiesc, mă socotesc un ticălos lipsit de demnitate. Dar care să fie pricina acestor critici acerbe ? Ei bine, e felul meu de-a fi, firea pe care nu mi-o pot schimba şi nici nu vreau să

mi-o schimb. Și totuși de ce se interesează lumea de mine și de comportarea mea ? Chiar nu poate să mă uite și să-și vadă de treabă ? Doar e plin orașul de cîntăreți, de rapsozi și de muzicanți de tot soiul... Doar sînt atîția poeți gata să-și înece talentul în ode de poruncească !... E plină lumea de aventurieri ai condeiului și-ai strunei, de cerșetori ai gloriei deșarte, ce abia așteaptă să se ivească ocazia de a-și vinde sufletele pe dinari, ba chiar pe-un gologan și-o sticlă cu vin, din care să-și soarbă amăgirea și setea de mărire.

Cei bogați s-au potrivit dintotdeauna lingușirilor și falsei proslăviri venite din partea slujitorilor artei, ca niște însemne ale puterii lor. Ei nu se sfiesc să-i cumpere pe-acei sărmani saltimbanci, la prețuri de nimic, apoi să-i adune pe lîngă palatele lor strălucitoare, la curțile lor pline de fast, așa cum și-ar priponi caii și trăsurile în piața orașului, să-i vadă și să-i admire o lume întreagă.

Iată, domnii mei, ce sînt poeții și muzicienii Orientului : umili purtători ai vaselor cu tămîie, sclavi netrebnici, cărora li se poruncește să cînte la nunțile altora, să-nveselească lumea la petreceri și s-o întristeze la înmormîntări, să hohotească ori să jeluie amarnic, după împrejurare sau mai degrabă după bunul plac al celor puternici. Nu sînt artiști, ci simple instrumente pe care le apucă ignoranții ca să-și fredoneze în glumă ariile siropoase, ori bucuria lor lîncedă și stearpă. Dar, imediat ce dispare motivul plînsului ori veseliei, se grăbesc să le zvîrle cît colo, nepăsători, ca pe niște zdrențe fără preț.

Eu nu-i condamn pe cei puternici pentru ticăloșia ce-o săvîrșesc, ci îi ponegresc mai degrabă pe artiștii ce-și vînd pana ori glasul, uitînd respectul pentru ei înșiși și pentru arta ce trebuie să rămînă curată.

Pe ei îi acuz de crimă, căci nu se pot ridica deasupra minciunii omenești, acolo sus, unde le este locul, alegînd mai curînd moartea decît supunerea oarbă și înjosirea degradantă...

— Nu te supăra, dragă prietene, dar aseară am impresia că a fost vorba de cu totul altceva. Oamenii te-au flatat și te-au implorat să le dăruiești o cît de scurtă desfătare, un strop din arta pe care tu o socotești aproape divină. De ce crezi că ai fi cîntat și-ai fi declamat o strofă sau două în casa lui Djalal pașa, ar fi însemnat din partea ta supunere și umilință ? îl întrerupse Khalil Bek pe un ton ironic.

— Dac-aș fi putut, cred că aș fi cîntat, îi răspunse Paulus cu simplitate. Dar am privit în jurul meu și n-am văzut decît bogătași hulpavi ce nu cunosc cîntare mai dulce ca glasul dinarilor, cînd se îngînă unul cu altul, în buzunarele fără fund. Nu erau acolo decît mai-marii puterii care nu gustă decît panegiricele ieftine, ce-i înalță pe ei și-i coboară pe alții. N-am zărit printre distinșii spectatori pe nimeni care să deosebească stilul *rasad* [1] de *'ashshaq* [2] sau de *Isfahan* [3].

Iată de ce n-am putut cînta, de ce nu mi-am deschis inima dinaintea orbilor și nu mi-am risipit harul în auzul surzilor. Muzica e limbajul spiritului. E un șuvoi nevăzut, revărsîndu-se din inima cîntărețului spre cei care-l ascultă ; dar dacă acest șuvoi nu întîlnește-n cale stavila unor suflete sensibile, calde, el se prăvale în van, transformîndu-se treptat într-un firicel subțire de apă ce se pierde curînd. Tot așa dispare și-acea pornire tainică a cîntărețului de a-și cînta dorul, așteptarea și speranțele, în sunete limpezi și melodii sincopate... Adevăratul cîntăreț e asemenea unei chitare cu strunele încordate, sensibile la orice atingere ; dacă se slăbesc, calitatea sunetului dispare, iar corzile se prefac în biete fire de in, ce se pot rupe oricînd.

As-Sulban se ridică, măsurînd încăperea cu pași rari, sacadați, apoi reluă în șoaptă :

1, 2, 3 Ritmuri specific orientale ce-au dat naștere unor stiluri muzicale distincte.

— Nu știu de ce, dar am simțit corzile sufletului meu slăbindu-se în casa lui Djalal pașa, cînd, rotindu-mi privirile, n-am văzut în jurul meu decît oameni plini de trufie, artificiali și furați doar de aparențele lucrurilor, maeștri ai aroganței și-ai falsei trăiri artistice. Atîta bunăvoință, plecăciune și laudă din partea lor n-a fost decît rezultatul refuzului meu încăpățînat, care le-a trezit orgoliul, întărîtîndu-i din ce în ce mai tare. Dac-aș fi fost și eu asemenea atîtor jalnici rapsozi pesemne că nimeni nu s-ar fi sinchisit de persoana mea.

Khalil Bek nu se putu abține să-l atace în glumă :

— Bine, dar, după toate acestea, te-ai dus la Habib Sa'ada și-ai cîntat o noapte întreagă. Asta nu înseamnă pur și simplu o ofensă ?

— N-aș numi-o astfel, zise As-Sulban, neașteptat de calm. Am cîntat pînă-n zori în casa unui prieten, acolo unde mi-am simțit sufletul plin, dornic să se reverse. A fost ca și cum m-aș fi ușurat de o povară nespus de apăsătoare, încordînd din nou acele strune fermecate ce nu voiseră să mă asculte la Djalal pașa. Dar dacă Khalil Bek consideră că n-a fost decît o ofensă la adresa distinșilor oaspeți ai pașei, e liber să creadă ce poftește. Pentru mine arta e o pasăre liberă ce se ridică-n văzduh, cînd simte-o chemare de neînfrînt și se coboară pe pămînt, cînd i-e dor de tihnă și-mpăcare cu sine. Nu există pe lume vreo forță în stare s-o încătușeze ori s-o schimbe. Arta nu poate fi altceva decît spirit pur, superior, ce nu se vinde și nu se cumpără. Acest adevăr absolut ar trebui să-l înțeleagă și orientalii... Artiștii autentici, tocmai pentru că sînt astfel, ar trebui să se apropie cu evlavie de arta lor, de acel vas mirific în care natura a picurat esența celei mai înălțătoare licori ce-mbată și purifică omenirea.

O clipă, nimeni n-a mai știut ce să spună, fiecare meditînd la vorbele lui As-Sulban, rostite dintr-o suflare, melodios și aprins, așa cum îi era și cîntecul. Apoi Yusuf Masarra s-a-ncumetat să spună :

— Eu sînt întru totul de părerea ta, Paulus. Parcă mi-ai rostit propriile gînduri, dar mai bine decît aș fi putut s-o fac eu însumi. Tu ești propriu-zis un artist, pe cînd eu sînt doar un căutător într-ale artei, iar deosebirea dintre noi e ca aceea dintre zeama acră de aguridă și vînul vechi, plin de-o dulce savoare.

Salim Mu'awwad, care asistase tăcut la acest schimb de păreri, rosti ca pentru sine :

— Paulus vorbește așa cum cîntă, iar cel care-l ascultă nu poate decît să-l admire și să i se supună...

Tot mai intrigat de ceea ce auzea, Khalil Bek încercă o ultimă șansă de-a i se da dreptate :

— Eu unul nu-l aprob. Și vă mai spun că filozofia asta a voastră e semnul unei boli incurabile ce-ați adus-o din Occident...

Amuzat, Yusuf Masarra zîmbi împăciuitor către vechiul său prieten :

— Dacă l-ai fi auzit pe As-Sulban cîntînd, n-ai mai pune preț pe nici o filosofie, dragă amice !

Ușa se deschise larg și-n prag apăru o slujnică tînără, cu obrajii îmbujorați care, plecîndu-se respectuoasă, o anunță pe domnișoara Elena :

— Stăpînă, am scos prăjitura din cuptor și-am pus-o pe masă, să se răcească...

Iusuf Masarra se ridică vesel, poftindu-și oaspeții :

— Haideți, fraților, să savurăm deliciul pregătit sub îndrumarea Elenei ! Vă asigur că n-ați mai gustat așa ceva. Pînă și pe Paulus o să-l încînte, sînt absolut convins !

Se ridicară cu toții, înviorați de surpriza plăcută a acelei ispititoare invitații. Gazda, împreună cu Khalil Bek și Salim Mu'awwad, porni spre sufragerie, în vreme ce domnișoara Elena, cu mișcări lente, își strîngea ghergheful, trăgînd cu coada ochiului spre As-Sulban care rămăsese în picioare, așteptînd-o. Într-un tîrziu, îndrăzni să-l întrebe :

— Știi că te-am ascultat aseară cîntînd ?

— M-ai ascultat, cum adică ? se miră el.

Ea îl săgetă cu privirea, șoptind :

— Aseară mă aflam la Maryam. M-am dus să dorm la ea, căci soțul ei a fost plecat și nu-i place să doarmă singură.

Între casa ei și-a lui Habib Sa'ada nu e decît o ulicioară strîmtă.

Paulus se-ncruntă de uimire, ridicîndu-și sprîncenele arcuite, ca niște semne de întrebare :

— Așadar, m-ai ascultat...

— Da, ți-am ascultat chemarea inimii din miez de noapte pînă-n zori... A fost pentru prima oară cînd am auzit un cîntec atît de înălțător...

Glasul ei răsuna cristalin în salonul gol, prelungindu-și ecoul, amestecîndu-se cu tictacul pendulei ce măsura fără să știe clipe rare, încătușate ca o apă între maluri.

— Hei, haideți odată, că se răcește prăjitura ! se auzi glasul vesel al lui Iusuf Masarra, răzbătînd din sufragerie.

Paulus o cuprinse pe după umeri...

Pendula bătea iute, dar cînd trecură pe lîngă ea, li se păru că stătuse.

POETUL DIN BAALBEK

Orașul Baalbek, anul 112 i.e.n.

Emirul ședea pe tronul de aur, înconjurat de torțe aprinse și vase în care ardeau arome. Comandanții de oști și preoții erau strînși de-a dreapta și de-a stînga lui. Oștenii și robii încremeniseră ca niște statui de ceară dinaintea stăpînului puternic. Cînd psalmodierile și imnurile credincioșilor au încetat, glasurile topindu-se în adîncul nopții, marele sfetnic s-a înclinat în fața suveranului, rostind cu glasu-i aspru, tunător :

— Înălțimea-ta, a sosit de curînd în orașul nostru un învățat din Indii, care cunoaște fel de fel de învățături și taine ale firii, mersul aștrilor și filosofiile tuturor națiilor. Omul acesta vorbește despre trecerea spiritului în alt timp și dintr-un trup într-altul, despre călătoria sufletului prin evi, în căutarea desăvîrșirii și-a unui loc printre zei. Astă-noapte a bătut în poarta palatului, cerînd să-l primești

Emirul rămase o clipă pe gînduri, cumpănind, apoi, zîmbind, porunci :

— Aduceți-l aici, să ne povestească despre învățătura lui, căci din îndepărtatele Indii ne-au sosit de-atîtea ori lucruri minunate !

Toți așteptau în tăcere cînd văzură înaintînd spre tron un bărbat trecut de prima tinerețe, cu fața măslinie și ochi mari, strălucitori, ce-i umpleau chipul de lumină. Înfățișarea lui vorbea singură despre tainele adînci ce sălășluiau în mintea acelui om atît de mîndru. Se înclină pînă la pămînt, în semn de respect pentru suveranul ce binevoise a-l primi, apoi ridică spre dînsul privirea-i pătrunzătoare și începu să vorbească rar, apăsat, despre învățătura lui stranie, despre lungul drum al sufletului omenesc pribeag prin spațiu, însetat de cunoaștere și perfecțiune, despre soarta lui trecătoare, cu urcușuri și coborîșuri abrupte ce-l poartă cînd în piscurile fericirii, cînd prin văile chinului și ale durerii. Apoi a ajuns la veșnica însoțire a sufletului cu iubirea, cea mai presus de toate cîte sînt, la calea anevoioasă ce duce spre desăvîrșire și purificarea de toate relele pămîntești.

Emirul îl asculta fermecat de înțelesul vorbelor lui pline de miezul înțelepciunii, pînă într-un tîrziu, cînd chipul începu să i se adumbrească de roua tristeții, la gîndul deșertăciunii vieții omenești și-a trupului celui neajutorat pe lîngă puterea fără margini ce-o ascunde spiritul veșnic.

Atunci, marele sfetnic se apropie de oaspete şi-i şopti la ureche, abia auzit :

— Îţi mulţumim pentru lumina ce ne-ai dăruit-o prin vorbele tale. Te poftim să vii şi mîine să ne povesteşti alte minunăţii.

Înţeleptul se trase cîţiva paşi înapoi, intrînd în şirul de preoţi ce-l priveau cu evlavie, primindu-l printre ei.

Emirul rămăsese pe gînduri, scrutînd un orizont nevăzut de ceilalţi, ce parcă se deschisese în faţa lui. După un timp, tresări şi, uitîndu-se la dreapta şi la stînga, întrebă :

— Unde este poetul curţii ? Nu l-am mai chemat de mult printre noi... Ce s-a întîmplat cu el, de ce lipseşte tocmai astăzi de la adunarea noastră ?

Un preot îi răspunse, făcînd un pas înainte şi plecîndu-şi capul :

— Înălţimea-ta, l-am văzut acum o săptămînă sub porticul templului lui Ashtarut, privind cu ochi mohorîţi, îngheţaţi, undeva, în zare, de parc-ar fi desluşit acolo versurile unei *qaside* ciudate...

— Eu l-am văzut chiar ieri plimbîndu-se printre chiparoşi şi răchite. L-am salutat, dar nu mi-a răspuns, ci a rămas mai departe cufundat în marea gîndului şi-a visurilor lui, rosti un comandant al oştirilor curţii.

— Stăpîne, spuse mai marele eunucilor, eu l-am întîlnit astăzi în grădina palatului. M-am apropiat de el şi-am văzut că era galben la faţă precum ceara, avea ochii încercănaţi, plini de lacrimi şi glasul sugrumat de suspine.

Emirul îl întrerupse pe un ton îngrijorat :

— Grăbiţi-vă şi căutaţi-l peste tot şi să mi-l aduceţi neîntîrziat. Tare mă tem să nu i se fi întîmplat ceva...

Oştenii şi robii porniră în căutarea poetului, iar emirul rămase încruntat, înconjurat de sfetnici, aşteptînd.

După un timp, mai marele eunucilor intră ca fulgerul în sala tronului, aruncîndu-se la picioarele stăpînului, ca o pasăre străpunsă de săgeată.

— Ce s-a întîmplat ? Vorbeşte ! îi porunci emirul, nerăbdător.

Chipul negru, lucios al eunucului se schimonosi de durere, apoi omul rosti cu glas tremurător :

— Stăpîne, poetul curţii a murit, l-am găsit în grădina palatului.

Emirul s-a întunecat ca noaptea şi, ridicîndu-se de pe tron, a pornit ca furtuna spre grădină, urmat de robi cu torţe aprinse şi cădelniţe în mîini, de sfetnici, comandanţi şi preoţi. Ajunşi la marginea grădinii, pe-o alee cu migdali şi rodii, zăriră la lumina palidă trupul neînsufleţit al poetului, zăcînd pe pămînt ca un trandafir smuls şi aruncat de furtună.

— Priviţi cum şi-a îmbrăţişat harfa, de parc-ar fi fost o femeie frumoasă pe care-a iubit-o, promiţîndu-şi unul altuia să moară împreună, strigă un sfetnic.

— Se uită şi acum în văzduh, ca şi cînd ar zări printre aştri chipul unui zeu necunoscut, se auzi glasul unui comandant.

— Mîine o să-l îngropăm lîngă templul preasfintei Ashatarut, iar lumea va merge în urma coşciugului, conducîndu-l pe ultimul drum. Flăcăii îi vor recita *qasidele*, iar fecioarele-i vor sădi flori pe mormînt. A fost un mare poet şi i se cuvine o înmormîntare plină de fast.

Emirul clătină capul, neputîndu-şi lua ochii de la chipul îngheţat al poetului, apoi rosti încet :

— L-am ţinut departe cît a fost în viaţă, aproape că l-am uitat în ultima vreme, pe cînd el îşi presăra roadele sufletului şi talentului său peste toată ţara, îmbălsămînd aerul cu parfumul versurilor sale pline de o gingaşă simţire. Dacă l-am cinsti acum, cînd nu mai este, zeii s-ar mînia şi ne-ar batjocori, iar nimfele văilor ne-ar împroşca cu hohotele lor zeflemitoare. Îngropaţi-l aici, în locul acesta umil, unde şi-a revărsat spiritul şi lăsaţi-i harfa în braţe, cum a îmbrăţişat-o el, în clipa din urmă. Dacă există cineva dornic să-l cinstească, atunci să meargă acasă la

ai lui și să-i vestească de cele întîmplate. Să le spună că emirul n-a știut să-l prețuiască pe cel mai ales poet al țării, lăsîndu-l să moară singur, părăsit, uitat !

Apoi, rotindu-și privirea peste cei de față, emirul întrebă cu glas de tunet :

— Unde este filosoful indian ?

Acesta înaintă cu pași gravi :

— Aici sînt, luminăția-ta !

— Spune-mi, înțeleptule, îl îndemnă emirul, crezi că spiritul meu se va mai întrupa cîndva, sălășluind într-un prinț puternic ? Crezi că nefericitul nostru poet va reveni, peste timp, la curtea acelui prinț ? Pot spera, oare, că legile nepătrunse ale cosmosului îl vor întoarce cîndva pe pămînt, să facă din viață poezie, iar pe mine mă vor readuce într-o domnie mai înțeleaptă, ca să-l pot ridica la gloria ce i se cuvine, umplîndu-l de daruri alese, pe măsura spiritului său ?

Filosoful îi răspunse, măsurîndu-l cu ochii lui sfredelitori :

— Tot ce spiritul își dorește cu ardoare, se înfăptuiește aievea. Aceeași lege nepătrunsă ce aduce bucuria primăverii după mohoreala iernii te va hărăzi prinț puternic pe aceste meleaguri, dăruindu-ți printre supuși un poet fără seamăn.

Chipul emirului s-a luminat ca de-un tainic înțeles, apoi s-a îndreptat spre palat gînditor, cumpănind vorbele acelea stranii, ce-și prelungeau ecoul în noapte : „Tot ce spiritul își dorește cu ardoare, se înfăptuiește aievea."

EGIPT, CAIRO, ANUL 1912, E.N.

Răsărise luna, aruncîndu-și brîul argintiu de raze peste oraș. Prințul ședea pe terasa palatului, cu privirea pierdută în albastrul nopții, cu gîndul dus departe, la vremuri îngropate în țărîna timpului, la generații ce s-au succedat de-a lungul secolelor pe malurile generoase ale Nilului. Își apropia cu mintea faptele atîtor regi și prinți ai locului ori ale cuceritorilor ce se-abătuseră pe meleagurile Sfinxului, contemplînd mersul popoarelor și-al națiilor ce se perindaseră prin preajma piramidelor și-a palatului Abidin. [1]

Într-un tîrziu, se întoarse către convivul și prietenul său intim ce ședea la aceeași masă, mărturisindu-i :

— În seara asta simt o chemare tainică spre poezie. Recită-mi ceva !

Sfetnicul se gîndi o clipă, apoi începu să scandeze apăsat o *qasidă* a unui poet din epoca *djahiliyyei* [2], dar prințul îl întrerupse repede, cerîndu-i :

— Recită ceva dintr-un poet mai apropiat de timpurile noastre !...

Atunci sfetnicul începu să declame versurile incantatorii ale unuia din poeții numiți *mukhadrimun* [3], dar și de această dată prințul îi luă vorba din gură, poruncindu-i :

— Vreau să ascult ceva și mai nou, versurile unui poet modern !

Și iarăși se înclină supus sfetnicul, răscolindu-și memoria pentru a-și aminti ritmurile unduitoare ale unui *muwwashshah* andalusian, pe care prinse a le îngîna pe-un ton melodios. Dar nici acesta nu fu pe placul prințului, care-i zise răspicat :

— Nu, nu. Acum știu : vreau să-mi reciți dintr-un poet al zilelor noastre.

---

[1] Palatul străvechi al foștilor suverani ai Egiptului.

[2] Referire la perioada preislamică, pe care arabii o numesc *djahiliyya* (ignoranță).

[3] Denumire atribuită în tradiția literară arabă poeților care au trăit la sfîrșitul epocii preislamice și la începutul Islamului.

Pe chipul convivului său apărură semnele nedumeririi. Răsfoi iute în memorie, filă cu filă, cărţile poeţilor contemporani pe care le cunoştea pe de rost şi deodată ochii îi străluciră, străluminaţi ca de un fulger. Începu să recite *bayt*-urile unui poem învăluitor, de o muzicalitate nemaiîntîlnită ce-ar fi făcut să danseze pînă şi pietrele, pline de miezul unei adînci înţelepciuni, de metafore subtile ce stîrneau imaginaţia şi cucereau inima oricui.

Prinţul asculta furat de farmecul acelor nestemate, pătruns pînă la lacrimi de frumuseţea lor desăvîrşită. Simţea cum versurile acelea-şi deschideau larg aripile, purtîndu-l spre-un tărîm îndepărtat, într-un timp învăluit în colbul amintirii.

— Cine-a compus aceste minunăţii ? întrebă nerăbdător.

— Un poet din Baalbek.

„Un poet din Baalbek !" Aceste vorbe sunară straniu în auzul prinţului. Simţea cum nişte mîini nevăzute destrămau de pe inima sa un văl de ceaţă, dezvelind urmele unor zile uitate, trezindu-i în piept ecouri adormite de veacuri — imaginea unui colţ de grădină, a unei harfe zdrobite pe care un tînăr poet adormit pentru eternitate o strîngea cu dragoste la piept, ca pe-o iubită. În jurul lui, parcă vedea aievea adunarea preoţilor şi-a înalţilor sfetnici ai unei curţi. Toate aceste repezi năluciri se şterseră brusc, ca urma tălpii spălată de val, ca fumul unui vis ce se risipeşte în zori... Prinţul se ridică şi, încrucişîndu-şi braţele pe piept, rosti solemn un verset din Cartea Profetului :

— Cînd nu eraţi, viaţă v-a dat, pieriţi aţi fost şi v-a-nviat şi-ntr-un tîrziu la El vă veţi întoarce... Apoi privi spre sfetnicul său, zicîndu-i : Mă bucură nespus că avem în ţara noastră un astfel de poet. Îl vom chema la curte şi-l vom cinsti cum se cuvine.

Peste o clipă, adăugă gînditor, ca pentru sine :

— Poetul e o pasăre rară ce se-nalţă-n văzduh, apoi coboară pe pămînt cîntîndu-şi dorul. Dacă nu-l preţuim, îşi deschide aripile, luîndu-şi zborul spre tărîmul lui de dincolo de nori.

OTRAVĂ

Într-o dimineaţă de toamnă aurie cum numai în nordul Libanului se poate întîlni, sătenii se adunaseră în curtea bisericii ce-şi înălţa turlele semeţe printre căsuţele înghesuite pe vale. Fiecare-şi spunea părerea sau dădea glas nedumeririi adînci ce-l cuprinsese la aflarea veştii ce-i lovise ca un trăznet în zori : Faris ar-Rahhal al-Fidja'iyy plecase pe neaşteptate din sat, nu se ştie unde, părăsindu-şi tînăra soţie cu care se însurase abia de şase luni.

Faris ar-Rahhal era şeihul satului şi omul cel mai respectat, aşa cum fuseseră din moşi strămoşi bărbaţii din neamul lui.

Deşi nu împlinise încă douăzeci şi şapte de ani, toţi îl căutau şi-i cereau sfatul.

În primăvară, cînd se însurase cu Sawsan Barakat, toată lumea zisese : „Ce fericit trebuie să fie ! Nici n-a ajuns la vîrsta de treizeci de ani şi deja viaţa i-a dăruit tot ce-şi poate dori un om pe lume..."

Cu toate acestea, iată că într-o dimineaţă s-a răspîndit ca un fulger printre săteni zvonul că şeih Faris îşi adunase cîţiva gologani într-un chimir şi, fără să spună cuiva o vorbă, pornise călare în lumea largă. Nimeni nu ştia ce să creadă.

Le treceau prin minte fel de fel de bănuieli, întrebări şi idei năstruşnice cu privire la această neaşteptată plecare.

Oamenii din acele ţinuturi au o fire aparte ; se bucură şi suferă alături de semenii lor, dispreţuind josnicia şi răutatea altora. Cum rareori se întîmplă lucruri deosebite prin partea locului, orice veste e purtată din gură-n gură, pomenită pînă şi de copii, pînă ce se învecheşte şi se răspîndeşte alta nouă.

În dimineaţa acelei zile, veniseră cu toţii în curtea bisericii, mînaţi de-o astfel de ştire cutremurătoare. În timp ce discutau aprins, ciondănindu-se şi încercînd zadarnic să dezlege taina plecării lui şeih Faris, a apărut preotul Istifan, păşind grav, cu capul plecat şi faţa congestionată.

Toată lumea s-a îngrămădit pe dată-n jurul lui, dornică să afle motivul tulburării ce i se citea pe faţă. El a-nceput să le vorbească cu glas tremurător :

— Nu mă-ntrebaţi nimic ! Tot ce pot să vă spun e că Faris mi-a bătut în poartă astăzi în zori. I-am deschis şi l-am văzut călare, pradă unei tristeţi sfîşietoare. L-am poftit înăuntru, întrebîndu-l ce i s-a întîmplat, dar el n-a vrut să intre, ci mi-a spus : „Am venit să-mi iau rămas bun, căci mă duc de pe aceste meleaguri şi nu mă mai întorc nicicînd." Apoi mi-a pus în palmă scrisoarea aceasta pecetluită, pe care să i-o dau prietenului său Nadjib Malik şi nimănui altuia. A-ncălecat şi s-a pierdut în zare, înainte să mă dezmeticesc ori să-l întreb ceva. Asta e tot ce ştiu, oameni buni...

— Fără îndoială că scrisoarea ne va lumina. Nadjib Malik e doar cel mai bun prieten al lui din sat, se auzi un glas din mulţime.

— Părinte, dar cu nevasta lui ai vorbit ? întrebă altcineva.

— M-am dus la ea după rugăciunea de dimineaţă şi-am găsit-o stînd la fereastră, cu privirea aţintită în zare. Parcă

era o stană de piatră, cum şedea aşa, nemişcată, fără măcar să întoarcă ochii spre mine ori să-mi spună vreo vorbă.

Am întrebat-o ce ştie despre plecarea lui Faris, dar mi-a răspuns scurt, printre hohote de plîns : „Nu ştiu nimic, părinte, nu ştiu..."

Preotul n-apucase bine să-şi termine vorba, cînd detunătura unei flinte cutremură văzduhul, umplîndu-i pe toţi de spaimă. Apoi se auzi ţipătul îngrozit al unei femei, sfîşiate de durere.

Dădură cu toţii năvală înspre ograda lui Faris ar-Rahhal, de unde se-auzise împuşcătura şi, cînd ajunseră la ea, în faţa ochilor li se-arătă priveliştea cea mai zguduitoare cu putinţă : Nadjib Malik zăcea la pămînt, într-o baltă de sînge... Lîngă el, Sawsan îşi smulgea părul de durere, sfîşiindu-şi veşmintele şi bocind :

— Şi-a pus capăt zilelor, s-a împuşcat singur...

Toţi au înlemnit de groază. Mîna nevăzută a destinului făcuse un semn, transformîndu-i pe dată în bolovani de piatră necuvîntătoare.

Preotul îngenunche lîngă leşul lui Nadjib, făcîndu-i semnul crucii şi încrucişîndu-i braţele pe piept. Atunci zări în palma nefericitului scrisoarea pe care i-o dăduse chiar el, în zorii zilei. I-o smulse din pumnul încleştat, cu băgare de seamă, ferindu-se să-l vadă cineva, apoi şi-o strecură în mîneca sutanei.

Sătenii ridicară leşul lui Nadjib, ducîndu-l în ograda bietei lui mame, care-şi pierdu pe loc minţile de durere.

Femeile săriră să-i dea îngrijire soţiei lui Faris ar-Rahhal, care abia se mai ţinea pe picioare, bîiguind vorbe fără şir.

Preotul Istifan ajunse acasă, abia trăgîndu-şi sufletul. Se aşeză pe-o laviţă şi, punîndu-şi ochelarii, începu să citească scrisoarea :

„Frate Nadjib,

Părăsesc satul acesta, ca să nu mai semăn nefericirea în sufletul tău, al soţiei mele şi-al meu.

Ştiu că ai o inimă bună şi eşti un om cinstit, că nu m-ai înşelat niciodată pe mine, prietenul şi vecinul tău. Mai ştiu că soţia mea Sawsan e nevinovată, dar iubirea adîncă ce vă leagă e peste puterile şi voinţa voastră. N-o poţi înfrînge, frate Nadjib, după cum n-ai putea stăvili apele repezi ale rîului Qadisha. Mi-ai fost prieten credincios de cînd eram doi băieţandri şi ne jucam pe uliţe şi în curtea bisericii. Vei rămîne prietenul meu în faţa lui Dumnezeu şi te rog să te gîndeşti la mine, de azi înainte, aşa cum te gîndeai în trecut. Cînd o întîlneşti pe Sawsan, spune-i că am iubit-o şi-am iertat-o. Spune-i că mă topeam de durere cînd mă trezeam fără să vreau la miezul nopţii şi-o vedeam îngenuncheată în faţa icoanei, cu ochii scăldaţi în lacrimi şi pieptul zguduit de suspine. Nu există chin mai cumplit decît viaţa femeii sfîşiate între dragostea pentru un bărbat şi dragostea altuia care-o iubeşte. Sărmana Sawsan a trăit într-o veşnică luptă cu ea însăşi. S-a străduit să fie o soţie bună, dar n-a putut să-şi înăbuşe sentimentele. Nu mai pot îndura chinul ei, de-aceea plec încotro oi vedea cu ochii, numai să nu mai fiu o piedică în calea fericirii voastre.

Frate Nadjib, te mai rog să-i fii credincios lui Sawsan şi s-o iubeşti pînă la sfîrşitul zilelor tale, căci e femeia care-a sacrificat totul pentru tine şi care merită din plin dragostea şi grija unui bărbat.

Rămîi cu bine, dragă frate, aşa cum te ştiu : cinstit şi cu suflet ales. Dumnezeu să te aibă în pază.

Fratele tău, Faris ar-Rahhal."

Preotul Istifan împături scrisoarea, punînd-o înapoi în mîneca sutanei. Se ridică şi se duse la fereastră, cufundîndu-şi privirea în zarea îndepărtată. Pe fruntea-i brăzdată de riduri treceau întunecate umbrele gîndurilor ce-l munceau necruţătoare. Dar, deodată, înălţă spre cer privirea-i sticloasă, bîntuită ca de-o stranie fantomă, izbucnind :

— Ah, cît de mare ţi-a fost viclenia, Faris ar-Rahhal! Ai ştiut cum să-l duci la pierzanie pe fiul lui Malik, pe Nadjib, fără să-ţi mînjeşti mîinile cu sîngele lui. I-ai trimis prin vorbele tale otravă amestecată cu miere. I-ai trimis sabia ucigaşă învelită-n mătase. Cînd şi-a slobozit glontele-n piept, cu mîna ta a făcut-o şi prin voia ta. Ce veninoasă ţi-a fost viclenia, Faris ar-Rahhal !

Preotul Istifan rămase în casă, aşezat pe băncuţa de lemn de la fereastră, întunecat la chip, mîngîindu-şi barba aspră cu degetele-i tremurînde. Zîmbea dus pe gînduri, mai degrabă înspăimîntat decît înduioşat de întîmplările acelei zile. Întinse mîna şi, luînd de pe etajeră o carte groasă, legată în piele, începu să citească din stihurile preotului Avram as-Suryaniyy, ridicînd din vreme-n vreme capul şi privind înspre sat, de unde răzbăteau ţipetele jalnice ale bocitoarelor.

UN PRIETEN

L-am cunoscut pe cînd era un flăcăiandru, rătăcind pe cărările adolescenţei, zburdalnic şi clocotitor, ca toţi tinerii de vîrsta lui, gata să sacrifice totul pentru a urma tainica aplecare a sufletului său. L-am cunoscut pe cînd avea tulpina subţire, mlădioasă, lăsîndu-se în voia vîntului nesocotinţei şi-al unei ciudate nelinişti ce-avea să-l aducă pînă-n marginea prăpastiei.

Acolo, în sat, l-am văzut pentru prima oară : un puşti răutăcios şi îndărătnic ce smulgea penele păsărelelor şi le omora puii, apoi dădea iama în grădinile de flori, strivindu-le petalele. L-am regăsit la şcoală — un tînăr în toată puterea cuvîntului, orgolios, îndărătnic, indiferent faţă de porţile cunoaşterii ce rămăseseră zăvorîte dinainte-i. Mai tîrziu, la oraş, l-am zărit vînzînd onoarea tatălui său în piaţa desfrîului şi-a umilinţei, cheltuindu-i banii în taverne înecate în mirosul greu al ruşinii şi-al păcatului, rătăcind pe străzi, veşnic ameţit de băutură.

Şi totuşi mi-era drag. Îl iubeam într-un fel ciudat, c-un fel de dragoste amestecată cu nostalgie şi compătimire. Mi se părea că toate relele pe care le săvîrşea nu izvorau din micime sufletească, ci din slăbiciune şi deznădejde. Adesea ne abatem de la căile înţelepciunii, dispreţuind-o, dar de cîte ori nu ne întoarcem din drum însetaţi de ea ? Furtunile tinereţii stîrnesc nori de praf şi cenuşă, împovărînd pleoapele şi întunecînd privirea, ba chiar orbind-o pe veci.

L-am iubit pe-acel flăcău îndărătnic şi i-am fost credincios, ghicindu-i bunătatea ce-l înălţa mai presus de veşnica-i pornire spre rele. Inima e un judecător drept şi îndurător, dar adesea slăbiciunile stau în calea puterii ei de-a învinge. Iubirea are nenumărate chipuri : ea poate fi cînd înţeleaptă, cînd dreaptă, cînd plină de speranţă ; eu ţineam la el într-un fel ciudat, dorindu-mi nespus de mult să ajung pînă la lumina acelui soare interior ce-i încălzea fiinţa, destrămînd bezna păcatului. Pe vremea aceea încă nu ştiam unde se desparte josnicia de puritate, mînia de blîndeţe, nechibzuinţa de înţelepciune ; căci omul nu se eliberează de sclavia lucrurilor trecătoare şi-a deşertăciunilor vieţii decît mult prea tîrziu şi nu vede lumina decît cînd se ivesc zorile.

Zilele s-au scurs una cîte una, ca nişte salbe atîrnate de gîtul nopţilor. Mi-l aminteam uneori, cu sufletul greu, sfîşiat de nostalgie, rostindu-i numele cu înfiorare, simţindu-l închis pentru totdeauna în pieptul meu, ca o rană.

Ieri am primit o scrisoare de la el, prin care mă chema: „Vino, prietene, căci vreau să-ţi prezint un bărbat pe care o să te bucuri nespus să-l cunoşti !..."

Mi-am zis : „Oare, s-a prins tovarăş cu unul şi mai rău decît el ? Nu e viaţa lui o adevărată lecţie despre căile rătăcirii ? Mai e nevoie să-mi arate încă o pagină din cartea deşertăciunii omeneşti?" Curînd, însă, gîndindu-mă mai bine, m-am hotărît : „Du-te, căci sufletul e-n stare să culeagă fructe dintre spini, iar inima zăreşte lumina ce sălăşluieşte în bezna cea mai adîncă !"

Spre seară, m-am dus să-l văd şi l-am găsit singur, citind o carte de versuri. M-am minunat văzînd-o în mîna lui, dar m-am prefăcut că nu observasem nimic. L-am întrebat :

— Unde e noul tău prieten ?

El mi-a răspuns :

— Eu sînt, amice. Sînt chiar eu.

Apoi, cu calmul lui știut, s-a așezat lîngă mine, măsurîndu-mă îndelung, învăluindu-mă-n privirea stranie a ochilor lui arzători, ce rănea tot ce atingea. Ochii aceia pe care-i cercetasem de-atîtea ori, nevăzînd în ei decît violență și cruzime, deveniseră dintr-o dată înduioșători și calzi.

Mi-a spus cu un glas ce parcă nu era al lui :

— Cel pe care l-ai cunoscut cîndva, băiatul din vremea copilăriei noastre, flăcăul de mai tîrziu, cu care ți-ai petrecut prima tinerețe, a murit și, prin moartea lui, m-am născut eu. Sînt noul tău prieten, care-ți întinde mîna.

Era cu totul alt om, de parcă o rază de soare i-ar fi străbătut întreaga ființă, curgîndu-i prin vine, odată cu sîngele. Pînă și mîna-i aspră, grosolană, devenise netedă. Degetele pe care adesea le asemănasem cu ghearele unui tigru flămînd, erau delicate, aproape fragile. M-am cutremurat din creștet pînă-n tălpi, întrebîndu-l :

— Cine ești, de fapt ? De unde vii și cum ai ajuns aici ? Oare un spirit nevăzut a făcut din trupul tău un templu sacru, sau pur și simplu joci în fața mea una din nenumăratele tale comedii ?

El mi-a răspuns simplu :

— Da, prietene, am devenit templul sacru al unui spirit înalt ce s-a coborît pînă la mine : dragostea mi-a transformat sufletul într-un altar imaculat. Femeia, pe care pînă mai ieri am crezut-o o simplă jucărie a bărbatului, m-a smuls din ghearele tenebrelor, deschizîndu-mi porțile paradisului. O femeie adevărată m-a purtat pe brațele iubirii ei, spre-un tărîm necunoscut. Femeia pe care-am disprețuit-o, în ignoranța mea, chiar ea m-a învățat ce-nseamnă demnitatea. Aceea pe care-am umilit-o din prostie, m-a purificat prin sentimentele ei. Femeia pe care-am supus-o prin luciul arginților, ca pe-o sclavă netrebnică, m-a eliberat prin puterea frumuseții ei. Ea, care l-a alungat pe primul om din paradis, prin forța voinței ei și propria lui slăbiciune, pe mine m-a readus pe-acel tărîm de vis, prin blîndețea ei și dorința mea.

În clipa aceea, m-am uitat în ochii lui și mi s-a părut că văd licărind în ei două perle. Fața-i era luminată de-un zîmbet discret, ca o șoaptă de dragoste. M-am apropiat de el și, strîngîndu-i mîna, am rostit cea mai caldă binecuvîntare, izvorîtă din inimă, ca dinaintea unui altar.

Am plecat fără să-i spun altceva, repetînd în gînd vorbele-i ce mă-nfioraseră cu sunetul lor de mărgele risipite pe lespezi : „Femeia care l-a alungat pe primul om din paradis, prin forța voinței ei și propria lui slăbiciune, pe mine m-a readus pe acel tărîm de vis, prin blîndețea ei și dorința mea."

NECUVÎNTĂTORUL

„Preaînțelept e-acela care
Citește-n ochi de necuvîntătoare".
Poet indian

Odată, pe-nserat, cu mintea tulburată de valul atîtor searbede gînduri ce nu le putusem domoli ziua-ntreagă, am pornit agale pe străzi, fără țintă, ajungînd la marginea orașului, pe una din acele ulicioare sărmane de care și-azi mi-aduc aminte cu-ntristare. M-am oprit dinaintea unei case dărăpănate, cu zidurile roase de paragină, părăsită, pesemne, de multă vreme, de cei pe care-i adăpostise cîndva. Am zărit un cîine ghemuit în țărîna de culoarea cenușii, cu trupul slab plin de răni, aproape un schelet mistuit de boală. Deodată, s-a ridicat, clătinîndu-se pe picioarele-i subțiri, ațintind în zarea înroșită la apus ochii lui mari și triști, în care se cuibărise disperarea. Privea

într-un anume fel, de parc-ar fi știut că soarele-și lua rămas bun de la acel colț de lume părăsit, înstrăinat, uitat pînă și de copiii zburdalnici ce fugăreau în joaca lor animalele neputincioase. Se uita lung la soare, cu o privire dogorîtoare, de adio.

M-am apropiat încet de el, gîndindu-mă cît de mult aș fi vrut să-i pot vorbi în limba lui, să-i spun ceva, orice, care să-l îmbărbăteze și să-i aline durerea. Dar el s-a speriat și s-a tras înapoi, tremurînd pe picioarele-i slabe, aproape paralizate de boală, înclinîndu-și gîtul ca un fir de ață. S-a uitat la mine, cerșindu-mi mila și poate chiar un strop de duioșie ; o privire care aproape vorbea, mai pătrunzătoare ca orice rostire omenească, mai fierbinte ca lacrimile unei femei nenorocite. Cînd mi-am aninat ochii de ochii lui jalnici, m-am cutremurat din toată ființa, de parcă un prieten mi-ar fi spus cele mai tulburătoare cuvinte, la ceas de restriște. Le auzeam aievea : „S-a sfîrșit, prietene, tot ce-am îndurat din partea oamenilor și-am suferit, ros de chinurile bolii. Du-te și lasă-mă-n pace, să sorb cele de pe urmă raze ale soarelui, căci am scăpat de ticăloșia semenilor tăi, de cruzimea lor nemăsurată. Țărîna în care mă-ntorc e mai primitoare decît inima lor. De-aceea m-am ascuns printre dărîmături, în locuri mai puțin sălbatice ca sufletul lor. Pleacă de lîngă mine ! Nu ești altceva decît o ființă care nu cunoaște dreapta judecată și înțelepciunea. Eu sînt un animal prost, dar l-am slujit pe fiul lui Adam, păzindu-l cu credință și dragoste. Am fost tovarășul lui la bucurie și necaz ; mă întristam cînd se îndepărta de mine și zburdam vesel cînd se întorcea. M-am mulțumit întotdeauna cu resturile de la masa lui, cu oasele albe pe care mi le-arunca pe jos. Și totuși, cînd am îmbătrînit, iar bolile și-au înfipt colții în carnea mea, m-a lovit și m-a alungat de la casa pe care-am păzit-o, azvîrlindu-mă-n drum ca pe-o jucărie pentru copiii răutăcioși din uliță. Sînt un biet animal slab, dar am găsit o asemănare între mine și frații tăi care ajung și ei într-o stare jalnică, atunci cînd îi lasă puterile și le seacă averile. Eu sînt ca și soldații care apără țara la tinerețe, iar cînd îmbătrînesc cultivă pămîntul, pînă sosește iarna vieții, cînd sînt îndepărtați și uitați de cei mai tineri. Mă asemăn cu o femeie frumoasă ce bucură inimile cînd e în floarea vieții, ce-și petrece nopțile veghind, cînd devine mamă și se ofilește de-atîta amar, cînd îmbătrînește, transformîndu-se într-un obiect disprețuit de toți... Ah, cît de ticăloși și de cruzi sînteți voi, oamenii !..."

Privirile lui vorbeau, trezind ecouri prelungi în sufletul meu, încovoiat sub povara milei pentru acel necuvîntător. Cînd a închis ochii, m-am îndepărtat în tăcere, să nu-l tulbur.

ANIVERSARE

Paris, 6 decembrie 1908

Mama m-a adus pe lume într-o astfel de zi. Într-o zi ca aceasta, acum douăzeci și cinci de ani, liniștea eternă m-a plămădit, aruncîndu-mă-n brațele vieții pline de zbucium, de zbatere și de luptă.

Iată că am trecut de douăzeci și cinci de ori în jurul soarelui și de nu știu cîte ori luna s-a învîrtit în jurul meu, dar, cu toate acestea, n-am pătruns tainele luminii și ale întunericului.

De douăzeci și cinci de ori am străbătut spațiul, dimpreună cu pămîntul, cu luna, soarele și stelele, rotindu-mă în jurul acelui „ceva" mult prea înalt, mult prea ascuns și puternic, de care nu m-am putut apropia, dar al cărui nume-l rostesc cu evlavie, precum pereții peșterii prelungesc ecoul valurilor mării. Numele acelui „ceva" existent

prin sine însuşi, a cărui natură e o taină, armonios şi învăluitor, ca un cîntec sublim, cu vorbe neînţelese.

De douăzeci şi cinci de ani, mîna timpului mi-a trasat un semn, un cuvînt în cartea acestei lumi stranii, înspăimîntătoare. Dar iată că s-a dovedit un cuvînt confuz, de nedezlegat, care înseamnă cînd nimic, cînd nespus de multe lucruri laolaltă.*

În ceasul acesta, speranţe, gînduri şi amintiri mi se învălmăşesc în suflet. O zi ca toate celelalte, dar străbătută de lungile cortegii ale zilelor trecute, bîntuită de fantomele atîtor nopţi ce s-au scurs, o zi în care toate acestea se topesc uşor, în ungherele odăii mele, precum susurul pîrîului se pierde printre văile deşarte.

În fiecare an, pe vremea asta, aleargă spre mine, din toate colţurile lumii, fantasmele ce mi-au înfierbîntat imaginaţia şi mă-nconjoară, îngînînd cîntecele amintirilor întristătoare, apoi retrăgîndu-se încet în spatele unor oglinzi ce-mi sluţesc chipul. Dispar ca un stol de păsări înfometate, poposite pe-o arie de mult treierată, de unde, nemaigăsind nici o sămînţă, îşi iau zborul rătăcitor peste cîmpuri.

Atîtea înţelesuri îmi răsar dinainte, de cine ştie unde, ca nişte solzi sclipitori la care mă uit îndelung, fără să zăresc altceva decît licărul anilor ce s-au dus rînd pe rînd, chipurile ofilite ale speranţelor înşelate, ale visurilor îngheţate mult prea curînd, îmbătrînite înainte de vreme. Uneori, închizînd ochii, zăresc oglinzile dinăuntru, cu chipul meu răsfrînt în ele, purtînd pecetea tristeţii. Încerc să-i vorbesc măcar ei, ciudatei mele prietene, dar ea nu are glas omenesc...

— Ce-am făcut în toţi aceşti ani ? Am iubit. Am iubit cu patimă ceea ce, adesea, semenii mei au urît cumplit, dispreţuind. Ştiu că pasiunea mea trecută pentru anumite lucruri nu s-a stins şi nu se va stinge pînă la sfîrşitul zilelor mele. Ea e singura avuţie de preţ pe care nimeni nu mi-o poate smulge.

Cîndva, mă gîndeam cu drag la moarte, numind-o cu vorbe dulci, slăvind-o în singurătate, ca pe-o binefacere. Dar tocmai pentru că n-am gonit nici o clipă gîndul ei şi nu i-am nesocotit puterea, am ajuns să iubesc viaţa. Vedeam în amîndouă măsura frumuseţii, a iubirii şi-a nostalgiei. Am preamărit libertatea, îndrăgind-o din ce în ce mai mult, pe măsură ce cunoşteam mai bine sclavia oamenilor în faţa tiraniei, a umilinţei şi-a idolilor asupritori, ridicaţi deasupra capetelor lor de cortegiile generaţiilor ţinute în întuneric şi-n veşnică ignoranţă. Aş fi vrut să fac mai uşoară, mai blîndă, acea suferinţă milenară, căci robii înjosiţi mi-erau la fel de dragi ca însăşi libertatea visată. Mă-nduioşau chipurile lor de orbi însetaţi de lumină, ce sorbeau doar minciuna de pe gurile unor fiare sălbatice, sîngeroase, nevoia lor de căldură, răsplătită de veninul viperelor ce le otrăveau, pe nesimţite, trupurile.

Mă cutremurau mîinile lor neputincioase, ce-şi săpau propriile morminte, fără să ştie.

Libertatea am iubit-o, într-adevăr, mai presus de orice; îmi apărea în vis, ca o fecioară părăsită, topindu-se de dor în singurătate, devenind încetul cu încetul o umbră, abia tîrîndu-se printre scorburile unde-şi duceau zilele acele vieţuitoare numite oameni, oprindu-se la colţ de stradă, strigîndu-i zadarnic pe trecătorii surzi la chemările ei, munciţi doar de gîndul zilei de mîine.

Ceva mai tîrziu, am preţuit fericirea, aşa cum fac toţi cei care trec pragul primei tinereţi. Porneam în căutarea ei în fiecare dimineaţă, lăsîndu-mă ademenit pe felurite poteci, unele mai uşoare, altele primejdioase, dar neaflînd-o nicăieri. Nu i-am zărit niciunde în lume urmele paşilor, nici chiar pe lespezile ce-nconjoară cele mai strălucitoare palate. Nu i-am auzit glasul răzbătînd nici chiar din fastuoasele temple, de unde oamenii îi înalţă cîntece de slavă. Cînd am obosit căutînd-o, mi-am zis : fericirea e o fecioară ce se naşte şi creşte într-un colţ de inimă, nevăzută de nimeni, iar dacă cineva-şi despică sufletul s-o ză-

rească, nu găsește altceva decît oglinda-i spartă, patul cald și veșmintele-i zvîrlite într-un ungher, dar pe ea n-o va găsi nicicînd.

M-am dăruit apoi dragostei de oameni pe care, cercetîndu-i, i-am deosebit astfel : unii care blestemă viața, alții care-o binecuvîntează și alții care doar o contemplă. Pe fiecare-n parte i-am îndrăgit din motive diferite, dar la fel de adînci : pentru neputință, îngăduință ori înțelepciune.

Iată adunîndu-se-n urma mea douăzeci și cinci de ani, fluturîndu-și trenele de zile și nopți grăbite, desprinse din viața mea precum frunzele copacilor atinse de toamnă.

Azi, oprindu-mă în pragul aducerii aminte, ca un drumeț ostenit ce-a ajuns în piscul muntelui, scrutez totul jur împrejurul meu și nu reușesc să aflu urma trecutului... Un trecut care să-mi aparțină și pe care să-l pot numi, în fața oricui, „al meu".

Șiruri pestrițe de anotimpuri ce nu mi-au adus în dar decît paloarea foilor albe pe care-am așternut crîmpeie de gînduri, muiate-n cerneală neagră.

Anotimpuri searbede, cu contururi șterse și culori lîncede ce mi-au acoperit gîndul și visul, închise ca o sămînță în inima pămîntului. Numai că acela care sădește semințe îngroapă împreună cu ele și-un strop de bucurie la gîndul recoltei viitoare, pe cînd eu mi-am îngropat anii tinereții în inima timpului, fără să le-așez la căpătîi speranța.

Iată-mă azi aici, pe-această treaptă. Trecutul îmi apare ca rupt din ceață, sfîșiat de păreri de rău, după cum viitorul abia se zărește de după vălul gros al deziluziilor.

Mă opresc să privesc mai bine prin cristalul ferestrei : deslușesc chipurile oamenilor, le aud glasurile înălțîndu-se-n văzduh, zgomotul pașilor pe străzi, le simt atingerile, valurile pornite spre mine din inimi pînă ieri zăvorîte. Privesc și văd copiii jucîndu-se, alergînd veseli, ridicînd colbul străzii în calea trecătorilor, văd tineri pășind sprintari, cu capul în nori, de-parc-ar zări, scrisă în stele, poema

vîrstei lor fermecătoare. Văd fecioare mlădii legănîndu-și taliile zvelte ca niște lăstari arcuiți, furîndu-i cu priviri galeșe pe flăcăii ce stau în loc să le admire. Zăresc bătrîni încovoiați de ani, sprijinindu-se-n cîrje, cu ochii mereu plecați în pămînt, ca și cînd ar căuta printre firele de țărînă niște nestemate pierdute cine știe cînd.

Mă opresc dinaintea ferestrei, contemplînd toate aceste imagini, forfota neostenită a străzii, zumzetul de stup al ulițelor înguste, apoi, treptat, poposesc cu privirea în zarea îndepărtată, acolo unde orașul capătă contur de fum, confundîndu-se cu deșertul necuprins. Acolo știu că domnește o frumusețe înspăimîntătoare prin liniștea-i încremenită, dar care nu mă poate ține îndelung în mrejele ei, căci gîndul îmi zboară la stîncile prăvălite, la copacii foșnitori de pe firul apelor și ierburilor ce trosnesc fragede sub tălpi, îmbrățișînd florile parfumate. Călătoresc astfel pînă ce ajung la mare, în brațele valurilor ei zbuciumate, mînioase și totuși atît de liniștitoare, în mantia lor înspumată. Valurile urcă amețitoare, coborînd iute trepte nevăzute, acoperind în căderea lor veșnică stele sclipitoare, ce pier ca niște taine în adîncuri. Și mai departe, dincolo de marginea albastră a zării, se-ntinde fără de hotare văzduhul acestei lumi, în veșnică mișcare, ca o mare întoarsă pe care plutesc norii și aștrii zilelor și-ai nopților, planetele și toate alcătuirile cerești, crîmpeie de existență ce se-atrag ori se resping după legi mai presus de cunoașterea noastră, ce se nasc și mor urmînd legea universală, fără de-nceput și sfîrșit.

Toate le văd, le sorb însetat, prin ochiul meu de fereastră, uitînd, fără să vreau, de cei douăzeci și cinci de ani de existență, de alți ani care poate vor veni, la fel de zbuciumați, de secolele viitoare față de care viața mea nu e decît un fir de nisip cules de pe țărmul timpului, din veșnica-i trecere. Doar eu simt existența acestui fir plăpînd, acestei răsuflări calde, acestei ființe aparte pe care-o reprezint ; îi simt mișcarea și pulsul. Îi simt aripile desfă-

cîndu-se larg și purtînd-o spre înălțuri, de unde glasu-i coboară cristalin, prefăcîndu-se într-o chemare nepereche: „Salutare, viață ! Salutare vouă, trezie și vis, lumină a zilei ce destrami bezna nopții ! Salutare, noapte ce odihnești în mrejele-ți blînde cerul și pămîntul, viețuitoarele ostenite ! Și vouă, anotimpuri : bun venit !...“

Bun venit, primăvară, sărbătoare a tinereții, vară ce-nalți imn de glorie soarelui atotputernic, toamnă îmbelșugată, dătătoare de rod și iarnă încrîncenată ce ne-nveți tăria de-a învinge suflarea-ți înghețată ! Vă salut, ani ce dezvăluiți, cu trecerea voastră, rostul altor ani și voi, generații ce-aprindeți flacăra vieții în vatra stinsă-a altor generații. Salutare, corabie a timpului ce ne porți spre desăvîrșire !

Bun găsit, inimă, tu care n-ai învățat încă a zîmbi, dar știi atît de bine prețul lacrimii, gură deschisă spre înăuntru, ce cuprinzi într-o sărutare toate cîte sînt, ca să te lepezi de amărăciune !

ÎNTOARCEREA IUBITULUI

Către seară, dușmanul a fost alungat, lăsînd în urmă-i săbii frînte și vîrfuri de lănci ; învingătorii se retrăgeau triumfători, fluturînd în vînt stindarde glorioase, înălțînd imnuri de slavă, cu vocile lor groase ce se izbeau una de alta, răsunînd precum pașii apăsați pe prundișul văii.

Mergeau desfășurați în front, poleiți de razele lunii ce răsărise mîndră, deasupra apelor canalului ; în zare se-nălțau semețe stîncile golașe, ivite din brațele pădurilor de cedri, la poalele cărora se-ntindeau, învelite în ceața înserării, văile Libanului, martore ale atîtor lupte pustiitoare prin veacuri.

Mergeau neîntrerupt, cu armele strălucind sub razele lunii, îngînați de ecoul glasurilor lor, răsfrînt din peștera-n peșteră. Ajunși la trecătoare, îi opri nechezatul unui cal ce urcase pe-o stîncă, unde se zărea ca o statuie de granit.

Se apropiară de el curioși și văzură, prăvălit la pămînt, un leș scăldat în sînge, tăvălit în țărînă. Căpetenia strigă poruncitor :

— Arătați-mi sabia și-l voi cunoaște pe stăpîn !

Călăreții îl încojurară pe cel răpus, dornici să afle cine era. Unul din ei, după ce-l măsurase lung, îi spuse căpeteniei :

— Degetele-i înghețate au strîns din răsputeri mînerul sabiei și-au încremenit așa. N-are rost să-ncercăm a i le desface...

— Tăișul sabiei e plin de sînge închegat, nici nu se mai vede, rosti altul. Priviți ; mînerul și tăișul nici nu se mai deosebesc !...

Căpetenia se apropie și mai mult de leș, strigînd:

— Dați-vă la o parte, ca razele lunii să-i inunde fața !

S-au tras cu toții înapoi, lăsînd lumina astrului noptatic să-i dezvăluie chipul rece, înghețat, încremenit sub un giulgiu straniu, pămîntiu. Era chipul unui bărbat impunător care vorbea chiar și din neființă despre vitejia și dîrzenia lui ; avea întipărită o expresie de tristețe și bucurie totodată, chipul cuiva care-a dat piept cu dușmanul fără să-i pese și-a primit moartea zîmbind, al unui erou, fără îndoială.

Pesemne că apucase să vadă victoria apropiindu-se, dar nu-i fusese dat să se bucure de ea împreună cu frații săi.

I-au descoperit capul și i-au șters de pe față urmele măcelului. Atunci răsună glasul înspăimîntat al căpeteniei :

— Vai, ce nenorocire : acesta este chiar fiul lui Aș-Șa'abi !...

Mulţimea repetă buimacă numele ce-o îndurera peste măsură.

Apoi au amuţit cu toţii, treziţi brusc din beţia victoriei, ca şi cum mult mai grea ar fi fost în inimile lor pierderea acelui erou decît însăşi înfrîngerea în inima duşmanului. Rămăseseră ca nişte stane de piatră, înmărmuriţi de groază, cu fălcile încleştate, căci mai mult nu-i este îngăduit luptătorului.

Plînsul şi vaietele se cuvin numai femeilor slabe, în vreme ce bărbaţii ce poartă sabia au dreptul doar la o anume tăcere grea, plină de-o suferinţă mocnită, o tăcere crudă ce-şi înfige ghearele în gîtlejul prăzii, înăbuşindu-i strigătul şi lacrimile, rozînd-o pe dinăuntru cu furie şi prăvălind-o apoi în hăul disperării.

L-au despuiat de veşminte, ca să vadă unde-şi pusese maştera semnele-i necruţătoare, şi-au zărit pieptul eroului plin de răni adînci de lance, deschise ca nişte guri ce ţipau înfricoşătoare în liniştea nopţii.

Căpetenia îngenunche lîngă trupul lipsit de viaţă, contemplîndu-i rănile. Deodată zări pe un braţ, înnodată, o batistă fină de borangic, brodată cu fir de aur ; o cercetă îndeaproape, recunoscînd mîna măiastră care-o lucrase cu-atîta migală...

Acoperi trupul cu veşmintele zdrenţuite, trăgîndu-se îngrozit înapoi şi acoperindu-şi faţa cu mîinile-i tremurînde. El, care doborîse duşmanii fără să şovăie, care retezase capete cu sînge rece, se-nfiora acum din creştet pînă-n tălpi, simţind cum îl năpădea pe dinăuntru un şuvoi fierbinte de lacrimi. Se gîndea fără să vrea la femeia ce-şi aştepta iubitul pe care n-avea să-l mai vadă niciodată.

Îl vor duce tovarăşii de luptă pe umerii lor, pînă-n pragul casei celor ce l-au iubit.

— Haideţi să-i săpăm o groapă sub copacul acela, la umbra-i răcoroasă, sub ramurile verzi ! Acolo se va odihni

în pace şi în măreţie, aşa cum a trăit, s-a auzit glasul unui oştean.

— Ba mai bine să-l ducem pînă la pădurea de cedri şi să-i săpăm mormîntul lîngă biserică, să-i fie osemintele ocrotite de umbra crucii, în veci de veci, rosti altul.

— Eu cred că se cuvine să-l îngropăm aici, în pămîntul pe care l-a udat cu sîngele. Să-i punem sabia la dreapta, iar lancea să i-o înfigem pe mormînt în loc de cruce, se auzi un alt glas.

— Sabia mînjită de sîngele duşmanului nu se cade să-l însoţească-n mormînt pe acest erou între eroi. Mai bine s-o ridicăm şi să o ducem alor lui, ca pe comoara cea mai de preţ, singura amintire ce-o lasă în urmă-i, strigă un oştean mai vîrstnic.

Glasurile se amestecau ca zgomotul unor săbii încrîncenate în bătălie. Oştenii se ridicau care mai de care să apere onoarea fratelui lor de arme, fiecare după mintea şi socotinţa lui :

— Hai să nu mai zăbovim zadarnic, ci să începem să ne rugăm pentru odihna lui cea de veci, pentru ca să-l aibă cerul în pază şi să ne binecuvînteze izbînda !

— Să-l ridicăm pe lăncile noastre, făcîndu-i din ele un tron pe care să-l purtăm ca pe-o ofrandă, apoi să-l îngropăm în valea aceasta, înălţînd imnuri de slavă vitejiei lui. Să-l ducem mai întîi pe cîmpul de bătaie, printre leşurile duşmane, ca buzele să mai cunoască o dată zîmbetul, înainte să le acopere ţărîna.

— Să-i aprindem o lumînare şi s-o sprijinim de ţestele duşmanilor, apoi să-l încingem cu sabia, ca pe-un învingător, căci nu s-a predat sorţii negre decît după ce-a păgubit vrăjmaşul de nenumărate suflete.

— Aici, la poalele muntelui, e cel mai nimerit să-l îngropăm ; ecourile din peşteri o să-l cheme, iar susurul pîraielor o să-i îngîne somnul. Oasele i s-or odihni în pămîntul care mai poartă urmele celor ce-au luptat alături de el.

— Oameni buni, să nu-l lăsăm aici, căci valea e plină de sălbăticiuni fioroase, înfometate. Mai degrabă să-l ridicăm și să-l ducem în sat, să-l îngropăm lîngă moșii și strămoșii lui, ale căror povești și pilde de vitejie le-a auzit de cînd era de-o șchioapă și nu bănuia că va sta alături de ei.

Atunci, căpetenia a pășit in mijlocul oștenilor și, făcîndu-le semn să tacă, le-a spus :

— Nu mai tulburați cu amintirea grozăviilor spiritul unui viteaz, ce plutește deasupra capetelor noastre, nu mai pomeniți dinaintea lui despre săbii și războaie ! Haideți să-l ducem în locul lui de baștină, acolo unde-l așteaptă un suflet cald ce freamătă la fiecare adiere, în așteptarea pașilor lui... Un suflet curat de fată trăind cu speranța de a-și revedea curînd iubitul...

Să i-l ducem înapoi, să-i dăruim această ultimă întîlnire.

L-au ridicat pe săbii, purtîndu-l, cu capetele plecate, cu privirile grele de tristețe. Calul stingher își urma îndeaproape stăpînul, nechezînd cu jale în răstimpuri, dar nu-i răspundea decît ecoul furișat prin peșteri.

NOUTĂȚI ȘI CURIOZITĂȚI

CORABIE ÎN CEAȚĂ

Aceasta-i povestea omului ce ne-a primit în casa lui răzlețită într-o poiană de pe valea Qadisha, într-o noapte înecată în zăpezi...

Gazda noastră ne vorbea pe-ndelete, în timp ce răscolea tăciunii din vatră, să ațîțe focul :

— Vreți să știți, prieteni, de ce sînt mereu întristat!... Îmi cereți să vă povestesc despre durerea mea trăită parcă demult, în negura vremii, despre acea tragedie a cărei amintire învie zi și noapte, măcinîndu-mă... Pesemne că v-ați plictisit de tăcerea mea îndărătnică, de oftaturi și mormăieli înfundate. Uneori parcă v-aud spunînd : „Dacă nu ne arată calea spre templul unde și-a îngropat amarul, cum să-i fim într-adevăr prieteni ori să-i dăm o mînă de-ajutor ?“

Aveți dreptate-n felul vostru... Cine nu împărtășește durerea altuia, nu va-mpărți cu el nici bucuria.

Ascultați-mă, de vreți, dar nu mă priviți cu milă, căci ea se cuvine celor slabi, pe cînd eu mi-am întărit inima prin suferință. Încă din zorii tinereții, cînd abia mă trezisem la viață, vedeam în somn sau visam cu ochii deschiși chipul straniu al unei femei nespus de frumoase. Mă urmărea mereu, în nopțile mele de veghe, stînd la căpătîiul patului, ca o umbră. Îi deslușeam glasul în tăcerea cea mai desăvîrșită, îi simțeam cu ochii închiși apropierea,

atingerea degetelor subţiri pe fruntea-mi înfierbîntată. Adesea tresăream speriat, încordîndu-mi auzul spre-a desluşi şoapta ei din vacarmul zilelor, dar mă copleşea un gol imens, ori de cîte ori nu auzeam altceva decît zgomotul străzii şi vorbele celor din jur.

Îmi spuneam : Oare, imaginaţia mea bolnavă m-a azvîrlit în braţele ceţii, chinuindu-mă pe veci ? Pesemne c-am împletit din mrejele visării acel chip înspăimîntător de frumos, glasul acela de miere şi mîngîierile unor braţe de mătase, ca să nu mă mai pot apropia nicicînd de-o femeie adevărată, asemenea celorlalte !... Poate că mintea mi-e tulbure, pîndită de întuneric ca de-o fiară şi de-aceea mi-am plăsmuit din nimic o prietenă, o iubită, o mireasă spre care sufletu-mi aleargă nedomolit... M-am îndepărtat de lume ca să trăiesc numai cu aleasa mea, să-mi feresc vederea şi auzul la toate chemările firii, la orice pornire pămîntească şi s-o simt numai pe ea. Oare, mă aflu în ghearele nebuniei, fără să ştiu ? Sînt chiar un nebun care s-a izolat de semenii lui, ba, pe deasupra, şi-a făurit în singurătatea minţii lui rătăcite o soţie de fum, cu care-şi împarte viaţa iluzorie ?

Am spus „soţie" şi văd că acest cuvînt vă umple de mirare. Totuşi, asta însemna pentru mine femeia ciudată născută din vis. Există lucruri uimitoare, ce rămîn neînţelese de-a pururi, dar faptul că ne lasă descumpăniţi nu le poate şterge, nu le poate goni din inima noastră.

Ea era soţia mea cu care-mi trăiam clocotul simţirii, împărţind pîinea neagră a frămîntărilor, a necazului şi a micilor bucurii ce poposesc uneori la ţărmul unei vieţi.

În fiecare dimineaţă, cînd deschideam ochii, era acolo, la marginea patului, sprijinită între perne de mătase, privindu-mă cu nevinovăţia-i de copil şi duioşia ei de mamă.

Ori de cîte ori voiam să-nfăptuiesc ceva, îmi sărea în ajutor şi nu puteam să nu izbîndesc.

Cum m-aşezam la masă, venea lîngă mine, vorbindu-mi ca unui prieten de suflet, împărtăşindu-i gînduri şi păreri despre cele mai felurite lucruri.

Spre seară, se apropia de mine, chemîndu-mă: „Hai să ne plimbăm pe potecile din vale, destul am stat între pereţii reci !" Cînd îmi vorbea astfel, mă ridicam de la masa de lucru, lăsîndu-mă purtat de mîna ei vrăjită la marginea oraşului, printre colinele învelite în giulgiul nopţii albastre, presărat cu stelele liniştii eterne ce clipeau deasupra noastră. Ne aşezam unul lîngă altul pe-o stîncă înaltă, contemplînd zarea necuprinsă. Uneori îmi arăta sus, pe cer, un nor aurit de-o geană întîrziată de lumină, alteori mă îndemna să ascult trilul noptatic al păsărilor înălţîndu-şi slava spre cer, înainte de-a aţipi între ramuri foşnitoare, cu frunzarul des.

De cîte ori n-a intrat în odaie la mine, pe cînd şedeam singur, luptîndu-mă cu grijile mele şi, de cum m-a privit în ochi, tulburarea-mi s-a transformat într-o linişte dulce, învăluitoare, iar frămîntările-mi au căpătat adierea speranţei !

De cîte ori n-am întîlnit chipuri hîde ce m-au făcut să mă revolt împotriva urîţeniei şi mai respingătoare a sufletelor ce le-ascundeau, dar, cum am zărit chipul Ei printre-al lor, m-am domolit ca prin minune, vrăjit de glasu-i ceresc.

Adesea am suflerit de pe urma răutăţii omeneşti, stînd retras o vreme, să-mi oblojesc rănile adînci ori să-mi desfac unul cîte unul inelele lanţului de fier pe care nedreptatea mi-l încolăcea în jurul gîtului ! Însă de cum o zăream în preajma mea, privindu-mă cu ochii scăldaţi în lumină, norii se risipeau, inima prindea să-mi bată bucuroasă şi viaţa începea din nou să semene c-un paradis pămîntesc. Mă întrebaţi, prieteni, dacă eram mulţumit de acea stare confuză şi stranie, dacă un bărbat în floarea vîrstei se putea mulţumi c-o himeră ; iar dacă-şi aflase astfel fericirea, oare, nu era semnul unei boli fără leac ?

Vă spun că anii pe care i-am petrecut astfel au fost ca spuma valurilor, anii cei mai puri, mai frumoşi şi mai fericiţi din tot restul vieţii mele. Singurul timp cînd am gustat liniştea şi împăcarea cu mine însumi. Căci eu şi iubita

mea de fum eram o idee absolută, neîntruchipată aievea, dar plutind desăvîrşită prin lume, coborînd pe-o rază de soare, înfiorînd fața liniştită a mării, alergînd prin nopţile cu lună, bucurîndu-se de imnurile vieţii şi contemplînd frumuseţi ascunse. Viaţa, cu tot ce-nseamnă ea, are un sens doar prin ceea ce pătrundem cu sufletul, iar existenţa are valoare doar prin ceea ce aflăm şi înfăptuim singuri, bucurîndu-ne sau suferind pentru faptele noastre. Eu am încercat gustul amar al lucrului făcut cu bună ştiinţă, din adîncul inimii l-am încercat zi şi noapte, iubind o imagine mai presus de orice.

Într-o bună zi, mi-am dat seama că împlinisem treizeci de ani. Mai bine muream de-o mie de ori decît să fi atins acea vîrstă cînd miezul vieţii mele a secat ca un sîmbure într-un fruct uscat, cînd sîngele mi s-a oprit în vine, îngheţînd şi transformîndu-se-n sloiuri tăioase. Atunci, în anul acela, m-am transformat într-un copac uscat, despuiat de frunze, singur în mijlocul pustiului, ca răsărit din genune. Ramurile nu i-au mai tresărit la viersul dulce-al păsărelelor ce l-au părăsit, nemaifăcîndu-şi cuib pe crengile-i negre, atîrnînd stinghere-n văzduh.

O clipă, s-a aşternut tăcerea. Gazda noastră şi-a plecat chipul străjuit de pleoape grele, apoi ochii s-au închis întristaţi şi braţele i-au lunecat neputincioase pe lîngă trup. Noi îl priveam încremeniţi, de parc-aveam dinainte imaginea vie a cumplitei deznădejdi, aşteptînd să ne depene mai departe firul acelei poveşti ciudate.

A deschis ochii, speriat de priveliştea dinăuntrul său, care-l umplea de-o jale nespusă, ce răzbătea în glasu-i de clopot ruginit :

— Ştiţi, dragi prieteni, că acum douăzeci de ani guvernatorul acestui ţinut m-a trimis să-ndeplinesc înalta-i poruncă tocmai la Veneţia, trebuind să duc mesajul său primarului acelui oraş, pe care-l cunoscuse la Constantinopol.

Am părăsit Libanul, îmbarcîndu-mă pe o corabie italiană, cam pe la jumătatea lui aprilie, cînd aerul era îmbălsămat de flori, dulce-învăluitor ca valurile mării peste care pluteau scame pufoase de nori străvezii, umplînd orizontul.

Cum să vă povestesc despre acele zile şi nopţi fără seamăn petrecute pe corabie ? Cuvintele sînt neputincioase, searbede, atunci cînd vor să închidă în ele sensuri adînci şi sentimente năvalnice. Spiritul are tainiţele lui în care înţelegerea nu poate pătrunde, unde gîndul se pierde ca într-un labirint ale cărui meandre îi rămîn de-a pururi nedezlegate.

Anii trăiţi în preajma iubitei mele eterice au fost legănaţi de vise şi-armonie, mîngîiaţi de liniştea blîndă a orelor petrecute împreună, bucurîndu-ne de viaţă. N-am bănuit nici o clipă că nenorocirea pîndea de după vălul fericirii, dospindu-şi drojdia amară pe fundul cupei ce-o sorbeam însetat.

Nu m-am temut niciodată că gingaşa floare ce-şi înălţase tulpina pînă dincolo de nori se va ofili atît de curînd, lunecînd la pămînt ca o nimfă speriată de lumina zorilor.

Cînd am părăsit aceste coline ce-mi erau atît de dragi, urcînd în trăsura ce-avea să mă ducă la ţărm, iubita mea era cu mine, însoţindu-mă pas cu pas. Înaintea plecării, am hoinărit prin Beirut trei zile ce mi s-au părut trei ani de fericire şi extaz. M-am dus să-mi văd prietenii, am vizitat temple şi parcuri, dar pretutindeni m-a urmat iubita mea, cu zîmbetul ei dulce, cu strîngerea-i de mînă atît de caldă.

Seara şedeam de vorbă în balconul hanului la care trăsesem, ascultînd paşii grăbiţi ai trecătorilor, cîntecul greierilor şi murmurul vîntului printre ramuri.

Călătoria aceea pe meleaguri îndepărtate mi se părea un lucru ciudat şi străin de mine, ca şi cînd avea să i se întîmple altcuiva. Pînă-n ultima clipă dinaintea plecării am fost senin şi împăcat, atent doar la pasul sprinten al iubitei mele ce răsuna împletit cu al meu pe caldarîm.

Dar de cum am pășit în barca ce se-ndepărta încet de port, am simțit că undeva, în adîncul meu, ceva începea dureros să se transforme, devenind o flacără mistuitoare : apoi o mînă nevăzută mi-a-ncătușat brațele și-un glas neauzit mi-a șoptit : „Întoarce-te !... Întoarce-te din acest drum !... Coboară din barcă și înoată spre țărmul primitor, înainte de-a ajunge la corabie !"

Glasul acela tainic mă tulbura adînc. dar nu m-am oprit la jumătatea drumului, ci, privind înainte, m-am îmbarcat pe corabia ce-aștepta nerăbdătoare în larg.

Spre seară, cînd culmile Libanului s-au topit în ceață, m-am pomenit singur pe punte, rătăcind fără țintă, în căutarea iubitei mele pe care n-o mai simțeam lîngă mine. Am strigat-o îndelung, chemînd-o din valuri și din aburul albastru al nopții, dar n-am aflat-o. Femeia ce-mi furase gîndurile, femeia din vis, mireasa tinereții mele nu mai era nicăieri. Căutam pierdut chipul pe care-l zărisem pînă atunci ori de cîte ori privisem în jurul meu, vocea fermecătoare, mai dulce decît cea mai dulce melodie, mîna ce-mi aducea alinarea oricărei dureri... Însă zadarnic am chemat-o cu toată ființa mea, ea nu mi-a răspuns. Atunci am înțeles că nu mă urmase pe acea corabie pornită în larg. rătăcită în ceață. Și pentru prima oară-n viața mea m-am simțit părăsit de speranță, singur în brațele valurilor ce se zbăteau necontenit, sfîșiind cu vuietul lor liniștea nopții.

Am stat ore întregi pe punte, așteptînd un semn. scrutînd orizontul, trecîndu-mi printre degete spuma mării din care în van mă străduiam să plămădesc chipul iubit.

Tîrziu, către miezul nopții, puntea a rămas pustie. Plecaseră cu toții să viseze liniștiți, legănați de ape. Am rămas singur, pradă disperării, tremurînd... Deodată am simțit-o undeva în preajmă ; m-am întors brusc și-am zărit-o întrupîndu-se din ceață, la cîțiva pași de mine...

Am întins mîna s-o cuprind, să mi-o apropii pentru totdeauna : „De ce m-ai părăsit ? De ce m-ai lăsat atît de

singur ? Unde-ai dispărut ? Unde-ai fost, iubita mea ? Vino lîngă mine și nu te mai îndepărta nicicînd !..."

Dar ea nu s-a clintit. A rămas ca un sloi de gheață dinaintea mea, apoi, zguduită de fiorii groazei cumplite, mi-a răspuns cu un glas straniu, ce mi-a spintecat inima cu tăișu-i rece : „Am venit din negura hăului fără nume, ca să te văd pentru ultima oară... În adîncurile genunii mă voi întoarce... Nu mă mai aștepta ! Du-te în brațele visului !"

Am vrut s-o ating. dar s-a destrămat ca un fum, topindu-se-n noapte.

Am început să o strig nebun de disperare, sfîșiind aerul cu unghiile, rănindu-mi degetele de golul imens ce-l întîlneam la fiece pas. Vîntul se pornise turbat din toate părțile și valuri uriașe se izbeau de punte, udîndu-mă din creștet pînă-n tălpi. Nu știu cum am ajuns în pat, culcat între pături groase ce mă-năbușeau. Mi-era teamă să deschid ochii, atît de mult aș fi vrut ca totul să fi fost doar un coșmar trecător. Mă simțeam ca o corabie fără cîrmă, purtată în pîntecele altei corăbii, uriașe, pe valurile unei mări în furtună, ce mă sorbeau în adîncuri. Am stat astfel clipe fără șir, într-o chinuitoare trezie, pînă ce-am lunecat fără să știu spre țărmul visului. Mintea-mi zămislea chipuri și năluci ciudate. Se făcea că iubita mea era crucificată pe trunchiul unui măr în floare, iar din mîinile și picioarele-i străpunse se prelingeau șiroaie de sînge, amestecîndu-se cu florile albe, căzute la pămînt.

Corabia a plutit zile și nopți de-a rîndul, rătăcind între două hăuri imense, purtîndu-mă pe coapsa ei înghețată. Nu știam dacă eram o ființă pămîntească ce se-ndrepta spre un țel spre-a împlini o poruncă, ori o fantomă închegată din fîșii umede de ceață. Nu știam nici dacă mai existam cu adevărat, de cînd nu mai puteam zări zîmbetul iubitei mele în preajmă. Zadarnic o chemam, implorînd o forță nevăzută să-mi picure în suflet măcar un strop din leacul vocii ei ce mă vindecase-n atîtea rînduri, să-mi

ivească măcar umbra genelor ei mîngîietoare, să-mi dăruiască măcar o clipă de liniște prelinsă din adierea mîinilor ei deasupra frunții mele încinse de jar.

Au trecut paisprezece zile, cît secole de-a rîndul de suferință oarbă. În cea de a cincisprezecea zi, în zare s-a arătat țărmul Italiei, iar spre seară corabia a ancorat la Veneția. Au sosit gondole lucioase, multicolore, ca-ntr-o explozie de veselie, să-i întîmpine pe călători și să-i ducă la mal. Vedeam pentru prima dată zecile de insulițe apropiate, unite prin canale strîmte și întortocheate ce alcătuiau străzile orașului, casele visătoare, cochete, răsărind parcă din valuri, oglindindu-și chipurile-n ape. Priveam năucit, cu ochii împăienjeniți de fumul acelor zile petrecute pe corabie, într-o ardere mocnită, mistuitoare.

Glasul gondolierului m-a trezit din visare : „Unde dorește domnul să ajungă ?" Mi-am amintit anevoie numele primarului, pe care l-am rostit cu o voce stranie, ce parcă nu era a mea. El m-a privit mirat, cu vădit respect, apoi a-nceput să bată valul cu vîslele, în ritmul celorlalte gondole ce lunecau, dansînd, spre țărm. Se lăsase noaptea, ca o perdea de catifea mîngîind orașul. Ferestrele palatelor, bisericilor și templelor răspîndeau o lumină de aur topit, prelins peste apele unduitoare. Părea că pluteam pe-un cer spuzit de stele, străbătînd nori albăstrii, ca-n visul unui poet plăsmuitor de imagini halucinante.

Abia străbătusem primul canal, îndreptîndu-ne spre inima orașului, c-am auzit dangăt prelung de clopote, înălțîndu-și în văzduh ecoul sfîșietor, ce-mi umplea sufletul de o spaimă ciudată.

Căzusem într-un fel de inconștiență ce mă ținea departe de tot ce se-ntîmpla în jur, dar sunetele acelea ascuțite, metalice, mă străpungeau ca vîrfuri de lănci, chinuindu-mă.

Gondola s-a oprit lîngă niște trepte de piatră ce urcau din apă spre uscat. Omul de lîngă mine-a arătat cu mîna spre palatul ce se ridica dinaintea noastră, în mijlocul unei grădini, apoi a rostit : „Am ajuns !" Am coborît și-am mers agale pe-o alee, urmat de gondolierul ce-mi ducea valiza pe umeri, pînă ce-am ajuns la ușa acelei case mai strălucitoare ca un palat.

I-am plătit gondolierului, lăsîndu-l să plece, iar eu am bătut scurt la ușă, așteptînd. Cineva mi-a deschis repede și m-am trezit în mijlocul unei săli imense, înțesate de servitori cu capetele plecate, plîngînd și jeluindu-se cu glasuri înăbușite de suspine. Eram uluit, pierdut în mijlocul acelei mulțimi întristate, tînguindu-se într-un vaier asurzitor.

Peste cîteva clipe, un servitor bătrîn, cu pleoapele înroșite de plîns și fața umbrită de durere, m-a întrebat printre oftaturi: „Ce doriți, domnule?" Eu am bîiguit încurcat: „Aici locuiește domnul primar ?" Omul mi-a răspuns înclinînd capul, apoi a-nceput din nou să plîngă domol, apăsat parcă de-o povară ce-i sleia puterile.

Atunci am scos din buzunarul jiletcii scrisoarea din partea guvernatorului Libanului și i-am dat-o fără să-i mai spun altceva. Omul a cercetat-o lung, în tăcere, apoi, clătinîndu-se, s-a îndreptat spre o ușă din capătul coridorului.

Așteptam cu gîndul răvășit, cu voința sfărîmată. Într-un tîrziu, m-am apropiat de o slujnică tînără și, întrebînd-o care e cauza durerii lor sfîșietoare, mi-a răspuns cutremurîndu-se : „Ciudat... Dumneata nu știi că fata stăpînului nostru a murit azi ?"

Închipuiți-vă, prieteni, starea cuiva care-a străbătut mările zile de-a rîndul, cufundat într-un noian de frămîntări, cu sufletul învelit în mantaua stropilor de gheață ce l-au udat necontenit, cu gîndul pribeag printre creste de spumă prăvălite-n adîncuri !...

Închipuiți-vă starea unui tînăr ce petrecuse două săptămîni încheiate între disperare și abis și, ajuns la capătul drumului, s-a trezit într-o casă plină de jalea unei grele

pierderi, bîntuită de fantomele durerii ce-şi înălţau gemetele de prin unghere.

Închipuiţi-vă, prieteni, un străin cerînd ospeţie într-o casă peste care s-a lăsat aripa neagră a morţii !...

Servitorul care dusese stăpînului scrisoarea s-a întors şi, înclinîndu-se adînc în faţa mea, m-a invitat să-l urmez : „Poftiţi, domnule, stăpînul vă aşteaptă !"

L-am urmat spre uşa masivă de la capătul coridorului, intrînd într-o încăpere largă şi foarte înaltă, plină de lumînări, de candele şi de sfeşnice aprinse. De jur împrejur, stăteau oameni de vază ai oraşului şi preoţi, într-o linişte gravă, încordată. Mi-a ieşit în cale un bărbat în vîrstă, cu o barbă lungă şi albă, adus de spate şi cu obrazul brăzdat de cute adînci, semnele zbuciumului prin care trecea.

Mi-a strîns mîna, spunîndu-mi : „Îmi pare rău că ai bătut atîta cale şi-n loc să ne găseşti bucuroşi, ne-ai aflat în cele mai cumplite momente, loviţi de-o neagră durere. Totuşi, sper ca necazurile noastre să nu te-mpiedice să-ţi duci la bun sfîrşit porunca pe care-ai venit s-o împlineşti pe meleagurile acestea. Fii binevenit, fiule !"

I-am mulţumit pentru bunătatea cu care mă primea în ceasul acela de cumpănă, arătîndu-mi regretul adînc prin cuvinte confuze şi frînturi de vorbe fără noimă, care-mi veneau în minte.

Bătrînul m-a poftit să stau într-un jilţ alături de el. M-am aşezat în tăcere, nemaiştiind ce să spun, furîndu-i cu privirea pe cei adunaţi spre a-mpărtăşi tristeţea părintelui şi a rudelor care plîngeau, pradă suferinţei amare.

Trebuie să fi trecut cam o oră în această jale ce sfîşia inimile tuturor... Apoi cei adunaţi s-au risipit unul cîte unul, pînă ce-am mai rămas doar eu lîngă bătrînul tată, în sala aceea imensă, plină de ecoul plînsetelor şi fum de lumînări. M-am ridicat stînjenit, spunîndu-i : „Vă rog să-mi permiteţi să plec !" Dar el mi-a răspuns împotrivindu-se : „Nu, prietene, nu se cade să pleci astfel. Fii oaspetele nostru ! Numai să poţi îndura această tristeţe pe care n-o ştim ascunde, oricît am vrea !..."

Vorbele lui m-au tulburat adînc şi am plecat capul în semn de supunere.

„Cunosc generozitatea libanezilor faţă de oaspeţii lor, pe care-i omenesc cum se cuvine. Mi-ar face plăcere să rămîi ca să cunoşti măcar un strop din respectul cu care e primit un oaspete şi în ţara noastră !" a adăugat plin de mărinimie stăpînul casei, sunînd apoi uşor dintr-un clopoţel de argint.

A intrat un servitor în veşminte brodate, împodobite cu fireturi, înclinîndu-se adînc.

Gazda mea i-a poruncit, arătînd spre mine : „Condu-l pe oaspetele nostru în odaia dinspre răsărit, şi îngrijeşte-te să fie ospătat şi să nu ducă lipsă de nimic. Aşterne-i patul pentru odihnă, şi veghează să se simtă cît mai bine !".

Am mulţumit plin de recunoştinţă urmîndu-l pe servitorul care m-a condus într-o încăpere largă, plină de fast şi strălucire, cu pereţii împodobiţi cu picturi şi ţesături fine de mătase, în mijlocul căreia m-aştepta un pat încărcat de pleduri moi şi perne pufoase, pregătit pentru odihnă.

Servitorul m-a lăsat singur cîteva clipe, iar eu m-am aşezat într-un jilţ, copleşit de ciudatele întîmplări pe care le trăiam acolo, într-un colţ de lume, departe de ţară.

Cîte lucruri neaşteptate trăisem doar într-o singură oră, de cînd mă aflam pe meleaguri străine ! Am stat aşa cu gîndurile răvăşite, pînă ce servitorul a intrat aducîndu-mi pe o tavă mîncare şi băutură, aşezîndu-le dinaintea mea şi poftindu-mă la masă. Am gustat cîte ceva, lăudînd bucatele alese, apoi l-am lăsat să plece, căci mă simţeam peste măsură de ostenit. Totuşi mi-a fost cu neputinţă să adorm şi am început să mă plimb neliniştit prin cameră, oprindu-mă din cînd în cînd dinaintea ferestrei, cu privirile aţintite în gol, ascultînd glasurile gondolierilor şi zgomotul vîslelor despicînd sprintene apa. Într-un tîrziu, am obosit, şi simţind cum mintea mi se împăienjenea de imagini confuze, amestecate ca frunzişul călcat de tălpile trecătorilor. M-am întins pe pat, între somn şi trezie, lunecînd

pe nesimţite într-un fel de leşin în care amintirea şi uitarea se împleteau precum valurile îmbrăţişează necontenit ţărmul. Sufletul mi-era pustiu ca un cîmp de bătălie părăsit de oşti, învăluit încă de ecoul crîncenei încleştări.

De mă-ntrebaţi, nu ştiu să vă spun, prieteni, cîte ore am zăcut astfel, cu mintea rătăcită prin labirintul acela ciudat, hărţuit de fantasme şi plăsmuiri deşarte. Pesemne că spiritul nostru călător prin lume atinge limanuri nebănuite, pînă la care gîndul nu se poate înălţa... Nu ştiu cîtă vreme s-a scurs meditînd la puterea lui nebănuită, dar volbura amintirii îmi scoate şi azi la iveală acea senzaţie stranie, nemaitrăită, ce m-a copleşit fără veste, făcîndu-mă să tresar speriat. Am simţit în preajma mea o prezenţă, căci n-aş putea-o numi fiinţă pămînteană, o făptură eterică îngenunchind la căpătîiul meu, chemîndu-mă.

N-auzeam nimic şi totuşi o voce tainică-mi şoptea la ureche crîmpeie de vorbe neînţelese.

Am sărit în picioare, zguduit de fiorii reci ai spaimei şi am străbătut în goană coridorul, mînat de o forţă de neînfrînt, atras ca de un magnet ce-mi sorbea gîndul încordat ca un fir subţire de mătase. Umblam fără să ştiu încotro mă-ndreptam, ca un somnambul ce nu mai simte timpul bătînd din aripi asupra lui şi nici spaţiul întinzîndu-i capcane. Astfel am ajuns la capătul coridorului şi am păşit într-o sală imensă, în mijlocul căreia era aşezat un catafalc, vegheat de lumina tristă a două luminări înalte ce păreau două stele călăuzitoare răsărind dintre buchete de flori înmiresmate.

Am îngenuncheat lîngă catafalc şi-am privit cu inima strînsă spre-acea corabie prinsă încă între stînci şi gheţuri, dar care avea să pornească-n curînd spre neştiutul ţărm al veşniciei, să-şi ducă ofranda. Brusc, mi-a răsărit dintre faldurile albe ale giulgiului chipul iubitei mele — neclintit, palid, de fum. Acolo, în căuşul palmelor morţii, zăcea femeia cea mai dragă din lume, pe care o iubisem mai presus de iubire şi viaţă. Dormea în veşmintele-i albe, înconjurată de flori şi luminări albe, somnul cel mai adînc cu putinţă, visul fără sfîrşit.

O, putere cerească a iubirii, ce ne-ai plămădit spiritele aruncîndu-le în braţele luminii trecătoare ca să se mistuie apoi în beznă ! Tu, ce ne-ai dăruit speranţa, aruncîndu-ne apoi în iadul durerii ! Tu, lege deşartă, ce mi-ai dezvăluit chipul îngheţat al iubitei mele, unde-ţi ai, oare, sălaşul ? De ce m-ai purtat rătăcitor pe pămînturi străine ? Ca să-mi arăţi că moartea e mai presus de viaţă, iar durerea e scris să înăbuşe orice bucurie ? De ce mi-ai înflorit în deşertul inimii crinul alb cu lujeru-i de soare, ca să-i spulberi surîsul peste nisipurile seci, apoi să mi-l smulgi, azvîrlindu-l în ghearele morţii ?

Voi, prieteni ai singurătăţii mele, numai voi ştiţi acum că soarta a vrut să-mi sorb pînă la fund cupa de colocvint, fără să mă pot împotrivi. Noi, oamenii, sîntem ca nişte fire netrebnice de praf ce plutesc în văzduhul fără margini. Noi nu putem decît să ne supunem voinţei oarbe a firii.

Căci dacă iubim, iubirea nu vine din noi şi nu e a noastră. Iar dacă sîntem bucuroşi, nu noi ne bucurăm ci viaţa însăşi.

Nici chiar durerea nu ne aparţine, ci e a naturii ce ne poartă-n pîntecele ei ca pe nişte răni.

Nu v-am spus această poveste plîngînd, căci cel ce plînge pune la îndoială însăşi viaţa. Eu încă mai cred în înţelesul acestui gust amar născut din drojdia zilelor şi nopţilor ce mi se amestecă în cupă şi încă laud frumuseţea cîntecului frînt ce mi-a străpuns pieptul. Mai sper în gingăşia degetelor de oţel ce mi-au zdrobit sufletul.

Iată povestea ce am lăsat-o neterminată, pentru că nici nu are sfîrşit... În noaptea aceea, la Veneţia, am petrecut lîngă iubirea-mi stinsă, secole lungi de timp cumplit, exilat la o margine de hotar unde-ncepe ţinutul necuprins al ceţei despre care, iertată-mi fie îndărătnicia, n-am să vă vorbesc niciodată.

CUPRINS

Furtunile

Lacrimă și zîmbet

Noutăți și curiozități

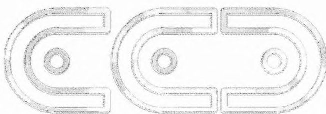
Lector : TRAIAN RADU
Tehnoredactor : ELENA CĂLUGĂRU

Bun de tipar : 23.05.1989.
Coli ed. 14,12. Coli tipar 9.

Comanda nr. 90 042
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

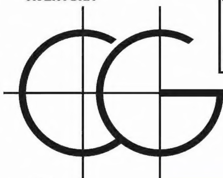

de

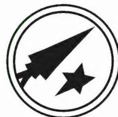
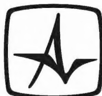
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

